HAL
open science

Haur prodigoaren parabola Ipar Euskal Herriko 150 bertsiotan (2. zatia)

Charles Xarles, C., X. Videgain, Gotzon Aurrekoetxea

To cite this version:

Charles Xarles, C., X. Videgain, Gotzon Aurrekoetxea. Haur prodigoaren parabola Ipar Euskal Herriko 150 bertsiotan (2. zatia). ASJU Gehigarriak XLIX, Gotzon Aurrekoetxea & Xarles Videgain (eds) - Anuario del Seminario de Filología Vasca, 2004. artxibo-00080548

HAL Id: artxibo-00080548

https://artxiker.ccsd.cnrs.fr/artxibo-00080548

Submitted on 19 Jun 2006

HAL is a multi-disciplinary open access archive for the deposit and dissemination of scientific research documents, whether they are published or not. The documents may come from teaching and research institutions in France or abroad, or from public or private research centers.

L'archive ouverte pluridisciplinaire **HAL**, est destinée au dépôt et à la diffusion de documents scientifiques de niveau recherche, publiés ou non, émanant des établissements d'enseignement et de recherche français ou étrangers, des laboratoires publics ou privés.

3. BOURCIEZ-EN “RECUEIL DES IDIOMES DE LA RÉGION GASCONNE” BILDUMAKO EUSKAL TESTUAK

1193

ESKUIZKRIBUA IKUSI

Commune de Lahonce

Canton de Bayonne Nord-Est

Haür galduya

1. Gizon batec etzutitzun bi seme beïcic. Gastenak erran çakozun: “Ordoïzu izannaïn ene naussi eta ukhan deçaan diruya. Behar dizut yuan hemendic eta ikhussi herriac. Parthi zazu çure onthasuna eta emaazut behar dudana. – Baï, ene semia erraintein dizu aïtac: nahucan bezala. Gaïschtua hiz eta punituya izaanhiz." Gero idekitzian tieta bat partayatu zizun bere onthasuna eta egin zizun bi parte bardinac.

2. Çoinbeit egun bakharren buruyan, seme gaïschtua yuan zuzun herritic handian einez eta adio erran gabe nehori. Treesatu zititzun anhitz larre, oïnhan, ur eta heldu hiri handi bateta, nun chahutu baïtciin bere diru gucia. Çonbeït hilaaten buruyan, saldu behar izan zititzun bere arropac, emaste zahar bati eta yuan muthil: iorri zizien astuen eta idien zaïn.

3. Orduyan izan zizun arras maluus. Ez zizun oheik gehio gabaz lo eiteco, ez eta suïc hotz zenian beotzeco. Haïn gosse handia zizun çoïnbeït aldiz nun yan baïzukeen urdek yaten tusten aza hosto eta fruïtu ustelac; baïnan nehoc etzacon deüsic emaïten.

4. Gaü batez, sabela hutsa, eortea utzizizun bere buruya alkhi baten gaïnea, behatzen ziilaïc leïhotic chorierri arinki yohan zienac. Gero ikhussi zizun agercen ceruyan argizaria eta izarrac eta erran zizun niarrez çaolaïc: Han, ene aïtaan etchia bethiaüc muthilez çoïnec baïtute ogia eta arnua, arrolziac eta gasna, nahuten becinbat; denboran berian, ni, hemen gossiac hilcen haïniç.

5. " Untsaüc, yeikico nuc, yuaïnuc aïtan hatcemaïtea eta erranen zakoyat: Eïn nizun bekatubat zu utzi nahi izan cintuanian. Falta ukhan nizun handia eta behar nuzu punitu, baakizut untsa. Ez nezazula deït zure semia; trata nezazu zure muthiletaïc azkena beçala. Faltadun izan nuzu, baïnan urzen haï nintutzun zutaïc urrun."

6. Aïta baatzian zuzun akhabatzen ziina bere lilien ihistatcia: beha zaozun bere saarronduerri eta mahatserri. Ikhussi ziinian heldu bidian gaïnian bere semia estalia herraütsez eta icerdiz, zangua herrestan, doï doya sinhetsi zizun. Galdegin zizun bere buruaï heiya beharzankon eman punimenduya ala barkamenduya….. Azkenian, nigarrac begietan hedatu zaïzkhotzun besuac eta harren lephoa eroriz eman zaïzkhotzun pot handibat.

7. Gero yarraazi zizun bere semia deïthu bere yendiac eta aüsuac: " Maïtatu nahi zitut aïntcinian bezala, haür gaïchua, erran zayoten bildu orduko. Aski punituya izan duzu: oreï nehoc ez dezola erran hitzic. Zaïste ikhustea; ekharzazie harrentzat laster yelete pulli bat, emakozie erhaztun bat erhian: eta zapeta berriac zanguetan. Hartuco ahal ducië çoïnbeït oïlar, ahate, eta aatchebat hilceco ondena: yuan gié edatea yatea elgarrekin eta égitea pesta handi bat."

8 Muthilec obeïtu zizien bere naüssiaï eta eman zizien dafaïla ederbat mahaïian. Memento bereian, seme saharrena heldu zuzun ihicitic bere chakurrekin: " Cerda bada harrabots hoï? Oïhu egiten dizu yuamentuz. Usteïzut cantatzen duziela hemen; ez duzu goïceï yin nadin. Zorua zie ene aïta?"

9. "Ez, ene semia, ez nuc hala erran zakozun zaharrac. Hoï eïten balinbaüt eïten diat ceren nizen bozkalenciaz bethia. Cantatcen diuk eta iruz gituc ceren badiüc certaco. Nahi baüc eta ez baüc hic è cantatu beharduc eta placer hartu guekin: ceren eta hire anaya hilcena yin baïta bicira. Sortcetic heldu balitz bezalaüc: atzo galduya çuyan, eün horra hatcemana."

Notes:

E. L' *e* basque n'est jamais muet comme en français, il est moyen plutôt fermé qu'ouvert.

U. L'*u* se prononce comme ou.

C. Le **c** basque a le même son que le *c* français devant *e* et *i*. Le *c* devant *a*, *o*, *u* a le même sens que le *k*.

G. Le *g* est guttural.

K. Cette lettre remplace le *q*.

N. Cette consonne est toujours forte au milieu et à la fin des mots.

S. La prononciation du *s* basque ne ressemble en rien à celle du *s* français. Pour bien prononcer la sifflante du *s* basque, au son plein et nourri, il faut appuyer le bout de la langue derrière les dents supérieures, sur la gencive, vers le palais de la bouche et la faire siffler dans cette position.

Z. Cette consonne remplace très bien le *ç*.

Dans la langue basque, presque tous les mots sont terminés en *a*. Cette voyelle a la même valeur que l'article français.

Soubie F.

1194

ESKUIZKRIBUA IKUSI

Commune de Mouguerre

Canton de Bayonne Nord-Est

Haur prodigoa

1. Guiçon batec ez çuen bi sémé baicic. Gastenac erran cion béré aitari: "Dembora da içan nadin éné nausi eta içan deçadan dirua. Behar da yuan ahal nadin eta ikus deçadan herri. Parti caçu ontassuna, eta emadaçut nic behar dudana". "Bai, éné séméa, erran çuen aitac; nahi dukan beçala. Gaisto bat haiz eta punitua içan haiz". Guero idekitcen duelaric tiroir bat, partitu çuen béré ontassuna eta eguin cituen hortaric bi pharte bardinac.

2. Egun gutiren ondoan, sémé gaistoa yuan cen herritic fierrarena eguiten cuelaric, eta adioric nihori erran gabé. Passatu cituen hainitz larré, oihan, ur eta yin cen hiri handi baterat nun chahutu baitçuen béré diru gucia. Cembeit hilabetheren buruan saldu behar içan cituen béré puskac emasté chahar bati eta béré burua, allouatu mutil icaiteko: igorri çuten landetarat astoen eta idien caintçeko.

3. Orduan, arras malhurus içan çen. Ez çuen guehiago içan oheric lo eguiteco gabas, ez suic beherotceko hotz hari cenean. Cembeit aldiz hain gosé handia çuen yanen baitcituen assa hosto hec eta cherriec yaten dituzten fruitu ousteldu hec; bainan nihorc ez cion deus emaiten.

4. Gau batez, tripa hutsa, utçi içan çuen béré burua erortcerat kayola baten gainerat behatcen çuelaric leihotic arinki bolatcen ciren choriac. Guero ikussi cituen aguertcen ceruan ilharguia eta içarrac, eta eran çuen béré buruari nigarrez: Han, éné aitaren etchea bethea da sehiz çoinec baituté oguia eta arnoa, arroltzeac eta gasna, nahi duten baicembat. Dembora hortan, ni goseac hiltcen hari naiz emen.

5. "Eh bien, chutituko naiz yuanen naiz ene aitaren hatchemaiterat eta erranen diot: Bekatu eguin nuen utci nahi içan cintudanean. Hutz handia eguin nuen eta behar nauçu punitu badakit ontsa. Ez neçaçula deith guehiago curé séméa, trata neçaçu curé azken mutila beçala. Hobendun içan naiz, bainan peritcen hari nintcen çutaric urrun".

6. Aita béré baratcean cen, béré lilien arrosatcen finitcen; bisitatcen cituen sagar ondoac eta mahatsac. Ikussi çuenean yiten bidean béré séméa dena icerdiz eta herrautzez estalia, sango bat herretzan doidoia sinhets ahal içan çuen. Galdatu içan çuen béré buruari behar çuen punitu edo behar cion barkatu... Enfin, nigarrac beguietan hedatu cition besoac, eta audikitcen celaric haren lephorat eman çion pot handi bat.

7. Guero yararaki çuen béré séméa deithu cituen béré yendeac eta auçoac: "Maithatu nahi dut lehen beçala haur gaicho erran cioten heldu cireneko. Aski punitua içan: nihorc orai ez dezola eguin erreporchu bihi bat. Çatozté ikusterat; ekaroçue fite besta eder bat; emoçué ereztun bat erhian eta çapeta berriac sangoetan. Hartcen ahalco ditutçué éré oilarrac, ahateac eta ekartcen aratché on bat hiltçeko: edan behar dugu, yan elgarrekin eta eguin phesta handi bat."

8. Mutilec obeditu çuten béré nausiari eta eman çuten nappa eder bat mahainean. Memento berean sémé çaharrena heldu cen ihizitic béré chakurrekin: Cer da bada harrabost hori? oihu eguin çuen yuramentuz hari celaric. Uste dut cantatcen duçuela hemen; ez da goizegui yin nadin. Soroa çare éné aita?"

9. "Ez éné séméa, ez nuc hala ihardetsi çuen çaharrac. Hori eguiten badut, alegrantziaz bethea naizelacotz eguiten diat. Cantatcen diagu eta uros gaituc, ecen baitugu certaz içan. Nahi baduc eta ez, beharco duc hic éré cantatu eta alegueratu gurekin, ceren hiré anaia hila cena berriz bicirrat éthorrí duc. Sortcetic heldu balitz beçala duc: atço galdua cen egun horra kausitua.

A Mouguerre le 16 décembre 1894

L'Instituteur,
Hargouet, Alfred.

NOTES

Deux ou trois remarques seulement, d'un caractère général sur la prononciation de la langue basque.

1° La lettre *U*, dans le basque labourdin, a le son de la voyelle composée ou.
Ex: *malhurus* (malheureux) se prononce *malhourous*.

2° La lettre *S* se rapproche du che français adouci.
Ex: *sémé* (fils) se prononce *chémé*.

3° *AU* équivalant en français à la voyelle *o* se prononce *aoü* en glissant sur la voyelle composée *ou*.
Ex: *Haur* (l'enfant) se prononce *haoür*.

4° Les deux lettres *PH*, en français *f* se prononce en basque *peh*, en faisant entendre la lettre *h.*
Ex: *phesta* (fête) se prononce *pehchta* et non *fechta.*

1196

ESKUIZKRIBUA IKUSI

Commune d'Urcuit

Canton de Bayonne nord-est.

Haürra prodigoa

1. Guisson batek es sitouén bi chémé baïsik Gastéénak erran sion béré aïtari: «Démbora da éné yabé issan nadién éta serbéït dirou issan déssadan, Baïtes padako da dessakédan éguin héméndik yoaïtéa eta echcoualdé serbéït ic-houch dessadan. Partécasasou souré ontachouna, éta éman diéssadassou issan béhar doudana. – Baï, éné chéméa, dio erraïten aïtak nahiko doukan bessala. Gaïchtaguin baït haïs éta issanen haïs gastigatoua.». Guéro tiréta bat idékitsen partékatou souen béré ontachouna éta égin sitouén bi parté bardinak.

2. Goutibat égounén ondotik chémé gaïchtoa hérritic yoan sen handi éguitén souelarik, éta nihori adiorik érran gabé. Haïnits larra, oÿhan éta ibaï irragan sitouén éta heldou sen hiri handi batéan, non béré dirou goussia chahoutou baïtsouén. Sémbéït ilhabétérén bourouan, béré pouchkak chaldou béhar issan siosskan atcho bati éta béra aïntcinatou mouthil issaïteco; igorri souten alhorrétara achtoak eta idiak saïntseko.

3. Ordouan gaïn gaïnetik dohacabé issan sén. Guéhiago és souen issan ohérik gaouas lo éguitéko es sourik hots ari sénéan bérotséco. Batsouetan haïn goché handia souén non ourdééc yatén sitoustén asa hochto éta frouitou ouchtél hétarrik chégour yanén baïtsoukéién; baïnan nihork déouch és sion émaïten.

4. Arratch batéan chabéla houtchik, alkitcho batén gaïnérat bérébouroua érortséra outsi souén, arinki hégaldaka sabiltsan chorieri béguia hédatous. Guéro ikhouchi sitouén hilarguia éta issarrac sérouan aguertsén, éta nigaréguinés, béré-bourouari érran sion: «Han éné aïtaren etchéa serbitsariés béthéa da, soïnèk baï douté nahi doutén bésémbat ogui éta arno, arroltsé éta gachna, démbora béréan, ni gochés hiltsén ari naïs hémén.

´5. Hola béras, alchatséra noa, yoanén naïs éné aïtarén cochitséra éta erranén diot: « Sou outsi nahicatou sintoudanéan bécatou éguin nouén. Hobén handi bat issan nouén, eta ontcha badatik, baïtes padaco da gastiga néssassoun. Es, néssassoula souré chéméa dëitha guéhiago ibil néssassou souré serbitsarietarik askéna béssala. Hobéndoun issan nintsén, baïnan nintsén soutaric ourroun iraoungitsen. »

6. Aïta béré baratséan sén, béré loréak arrégatsea acabatsén souela; béguistatsen sitouén chagar ondoak eta mahatchak. Béré chéméa isserdis éta herraütchés goussia echtalia, sangoa herrechtatous bidean éthortsén ikhouchi souénéan doïdoïa chinhetchi soukén (hourassela) galdéguin sion béré bourouari

édó gastiga sessan édo barca sesson sér éguin béhar sitakén.... Askénik, béguiétan nigarrekin hédatou siorskan béchoac eta béré bouroua aourdikiz harén léphorat mouchou handibat éman sion.

7. Guero béré chéméa yar arazi zouén; béré yéndéakéta haoussoak déïthou sitouén: “Maïtatou nahi dout aïntsinéan bessala haour gaïchoa sioétén erran bildou sirénécots. Achki gastigatoua issan da: nihork orai ès déssola éguin dén goutiénéko érachia bat. Satosté ikhoustéra, écar-ossoué lachtér choïnéco pouillit bat, éssar otsoué errestoun bat errian éta oïnetaco berriak oïnétan. Hartouko ahal ditoutsoué éré oïlhar éta ahatétarik éta hiltséco on den ahatché bat érrakariko édatéra, elkarrékin yatéra bechta handi bat éguitéra goassi.»

8. Serbitsariek ditou obéditou siotén bérén naouchiari éta dafaïla éder bat ésarri soutén mahaïnéan. Mémént béréan, chémé adinez guéhiéna, ihissitik itsoultsén sén béré sakourrékin: «Ser dabada hots haü? Souén bourroca oïhou éguin issan ouchté dout cantous ari saïsten hémén; és da goïssegui itsoul nadién. Soratou saréïra, éné aïta?»

9. –«Es, éné chéméa, ès naouk, holakatou, sion ihardétsi agourréac. Hori éguitén badiat boscarios béthéa naïsselacots duk. Cantatsén diagouc éta bots gaïtouc, essén badiagouk sertas (issan). Nahi issan déssakan édo ès baïtes padaco issanen saïk canta déssakan hik éré éta boskaria hadien gourékin, séren hiri anaïa, soina hila baïtsen, itsouli bai-da bissirat, Doïdoïa chorthoua balits bessala douc ; atso galdoua soukan égoun horra nondén bérris atsémana.»

L’Instituteur d’Urcuit,
Bégué

Nota:

ou dans la prononciation équivaut à *u* dans l’orthographe usuelle.
Ch *s.*
ss *z.*
h employé seul est toujours guttural.
g se prononce toujours *gue* ; exemple ; *ge* = *gue* ; *gi* = *gui.*

1198

ESKUIZKRIBUA IKUSI

Commune d'Arcangues

Canton de Bayonne Nord-Est

Haür prodigüa

1. Guizon batek bacitin bi seme. Gastienac erran cioen bere aïtari: "Denbora da ene naüsi izan nadin eta izan dezadan diru. Yoan ahal behar dut eta ikhus dezadan herri. Parti zazu zure ontasuna eta emadazu izan behar dudana. – Baï, ene semea, dio aïtac: nahukan bezala. Gaïchto bat haïz eta gastigatuya izanen haïz. " guero idekis tiroir bat, partitcen du bere ontasuna eta eguiten ditu bi parte higüalac.

2. Egun guti guero, seme gaïchtoa yoantcen herritic eguines fierrarena, eta nihori adio erran gabe. Treesatu zitin haïnitz larre, oïhan, arriberac eta yintcen hiri handi batera, nun chahutu baïtcin bere diru gucia. Cembaït ilhabeteren buruyan, saldu behar izan zitin bere arropac emastequi zahar bati eta plazatu sehi: egorri zuten landetarat han saïntceko astoac eta idiac.

3. Orduyan izan-tcen arras malurus. Etcin guehiago oherik lo eguiteko gaüaz, ez surik berotceko hotz hari cenean. Bacin cembeit aldis haïn gose handia, nun yanen baitcitin aza hostuac eta fruitu usteldu hetarik urdiek yaten ditustenac; baïnan nihorc ez cioten deusik emaïten.

4. Arras bates, tripa hutxa, utzi zin bere buruya erortcerat cadira baten gaïnerat behatcen citila leihotik choriac zoïnac bazabiltzan arinki. Guero ikusizin aguertcen ceruyan ilharguia eta izarrac eta erran zin nigarrez zagolarik: Han, ene aïtaren etchia bethia da sehis, soïnec baïtute oguia eta arnoa, arroltciak eta gasna, nahi duten becimbat. Dembora berian, ni, goses harinaïs hiltcen hemen.

5. Edun, altchatuko naïz, yoanen naïz ene aïtaren kausitcerat eta erranen diot: Eguin nin bekhatu bat, nahi izan zintudanian utzi. Izatu nin handiski hoben, eta behar nauzu gastigatu, badakit ongui. Ez nezazula guehiago deit zure semea; trata nezazu zure askeneko sehia bezala. Hobendun nintcen, baïnan sofritcen nin zutarik urrun.

6. Aïta bere baratcian-tcen, bere lorien arrosatcias akhabatcen; bisitatcen zitin sagar honduak eta mahatxak. Ikusi cinian heldu bidiaren gaïnian bere semea, dena icerdis eta herraütxes estalia, herrestan sangoa, doy doya sinhetxi-sin. Galdeguin-tcin bere buruyari eyan gastigatu behar cin, ala barkhatu behar cioen. Askenian, nigarrak beguietan, hedatu zioskan besoac, eta lephorat yaüsi eguinez, eman cioen musu handi bat.

7. Guero, yar-arazi-zin bere semea; deitu zitin bere semea; deitu zitin bere yendiac eta hausoac: "Nahi dut maïtatu aïntcinian bezala, haur gaïchoa, erran cioten, bildu cirenean. Izan da aski gastigatuya: nihork oraï ez diozotela eguin erreprotchu bihirik. Zatoste ikhusterat; ekhar-azi laster mahipulis eder bat, emozi errestun-bat erhian eta sapata berriak oïnetan. Hartuko ahal duzi ere oïlar, ahate, eta ekharriko chahal bat ona hiltceko: edanen dugu, yanen elgarrekin eta eguinen besta handi bat."

8. Sehiek obeditu cioten beren nausiari eta eman dafaïla eder mahaïnaren gaïnean. Orduyan berian, seme guehiena heldu cen ihizitik bere chakhurrequin: "Cer da harrabotz haü? Oïhu eguiten du, yuramentu eguinez. Uste dut kantus hari zaretela hemen, ez du goïzegui tourna nadin. Erho zare, ene aïta?"

9. – Ez, ene semea, ez naük hala, ihardesten dio zaharrak. Hori eguiten badiat, boskarios bethia naïzelakos, eguiten diat. Kantatcen diagu, eta urus gaïtuk, ecik badiagu certas. Nahi izan dezayan edo ez, beharko duk hik ere kantatu eta gurekin alegueratu, ceren hire anaya hila cuyan eta bicirat tournatu duk. Oraï sorthu balis bezala duk: atzo galduya zuyan, egun horra nun atzemana."

Etcheberry

1201

ESKUIZKRIBUA IKUSI

Canton de Saint Jean-de-Luz

Commune de Saint Jean-de-Luz

Haur arlotatoua

1. Guiçon batéc etcitouén bi sémé baïcik. Gasténak erran cion béré aïtari: "Ordou da içan nadïn néré bourouarén naousi éta içan déçadan dirou. Béhar dout gatéco ahala içan éta (béhar ditout) basterrak ikhousi. Pharti çaçou çoure ontasouna, éta émadaçou içan béhar doudana. - Baï, néré semîa, erran çouén aïtak, nahi doucán béçala. Gaïstaguín bat haïs éta gastigatoua içanén haïs". Guéro, idékitcén çouélarik tiréta bat, çathicatou çouén béré ontasouna éta éguín citouén bi pharté berdignak.

2. Egoun goutién bourouan, sémé gaïstoua gán cén herritik espantou éguitén souélarik, éta nihori adiorik éguín gabé. Trébésatou citouén hagnits larré, oïhan batçou, aribera batçou, éta éthori cen hiri handi batéra, non chahoutou baïtsouén béré dirou goucia. Céinbéït hillabétéén bourouan, béhar içan citouén saldou béré sogn arropak émastéqui çahar bati, éta béac béhar içan çouén séhi sarthou: igorri çoutén landétara, astouén éta idien çaintcéra.

3. Ordouan, aras dohacabé içan tcén. Etçouén guéhiago ohéik gaouás lo éguitéco, es souik hots cénian bérotcéco. Hagn cén gosé batçouétan non yanén baïtcitouén gohotik cherriék yatén ditoustén aça osto éta frouitou ousteldou hék; bagnan nihork étcioén fitsik ématén.

4. Gaou batés, sabéla houtsik, outsi çouén béré bouroua érortcéat alkhi ttiki batén gaïnéa, béiratcén ciotélarik léihotik aïrétan arhinki çabiltçan choriéi. Guéro ikhousi citouén cérouan aguértcén ïllharguia éta içarrak, éta erran çouén béré baïtan nigarrés çagouélarik: Hantchét, éné aïtarén étchia séhis béthia da, çoïgnek baïtouté ogui éta arno, arroltcé eta gasna, nahi doutén bécénbat. Dénbora bérian, ni gosiac hilla nago hémén.

5. Béas, altchatu(ou)co naïs, ganén naïs néré aïtaén hatchématéat, éta erranén diot: Eguin nouén houts bat çou outci nahi içan cintoudanian. Hobén handia içan nouén, éta béhar naouçou gastigatou, hori badakit ongui. Es néçaçoula guéhiago déit çouré sémia; éguiçou nitas çouré séhiétarik askéna béçala. Hobéndoun içan níntçan, baïgnan esméiatces nindouán çoutarik hourroun.

6. Aïta béré baratcian cén, béré lorén hourtatciaén akabatcén; miatcén citouén sagar ondoac éta mahatsak. Ikhousi çouénian bidéan éthortcén béré sémia, déna icerdis éta erhaoutsés estalia, çangoua herréstan, doïdoïa sïnhetsi ahal içan çouén. Galdéguin çouén béré bourouari éian gastigatou béhar çouén, ala

barkatou béhar cion... Askénian, nigarra béguiétan, hédatou cioskan besoac, eta léphora salto éguitén ciolarik, éman cion mousou handi bat.

7. Guéro yaraaci çouén béré sémia; déitou citouén béré yendiak éta haouçouac: "Nahi dout maitatou léhén béçala, haour gaïchoua, erran ciotén bildou cirén phondoutik. Aski gastigatoua içatou da; nihork esdioçala orai éran gaïskiik batéré. Çatosté ikhoustéa; ekharoçoué couchian maïpoulis pouillit bat; eçareçoçoué érréstoun bat érhian éta oïgnétaco berri batçou çangoétan. Har détçakétçoué éré cenbaït oillar (éta) ahaté, éta ékhar hiltzeco on dén chahal bat: édanén (éta) yanén dougou élgarrékin, éta éguinén bésta handi bat".

8. Séhiek obéditou ciotén bérén naousiari éta éman çoutén dafaïlla édér bat mahaïgnaén gaïgnéan. Ordou bérian, sémé çaharréna heldou cen ihicitik béré çacourrekín. "Cér da bada harrabots hau? oïhoucas éta arnégou éguités galdéguín çouén. Ousté dout kantas ari çarétéla hémén; esda goïcégui itçoul nadín. Erhoa çaré, éné aïta?".

9. Es, éné semia, es naouc erhoa, ihardetsi çouén (guiçon) çaharrak. Gaouça haouc éguitén baïtiat, douc cérén naïcén boskarios béthéa. Kantatcén ari gaïtouk éta loriétan gaïtouk cérén baïtiagou éguiaski cergatik. Hik nahi édo és, béharco douc kantatou hik éré, eta gouréki boskariatou, écén hiré anaïa hilla céna biciat itçouli baita. Orai sortcén balits béçala douc: atço galdoua çoucan, égoun hor doucala berritz atchémana".

Nota

1. ***S*** souligné diffère de l'*s* non soulignée en ce qu'elle est sifflante (appuyer le bout de la langue derrière les dents supérieures, sur la gencive, vers le palais de la bouche et la faire siffler dans cette position).
2. ***Y*** = d mouillé. Ex.: *yan, yanen.*
3. ***H*** = toujours aspiré.
4. Pour tout le reste, j'ai orthographié de façon à faciliter et à indiquer la prononciation. Prononcer comme en français.

St Jean-de-Luz, le 8 janvier 1895

Le Directeur de l'Ecole publique,
B. Ahetz-Etcheber

1202

ESKUIZKRIBUA IKUSI

Canton de St Jean-de-Luz

Ville de St Jean-de-Luz

L'enfant prodigue
(traduction basque)

Haur prodighoa

1. Ghizon bathek etzuen bi seme baizik. Gaztenak erraiten dio bere aitari: "Ordu da izan naien nere nahusi eta izan dezan diru. Behar naiteke goan emendik eta bazterrak ikhusi. Parti-zazu zure ontasuna, eta emanazu nik behar dudana. - Bai nere semea, dio aitak; nahi dukan bezala. Gaichtoa haiz, kaztigatua izanen haiz". Eta tireta bat idekirik, partitu zuen bere ontasuna eghinez bi parte igualak.

2. Egun guthi gheroago, seme tzarra goan zen herritik fiertzia erakhutsiz, eta nihori adiorik eghin gabe. Landa, oihan, arribera hainitz trebesaturik goan da hiri haundi batera, non chahutzen baïtu bere diru guzia. Zembeit ilhabten buruan, behar izan zituen saldu bere arropa tcharrak emazteki zahar bathi eta soldatean sehi sarthu: landetara egorri zuten astoak eta idiak zaintzeko.

3. Orduan arras malurus izantzen. Eztzuen gheiago oherik gauaz lo eghiteco, ez eta surik hotz zenian berotzeko. Haintzen gose batzuetan, non, janen batzituen hurdiek jaten dituzten aza osto eta fruitu usteldutarik; bainan nihork ez zion deusik emaiten.

4. Arrats bathez tripa utsik, alki bathen gainrera zen erori, leihotik beghiratuz choriak arinki egaldatcen. Ghero ikhusi zuen zeruan aghertzen ilharghia eta izarrak, eta nigarrez dio bere buruari: Han, nere aitaren etchea sehiz bethea da, oghi, arno, arrautze eta gasna, nahi bezinbat dutenak. Dembora berean, ni, hemen nago, goseak ilhtzen.

5. Beraz, altchatzera noha, goanen naiz aitaren gana eta erranen diot: Bekhatu bat eghin nuen zu utzi nahiarekin(1) eta behar nauzu kastigatu, badakit onghi. Ez nezazu ghehiago deit zure semea, trata nezazu zure azken sehia bezala. Faltian nintzan, bainan zutaz urrun ahituz nindoan.

6. Aita baratzean zen bere loreak freskatzeaz akabatzen, beghiztatzen zituen ere bere sagardiak eta mahastiak. Ikhusi zuenean bere semea bidean ethortzen, dena izerdiz eta errhautsez bethea zangoak errestan, ezin sinhesten zuen. Galdeghin zuen bere baitan behar ote zuen kastigatu edo behar zíon barkhatu... Azkenean, nigarrak beghitan, besoak zabalik, eghin zíon lepora salto eta eman musu haundi bat.

7. Ghero, jarrazi zuen bere semea; deitu zituen bere jendeak eta hauzoak. Nahi dut maitatu lehen bezala, haur gaichoa, erraiten diote bildu zireneko. Aski izan da kastigatua, nihork orai ezdiola eghin areporchurik. Ethor zaezte honen ikhustera; ekhar zoizue maipolis politbat. Ezar zoizue errestun bat errian oinhetako berriak zangotan. Ahal dezatzueke ere hartu oilhar, ahate, eta ekharri hiltzeko on den chahal bat, behar dugu edan, yan eta eghin besta haundi bat.

8. Sehiek obeditu zuten beren nahusiari eta ezarri zuten dafaila eder bat mahainaren gainean. Arthe berean seme saharrena zatorren ihizitik bere zakurrekin: "Zein dabada arrabots hau? deiadartzen du juramentuka. Uste dut kantaz hari zaretela hemen: ez da goizeghi ni ethortzea. Errhoa zare aita?

9. "Ez nere semea ez nauk ala, arrapostu zaharrak. Hori eghiten badiat alhegheraz bethea naizelako duk. Kantas hari gaituk eta hurus gaituk zeren badugun zer gatik. Nahi edo ez, beharko duk kantatu hik ere eta alhegheratu gurekin, zeren hire anaiha ilha zena berritz bizirat ethorri baita. Orai sortzen balitz bezala duk, atzo galdua huen, egun berritz atzemana.

B. Deluc
St Jean-de-Luz, le 8 janvier 1895

(1) Erratum: un fragment de phrase ayant été omis pendant la transcription, il faut lire ainsi: Dainu haundi izan nuen, eta behar nauzu kastigatu, badakit onghi.

Notes du traducteur

Dans la langue basque l'emploi des lettres *q, v, x, y* est supprimé. Ils sont remplacés par *k, b, ts, j.* La lettre *s* prend toujours un son plein comme en espagnol. Le *z* se prononce toujours durement comme une *s* en français et remplace le *c* que l'on n'emploie que dans dans le son *ch.* Les voyelles *e, i, u* gardent leur prononciation propre dans quelque endroit qu'ils se trouvent: par exemple dans *aita*, il faut lire *aïta*. L'*e* est toujours fermé et *u* fait toujours *ou* comme en espagnol.

1203

ESKUIZKRIBUA IKUSI

Canton de St Jean-de-Luz

Commune d'Ascain

Traduction en basque
de
L'enfant prodigue

Observations préliminaires

La langue basque se prête difficilement à une traduction littérale. Ses locutions particulières, ses mots à sens multiples et étendus, ses expressions primitives, et assez rares, ne permettent de traduire certains mots français qu'en les basquisant, si je puis m'exprimer ainsi, et obligent très souvent à changer la tournure de la phrase française pour conserver le sens véritable de cette phrase. Quant à son orthographe, elle est unique et ne souffre aucune altération; chaque lettre devant garder, toujours, sa prononciation particulière. D'où impossibilité d'employer certains caractères dont on se sert pour noter les sons français, à moins d'écrire une langue basque, qui ne le serait pas. J.B.D.

1203

Canton de St Jean-de-Luz

Commune d'Ascain

Haur prodigoua

1. Guiçon batec es çouen bi seme baicic. Gastenac erran çion aitari: "Dembora da içan nadin neoure naousi eta içan deçadan diroua. Partiçaçou çoure ontasouna eta ekhar açou behar douana. - Ba ene semea erran çouen aitac, nahi dukan beçala. Gaichtaguin bat haiz eta gastigatoua içanen haiz". Eta idokiz tireta bat partitou çouen bere ontasouna eta eguin citouen bi parte igoualac.

2. Çembeit egounen bourouan seme tsarra gan cen herritic eguinez foutitoua eta nehori adioric eguin gabe. Trebesatou çaion hanits larre, oyhan, arribera eta ethorri cen hiri handi batera non bere dirou goucia gastatou baitçouen. Cembeit ilhabeten bourouan saldou behar içan citouen bere arropa tcharrac emaste cahar bati eta eman cen muthill: egorri çouten landetarat astoen eta idien çaintserat.

3. Ordouan arras malourous cen. Es çouen guehiago ogueric gabaz lo eguiteco es jouric berotceco hots hari çouenian. Batçouetan hain gose çen non janen baitçouen gogotic serriec jatèn citousten asa osto eta frouitou oustel hec bainan es cion nehorc emaiten.

4. Arrats batez barnea houtsa outsi çouen bere bouroua erortcerat cadira tchar baterat beguira çagolaric leïotic airian estiki çabiltçan chorieri. Guero icousi çouen aguertçen cerouan ilharguia eta içarrac eta erran cion bere bourouari nigarrez. Han nere aitaren etchean bethea da sehiez doutenac oguia eta arnoa arroltceac eta gasna nahi douten beçambat. Dembora hartan ni gosiac hiltcen hari naiz hemen.

5. Ongui da altchatcerat noha ganen ene aitaren bilha eta erranen diot. Eguin nouen bekhatou nahi içatou nouenian çou quitatou. Haundiski houts eguin nouen eta behar naouçou gastigatou badakit ongui. Es naçaçoula guehiago çoure semea icenda trata naçaçou coure asken cerbitçaria beçala. Hobendoun nintçan bainan iragaten hari nintcen çoure ganic ourroun.

6. Aita baratcean cen akabatcen bere lorien arrosatcea, miratcen citouen sagar ondouac eta mahatsac. Icousi çouenian etortcen bidean bere semea dena estalia icerdiz eta erraoutsez ichterra tregnatouz penaz sinhetsi çouen. Galdetou cion bere bourouari behar çouen gastigatou hala behar cioen barkhatou. Azkenean nigarrac beguietan edatcen diosca besoac eta leporat salto eguiten diolaric emaiten dio mousou handibat.

7. Güero jar araci çouen bere semea. Galdetou citouen bere jendiac eta aousouac: "Nahi dout maitatou lehen beçala haur gaichoua cioten erran bildou cireneco. Aski gastigatoua içatou da: nehorc es deçola erasiaric batere eguin. Çatoste icousterat ekhar çoçoue fite sarrota poullit bat, emoçoue errestoun bat herrian eta sapata berriac sangoetan. Har çaçue oillarrac, ahateac eta ekhar hiltceco on den ahetce bat behar dougou elgarrekin jan edan eta eguin besta haoundi bat.

8. Sehiec obeditou çouten bere naousi eta eman çouten mahainen gainean oyhal eder bat. Mement berean seme saharrena heldou ihisitic bere sakourrekin. "Cer da arrabots hau? galdetou cioten jouramentouca. Ouste dout cantaz ari çaistela hemen: es da goizegui ethor nadin guibelerat. Errotou çare nere aita?"

9. Es ene semea es naiz hala, ihardetsi çouen çaharrac. Eguiten badout hori, ceren banaiz boscarioz bethea: Cantatcen dougou eta ourous gare ceren baitougou ongui certaz canta. Nahi doukan edo ez beharco douc cantatou hic ere eta alegueratou gourekin ceren eta hire anaya hilla cena ethorri baita bicirat. Sortou balitz beçala douc, atso galdoua cen, egoun horra berritz atcemana.

Ascain, le 21 Xbre 1894

L'Instituteur,
F. Ceihéran

1204

ESKUIZKRIBUA IKUSI

Canton de St Jean-de-Luz

Commune de Bidart

Haour prodigoua

1. Guiçon batek étcitouen bi sémé baïcik. Gasténak erran cion béré aïtari: "Dembora da néré bourouaren naousi içan nadin éta diroua içan déçan. Béhardout émendik gan éta tokiak ikusi. Partiçaçou çouré içatéa éta éman néri tocatcen çaïtana. - Ba, éné séméa, dio aïtak, naoucan béçala. Gachto bat haïs éta içanen haïs pounitoua". Guéro idéki çuen tiréta bat, partitou içatéa éta hétarik éguin bi moultcho bérdin.

2. Egoun goutiren bourouan, sémé tzarra gantcen erritik, bortitz éta nihori agourrik erran gabé. Trébéçatou citouen haïnitz larré, oïhan, erribéra éta étorri hiri andi batétarat, noun déspendatou çouen béré dirou goucia. Çombéït illhabétéren bourouan béhar içatou citouen saldou béré piltzarrak émasté çahar bati éta moutill yarri: igorri çouten landétarat astouen éta idien contoucérat.

3. Ordouan arras malhourous içatou cen. Etçouen guéiago oguérik gabas lo éguitéko, es éta sourik bérotcéko hotz éguiten çouénéhan. Batzouétan haren goshéa haïn handia cen yanen baïtcitouen ourdiek yaten tousten asha ostoék éta frouitou oustéldouék, baïnan nihork étcion déoushik émaïten.

4. Arratçaldé batez sabéla houtsa, béré bouroua ousten dou érortcérat alki baten gaïnérat, béïratous léhotik aïréan harinki dabiltçan choriéri. Guéro ikuchten ditou aguértcen cérouan ilharguia éta içarrak éta béré bourouari erraïten dio nigarrès dagolarik: Han, néré aïtaren étchéa bétéa da moutillès çoïnek baïtouté oguia éta arnoa, arroltcéak éta gasna naouten bécin bat. Dembora béréan ni goshéak hiltzen hari naïs.

5. Béhas altchatouko naïs, ganen naïs néré aïtaren atchématérat éta erranen diot: Bécatou bat éguin nouen, nahi içatou nouénéan çou outsi. Çorigaïts içatou cen énétçat, éta béhar naouçou païrahaci badakit arras oungui. Es naçaçoula déit guéhiago çuré séméa, içan çaïté néré aldérat çouré asken moutilla banitz béçala. Hobendoun içatou naïs, baïnan iraounguitcen hari nintcen çoutarik hourroun.

6. Aïta béré bahatcéan cen béré loren arroshatcen acabatcen: sahar ondoen éta mahatcen bishitan çabillan. Icoushi çouénéan bidéan héldou béré séméa déna icérdis éta herrautsez éstalia, çango bat errestan, houra céla doïdoïa sinétci çouen. Béré bourouarékin çagon éyan païrahaci édo barkatou béhar cion... Askénéan, nigarra béguiétan, idéki cioskan béshoak, éta éroris haren léporat moushou handi bat éman.

7. Guéro yar haraci çouen béré séméa; déitou béré yendéak éta haouçoak: "Nahi dout maïtatou aïntcinéan béçala, haour gachoa, cioten erran elkarrétarat bildou cirénian. Aski païratou dou nihork oraï es déçola gaïskirik erran. Çatosté haren ikustérat, ékar açoué laster yaountci poullit bat; émoçoué errestoun bat errian éta çapata berriak çangoétan. Hartouco ditoutçoué éré oïllarrac éta ahatéac éta ékarrico iltcéco on den chahal bat: béhardougou édan, yan elkarréquin éta besta handi bat éguin".

8. Moutillek obéditou cioten béren naouciari éta éman dafaïlla éder bat mahinaren gaïnean. Haïnbertcénarékin, séméric çaharrena sartcen cen ihicitic béré chacourrékin: "Cer da bada arrabots haou dio youramentoua dariola. Ousté dout cantoas hari cinéten hémen, ordou çouen guibélat étor nadin. Errotou çaré aïta?".

9. Es éné séméa, es naouk hala, cion erran guiçon çaharrak. Hori éguiten balinbadiat, boskarios bétéa naïcélacots éguiten diat. Cantatcen diagou éta hourous gaïtouk, écen caoushoua hola douc. Nahi balinbadouc édo es, hic héré béhar douc gourékin cantatou éta boskariotou, céren éta hiré hiltcen anaya bicirat itçouli baïta. Horaï sortcen balis béçala douc: atço galdoua houen, égoun horra atcémana".

L'Instituteur,
M. Bousquet

1205

ESKUIZKRIBUA IKUSI

Canton de Saint Jean-de-Luz

Commune de Biriatou

Haur prodigua

1. Guizon batec etzituen bi seme baizic. Gaztenac erran zuen bere aitari: "Dembora da izan nadin nere nausi eta izan dezadan diru. Behar dut gan ahal izan eta toquiac icusi. Partaya zazu zure ontasuna, eta ekazu izan behar dudana. - Bai, nere semia, erran zuen aitac; nahucan bezala. Gaisto bat haiz eta punitua izaen haiz". Guero, idequitziaequin tiroir bat, partayatu zuen bere ontasuna, eta eguin bi pusca berdinac.

2. Egun gutic onduan, seme tzarra gan zen herritic eguitiarequin fierraena, eta adioric erran gabe nehori. Trebesatu zituen larre ainhitz, oihanac, erriberac eta etorri zen hiri handi batetarat nun gastatu baitzuen bere diru guzia. Zembait illabeteren buruan, saldu behar izan zituen bere puscac emastequi zahar bati, eta bera eman mutill izateco; igorri zuten landetarat idiac eta astuac han zaintzeco.

3. Orduan arras malurus izan zen. Etzuen guehiago oheric gabaz lo eguiteco, ez suic berotzeco hotz eguiten zuenian. Hain gose zen batzuetan yaen baitzituen ongui zerriec yaten tuzten fruitu usteldu eta aza hosto hec; bainan nehorc etzion deusic ematen.

4. Arratsalde batez, tripa hutsa, utzi zen erortzeat alqui baten gainerat, beiratziaequin leihotic choriac arinqui airatzen zienac. Guero icusi zituen aguerzen zeruan illarguia eta izarrac, eta zion nigarretan. Hantche, nere aitaren etchia betia da sehiz dutenac ogui eta arno, arroltze eta gasna, nahuten bezenbat. Dembora hortan, ni, gosiac hiltzen nago hemen.

5. Ebien, altchatzerat noa, gaen naiz nere aitaren causitzerat eta erraen diot: Eguin nuen becatu bat, zu quitatu nahi izan nuenian. Falta handia izatu nuen eta behar nauzu punitu, badaquit ongui. Ez nazazula deitu gueiago zure semia, trata nazazu zure sehietaric azquenecua bezala. Faltadun izatu nintzen, bainan sofritzen nuen zure danic urrun.

6. Aita bere baratzian zen, bere loriac arrosatzen finitzen; bisitazen zituen sagarrac eta mahatsac: Icusi zuenian bidiaen gainian, bere semia etortzen dena estalia izerdiz eta herrautsez, zangua herrestan, a penaz sinhets zezaquen. Galdetu zuen bere buruari punitu behar zuen edo barkhatu behar zion... Anfin, nigarra beguietan, zabaldu zaizcon besuac eta harren lephorat eroriz eman zion musu gozo bat.

7. Guero yarreezi zuen bere semia; deitu zituen bere yendiac eta auzuac: "Maithatu nahut lehen bezala, haur gaichua, erran zioten bildu zirenneco. Asqui punitua izatu da; nihorc orai etzaiola eguin erreprotchuric batere. Zatozte icusterat; ekharrozue laster maipulis pollit bat, emozue erraztun bat erhian eta zapata berri batzuec zanguetan. Hartzen ahal tutzue ere ollarbatzuec, ahatebatzuec eta ekhartzen chaal bat ona hiltzeco; edaterat goazi, yaterat elcarrequin eta eguiterat besta handi bat.

8. Sehiec obeditu zuten beren nausiari eta eman zuten dafalla eder bat mahainaren gainian. Memento berian, seme zaharrena heldu zen ihizitic bere zacurrequin: "Zer da bada harroots hori? Oihu eguin zuen yuramentuca hari zelaric. Uste dut cantatzen duzuen emen, ezta lasterregui etor nadin. Errua zare, nere aita?".

9. Ez, nere semia, eznauc ala, errespunditu zuen zaharrac. Eguiten badiat ori, duc bozcarioz betia naizelacotz. Cantatzen diau eta urus gaituc, zeren baitiagu ongui zertaz. Hic nahi edo ez, beharco duc hic ere cantatu eta bozcariatu gurequin, zeren hire anaia illa zena berriz etorri baita bizirat. Orai sortu balitz bezela duc. Atzo galdua zucan, egun horra arrapatua".

L'Instituteur,
Bonnet

1206

ESKUIZKRIBUA IKUSI

Canton de St Jean-de-Luz

Commune de Ciboure

Haour arlotatoua

1. Guiçone batec ècе çouène bi sémé baïcic. Gaztéénac erratène dou béré aïtari: "Ordou da içane nadiène néré bourouace naousi éta içane déçadane dirou. Béhar dout gane courri bazterre ikhoustérat. Parti çaçou çouré ontasouna, éta émane çadaçou niri heldou çaoutana. - Baï, éné séméa, dio aïtac; nahi doucane béçala. Moutico gachto bat haïce éta içanène haïce gaztigatoua". Guéro çabaltcène douélaric tiéta bat, partitou çouène béré ontasouna éta éguine citouène bi parte bardinac.

2. Handic lasterre, sémé gachtoa gan cène herritic, fierraéna éguitène çouélaric, éta nihori adioric érrane gabé. Courritou çouène landa, oïhane, ouheïtce haïnitce éta éthorri cène hiri handi batétara, none gastatou baïtcouène béré dirou goucia. Çonbaït hilabétérène bourouane, saldou béhar içane citouène béré arropac émazté çahar bati éta béhar içane çouène émane séhi: égorri çoutène alhorrétarat asto éta idi çaïntcérat.

3. Ordouane, arras dohacabé içatou cène, gaouace ohéric gabé lo éguitéco, souric gabé bérotcéco hotce éguitène çouénéane. Çonbaït aldice halaco gosé handia çouène, none yanène baïtcitouène ourdec yatène citouztène aça ostoac éta frouitou ousteldouac.

4. Arrats batèce, tripa houtsic ématène da alkhi batéan yarriric, leïhotic beïratcène citouélaric arhinki aïréan gatène cirène choriac. Guéro ikhousi citouène aguertcène cérouane ilharguia éta içarrac, éta nigarrétane çagoélaric érrane çouène béré bourouari: hane, néré aïtarène étchéa béthéa da séhice çoïnec baïtouté ogui éta arno, arroltcé éta gasna, nahi doutène béçanbat. Dénbora hortane, ni, goséarékine hiltcène ari naïce hémène.

5. Bérace altchatouco naïce, ganène naïce néré aitarène gana éta erranène diot: "Békhatou éguine nouène, çouréganic ourroundou nintçénéane. Houts handia éguine nouène, éta béhar naouçou gaztigatou, hori badakit ongui. Ece naçaçoula guéhiago déït çouré séméa, ibil naçaçou çouré séhiétaric azkéna béçala. Oguéndoune nintcène, baïnane çouréganic ourroune haïnitce sofritcène nouène".

6. Aïta béré baratcéane cène béré azkène loréérі hour ématène: béré sagar ondoène eta mahatsène ikhertcène ari cène. Bidiarène gainéane, ikhousi çouénéane éthortcène béré séméa, icerdice éta erhaoutsèce goucia estalia, çangoa terrestane, doïdoïa sinhétsi çouène. Béré bourouari galdétou çouène béhar çouénèce gaztigatou édo barkhatou... Azkénéane nigarrac béguiétane,

hédatu cioène bésoa, éta léphotic hartcène çouélaric mousou handi bat émane cioène.

7. Guero yarraraci çouène béré séméa; deïthou citouène béré yéndéac éta aouçoac éta bildou béçaïne lasterre, errane ciotène: "Nahi doute maïthatou léhène béçala, haour gaïchoa. Aski gaztigatoua içatou da: oraï nihorc èce dioçala éguine erréprotchouric batéré. Çatozté ikhoustérat; lasterre émoçoué erhaztoune bat erhiane éta çapata berriac çangoetane. Hartouco ahal ditouçoue éré oïllar eta ahaté çonbaït éta ékharrico éré chahal on bat hiltcéco. Edanène éta yanène dougou èlgarrékine éta éguinène besta handi bat.

8. Séhiec obéditou çoutène bérène naousiari éta émane çoutène tahaïla éderre bat mahaïn gaïniane. Méménto béréane, sémé guéhiéna éthorri cène ihicitic béré chacourrékine: youraméntou éguitène çouélaric oïhu éguine çouène: "Cerre da bada arrabots hori? Ousté dout khantouce ari çarétène hémène. Ece da goïcégui éthor nadiène. Erhotou othé çaré, éné aïta?".

9. "Ece, éné séméa, èce naouc erhotoua, dio aïta çaharrac. Gaouça hori éguitène diat, cérène haïnitce aléguéra naïcène. Khantatcène diagou éta dohatsou gaïtouc cérène dougoune arraçoïne. Hic nahi édo èce nahi, béharco douc khantatou hic éré éta aléguératou gourékine, cérène hiré anaïa hila céna phiztou den. Sorthou berria balice béçala douc: atço galdoua çoukane, égoune horra none dène biciric".

Elissagaray
Instituteur à Ciboure (Socoa)

1207

ESKUIZKRIBUA IKUSI

Canton de St Jean-de-Luz

Commune de Guéthary

Haur prodigoa

1. Guizon batec ez cituen bi seme baicic. Gastenac erran cion aitari: "Dembora da nausi izan nadin eta dirua izan dezadan. Behar dut gan eta tokiac ikhusi. Partizazu zure onthasuna eta eman nauzu nere izaitea. - Ba, nere semea, dio aitac; nahidukan bezala. Gaichtaguin bat haiz eta pugnitua izanen haiz". Idekitcen du tireta bat eta partitcen bere izaitea bi pharte igualetan.

2. Egun cembeiten ondoan, seme tzarra gantzen herritic fierrarena eguinez, eta nihori adioric erran gabe. Trebessatu zituen hagnitz larre, oihan, arribera, eta ethorri cen hiri handi baterat, nun despendatu baitzuen bere sosa. Cembet hillabetheren buruan, saldu behar izatu zituen bere arropac emazte chahar bati eta bera alokatu muthil izateko: egorri zuten landetarat astoen eta idien zaintzeko.

3. Orduan, arras maluros cen. Etzuen guehiago oheric gabaz lo eguiteko, ez eta ere surik hotz cenean berotzeko. Cembeit aldiz zuen hain gosse handia, nun yanen baitzituen zerriek yaten tuzten aza hosto eta fruitu ustelduac.

4. Gau batez sabela hutza, bere nahitarat erortcen da kadira baten gainerat, behatzen duelaric leihotic, arinki airatzen diren chorieri. Guero ikhusi cituen ceruan aguertzen ilharguia, eta izarrac, eta erran zuen nigarrez: Han, nere aitaren etchea bethea da sehiz ceinec baitute ogui eta arno, arrotze eta gasna nahi duten bezembat. Dembora berean ni hemen gosez hiltcen hari.

5. "Beraz, altchatuko naiz eta ganen nere aitaren ganat; erranen diot: Bekhatu eguin nuen zu utzi nahikatu cintudanean. Badakit falta handi nuela eta behar nauzu gaztigatu. Ez nazazula deit guehiago zure semetzat; trata nazazu zure azken cerbitzarietaric bat bezala. Faltadun nintcen bagnon sofritcen nuen zutaric urhun".

6. Aita bere baratcean cen, eta loreac urtaturic bisitatcen cituen sagar ondoac eta mahatsac. Ikhusi zuenean bidearen gainean bere semea heldu, icerdiz eta herrautsez dena estalia, zangoa herrestatuz, doyetan sinhetsi ahal izatu zuen. Galdatu zuen bere buruari, behar othe zuen gaztigatu ala barkhatu. Azkenekotz nigarra beguietan hedatu ziozkan besoac eta lephotic lothuz eman cion musu handi bat.

7. Guero bere semea yarrarazi zuen; deithu zituen bere etchecoac eta hauzoac: "Maithatu nahi dut aitzinean bezala, haur gaichoa, erran zioten bildu ziren pontutik. Aski gaztigatua izatu da; orai nihoc ez dezon erreprotchuric eguin.

Zatoste hunen ikhusterat; ekharrozue laster beztimendaric ederrena, emozue erhaztun bat erhian eta zapata berriac oinetan. Hartcen ahal tutzue, oilar, ahate eta chahal on bat eta erematen hiltcerat. Janen eta edanen dugu elgarrekin eta besta handi bat eguinen".

8. Muthillec obeditu zuten beren nagusia eta eman zuten dafailla eder bat mahagnaren gainean. Memento hartan premua helducen ihizitik bere zakhurrekin: "Cer da bada harramantza hau? erraten zuen yuramentuka. Iduritcen zait hemen khantatcen duzuela? Ez da goizeguy ethor nadin. Aita, erhotu zare?

9. "Ez, nere semea, ez naiz erhotu, erran zion aita zaharrac. Hola banaiz, allegrantziaz bethea naizelakoan naiz. Cantatcen dugu eta uros gare, zeren arrazognac baititugu. Hic ere beharko duc, nahi edo ez, gurekin cantatu eta alegueratu, zeren hire hillacen anaya phistu baita. Berriz sorthu balitz bezala: atzo galdua cen eta horra egun hatchemana.

Notes

1. Dans notre idiome local, toutes les lettres se prononcent. Ainsi le son composé *oi* se prononce *oï*, chaque voyelle laissant entendre un son distinct. Dans la consonne double *ph*, qui n'existe pas en basque, les deux consonnes doivent être articulées séparément, l'*h* étant aspiré.

2. La voyelle *e* n'est jamais muette; elle répond toujours à l'*é* fermé français.

3. La voyelle *u* se prononce toujours *ou;* elle est muette dans les syllabes *gue, gui.*
4. La consonne *s* se prononce à peu près comme l'*s* double en français. Cependant sa prononciation véritable ne peut se rendre par écrit: il faut l'entendre de la vive voix d'une personne parlant bien la langue.
5. La consonne *z* a le son de l'*s* dur.

B. Cazebonne

1208

ESKUIZKRIBUA IKUSI

Canton de St Jean-de-Luz

Commune de Hendaye

Aur prodigua

Guiçon batec bacituen bi seme. Gastenac erran cioen bere aïtari: "Nere aïta, eman naçu çure onthasunetic çor nauçun partea". Aïtac eguin cioscaten bere onthasunen parteac.

Dembora guthien onduan, seme gastenac, bildueta cituen guçiac, gantcen hiri urrun baterat. Bici çar bat ibilli çuen eta cituen guçiac laster gaspillatu cituen.

Denac despendatueta, içancen gochete handi bat erresuma artan. Laster obligatua içatu cen emaïtia bere burua hango nausi baten serviçuan, çoinec égorri baïtçuen bere cherrien contucerat. Haïnbertcetaïnon malhurus cen ceinec embidiatcen cituen alimaliac çoinec possible çuten beren gosia satisfatcen.

Orduan bere buruari errançuen: "Cembat servitçari dire nere aïten etchian coïnec duten nahi duten becimbat ogui, eta ni gosiac hiltcen hari naïz! Bihurtuco naiz nere aiten etcheat eta erranen diot: "Nere aita, becatu eguin dut ceruen contra eta çure contra; es dut guehiago meresi çure semea deïtzia, trata naçu çure mutilbat beçala. Altchatu cen effetuski eta gan cen bere aiten etcheat bihurtceco. Urrun cen etchetic eta biskitartean bere aitac ikusi çuen eta compassiones ukitua, gan cen lasterca arren ganat eta bresarcatu çuen. Orduan, semeac erran cioen. "Nere aita maitea, becatu eguin dut ceruen contra eta çure contra". Bainan aitac acabatcerat utsi gabe dethu cituen bere serbitçariac eta erran cioten: "Ekaratçue laster bere lehengo arropaederrac, bestiçaçue emaïoçue errestunbat errian, oinetacoac sangotan; soaste chaal guicenen hiltcerat, çoïn eta nere semia ilhacena pistu da; galdua cen eta atchemana içan da". Eta eguin çuten aïtac erran çuena.

Memento artan seme saharrena landan cen. Ethorri cenean aditu çuen etchetic urbiltiarekin besta baten arrabotsa, musica, dantsac. Deitu çuen bere serbitsari bat eta galdetu cioen cer guertatucen. Errepusta hau eguinçioen: "Cure anaïa ethorri da," eta condatu cioen cer manatu cuen arren aïtac eguitea bere semearen ethorpena celebratceco. Orduan seme saharrena coleran sartucen eta etçuen etchian nahicatu sartu. Bere aita ateratucen arren ganat urbilducen eta othoiz tu çuen sartia. Baïnan erresponditu cuen: "Aïnitz hurte aïetan serbitçacen çaïtut, es naïz seculan cure manamenduen contra gan, eta ez naiçu seculan auntzume bat eman nere lagunekin besta eguiteco. Eta çure bertce semea ethorri da bere onthasun gucia gaspillatu onduan presuna galdu batsuequin eta hil duçu arrentçat saal guicena". Aitac errancioen: "Nere semea, nerekin çare bethi;

ditusdan guciac curetçat dire. Baïnan çure anaïa ilhacen guretçat eta pistuda. Es othe da behar allegriatu? Galdua cen eta atcemana içan da".

L'Instituteur,
J. Choubar

1209

ESKUIZKRIBUA IKUSI

Canton de St Jean-de-Luz

Commune d'Urrugne

L'enfant prodigue

1. Guiçon batec ez cituen bi seme bertceric. Gaztenac erraten dio bere aitari. "Dembora da nere buruaren nausi içan nadin eta dirua içan deçadan. Behar dut gan eta behar ditut ikhusi herriac. Pharti çaçu çure içantatia, eta ekhaçu tokatcen caitana. - Bai, nere semea, erran çion aitac; nahi duken beçala; Gaichto bat haiz eta gaztigatua içanen haiz". Eta idekitcen çuelaric tireta bat, phartitu çuen bere içantatia eta bi pharte igual eguin çituen.

2. Handic cembait egunen buruan, seme gaichtoa gan çen herritic fierrena eguiten çuelaric eta nehori adioric erran gabe. Pasatu cituen larre hainiz, hoyanac, hur handiac, eta ethorri hiri handi batetarat, non diru guçia gastatu baitçuen. Cembait ilhabeteren buruan behar içatu çituen bere zarpilac saldu emazteki chahar bati eta burua plaçatu sehi içateko; egorri çuten landetarat astoac eta idiac çaintzerat.

3. Orduan arras malhurus içatu çen. Ez çuen guehiago oheric lo eguiteco arratsetan, ez eta ere suric berotçeco hotz eguiten cuenian. Batzuetan hain gose handia cuen non yanen baitcituen zerriec yaten dituzten aça hosto eta fruitu ustelduetaric; bainan nihorc ez çion deusic ematen.

4. Arrats batez, tripa hutsa, utzi çuen bere burua erortzeat alki baten gainerat, leihotic beiratçen çuelaric hairetan arinki cabiltçan choriac. Guero ikhusi, çituen aguertçen çeruan ilharguia eta içarrac eta erran çion bere buruari nigarrez: "Han, nere aitaren etchea mutilez bethea da, dutenak arnoa eta oguia, arroltziac eta gasna, nahi duten becembat. Dembora hortan, ni gosiac hiltcen hai niz hemen.

5. Beraz altchatuco naiz, ganen naiz nere aitaren atzematerat eta erranen diot: "Bekhatu bat eguin nuen çutaric aphartatu nahi içatu nuhenian. Arroçoin eskas handia içatu nuen, eta behar nauçu gaztigatu, badakit ongui. Ez neçaçula guehiago deith çure semea, trata necacu çure azken sehia beçala. Faltadun nintçen, bainan hiratçen nintçen çutaric urrun".

6. Aita bere baratzean çen, bere loriac frescatçea akhabatçen: bisitatçen çituen sahardiac eta mahatsak. Ikhusi çuenian bidearen gainean ethortçen bere semea dena estalia içerdiz, eta errhautsez, sangoa errestan doy doyetaric sinetsi çuen. Galde eguin çion bere buruari heyan behar çuen gaztigatu edo behar çion barkhatu... Azkenian nigarrac beguietan besuac cabaltzen diozka eta harren leporat bere burua botatzen duelarik ematen dio musu handi bat.

7. Eta yar hazten du bere semea; deitzen ditu bere yendeac eta hauzuac: "Maithatu nahi dut lehen beçala, haur gauchoa, erraten diote bildu dieneco. Aski gaztigatua içatu da: nihorc oray ez dioçala eguin erreportchuric. Çatozte hunen ikhusterat, ekhar çoçue laster beztimenda pullit bat, émoçué erreztun bat errian eta zapata berriac zangoetan. Posibleko duçué ere hartçea oilharrac, ahatiac, eta ekharri chahal hiltçeco on den bat: yanen du eta edanen elgarrekin eta eguinen besta handi bat".

8. Sehiek obeditu çuten bere nausiari eta eman çuten dafaila eder bat mahainaren gainean. Dembora berean seme çaharrena ethortçen cen ihicitik bere chakurrekin: "Cer da bada harrabots hau? oihu eguiten duçuen yuramentuka. Uste dut cantatçen duçuen hemen: ez da sobera goizegui guibelat ethorri naiçen. Errhoa çare nere aita?".

9. Ez nere semea ez naiz hala, ihardesten du çaharrac. Hori eguiten badut ceren bozcarioz bethea bainaiz. Cantatçen dugu eta hurus gaituk ceren baitugu ongui certaz. Nahi baduk edo ez, beharko duk cantatu hic ere eta alegueratu gurekin çeren hire anaya hila cena ethorri baita biçirat. Sortzen balitz beçala duk: Atzo galdua huen, gaur horra nun duken hatzemana.

Urrugne, le 15 Xbre 1894

L'Instituteur communal,
A. Soubie

1210

ESKUIZKRIBUA IKUSI

Canton d'Ustaritz

Commune d'Ustaritz

Guiçon batec ez çouen bi seme baïcic. Gaztenac erraïten dio bere aïtari: "Ordou da ene naousi içan nadien eta dirouya içan deçatan. Behar naïz youan ahal eta ikous ditçatan basterrac. Parti çatçou çoure içanac eta eman deçadaçou içan behar doutana. - Baï, ene semea, erraïten dou aïtac; nahoukan beçala. Gaïchto bat hiz eta gaztigatouya içanen hiz". Guero idekitcen douelaric tieta bat, partitcen dou bere ontasouna eta eguiten hartaric bi parte berdinac.

Egoun gouttien ondotic, seme tçarra youan cen herritic fierraïna eguinez eta nehori adioric erran gabe. Trebesatou citouen larreac, haïnitz oyhan, our errekac eta yin cen hiri handi batetara, noun chahoutou baïtçouen bere dirou goucia. Cembeït hilabeteren bourouan, saldou behar içan citouen bere soïneco piltçarrac emazte çahar bati eta bere bourouya aloïtou moutiltçat. Igorri çouten landetara astoen eta idien çaïntceco.

Ordouan arras malourous içan cen. Ez çouen guehiago oheric lo eguiteco arratsean, ez eta ere souric berotceco hotz haïcelaric. Batçouetan haïn gose cen noun yanen baïtçouen gogotic aça hosto eta frouitou ousteldou ourdec yaten ditouzten hec; baïnan nehoc ez cioen fitsic emaïten.

Arrats batez, tripa houtsa, outci çouen bere bouroua erortcerat catcheta baten gaïnerat behatcen çouelaric leyotic arinki aïrean ibilki ciren chorier. Guero ikhousi çouen aguertcen cerouan ilharguia eta içarrac, eta erran çouen bere bourouari nigarrez: Han, ene aïtaren etchea betea da mouthilez çoïnec baïtoute oguia eta arnoa, arroltciac eta gasna, nahi douten becembat. Ni, dembora hortan, gosiac hiltcen haï naïz hemen.

"Eh bien! choutitouco naïz, yoanen naïz aïtaren ganat eta erranen diot: Bekatou bat eguin nouen, quittatou nahi içan cintoudanian. Houts handia içan nouen eta behar nouçou gaztigatou, badakit ongui. Eneçaçoula guehiago çoure semea deït, trata neçaçou çoure azken mouthil beçala. Coupable içan nintçan, baïnan eneatçen hari nitcen çoutaric ourroun.

Aïta bere baratcian cen bere lore ondarren arrosatcen: bisitatcen citouen bere sahar ondoac eta mahatsac. Noïz eta ere ikousi baïtçouen bidean bere semea oro estalia icerdiz eta herraoutsez, çangoa herrestan, doyan doï sinhetsi çouen. Galde eguin çouen bere bourouari heyan gaztigatou behar çouen edo barkatou behar cioen. Anfin nigarra beguian, besoac çabaldou ciozkan, eta bere bouroua botatcen çouelaric haren leporat eman cioen mousou handi bat.

Guero yarraraci çouen bere semea; oïhou eguin çouen bere yender eta haouçoer. "Nahi dout maïtatou lehen beçala, haour gaïchoa, erran cioten elgarretarat bildou cirenean. Aski gaztigatoua içan da: nehorc ez dioçala oraï erreportchouric eguin. Çatozte ikousterat; ekar dioçaçoue maï poulis pouillit bat, emoçoue erreztoun bat errian eta çapeta berriac çangoetan. Hartcen ahalco ditoutçoue ere oïlarretaric, ahatetaric eta ekartcen ahalco douçoue ahatche bat hiltceco on dena. Edanen dougou, yanen elgarrekin eta eguinen besta handi bat.

Mouthilec obeditou çouten beren naousiari eta eman çouten dafaïla handi bat mahinaren gaïnean. Dembora berean, seme çaharrena heldou cen ihicitic bere chakourrekin: "Cer da ba harraots hori? oïhou eguin çouen youramentouka. Ouste dout kantouz hari cireztela hemen; ez da goïcegui guibelat yin nadien. Erroa cira, aïta?

Ez, ene semea, enouc hala, errepousta eman çouen çaharrac. Hori eguiten badout, alegrantciaz betea nicelakotz eguiten diat. Kantouz hari gaïtouc eta ourous gaïtouc, ceren baïtougou arraçoïn. Nahi badouc eta ez badouc, beharco douc hic ere kantatou eta gourekin bozkariatou, ceren hire anaya hila baïtcen eta berriz yin baïta bicirat. Sortou baliz beçala douc: atzo galdouya çouyan, egoun horra berriz kaoustouya".

Lalanne, Instituteur
à Ustaritz

Remarques

L'**s** se prononce comme un *ch* dur. Cette prononciation est particulière à la langue basque.
Le **z** se prononce comme l'*s* français.
Les sons **an**, **in**, **on**, **en**, **oun**, etc... se prononcent comme si la consonne *n* était suivie d'un e muet.
La lettre **e** se prononce comme un *é* fermé.
Le son **ou** s'écrit en basque, comme en espagnol *u*.
ain se prononce *aïn*.

1211

ESKUIZKRIBUA IKUSI

Canton d'Ustaritz

Commune d'Ustaritz

Guiçon batec ez çouen bi seme baïcic. Gaztenac erraïten dio bere aïtari: "Ordou da ene naousi içan nadien eta dirouya içan deçatan. Behar naïz youan ahal eta ikous ditçatan bazterrac. Parti çatçou çoure içanac eta eman deçadaçou içan behar doutana. - Baï, ene semea, erraïten dou aïtac; nahoukan beçala. Gaïchto bat hiz eta gaztigatouya içanen hiz". Guero idekitcen douelaric tieta bat, partitcen dou bere ontasouna eta eguiten hartaric bi parte berdinac.

Egoun gouttien ondotic, seme tçarra youan cen herritic fierraïna eguinez eta nehori adioric erran gabe. Trebesatou çitouen larreac, haïnitz oyhan, our errekac eta yin cen hiri handi batetara, noun chahoutou baïtçouen bere dirou goucia. Cembeït hilabeteren bourouan, saldou behar içan citouen bere soïneco piltçarrac emazte çahar bati eta bere bourouya aloïtou moutiltçat. Igorri çouten landetara astoen eta idien çaïntceco.

Ordouan arras malourous içan cen. Ez çouen guehiago oheric lo eguiteco arratsean, ez eta ere souric berotceco hotz haïcelaric. Batçouetan haïn gose cen noun yanen baïtçouen gogotic aça hosto eta frouitou ousteldu ourdec yaten ditouzten hec; baïnan nehoc ez cioen fitsic emaïten.

Arrats batez, tripa houtsa, outci çouen bere bouroua erortcerat catcheta baten gaïnerat behatcen çouelaric leyotic arinki aïrean ibilkhi ciren chorier. Guero ikousi çouen aguertcen cerouan ilharguia eta içarrac, eta erran çouen bere bourouari nigarrez: Han, ene aïtaren etchea betea da mouthilez çoïnec baïtoute oguia eta arnoa, arroltciac eta gasna, nahi douten becembat. Ni, dembora hortan, gosiac hilcen haï naïz hemen.

"Eh, bien! choutitouco naïz, yoanen naïz aïtaren ganat eta erranen diot: Bekatou bat eguin nouen, quittatou nahi içan cintoudanian. Houts handia içan nouen eta behar nouçou gaztigatou, badakit ongui. Eneçaçoula guehiago çoure semea deït, trata neçaçou çoure azken mouthil beçala. Coupable içan nintçan, baïnan ourtçen hari nitcen çoutaric ourroun.

Aita bere baratcian cen, bere lore ondarren arrosatcen: bisitatcen citouen bere sahar ondoac eta mahatsac. Noïz eta ere ikousi baïtçouen bidean bere semea oro estalia icerdiz eta herraoutsez, çangoa herrestan, doyan doï sinhetsi çouen. Galde eguin çouen bere bourouari heyan gaztigatou behar çouen edo barkatou behar cioen. Anfin, nigarra beguian, besoac çabaldou ciozkan, eta bere bouroua botatcen çouelaric haren leporat eman cioen mousou handi bat.

Guero yarraraci çouen bere semea; oïhou eguin çouen bere yender eta haouçoer. "Nahi dout maïtatou lehen beçala, haour gaïchoa, erran cioten elgarretarat bildou cirenean. Aski gaztigatoua içan da: nehorc ez dioçala oraï erreportchouric eguin. Çatozte ikousterat; ekar dioçaçoue maï poulis pouillit bat, emoçoue erreztoun bat errian eta çapeta berriac çangoetan. Hartcen ahalco ditoutçoue ere oïlarretaric, ahatetaric eta ekartcen ahalco douçoue ahatche bat hiltceco on dena: Edanen dougou, yanen elgarrekin eta eguinen besta handi bat.

Mouthilec obéditou çouten beren naousiari eta eman çouten dafaïla handi bat mahinaren gaïnean. Dembora berean, seme çaharrena heldou cen ihicitic bere chakourrekin: "Cer da ba harraots hori? oïhou eguin çouen youramentouka. Ouste dut kantouz hari cireztela hemen; ez da goïcegui guibelat yin nadien. Erroa cira, aita?

Ez, ene semea, enouc hala, errepousta eman çouen çaharrac. Hori eguiten badout, alegrantciaz betea nicelakotz eguiten diat. Kantouz hari gaïtouc eta ourous gaïtouc, ceren baïtougou arraçoin. Nahi badouc eta ez badouc, beharco douc hic ere kantatou eta gourekin bozkariatou, ceren hire anaya hila baïtcen eta berriz yin baïta bicirat. Sortou baliz beçala douc: atzo galdouya çouyan, egoun horra berriz kaoustouya".

Léon St Martin,
Vétérinaire à Ustaritz

1212

ESKUIZKRIBUA IKUSI

Canton d'Ustaritz

Commune d'Ahetze

Haür gastosa

1. Guiçon batec ez cituen bi sémé baïcik. Gaztienac erran cion bere aïtari: "Dembora da éné nagusi içan nadin eta içan deçadan diru. Behar dut ahala içan hemendic gateco eta basterren ikhusteco. Parti çaçu çure onthasuna eta emadazu nic behar dudana. - Baï, éné séméa, erran çuen aïtac; nahi dukan beçala. Gaïsto bat haïz eta gaztigatua içanen haïz". Guero idekitzéarekin tireta bat, partitu çuen bere onthasuna eta eguin cituen bi çathi higualac.

2. Egun gutiren buruan, seme tzarra guan cen herritic, fierraréna éguinez eta nihori adioric erran gabé. Trebescatu cituen haïnitz larré, oyhanac, arribérac, eta ethorri cen hiri handi batétarat, nun chahutu baïtzuen béré diru gucia. Çombeït hilabetheren buruan, saldu behar içan cituen bere arropac emasteki çahar bati eta bera muthil eman: igorri çuten landetarat han astoen eta idien çaintzeco.

3. Orduan, ongui malhurus içan cen. Ez çuen guehiago oheric lo éguiteco gabas, ez eta ere suric hotz cenean berotzeco hotz eguiten cuenean. Hambertzétaraïno gosé cen boltaca nun yanen baitzituen gogotic cherriec yaten diuzten aça hosto eta fruitu usteldu hec; bainan nihorc ez cioten deusic ematen.

4. Arratz batez, tripa hutsa utzi cuen bere burua erortzerat alkhi baten gaïnerat, behatuz leihotic arinki aïretan çabiltzan choriac. Guero ikhusi cituen aguertzen ceruan ilharguia eta içarrac eta erran çuen bere buruari nigarrez çagoelaric: Hantchet, éné aïtaren etchea bethea da muthilez çoinec baïtute ogui eta arno, arroltze eta gasna, nahi duten becembat. Dembora berean, ni, hiltzen ari naïz goseaz hemen.

5. Eh bien, chutituco naïz, guanen naïz aïtaren kausitzerat eta erranen diot: Eguin nuen bekhatu bat, çu utzi nahi içan cintudanéan. Hoben handia içan nuen, eta behar nauzu gaztigatu, badakit ongui. Ez neçaçula guehiago çure séméa déit, trata neçaçu çure muthiletaric azkena beçala. Içan nintzen hobendun, bainan sofritzen nuen çutaric urrun".

6. Aïta bere baratzean cen, bere loreen arrosatzen akhabatzen hari cela: bisitatzen cituen sagar ondoac eta mahatsac. Ikhusi çuenean ethortzen bidean béré séméa déna estalia icerdiz eta erhaütsez, çangua herrestatzen çuela, doydoya sinhetsi ahal içan çuen. Gualdeguin çuen bere buruari gastigatu behar othé çuen edo barkhatu behar cion... Azkénéan, nigarrac beguiétan, hedatu ciozkan besoac, eta yauzi eguiten zuelaric haren lepora eman cion musu handi bat.

7. Guero yarraraci çuen béré séméa, déithu cituen béré yendeac éta aüçoac: "Nahi dut maïthatu lehen beçala, haür gaïchoa, erran cioten bildu ciren beçain laster. Içatu da aski gastigatua. "Nihorc orai ez deçola eguin batere mehatchuric. Çatozte ikhusterat; ekhar çoçue berheala marapulis pollit bat, eçar çoçué erhaztun bat erhian eta çapata berri batzuec çangoetan. Hartzen ahalco tutzué éré oïlar batzu, ahaté batzu, eta ekhartzen chahal bat on hiltzeco: edanen dugu, yanen elgarrekin eta éguinen besta handi bat.

8. Muthilec obéditu çuten béré nagusiari eta eçarri çuten dafaïla handi bat mahaïnean. Memento berean, anaya çaharrena itzultzen cen ihicitic bere çakhurrekin: "Cer da bada harrabots haü? oïhu eguin çuen arneguä çariola. Iduritzen çaït cantuz hari caïztela hemen; ez da goicegui itzul nadien. Erhoa çaré, éné aïta?

9. "Ez, éné séméa, ez naüc hala, ihardetsi çuen çaharrac. Eguiten badiat hori, eguiten diat ceren eta bainaïz loriaz bethea. Cantatzen diagu eta uros gaïtuc, ecen badiagu arroçoïnic aski. Nahi içan déçayan edo ez, beharco duc cantatu hic ere eta alegueratu gurekin, ceren eta hiré aneya hila cena pistu baïta. Sortzen baliz beçala duc: atzo galdua çuan, egun huna nun den khaüstua.

L'Instituteur public d'Ahetze,
J.Bte Marot

1213

ESKUIZKRIBUA IKUSI

Canton d'Ustaritz

Commune d'Arbonne

Haour prodiga(1)

1. Guiçon batec etcin bi chémé baïçik. Gastéénac erraïten dio béré aïtari: "Ordou dou éné bourouaren nagouchi içan dadin(2) éta içan déçadan dirou. Youan ahal béhar naïs éta toki icouchi. Partiçaçu çouré ontachouna, éta émadaçou oukhan béhar doudana. - Baï, éné chemea, diro aïtac nahi doukan béçala. Gaïchtaguin bat haïs, éta gastigatoua içanen haïs". Guéro tiréta bat idéki éta, béré ontachouna partitçen dou éta bi çathi bérdinac éguitén ditou.

2. Handik égoun gouti barnéan, chémé gaïchtoua youan cin herritic handiaréna éguiten duélaric, éta nihori agourric erran gabé. Haïnits larré, oyhan, ourhandi iragaïten ditou, éta héltçen da hiri handi batéra, non(3) chahoutou béitzin béré dirou goucia. Cémbéit hilabétérén bourouan, béré piltçarrak chaldou béhar içan citin émasté çahar bati, éta béra chéhi yarri behar içan cin: landétarat igorri çutén eta idi çaïntcéra.

3. Ordouan arrach dohakabé içan cin. Es cin içan guehiago ohérik gaouas lo eguiteko , és chourik hots cénian bérotcéko. Askotan haïn goché handi cén non gogotik yanén béitoutouen cerriek yaten ditusten aça hochto éta frouitou ousteldou hek; baïnan nihork es cion déouchik émaïtén.

4. Arratch batés, chabela houtcha, béré bouroua etchatou cin, alkhichka baten gaïnera, leïhotic béha sagolarik arinik aïrian çabiltçan hegachtineri. Guéro ikouchtenditou aguertcén cérouan ilharguia éta içarrac, éta diro nigarretan: Hantchet, éné aïtarén etchia, ogui éta arno, arroltcé éta gachna, nahi bécémbat doutén chéhis bethia da. Démbora hortan, ni, hemen gochés nago.

5. Eta bada, alchatuko naïs, yuanén naïs éné aïtaren khaouchitcéra éta erranén diot: Bekatou bat éguin nin outci nahi içan cintoudanian. Hobén handi içan nin, éta behar da gastiga neçaçoun badakit. Es neçaçou guéhiago chéméa déith, érabil néçaçou çure chéhiétan askena béçala. Hobéndoun içan naïs, baïnan çure ganik ourroun hiratcen hari nintcén.

6. Aïta béré baratcian cén, béré lorién boustitcia akhabatcen çuéla: chagarrén eta mahatchen ikhoustén çabilan. Ikhouchi douénian bidia barna béré chéméa heldou déla icerdis éta herraoutches echtalia, çangoua herrestan; nékés baïcén és çuén sinhétchi. Dio béré bourouari gastigatou behar douen ala barkhatou béhar dion. Askénian, nigarra béguiétan, béchouac çabaltcen dioska, éta lépora chalto éguitén diolaric émaïten dio mouchou handi bat.

7. Guero yarrarastén dou béré chémia; déitcén béré yéndiac éta haouçouac: "Maithatou nahi dout léhén béçala, haour dohakabéa, dioté erraïten bildou dirénéko. Aski gastigatoua içan da nihorc és déçala gaïskiric érran oraïtic. Çatosté ikhouchtera, ekharroçué lastér maripoulich édér bat, émaçué érréstoun bat érrian éta çapata bérriac çangoétan. Hartçen ahal touçoué éré oïlarrak, ahatiac, eta ékhartcén hiltçeko on dén chahal bat: élgarrékin béhar dougou édan, yan éta bechta handi bat éguin.

8. Chéhiéc obéditou ciotén béré nagouchiari éta éman çuten dafaïla édér bat mahaïnaren gaïnéan. Ordou béréan chémé çaharréna, ihicitik heldoucén béré chakhourrekin: "Cerda bada harrabotch haou? diotça arnegou éguitén duéla. Idouri çaout kantous hari çarétéla hémén. Es da goicégui éthor nadién. Erhotou çaré, éné aïta?".

9. "Es, éné chémia, és nauk erhotou, diotçi aïta çaharrak. Gaouça haouk éguitén ditiat boskarios béthia naïcélakots. Kantou éguitén diagou éta dohatchou gaïtouk, écén badiagou cérén. Nahi badouk éta és, béharco douc hic éré kantou éguin éta gourékin boscariatou, cérén éta hiré anaïa hila céna bicirat itçuli baïta. Oraï chortcen balits béçala douc: atço galdoua çoukan, égoun horra non dén hatcémana".

Jn. Payzan

Notes

(1) La véritable orthographe basque sera haur, le u se prononçant ou.
(2) Prononcer in comme en latin.
(3) Prononcer on comme en grec.

1214

ESKUIZKRIBUA IKUSI

Canton d'Ustaritz

Commune de Halsou

Haur hondatzailea

1. Guizon batec etzituin (ez zituin) bi seme baizic. Gaztenac erran zion bere aitari: "Ordu da izan nadin neure buruaren yabe, eta ukhan dezadan diru. Yoan ahal behar dut, eta ikhus dezadan berri. Zathi zazu zure onthasuna eta eman dezadazu heldu behar zautana. - Bai, ene semea, dio aitac, nahi duyan bezala. Gaichto bat hiz, eta gaztigatuia izanen hiz". Guero idekiric tireta bat zathitu zuin bere onthasuna eta eguin zituien hartaric bi zathi bardinac.

2. Egun gutiren buruan, seme gaichtua yoan zen herritic, buruia goraric eta ikhus artio erran gabe nehori iragan zituien hainitz larre, oyan, ibaia, eta yo zuin hiri handi batetara, non chahutu baitzuien bere diru guzia. Cembeit hilabetheren ondoan, saldu behar izan zituien bere soinekoac emazte chahar bati, eta bera yarri sehi: Egorri zuten landetarat han zaintzeco astoac eta idiac.

3. Orduian izan zen guziz dohacabe. Etzuien (ez zuien) ukhan guerostic oheric gabaz lo eguiteco, ez eta suric berotzeco hotz eguiten zuienian. Batzuietan hain gose handia zuien, non gogotic yan baitzitzazkien halaco aza hosto eta fruitu ustel cherriec yaten dituzten hec; bainan nehorc etzioen (ez zioen) deus emaiten.

4. Arrats batez tripa hutsic, utzi zuien bere buruia erortzera alkhi baten gainerat, leihotic behatzen ziotela chorier, zoinac hegaldaka baitzohazin arinki. Guero ikhusi zituien aguertzen zeruan ilharguia eta izarrac, eta bere baitan erran zuien nigarrez: Hara han ene aitaren etchia bethia da sehiz, zoinec baitute ogui eta arno, arroltze eta gasna nahi duten bezembat. Dembora berian ni hemen gosez hiltzen hari niz.

5. "Heia bada, chutituco hiz, yoanen niz ene aita gana, eta erranen diot: huts handi bat eguin nuien, zu utzi nahi izan zintuanian. Hoben handi bat izan nuien, eta behar nuzu gaztigatu, ongui dakit. Enezazula (ez nezazula) gargoitic deith zure semea, erabil nezazu zure sehiric azkena bezala. Hobendun izan niz, bainan atsecabetan nintzen zutaric urrun".

6. Aita bere baatzian zen, bere lili hondarrac urztaturic zituiela: harizen ikhusten saar hondoac eta mahatsac. Nabaritu zuienian bidian heldu bere semea dena izerdiz eta herrautsez estalia, zangoac herrestan zabilala, doi-doia sinhetsi ere ahal zuien. Bere baitan zarabilan gaztigatu behar zuienetz ala barkhatu behar zionetz... Azkenian, nigarra beguietan, zabaldu ziotzin besoac, eta lephora eroric, eman zion musu handi bat.

7. Ondoan yarrarazi zuien semea, deithu zituien etchecoac eta auzuac: "Nahi dut maithatu aintzinian bezala haur gaichoa, erran zioten bildu ziren bezen laster. Aski zehatuia izan da: nehorc orai eztezola eguin errantzukeric batere. Zatozte ikusterat: ekar dezozuie berehala soineco eder bat, ezar dezozuiye erheztun bat erhian eta oinetaco berriac oinetan. Hartzen ere ahal ditutzuie, oilar eta ahate, eta ekhar aratze hiltzeco on den bat: bagoazi edatera elgarrekin yatera, eta phesta handi baten eguitera".

8. Sehiec eguin zuten bere nausiaren nahira eta ezarri zuten dafaila eder bat mahainian. Ordu berean seme guehiena bihurtzen zen ihizitic bere chakurrekin: "Cer da bada harrabots hau, erraiten du oihuka eta burhoka? Uste dut cantuz hari ziretela hemen. Ezta (ez da) lasterregui bihurtu bainiz. Erhotu zira, aita?"

9. "Ez ene semea, ez nuc zoratuta, ihardetsi zion aguriac. Hau eguiten badut, eguiten diat zeren bozkarioz bethia bainiz. Kantuz gaozic eta bozic gaituc, ezen badiagu zergatic. Nahi baduc edo ez, beharco duc hic ere kantatu eta gurekin atseguin hartu, zeren hire anaya hila zena bihurtu baita bizirat. Sorthu balitz bezala duc: atzo galduia zuian, huna nonden egun hatzemana".

L'Instituteur de Halsou,
J. M. Etcheverry

Remarques

1. Il est impossible de rendre exactement certains sons basques par l'orthographe ou les caractères français. Par ex.: l'"enfant" du titre ne peut s'écrire en basque qu'ainsi: "haur" qu'on prononce non ha our, mais "hoeur" comme s'il n'y avait qu'une seule syllabe.

2. En basque, comme en espagnol, u se prononce ou. s se prononce j. Exemple: sagua (souris) doit être lu: jagoua.

3. Dans le basque a et i ne forment jamais é, mais bien aï comme si i était surmonté d'un tréma. Ex.: bai (oui) se prononce baï. Aita (père) se prononce aïta; également oi se lit oï; eu se lit eou; au se prononce aou et non o; ei se lit eï; c'est-à-dire que chaque lettre, même dans les voyelles assemblées ou composées, se prononce distinctement. En d'autres termes, dans ce dialecte, ou plutôt cette "langue", les diphtongues au, oi, eu, ai n'existent pas.

1215

ESKUIZKRIBUA IKUSI

Canton d'Ustaritz

Commune de Jatxou

Nota: il n'y a pas de voyelles nasales dans le basque de Jatxou; les lettres *n* et *m* qui servent à les former en français forment des syllabes *ne, me* à la fin des syllabes. Les lettres finales forment des syllabes muettes assez sonores. Ex. *on, ek, in, ik, ak, an*, se prononcent *on, èke, ine, ake, ake, ane.*

Haour prodigala

1. Guiçon batek ez cituin bi sémé baïcik. Gastiénak erran cioïn béré aïtaï: "Ordou da nihonine naoussi içan naïn éta içan déçaan dirou. Youan ahal içan béhar niz éta ikhoussi béhaout lékhou. Pharti zazou zouré onthassouna éta émaazou izan béhar douana. - Ba éné séméa erran çuin aïtak; nahico duyan bézala. Gaïchto bat hiz et pounitua içaïn hiz. Guéro idékitzeaïkin tiéta bat partitou çuin béré onthassouna éta hartaïk in cituïn bi porsioné bardinak.

2. Gouti éounen ondoan, sémé zarra youan cen herritik handi inez, éta néhoï adioerran gabé. Trébessatou cituin hanitz larré, oïhan, ourhandi éta yin tcen hiri handi batéa noun chahoutou betçuin béré dirou goucia. Zombéït hilaétéèn bouyan, saldou béhar izan cituin béré phildak émazté zahar bati éta béra aloïtou mouthil bézala: iorri zouten landétat han astoèn éta idièn zaïntzea.

3. Orduian arras malourous izantcèn. Ez zuin guéhiaou ohéik loïteko gaouaz, ez souik béotcéco hotz itèn zuinéan. Haïn gossé handia çuin batzuiétan noun gootik yaan béitcituin cerriec yaten ciouztèn aza hosto éta frouitou oustel hek, béèn ez cioin néhok émaïtèn yéoussik.

4. Aats batèz, tripa houtsa, outzi zèn éortcéa alkhi batèn gaïnéa béhatzèn cuilaïk léïhotik arinki aïratzèn zièn choriak. Guéo ikhoussi zituin aguertzèn céruan hilarguia éta izarrak éta erran cuin béré baithan niarrez. "Hahan da éné aitaïn etchéa mouthilez béthéa zoïnek béitoute oguia éta arnoa arrolzéak éta gasna, nahoutèn bézembat. Dembora hortan ni, gosséak hilzèn aï nou hémèn.

5. "Eh bien, yéikiko niz éta youainiz éné aïtaïn hatchémaïtéa éta harri erraïn diot: Bekhatou bat in nuin nahi izan cinituanéan outzi. Houts handia izan nuin éta béhar nouzou pounitou baakit hoï outs. Ez nezazoula déit zoué séméa, trata nézazou zoué azken mouthila bézala. Houts doun izan niz béèn akhaatzen aï nintzan zoutaïk ourroun.

6. Aïta béé baatzéan cen, béé loréèn ourtatzen finitzèn aï, saar hondoèn éta mahatsèn ikhoustèn zaïlan. Noïz éé ikhoussi béitzuin yitèn bidéaïn gaïnéan zangoa herrestan béé séméa déna estalia icerdiz éta herraoutsez doïdoïa sinhetsi

ahal izan cuin. Béé béithan galdéin zuin héa pounitou béhar zuin ala barkhatou béhar cioin. Azkénéan béguiétan niarrékin, bessoak zaaldou zaïzkon éta haïn lephoa béra botatuik haï éman zakon pot handi bat.

7. Guéo yar aazi zuin béé séméa; déithou zituin béé yendeak éta haouzoak. "Nahi dout hoï maithatou aïtzinéan bézala, gaïcho haourra, erran céèn bilduak ziénécotzat. Aski pounitua izan da néhok ez dézola oaï in erreportchouik. Zaïté horrèn ikhoustéa, ekharozié maïpoulis pouillit bat emozii erhestoun bat erhian eta zapata berriak zangoétan. Hatchémaïten ahalco touzui zombéit oilar éta ahaté éta ékhartzen ahatché bat hiltzéco ona: yan édan éta phesta handia in behar douou elkharrekin.

8. Mouthilek obéitou zoutén béé naoussiaï éta ézarri zoutèn dafaïla éder bat mahinaïn gaïnéan. Mémént béréan, sémé zaharréna heldouzen ihizitik béé chakhourrékin: "Zerda baa harraouts hoï? Oïhou in zuin youamentouka. Ousté out kantouz ai ciizten hémèn; ezda goïcéi itzoul naïn. Erhotou ciaa éné aïta?

9. Ez éné séméa, ez niz hala, erréportu éman çuin zaharrak. Hola aï baniz, da bozkarioz béthéa nizalakotz. Kantatzèn douou éta ourous guia doupoulacotz ontsa zértaco. Nahi baouk éta ezbaouk béharkoouk hik éé kantatou éta alaguéatou gouékin céèn éta hié anéa hila zéna itzouli béita bizirat sortzétik heldou balitz bézala, atzo galdua zèn, égoun horra berriz hatchémana.

Nota

S ou **ss** une prononciation entre *ch* et *j*.
Z se prononce toujours *ss*.

L'Instituteur de Jatxou,
J. Dibar

ESKUIZKRIBUA IKUSI

1216

Canton d'Ustaritz

Commune de Larressore

Haür prodigoa

1. Guiçon batec bacituen bi seme. Gaztenac erran cion aïtari: "Ordu da içan nadin nere buruaren naüsi eta içan déçadan dirua, yuan nadin hemendic bazter ikhusterat. Parti çaçu çure ontasuna éta eman diéçadaçu heldu caütana. Ba, ene semia, erran cion aïtak; nahi duïan beçala. Gaïstoa hiz eta punitua içanen hiz". Guero idekiric kopa bat, partitu çuen ontasuna eta eguin bi parte igualac.

2. Çombeit egunen buruan, seme gaistoa yuan cen herritic handia eguinez, eta nihori adioric erran gabe. Pasatu cituen haïnitz larré, oïhan eta ur handi, eta yuan cen hiri handi baterat, coïntan sahutu baïtçuen bere diru gucia. Combeit hillabeteren buruan, saldu behar içan cituen bere arropac emazteki sahar bati eta bera sehi paratu cen: bidali cuten pentcetarat çaincera astoac eta idiac.

3. Orduan arras malurus içan cen. Ez çuen guehiago oheric gabaz lo eguiteco, ez suric berotceco hoz cenian. Batçuetan halaco gosia pasatcen çuen non yanen baïtcituen gogotic serriec yaten tuzten aza hosto eta fruitu usteletaric, baïnan nehoc ez cion déüsic emaïten.

4. Arras batez, tripa hutsa paratu cen alki batian, leïhotic beha aïrian çohacin soriéri. Guero ikhusi çuen ceruan çolan atheratcen ilharguia eta içarrac. Orduan nigarrez hasiric erran çuen bere baïtan: Han, ene aïtaren etsian bada haimbertce sehi, oguia eta arnoä dutenac, eta arroltciac, eta gasna nahi duten becembat. Eta dembora hortan gosia hiltcen hari naïz.

5. "Ontsa, chutituco naïz, yuanen naïz nere aïtaren ganat eta erranen diot: Bekhatu eguin nuën, çu utci cintuaranian. Huts handia eguin nuën, behar nuçu gaztigatu, badakit. Ez neçaçula guehiago çure semia deit, trata neçaçu çure cerbitçariétaric azkena beçala. Hobendun içan naiz, baïnan çure ganic urrun hiratcen nintcen".

6. Aïta baratcian cen lore batçu arrosaturik bizitatcen sagar eta madari hondo batçu. Ikhusi çuenian bidian heldu bere semia dena icerdiz eta herraütsez bethia, herrestatuz çangoa doïdoïa sinhetsi çuen. Galdeguin çuen bere buruari héya behar cioen barkhatu ala gaztigatu behar çuen... Azkenian nigarra beguian besoac hedatu ciozkan, hartu çuen lephotic eta eman musu handi bat.

7. Guero yarraraciric bere semia, deïthu cituen bere sehiac, eta haüçoac: "Aïntcinian beçala maïtatuco dut haür gaïchoa, erran cioten bildu cireneco. Aski gaztigatua içan da: nehoc ez deçola erreportchuric eguin. Çatozte ikhustera,

emoçue besta eder bat soïnian, erreztun bat erhian, çapeta berriac çangoan. Hil cetçue oïlarrac, ahatiac, eta aratche bat: edan, yan behar dugu elgarrekin eta phesta handi bat eguin.

8. Sehiec obeditu çuten bere nagusia eta eman çuten dafaïla eder bat mahaïnian. Memento berian, seme çaharrena yin cen ihicitic bere sakurrekin. "Cer dira haro horiec oro? erran çuen yuramentu eguinez. Iduritcen çaüt cantuz hari ciztela hemen; ez da goïcegui yin baïniz. Cer eguin cira erhotu, nere aïta?".

9. "Ez, nere semia, ez naïz hala, erran cion aïta caharrac. Horiec eguiten baïtut, eguiten dut loriétan naïcelacotz. Cantuz hari guira, urrus baïguira, eta badugu ceri. Nahi baduc eta ez behar duc hic ere cantatu eta gurekin alegueratu. Ceren hire anaya hila çuïan eta piztu duc. Oraï sortcen baliz beçala duc: atço galdua çuyan eta oraï hatsemana duc.

Oxabide,
Instituteur public

Notes

1. La lettre **s** se prononce *ch*.
2. La lettre **u** doit se prononcer *ou*.

1217

ESKUIZKRIBUA IKUSI

Canton d'Ustaritz

Commune de St Pée sur Nivelle

Haour prodigoa

1. Guiçon batec ez citouén bi chémé baïcic. Gaztenac erran cion béré aïtari: "Ordou da içan nadién néré naouchi éta içan déçadan diroua. Néchéchario da gan ahal içan nadién éta ikouch déçadan moundoua. Parti çaçou çouré ontachouna éta éman daoutaçou néri béhatcén çaïtana. - Baï, éné chéméa, cion erran aïtac; nahi doukan béçala. Gaïchto bat haïz, éta içanén haïz gaztigatoua". Guéro, idékitcén couélaric tiréta bat, partitou çouén béré ontachouna éta éguin citouén hartaz bi parté bardinac.

2. Handic égoun labourric barnéan, chémé gaïchtoa gan cén hérritic bouroua goraric, éta nihori adioric erran gabé. Trébéchatou citouén larré haïnitz, oïhanac, erribérac, éta éthorri cen hiri handi batérat, çoïntan gachtatou baïtçouén béré dirou goucia. Cembéit ilhabéiten bourouan bortchatoua içan cén béré pouchkén chaltcérat émaztéki çahar bati éta béré bourouarén éngayatcérat mouthil guicha: igorri çoutén landétarat achtoén éta idien han çaïntcérat.

3. Ordouan içan cén arrach dohacabé. Ez çouén guéhiago içan ohéric gabaz lo éguitéco, èz éta éré chouric béré bourouarén bérotcéco hotz cénéan. Batçouétan harén gochia hoïn handia cén noun yanén baïtcitouén ongui gogotic chérriéc yatén ditouztén aça hochto éta frouitou ouchtéldou horiec; baïnan nihorc ez cion déouchic émaïtén.

4. Arratch batéz, tripa houtcha çouélaric, outsi çouén béré bouroua érortcérat alki batén gaïnérat, aïrean arinki hégaldatcén cirén choriéi léïhotic béhatcén ciotélaric. Guéro ikhouchi citouén aguértcén cérouan ilharguia éta içarrac, éta nigarrétan érran çouén béré bourouari: Han, néré aïtarén étchéa béthéa da ogui éta arno, arroltcéac éta gachna, nahi doutén bécembat doutén chéhiéz. Démbora béréan ni hémén gochéz hiltcén hari naïz.

5. "Eta bada, choutitouco naïz, ganén naïz néré aitarén ganat, éta erranén diot: Békatou bat éguin nouén çou outci nahi içan cintoudanéan. Falta handia içan nouén éta néchéchario da gaztiga néçaçoun, hori badakit ongui. Ez néçaçoula guéhiago déith çouré chéméa, trata néçaçou çoure chéhiétaric azkena béçala. Içan nincén hobéndoun, baïnan hiratoua nindagon çouré ganic ourroun".

6. Aïta baratcéan cén, béré lorén arrochatcéa akhabatcén çouélaric: bichitatcén citouén chagar ondoac éta mahatchac. Noïz éta éré ikhouchi baïtçouen bidéan béré chéméa déna échtalia icérdiz éta érraoutchéz, çangoa errechtan, doïdoya chinéchten ahal içan çouén houra céla. Galdétou couén béré bourouari

éyan behar çouén houra gaztigatou édo hari barkatou. Azkénéan, nigarrac béguiétan citouélaric hédatou ciozcan béchoac, éta béré bouroua artikitcén çouélaric harén léphorat, éman cion mouchou handi bat.

7. Guéro yaraci çouén béré chéméa, déïthou citouén béré yéndéac éta béré haouçoac: "Nahi dout maïtatou léhén béçala, haour gaïcho haou, ciotén érran bildou cirénéan. Achki gaztigatoua içan da: oraï ez déçola nihorc érréportchouric éguin. Çatozté harén ikhouchtérat, ékhar çoçoué béréhala camichola pouillit bat, éçar étçotçoué éréztoun bat érhian éta çapata bérriac çangoétan. Har détçaketçoué éré, oïlharrac, ahatéac, éta ékhar déçakéçoué chahal bat hiltceco on déna: édan, yan béhar dougou élgarrekin, éta bechta handi bat éguin".

8. Chéhiéc obéditou ciotén bérén naoushiari, éta éçarri çoutén dafaïla édér bat mahaïnéan. Méménto béréan chémé çaharréna ethortcén cén ihicitic béré chakourrékin: "Cer da, bada, haro hori? çouen érran youraméntouka. Ouchté dout cantatcén douçouéla hémén; ez da goïcégui éthor nadién. Errhotou çaré néré aïta?".

9. "Ez, éné chéméa, ez naïz ala, ihardétchi cion guiçon çaharrac. Hori éguiten dout bozcarioz béthéa naïcelacotz. Cantatcén dougou éta ourouch garé cérén baïtougou hartaco ongui arraçoïn. Nahi içan déçakan édo ez, béharco douc cantatou hic éré, éta gourékin bozcariatou, cérén hiré anaya, hila céna, bicirat éthorri baïta. Oraï chortou berria balitz béçala da: atço galdoua cén, égoun horra noun dén atchémana.

L'instituteur de St Pée,
L. Darré

Remarques sur la prononciation de quelques sons et articulations:

1. Le son français **ou** se rend ici par *u*; nous l'avons souligné d'un trait.
2. L'articulation française **ch** se figure en basque par un ou deux *s* suivant le cas; mais pour des non basques, ce n'est ni l'un ni l'autre. Pour bien prononcer l'articulation que dans le travail précédent nous avons figurée par ch, il faut, tout en prononçant le ch français, appuyer le bout de la langue derrière les dents supérieures, sur la gencive, vers le palais, et la faire siffler dans cette position.
3. Le son **in** final se prononce comme le in latin dans *in sécula*.
4. Toutes les lettres se prononcent en basque, et les finales surtout.
5. Les **e** sont ou fermés ou ouverts, suivant l'accent qu'ils portent. L'e muet est inconnu.
6. Les **h** sont aspirées et font prononcer avec aspiration les consonnes à droite desquelles elles sont placées.

1218

ESKUIZKRIBUA IKUSI

Canton d'Ustaritz

Commune de Villefranque

Haur(1) prodigua

Gizon(2) batek ez zituen bi seme(3) baizik(4). Gaztenac erraiten dio bere aitari: "Ordu du izan nadin ene buruaren nausi eta izan dezadan diru. Ahala behar dut joaiteco eta behar dut ikhusi herri. Parthi zazu zure onthasuna eta emadazu niri heldu behar zaitana. Bai, ene semea erraiten du aitac, nahi dukan bezala. Gaichto bat haiz eta izanen haiz gaztigatua". Gero tiretabat idekiric, parthitu zuen bere onthasuna eta egin bi parthe bardinac.

Handic egun laburric barnean, seme tzarra joan zen herritic fierrarena eginez eta nehori adioric erran gabe. Pasatzen du ainhitz larre, oyhan, ur handi eta heltzen da hiri handi batetara, nun gastatzen baitu zukeyen diru guzia. Zombait hilabetheren buruan, behar izan zituen bere arropac saldu emazteki zahar bati eta muthil sarthu: Igorri zuten landetarat asto eta idi zain.

Orduan izan zen ainhitz dohacabe. Ez zuen gehiago oheric gauaz lo egiteco, ez eta ere suic hotz zenian berotzeco. Batzuetan hain gose handia zuen, non janen baitzituen urdec jaten zituzten aza hosto eta fruitu ustelduac, bainan nehorc ez zakoten deusic emaiten.

Arats batez, tripa hutsa, catcheta baten gainerat uzten du bere burua erortzera, leyhotic behatzen zuelaric choriac airetan arinki hegaldaka. Gero, zeru zolan, ikhusten ditu ilhargia eta izarrac eta nigarrez erraiten dio bere buruari: "Han, ene aitaren etchea bethea dago zerbitzariez zoinek baitute ogui eta arno, arroltze eta gasna nahi bezembat, artehortan ni hemen goseac hiltzen ari nauen demboran.

Bada, jaikiko naiz, joanen naiz ene aitaren hatzemaiterat eta erranen diot: "Bekhatu bat egin nuen zu utzi nahi izan zaitudanian. Hoben izan nuen handizki eta behar nauzu gaztigatu, badakit arras ontsa. Ez nezazula gehiago zure semea izenda. Trata nezazu zure azken zerbitzaria bezala. Hobendun izan nintzen, bainan zutarik urrun iraungia nintzen".

Aita baratzean zagon; bere liliac bustiric ari zen bere sagar ondo et mahatsen ikhusten. Ikhusi zuenian bere semea heldu zela bidean, izerdiz eta errautsez oro bethea, sangoa herrestan, ez zezaken sinhets. Behar othe zuen gaztigatu? Behar othe zuen barkhatu? Azkenian nigarra begietan, besoac zabaldu zaizkon eta harren lephotik lothurik, eman zion pot handibat.

Gero jararazi zuen bere semea; ekhararazten ditu etcheco jendeak eta auzoak: Bildu zirenean erraiten diote: "Nahi dut maithatu ene haur gaichoa lehenago maite nuen bezala. Aski gaztigatua izan da; nihorc orai ez dezola mehatchurik eguin. Zatozte ikhusterat; ekharozue laster jauntzi pullibat, emozue erraztun bat errhian eta zapeta berriak oinetan. Hartzen ahal dituzue oilar, ahate eta ekhartzen hiltzeko on den aratche bat; edanen eta janen dugu elgarrekin eta eguinen phesta handibat".

Zerbitzariek obéitu zioten bere nausiari eta eman zuten dafaila eder bat mahainaren gainean. Ichtant berean, seme zaharrena heldu zen ihizitic bere chakurrekin: "Zer da bada harrabots hori? erraiten du arneguka. Uste dut kantuz ari zaretela hemen; etzen goizegi itzul nadin. Zoratu othe zare, ene aita?

Ez ene semia, ez nuk hala, ihardesten dio zaharrak. Hori egiten badut, egiten dut bozcarioetan naizelakotz. Cantatzen diagu eta uruz gaituk, ceren eta baitugu holaco kasua. Nahi edo ez nahi, beharco duk hik ere cantatu eta gurekin alegeratu, ceren eta anaia hila zena phiztu baita. Sorthu baliz bezala duk: atzo galdua zuan, egun horra nun den hatzemana".

L'Instituteur de Villefranque,
F. Etchevers

Notes

(1) La lettre **u** se prononce *ou*.
(2) La lettre **z** se prononce comme un *ç*.
(3) La prononciation de la lettre **s** est difficile à donner; elle se rapproche un peu de *tgé*.
(4) **ai** se prononcent comme *ay*.

Nota

L'orthographe de la langue basque n'a pas de règle fixe.
Chacun l'écrit un peu à sa façon.

1219

ESKUIZKRIBUA IKUSI

Canton d'Espelette

Commune d'Espelette

Haour gastazalia

1. Guizon batek ez zuin bi sémé beïzik. Gaztenak erran zion béré aïtari: "Ordou da izan nadin éné naóúsi éta izan dézadan diroua. Béhar da jouan ahal izan nadin éta ikhous dézadan herri. Pharti zazou zouré ontasouna éta emaazou zer éré oukhan behar béitout. Bai, éné sémia, erran zuin aïtak nahi douyan bezala. Gaïchto bat hiz éta gaztigatuia izanen hiz". Guéro idékitzéan tiranta bat phartitou zouen béré izaïtea éta eguin zituin bi pharté bardinak.

2. Egoun goutiren ondotik sémé gaïchtoa jouan zen herritik éguinez gogoraren éta adiorik erran gabé nihori. Pasatou zouen hainitz larriak, oïhanak, errékak éta jin zen hiri handi batérat non chahoutou béitzuin béré dirou gouzia. Hilabété zombéiten bourouyan béhar izan zituin saldou béré phildak émazteki chahar bati éta bertzen mouthil yarri. Igorri zouten landétarat han zaintzeko astoak eta idiak.

3. Orduian izantzen biziki dohakabé. Ez zuin izan guéhiago ohérik lo éguitéko gaouaz ez sourik béré berotzeko noïz éta hotz éguiten béitzuin. Batzuitan haïn gosé handia zuin non ongui jan béitzouken aza osto hek éta frouitou oustel hek cherriek jaten ziouztenak, baïnan néhork ez zion déousik emaïten.

4. Gaou batez, sabéla houxa, égon zen erortzera zouezko jarguia baten gaïnera béhatzéan léihotik choriak zoin aïratzen aïrouski. Guéro ikhousi zituin aguertzen zérouan ilharguia éta izarrak éta erran zion béré bourouari nigaréguitéan. Han éné aïtaren etchia mouthilez bethia da zoïnek béitouté ogui éta arno, araoultziak éta gasna nahi douten bézembat. Dembora béréan ni gosez hiltzen niz hémen.

5. Eta beraz, jéikiren niz, jouanen niz éné aïtaren khaousitzérat éta erranen diot: Eguin nuin békhatou bat, nahi izan zintoudanian quitatou. Hoben handia izan nuin éta béhar da gaztiga nézazoun. Badakit hori ongui. Ez nézazoula guéhiago izenda zoure sémia, zouré séhien léroan éman nezazou. Coulpadoun nintzen, baïnan zorigaïtzéan nintzen zoutarik houroun.

6. Aita béré baratzian zen béré lilien arosatzen akhabantzan: bichatatzen zituin sagar ondoak éta mahaxak. Noïzéta ikhousi béitzuin jiten bidiaren gaïnian béré séméa déna izerdiz éta erhaoüxez estalia, hérestatzian zangoa, nékez ahal zuin hori sinhesten. Galdéguin zion béré bourouari behar zen gaztiga zezan édo barkha zézon. Azkénian béguiak nigarrétan, hédatou ziozkan bésoak éta haren lephora aourthikitzen zélarik éman zion mousou handi bat.

7. Guéro yar arazi zuin béré séméa, déithou zituin béré jendiak éta aouzouak: "Nahi dout haou maïthatou léhen bézala gaïcho haoura, erran zioten héier bildouak izan ziren bézin laster. Izan da aski gaztigatuia: néhork ez diozala éguin oraï édasiarik batéré. Jin zizté hounen ikhousterat; ekharozouté laster maïpoulisa pouillit bat, émozouté erhaztoun bat erhian éta zapata berriak oïnétan. Ahal izanen tuzui éré hartzen oïlarak, ahatiak éta ekhartzen aétche bat hiltzeko ona: édanen dougou, janen elgarrékin éta éguinen phesta handi bat".

8. Zerbitzariek obéditou zouten béré naoüsiari éta eman zouten dafaïla éder bat mahaïnaren gaïnian. Ordouan bérian, sémé zaharréna itzoultzen zen ihizitik béré chakhourrekin: "Zer da ba harabox hori? erran zuin jouramentoukaz. Ousté dout kantouz hai zizten hémen; ez da goïzégui itzoul nadin. Erho zia, ene aïta?".

9. Ez éné sémia, ez nouk hala, ihardexi zuin chaharrak. Hori éguiten badout bozkarioz béthéa nizélakotz da. Khantouz haï guira éta ourous guia ezen badougou ongui zertaz. Hik nahi izan dezayan édo ez beharko da kanta dézayan hik éré éta alléguéra hadien gourekin, zéren éta hiré anaya zoïn hila beitzen arajin da bizirat. Sortzetik heldou baliz bezala da: atzo galduia zen, égoun houna non den harapatuia!"

Espelette, le 31 décembre 1894
L'Instituteur public,
J. Ahetz-Etcheber

Nota

1. On prononce toutes les lettres dans la langue basque.
2. *s* doit être prononcé en appuyant légèrement la langue sur le palais et en faisant un peu siffler. Le son de *s* doit se rapprocher assez de celui de *ch* français.
3. *j* doit se dire comme si on faisait sonner à la fois *j* et *d;* on emploie aussi *y* au lieu de *j*.
4. *x* a le son de *t* et *s* combinés.
5. Dans *ph* le son des deux lettres se fait sentir en même temps.
6. Dans *ai, ei* prononcer séparément les deux voyelles.
7. *k* s'emploie pour *qu* ou *c* dur.
8. *z* a le son de *c* ou celui de deux *s*.

1220

ESKUIZKRIBUA IKUSI

Canton d'Espelette

Commune d'Espelette

Traduction de M. Larre Martin
propriétaire à Espelette

Haür barriatuya

1. Guizon batek ez zituin bi sémé baizik. Gaztenak éraïten dio béré aïtari: Ordou da izan nadin éné bourouaren naousi éta izan dézadan diroua. Béhar dout youan ahalizan lékhou ikhoustéra. Farti zazou zoure ontasouna éta éman daoutazou nik béhar douana. Baï éné sémia, dio aïtak; nahi douyan bézala. Gaïchto bat haïz éta gaztigatuia izaïn hiz. Guéro idékitzen zuilarik harmario bat fartitou zuin béré ontasouna éta éguin zituin bi farté bardinak.

2. Egoun, goutiren ondouan sémé gaïchtoua youan zen herritik hazkarraïna éguiten zuilarik éta nihori adiorik éran gabé. Kouritou zituin hanitz larré, oyhan, our eta youan zen hiri handi batéra non chahoutou béitzuin béré diruya. Zombaït hilabéten bourouyan, saldou behar izan zituin béré arropak émaztéki zahar bati éta yarri zen séhi; égorri zouten landétara asto éta idien zaintzéra.

3. Ordouan arras malourous izan zen. Eztzuin guéhiago ohérik gaouaz lo éguitéko ez sourik hotz éguiten zouénian bérotzéko. Zombait aldiz haïn gosé handia zuin, yanen béitzituin haza osto éta frouitou ousteldou chériek yaten ditouztenak, baïnan néhork ez zion déousik émaïten.

4. Arratx batez, tripa houxa, érortzera outzi zen kadira baten gainera, béhatzen zuilarik leïhotik choriak aïrian arinki zabiltzanak. Guéro ikhousi zuin aguertzen zérouan ilharguia éta izarrak éta nigarrétan erran zuin: Hantchet, éné aïtaren etchia séhiz bethia déna douténak oguia éta arnoa arroltziak éta gasna nahi douten bézembat. Dembora béréan ni hémen gosez hiltzen haïniz.

5. Béraz choutitou béhar niz, youaïn niz éné aïtaren kaoustera éta errain diot: békhatou bat éguin nuin, zou outzi nahi izan zintoudanian. Falta handia izan dout éta behar nouzou gaztigatou. Ez nézazoula guéhiago zouré sémé deit, artha nézazou zouré azken séhia bézala. Faltadoun izan niz, baïnan hiratzen haï nintzen zouré ganik houroun".

6. Aïta béré baratzian zen béré loren ourestatziaren akhabantzan: miratzen zituin sagar éta mahatx hondouak. Noïz éta ikhousi zuinian béré semia heldou bidian déna estalia izerdiz éta heraoutsez, zangoa herrestan, doïdoya sinhexi zuin. Galdatou zuin béré bourouari heya gaztigatou béhar zuin édo barkhatou béhar

zion. Arras nigarra béguiétan, zabaltzen diozki bésouak éta botatzen zélarik haren lépora éman zion mousou handi bat.

7. Guéro yar arrazi zuin béré sémia; déitou zituin béré yendiak éta haouzouak: "Maïtatou nahi dout aïtzinian bézala haour gaïcho haou, eraïten dioté, elgarrétara bildou ordouko. Izan da aski gaztigatoua; nihork ez dézala méhatchourik éguin. Zaouzte ikhoustéa; ekarrozui laster kamisola éder bat, émozui erraztoun bat errian eta zapata berriak zangouétan. Hartzen ahal tuzui éré oïlarrak, ahatiak éta ékhar aratché bat hiltzeko on déna; édan behar dougou, yan elgarrékin éta phesta handi bat éguin.

8. Séhiek obéditou zouten béré naousiari éta éman zouten mahaïnaren gaïnian dafaïla éder bat. Dembora bérian, sémé zaharrena heldou zen ihizetik béré chakourékin: "Zer da béraz harabotx haou? oïhou éguiten dou youramentoukaz. Ousté dout kantouz haï ziezten hemen: ez da goizégui ethor nadien. Erroua zira éné aïta?".

9. Ez éné sémia ez nouk hala, ihardetxi zuin zaharrak. Haou éguiten badout, zeren bozkarrioz béthia baïniz. Kantatzen dougou éta ourous guira, ézen badakigou ongui zéren gatik. Hik nahi édo ez kantatou béhar douk hik éré éta bozkariatou gourékin zéren éta hiré anaya hil zéna itzouli beïta bizira. Sortzen baliz bézala douk. Atzo galdoua zuian, égoun horra kaousituya.

Fait à Espelette, le 10 janvier 1895

Martin Larre

1221

ESKUIZKRIBUA IKUSI

Canton d'Espelette

Commune d'Ainhoa

Haur prodigoa

1. Gizon batec etzuen bi seme baizic. Gasteenac erran tzion bere aitari: "Ordu da izan nadin nere nausi eta izan dezadan dirua. Behaut juan ahal izan eta ikhusi basterrac. Pharti zazu zure ontasuna eta eman nezazu tokatzen zaitadana. - Bai, ene semea, errantzuen aitac, nahukan bezala. Gaichto bat haiz eta gaztigatua izanen haiz". Gero idekitzen zuelaric tireta bat phartitu zuen bere ontasuna eta egin bi pharte bardinac.

2. Handic egun gutien buruan, seme gachtoa juan tzen herritic egiten zuelaric handiaenia, eta adio erran gabe nihori. Pazatu zituen hanits larre, oyhen, ur eta ethorri zen hiri handi batera, nun chahutu baitzuen bere diru guzia. Hilabete zenbaiten buruan saldu behar izan zituen bere phuzka guziac emazte zahar bati eta engaiatu muthil izateco: egorri zuten landetara saintzeco astoac eta idiac.

3. Orduan izantzen arras malurus. Etzuen izan gehiago oheric lo egiteco gauaz ez suic berotzeco noiz eta ere hotz egiten baitzuen. Bazuen batzuetan hain goze handia nun jaen baitzituen aza osto hek eta fruitu usteldu hek zoinak jaten baitituzte cherriek, bainan nihorc etzion emaiten deusik.

4. Arras batez, sabela hutsik, utzi zuen bere burua erortzerat zizelu baten gainerat, beiratzen zuelaric leihotic choriei zuinak araitzen baitzien arinki. Gero ikhusi zituen agertzen zeruan illargia eta izarrac, eta erran tzuen nigarrez. Hantchek ene aitaren etchea bethea da muthilez zuinek baitute ogia eta arnoa, arroltzeac eta gasna, nahuten bezen bat. Denbora hortan ni goseak hiltzen ainaiz hemen.

5. Beraz, alchatuco naiz, juanen naiz hatchamateat ene aita eta erranen diot: Eginuen bekhatu bat, noiz eta ere nahi izan bainuen zu uztea. Izan nuen huts handia, eta behar nauzu gastigatu, hori badakit ontsa. Ez nezazula deit gehiago zure semea, molda nezazu zure muthil etaric azkena bezala. Izan nintzen faltadun, baïnan unhatzen nintzen zutarik urrhun.

6. Aita bere baatzian tzen, akabatcen zuelaric arrosatzea bere loreak: bisitatzen zituen sagar ondoac eta mahatsak. Noiz eta ere ikhusi baitzuen ethortzen bideaen gainean bere semea dena estalia izerdias eta erhautsaz, herrestan zangoa, ahal izan tzuen doidoia hori sinhetsi: Galdegin zuen bere buruari behar zioen barkhatu edo gastigatu behar zuen. Azkenian, nigarrac begietan, hedatu ziozkan besoak eta botatzen zelarik haren lephorat eman zioen musu handi bat.

7. Gero jarraazi zuen bere semea; deithu zituen bere jendeac eta hauzoac: "Nahi dut hori maithatu lehen bezala, haur gaichua, erran zioten bildu izan tzien ondoan. Izatu da aski gastigatua: nihork ez diozola orai egin erreprochubat. Zatozte hunen ikusterat, ekhar izozue fite maipulis puillibat, eman izozue erhaztun bat erhian eta zapata berriac zangoetan. Hartzen ahalco tutzue ere, oilarrac, ahatiac, eta ekhar azue aachebat ona hiltzeco: edanen dugu, janen elgarrekin eta eginen besta handi bat".

8. Muthilec obeitu zioten bere nausiari eta eman tafaila eder bat mahainaen gainean. Memen berean semeik saharrena sartzen tzen ihizitik bere chakhurrekin: "Zer da bada harroots hau? oihu egin zuen juamentuka. Uste dut khantuz ari zaetela hemen; ez da goizegi itzul nadien. Erhua zare, ene aita?".

9. Ez, ene semea, enaiz erhua, erreposta eman zioen saharrac. Egiten badut hori, da bethia naizelacoz boskarioz. Khantatzen dugu eta urus gare, ceren baitugu ere arrazoina. Hik nahi izan edo ez beharco duk hik ere khantatu eta boskariatu gurekin, zeren hire anaia zuina hila baitzen ethorri baita bizirat. Da sortzeat heldu baliz bezala: atzo galdua zen, egun huna hatchemana".

Prononciation

1. En basque tous les *e* sont fermés.
2. La lettre *z* se prononce *s*.
3. La lettre *g* a toujours le son dur.
4. La lettre *u* se prononce *ou*.

J. Lissague

1222

ESKUIZKRIBUA IKUSI

Canton d'Espelette

Commune de Cambo

Haour prodigoua

1. Guison batéc étsouén bi sémé baïsic. Gasténac éraïtén dou béré aïtari: "Ordou da isan nadin éné naousi éta isan désadan dirou. Nahi naïs johan bastér ikhoustéra. Parti ésasou souré ontasouna éta émadasou isan béhar doudana. - Baï, éné séméa, dio aïtac; nahi doukan bésala. Gachto bat his éta pounitia isanén haïs". Guéro idékiric tirouar bat, partitou souén béré ontasouna éta éguin isan sitouén bi parté bardinac.

2. Egoun labouric artéan, sémé gachtoa johan sén héritic fiéraéna éguinès, éta nihori adioric éran gabé. Pasatou sitouén asco érémou, oïhanac, ourac, éta jin sén hiri handi batéra, non chahoutou baïtsouén béré dirou gousia. Sonbaït hilabétérén bourouan, béhar isan sitouén saldou béré aropac émasté sahar bati éta mouthil sarthou: igori soutén landétarat astoén éta idién saïntséra.

3. Ordouan, aras malérous isan sén. Etsouén isan guéhiago ohéric lo éguitéco gaouas, ès souic bérotséco hots éguitén souénian. Sonbaït aldis haïn gosé handia souén, non janén baïtsitouen ourdéc jatén toustén hasa osto éta frouitou gastatou héc; baïnan nihorc étsacon déousic émaïten.

4. Gaou batès, tripa houtsic, outsi souén béré bouroua érortséra catchéta batén gaïnéra, béha sagolaric léihotic arinki hégaldatcén sirén choriér. Guéro ikhousi sitouén aguértsén sérouan ilharguia éta isarac, éta éran souén béré bourouari nigarès: "Han, éné aïtarén étchéa béthia da séhis soïnéc baïtouté ogui éta arno, araoutsé éta gasna, nahi doutén bésaïn bat. Arté hortan, ni, gosès hiltsén naïs hémén.

5. "Eh bién, choutitouco naïs, joanén naïs éné aïtarén khaousitséra éta éranén dacot: Eguin nouén békhatou bat, noïs éré nahi isan baïntsintoudan kitatou. Isan nouén hobén handia, éta béhar nousou gastigatou, badakit ontsa. Ené sasoula guéhiago déith souré séméa, trata nésasou souré séhiétaric askéna bésala. Hobén doun nintsan, baïnan hourtsén nintsan soutaric ouroun".

6. Aïta béré baratsian sén, béré lorén arosatsiarén finitsén; bisitatsén sitouén sagar ondoac éta mahatsac. Noïs éta éré ikhousi baïtsouén jitén bidiarén gaïnian béré séméa déna isérdis éta érhaoutsès éstalia, sangoa héréstatous, étsouén kasic sinhéstén ahal. Béré bourouari galdéguin souén béhar souénès gastigatou édo béhar sacon barkhatou... Askénécots, nigarac béguiétan, hédatou sascon bésoac, éta lépotic lothous, éman sacon mousou gosobat.

7. Guéro jar arasi souén béré séméa; déithou sitouen béré jéndiac éta aousoac: "Nahi dout maïthatou léhén bésala, haour gaïchoa, éraïtén dacoté bildou sién bésan lastér. Isan da aski pounitia; nihorc ès désacola oraï éguin éréprotchouric guéhiago. Satosté ikhoustéra; ékhar osouyé fité camisola poillit bat; émascotsié érhastoun bat erhian éta sapéta béri batsou sangoétan. Hartsén ahal ditousoué éré oïlarac, ahatiac, éta ékhartsén aétchébat hiltséco ona: édanén dougou, janén élgarrékin éta éguinén pesta bat handia".

8. Séhiéc obéditou soutén bérén naousiari éta éman soutén tafaïla édér bat mahaïnarén gaïnéan. Ordou bérian, sémé saharéna héldou sén ihisétic béré chakourékin: "Sér da béras haraots hori? oïhou éguin souén juraméndourékin. Ousté dout khantous hari siéstéla hémén; ésda goïségui jin nadin. Erhoa sira, éné aïta?".

9. Es, éné séméa, énouc hala, arapostou éman souén saharac. Hori éguitén badout, sérén éta boscaléntsias béthéa bénaïs. Khantatsen diouc éta ourous guitouc, ésén badiouc arasoïnic aski. Hic nahi édo ès, béharco douc khantatou hic éré éta aléguératou gourékin, sérén hiré anéa hila séna béris pistou baïta. Sorthou béria balits bésala douc: atso galdia souïan, égoun hora harapatouïa".

L'Instituteur de Cambo,
Etcheberrigaray

1223

ESKUIZKRIBUA IKUSI

Canton d'Espelette

Commune d'Itxassou

Haur prodigala

1. Guisson batec es suin bi seme bessic. Gastiénac erran suin béré aïtari: "Ordou da éné naousi issan nadin eta issan dessadan dirouya. Youan béhar dout éta béhar dout lékouac icousi. Farti sassou souré ontassouna éta émadassou éné fartia. - Ba éné sémia erran suin aïtac; nahico douyan bessala. Gaïchto bat his eta gastigatuya issanen his". Guéro idekis tiroir bat fartitou suin béré ontasouna éta éguin situin bi farté berdinac.

2. Dembora goutien bourouyan sémé gachtoua youan sen herritic fierra éguinés éta nihori adio erran gabé. Courritou situin landac, oyhanac, our handiac éta yin sen hiri handi batétarat, non chahoutou baissuin béré dirou goussia. Sombeit hilabétheren bourouyan, saldou béhar issan suïn béré arropa sarrac émasteki sahar bati éta moutil youan: igorri souten landétarat saintzeco astouac éta idiac.

3. Ordouyan arras malourous issan sen. Es suin issan es ohéric lo éguitéco gaouas, es souric bérotzéco hots éguiten souyenian. Batsouyétan hain gosia sen non yanen baïtsituin gogotic assa hosto éta frouitou oustel cherriec yaten siousténac; bainan nihoc es sion déousic émaiten.

4. Arrax batés, tripa houxa erori sen alki baten gaïnerat, béhatous léihotic chorier soïnac aïratsèn baïtsiren arinki. Guéro, icousi situin aguertsen séruyan ilharguia éta issarrac éta erran suyen nigar éguinés: han éné aïtaren échia bétia da sehis soïnec baïtuté oguia eta arnoua, arrotsiac éta gasna nahi duten bézembat. Dembora hountan, ni, hilsen nis gosés hémen.

5. "Beras, yeikico nis, youanen nis éné aïtaren ganat éta erranen diot: Eguin nuin bécatou bat zou outzi nahi issan sintoudanian. Gaïski éguin nuin éta béhar noussou gastigatou, badakit onxa. Es nessassoula déit guehiago zouré sémia, trata nessassou souré séhiétaric askéna bessala. Faltadoun issan nintsen baïnan higatsen nintsen soutaric ourroun".

6. Aïta béré baratsian sen loren arrosatsen: bisitatsen situin madari ondouac eta mahatsac. Icusi suinian bidian heldou béré sémia, bétia isserdis éta erraoutxés, sangoa herrestan, doï doya sinexi suyen. Galdéguiten suin béré bourouyari béhar suyénés gastigatou ala barcatou... Askénian nigarra béguiétan bésouac hédatou sioskin éta lépora yaoussi éguinés éman sion musu handi bat.

7. Guéro yarrarassi suin béré sémia; déitou situin béré yendiac éta aoussouac: "Nahi dout maïtatou léhen bessala gaïcho haourra, erran zioten, bildou sirénian. Aski gastigatuya da. Nihoc es dessola éasiaric éguin. Saousté icusterat ékarrosuié béréhala camisola pouillit bat, émossuye errestouna erhian eta sapéta berriac sangouétan. Hartsen ahal ditoutzouyé éré oïlarrac, ahatiac éta ékar aatché on bat hilséco: édanen dugu, yanen elgarrekin éta pesta handi bat éguinen.

8. Moutilec obéditou souten béren naousiari éta éman souten dafaïla éder bat mahaïnaren gainian. Ordou bérian sémé saharréna heldou sen ihissïtic béré sacourrekin: "Ser da beras harrabots hori, youramendu éguinés. Ousté dout cantatsen dussuyéla hémen. Es da goisségui yin nadin. Erhoa zira, éné aïta?".

9. Es ene sémia, es nis hala erran suin guisson saharrac. Hori éguiten badout aléguéra nisselacots da. Cantatsen dougou éta ourous guira, séren arrassoïnac baïtougou. Nahi éta es béhar douc cantatou hic éré éta béhar his aléguératou gourékin, séren éta hiré ania hila bitsen éta pistou baita. Sortou balis bessala douc: atso galdouya souyan, égoun caousitouya douc".

L'Instituteur d'Itxassou,
B. Berterêche

1224

ESKUIZKRIBUA IKUSI

Canton de Espelette

Commune de Louhossoa

Haour prodigoa

Guison batec étsitien bi gémé bézic. Gasténac erran sion aïtari: "Ténor da néouré naougi isan nadin éta diroua oucan désatan. Béhar nis youan eta basterra icougi. Partéya sasou souré ontajounac eta éman sadasou heldou saoutana. - Baï, éné gémia, erran sion aïtac nahi doucan besala. Gaïchtoa his éta pounitia isanen his". Guéro, tiénta bat idokis, partéyatou zien béré ontajouna éta in bi parte berdinac.

Sombaït égounen bourian, gémé gaïchtoa youan zen herritic, fierrana inès eta adioric erran gabé néhori. Pajatou sitien larré, oïhan éta arribéra hanits, éta yin sen hiri haoundi batéra, noun chahoutou baïtsien béré dirou gousia. Sombaït hilabéthéren bourian, jaldou béhar izan sitien béré pildac axo bati, éta yarri géhi. Igorri souten landétarat, ajtouen éta idien saïntséra.

Ordian bisiki malouroj isan sen. Etsien guéhio ohéric atjétan étsatéco, ez éta jouric hots sénian bérotséco. Sombaït aldis haïmbertsétaraïno gojé zen, yaïn baïtsitien ourdec yaten dousten aza ojto éta frouïtou oujteldou hec: baïnan néhoc étsion fitjic émaïten.

Aj batès, tripa houtjic, outsi sen erortsérat alki baten gaïnérat, béhatous leïhotic arinzki aïrian sabiltsan ihisiac. Guéro icouji zitouen zérian aguertcen ilharguia éta isarrac éta nigarrès erran souen: Han, éné aïtaren étchia bethia da géhi ogui eta arno, arroltsiac eta gajna nahi duten bezembat douténès. Dembora hortan ni gojiac hiltsen ari nou hémen.

Eh bien, choutitouco niz, yohaïn niz aïtaren gana éta erraïn diot: Bécatou bat in nien zou kitatou nahi isan sintoudanian. Hoben handia isan nouen, éta pounitou béhar naousou, badakit. Es nésasoula guéhio souré gémia déit; trata nésasou souré asken géhia bésala. Hoben doun nintsan, baïnan énéatsen nintsan soutaric ourroun".

Aïta baratsian sen, lilien hourtatsen finitsen ari: bigitatsèn sitien jagar éta mahax ondoac. Icougi siénian bidian yiten béré gémia iserdis éta herraoutgès déna éjtalia, ichterra herrejtatous, doïdoya ginexi sien. Galdein sien béré bourouari pounitou beharsien ala barcatou béhar sacon... Enfin, nigarra béguian, béjoac hédatou sascon éta lépora yaousinic pot haoundi bat éman.

Guéro yar arasi sien béré gémia, déitou béré yendiac éta haousoac: "Nahi dout maïtatou léhen bésala, haour gaïchoa, erran séen bildou siénéco. Ajki

pounitia isan da, néhoc es désacola oraï erreprotchouric éin. Saourté icoujtérat. Ecar ossié fité palto poillit bat, émocié éhastoun bat erhian éta sapata berriac sangotan. Hartouco ahal toutsié éré oïlarrac, ahatiac, éta écarri ahalco hiltséco onden ahatché bat: édaïn dougou, yanen éta péjta handi bat inen elgarrékin".

Géhiec obéditou souten naougïa, éta éçarri dafaïla éder bat mahaïnaïn gaïnian. Mémento bérian gémé guéhiéna heldou sen ihicitic béré sacourrékin. "Ser da bada harrabots hori? oïhou in sien youramentouca. Idouri saout cantous arisiestela hémen; es da goïtché yin nadin. Erhotou ziréa, aïta?"

Es éné gémia, es naouc hala, erréjponditou sion saharrac. Alégrantsias béthia nisalacots iten diat hori. Cantatsen diouc éta aléguéra guitouc, ésen badiouc sertaco. Nahi badouc éta es, béharco douc hic éré cantatou éta aléguératou gourékin, séren hiré anaya hila séna yin baïta bisirat. Jortsen balits bésala douc: atso galdia soucan, égoun houna noun den hatsémana".

A. Carricaburu

ESKUIZKRIBUA IKUSI

1225

Canton d'Espelette

Commune de Sare

Haur gastatzailia

1. Gizon batec ez zituen bi seme baizic. Gaztenac erran zion bere aitari: "Ordu da izan nadien nere buruaren nagusi eta izan dezadan dirua. Behar dut guateco on izan eta behar ditut bazterrac ikhusi. Zathi zazu zure ontasuna, eta emadazu izan behar dudana" - "Ba, nere semia, erraten du aitac; nahi dukan bezala. Gaichtagin bat haiz, eta gaztigatua izanen haiz". Gero idekirik cutcha bat, partitu zuen bere izantza eta egin zituen bi zathi berdinac.

2. Egun gutien buruan, seme gaichtoa guan zen herritic, espantua zariola eta nihori adioric erran gabe. Pasatu zituen hainitz larre, oihan, erreka eta ethori zen hiri handi batera, non gastatu baitzuen bere diru guzia. Zembait ilhabeteren buruan, behar izan zituen bere yauntsiac saldu emazteki zahar bati eta berac behar izan zuen sehi sarthu. Igorri zuten landetara, han astoen eta idien zaintzera.

3. Orduan arras dohakabe izan zen. Ez zuen gehiago oheric lo egiteco gauaz, ez surik berotzeco hotz egiten zuenean. Batzuetan hain zuen gose handia, non yanen baitzituen gogotic zerriec yaten tuzten aza hosto eta fruitu usteldu hec, bainan nihorc etzion deusic emaiten.

4. Gau batez, sabela hutsic, utzi zuen bere burua erortzerat alkhi ttiqui baten gainera, behatzen zuelarik leyhotic ayretan arin zabiltzan choriey. Gero ikhusi zituen zeruan agertzen ilhargia eta izarrac, eta erran zuen bere buruari nigarrez zagolaric: Hantche urrun, ene aitaren etchia sehiz bethia da, zoinec baitute ogi eta arno, arrolze eta gasna, nahi duten bezenbat. Dembora berian, ni, hemen gosiac hila nago.

5. Altchatuco naiz behaz! guanen naiz nere aytaren gana, eta eranen diot: Huts bat egin nuen, zure ganic urrundu nahi izan nintzenian. Oben handia izan nuen, eta behar nauzula gaztigatu badakit ongi. Ez nezazula gehiago izenda zure semea; egizu nitaz zure sehietaric azkenaz bezala. Obendun izan naiz, bainan hiratzen hari nintzen zutaric urrun".

6. Aita bere baratzian zen, orduantche bere lorien bustitzia uzten: miatzen zituen sagar ondoac eta mahatsac. Ikusi zuenian bidean ethortzen bere semea izerdiz eta erhautsez dena estalia, zangua nekez altchatzen, etzezaken errechki sinhets. Galdetu zion bere buruari behar zuen gaztigatu, ala behar zion barkhatu... Azkenean, nigarra begietan, hedatu ziozkan besoac, eta besarcatzen zuelaric, musu handi bat eman zion.

7. Gero, yararazi zuen bere semea; deitu zituen bere etchecoac eta hauzoac: "Maithatu nahi dut lehen bezala, haur gaichoa, erran zioten bildu zien bezain laster. Aski gaztigatua izan da: nihorc ez dezola oray erran gaizkiric batere. Zatozte ikustera, ekharozue berehala maipulis puillit bat, emazue erreztun bat errian eta oinetaco berri batzuec sangotan. Hartzen ahal tutzue ere oilarrac, ahatiac, eta ekhartzen aratze bat hiltzeco on dena: edan behar dugu, yan elkharrekin, eta egin besta handi bat".

8. Sehiec obeditu zuten beren nagusiari eta eman zuten dafaila eder bat mahainaren gainean. Ordu berian, seme zaharrena heltzen zen ihizitic bere zakhurrekin: "Zer da bada harrabots hau? erran zuen goraki, arnegu egiten zuelaric. Iduritzen zait khantaz hari zaretela hemen; ezda goizegi ethor nadin. Erroa zare, ene aita?".

9. "Ez, ene semea, ez hauc erroa, ihardetsi zuen gizon zaharrac. Gauza hori egiten badiat, duc zeren naizen bozkarioz bethea. Khantuz hari gaituc eta bozcariotan gaituc, zeren baitiagu arrazoinic aski. Hic nahi edo ez nahi, beharco duc khantaz hari hic ere eta gurekin bozcariotan sarthu, zeren hire anaya hila zena phiztu baita. Oray sortzen balitz bezala duc: atzo galdua zuan, egun horra non den atchemana".

L'Instituteur de Sare,
Amirin

Observations sur la prononciation:

U se prononce ou. z se prononce comme ç. ai se prononce aï. au se prononce aü. g conserve la prononciation dure même devant les voyelles e et i. s se prononce au moyen d'un sifflement sous la langue, la pointe de celle-ci touchant le palais. Tous les e sont ouverts. L'é fermé et l'e muet n'existent pas. Pas d'accent.

1226

ESKUIZKRIBUA IKUSI

Canton d'Espelette

Commune de Souraïde

Haour prodigoua

1. Guiçon batec etcitouen bi sémé baïcic. Gastenac erraïtén dio béré aïtari: "Ordou da ican nadïn néré naousi éta dirouya içan deçadan. Béhar dout ahala youaïteco éta tokien ikousteko. Farti çaçou çouré ontasouna éta éman neçaçou nik béhar doutana. - Baï, éné sémia, érrancion aïtac: nahi doukan béçala. Gaïchto bat hiz éta gaztigatoua içanen hiz". Eta idekitciarekin tiréta bat béré onthasouna fartitou çouen éta hartas égïn bi sati berdinac.

2. Egoun goutiren ondoan, sémé tsarra youan cen herritic, handiaïna éginez éta nihori adioric erran gabé. Trébésatou citouen haintiz larré, oihanac, ibayac éta yin cen hiri handi batétara noun chahoutou baïtçouen béré dirou goucia. Cembéït hilabétéren bourouan saldou béhar, içan citouen béré piltçarrac émastéki çahar bati éta muthil içaïteco béré bouroua diroutan éman: igorri çouten landétara han çaïntçéco astouac éta idiac.

3. Ordouan arras dohacabé içan çen. Etçouen içan guéhiago ohéric lo éguitéco gaouaz; èz éta éré suric bérotçéco hotz éguiten çouénéan. Batçouetan halako goséa çouen noun yanen baïtcitouen cherriec yaten tousten asa hosto éta frouïtou ousteldouac; baïnan nihorc étcioen déousic émaïten.

4. Arras batez, sabéla houtsa béré bouroua outci çouen errortcéra alkicha baten gaïnéra, béhatçén çouélaric leihotic chorieï çoïnac arinki hégaldatcen baïtciren. Guéro ikousi citouen aguertcen cérouan ilharguia éta içarrac éta béré baïtan, erran çouen nigar éguiten çouélaric: Han, éné aïtaren étchéa, béthia da séhiz, çoïnec baïtitousté oguia éta arnoua, arrotziac éta gazna, nahi duten bécembat. Dembora hortan, ni gosèz hilzen ari naïz hémen.

5. Ontsa bès, yeïkitcen nis, youanen niz éné aïtaren, caoutsitcéra eta érranen diot. Békatou bat éguin nouen noïs éta çou outsi nahi içan baïnouen. Hoben handi içan nouen, éta gastigatou béhar nouçou, badakitt ongui. Ez néçacoula guehiago çouré séméa déïth; molda néçaçou çouré mouthilétan askéna béçala. Içan nitçen hobendoun: baïnan iräounguitcen hari nitcen, çouré ganic ourroun.

6. Aïta béré baratçian cen béré loren arréatcen akhabatcen: bisitatcen citouen sagar ondouac éta mahatsac. Ikhousi çouénéan bidéaren gaïnéan béré sémia, icerdiz éta herraoutzez déna éstalia, çangouen hérrestan, doïdoïya, sinetsi çouen. Eguïn çouen béré baïtan béhar çouenez gastigatou édo béhar çioïn barkatou. Askénian, nigarra béguian, bésouac hédatou cioskin éta haren lépora botatcen célarïc, éman cion mousou handi bat.

7. Guéro yar araci çouen béré sémia; galdéguin citouen béré yendéac éta haoüçouac: "Nahi dout maïthatou haoü léhen béçala, häour gaïchoua, erran cioten heic bildou cineko. Içan da aski gastigatoua, nihorc oraïn ez déçala méhatchouric batéré éguïn. Çatosté ikhoustera; ekharrasoué behala camisola pouillit bat, éman dioçoué errestoun bat errian eta çapéta berriac çangoétan. Har déçaké çocué éré oïlarrac, ahatiac éta ékar ahatché bat hiltcéco on déna. Edanen dougou, yanen élkarrékin éta pesta handi bat éguinen.

8. Séhiec obéditou çouten béré nausiari éta éman çouten dafaïla éder bat mahaïnian. Ordou béréan sémé saharéna heldou cen guibélérat ihicitic béré çacourrékin: "Cerda bada harrotz hori, oïhou éguiten dou youramentourékin? Ousté dout cantatçen douçouéla! Ez da goïcéki yin nadien. Erroua cireya, éné aïta?".

9. Ez, éné sémia, ez nouc hala, ihardesten dou guiçon çaharrac. Hori éguiten badut, douc boskarios bethia niçela. Khantatçen dougou éta dohatsou gaïtouc céren dougoulacots noun hola içan. Nahi içan deçakan ala ez béharco douc hic éré canta déçakan éta boska hadien gourékin, céren éta hiré anéya hila çéna berris yin den bicira. Oraï sortcétic hedou balitz béçala douc: Atço galdoua, couyan, égoun houna noun déla hatchémana.

L'Instituteur de Souraïde,
F. Toulet

Nota

S: voilà la lettre la plus difficile à prononcer pour quiconque n'a pas appris à parler le basque dès son enfance; il a un son sifflant, différent de l'*s* des autres langues. Pour le prononcer il faut le siffler en recourbant la langue vers le haut du palais. Exemples: *sasia, sosa,* etc... ne sauraient être prononcé *chachia, chocho,* pas plus que *çaçía, çoça.*

ESKUIZKRIBUA IKUSI

1227

Canton d'Hasparren

Commune d'Hasparren

Haour chahoutzalia

1. Guizon batec ez citouen bi seme baïzik. Gaztenac erran zakon bere aïtari: "Denbora da izan nadin ene naousi eta oukan dezadan diroua. Nesesario da youan nadin eta ikous dezadan herri. Parti zazou zoure ontasouna eta eman eni yiten zaïtana. - Baï, ene semia erran zien aitac, nahi doukan bezala. Gachto bat hiz eta gastigatoua izanen hiz". Guero idekitziarekin tirant bat partitou zouen bere ontasouna eta eguin bi parte berdinac.

2. Gouti egounen ondouan seme gachto houra yoan cen herritik bourouas gora nehori adiorik erran gabe. Pasatou citouen haïnitz larré oyhanac our handiac eta yin cen hiri handi batetarat noun eta chahoutou baïtzouen bere dirou gouzia. Zonbeït hilabeten bourouan saldou behar izan zitouen emazte zahar bati bere soïnetakouak eta yarri behar izan mouthil guisa igorri zouten pentcetarat astouen eta idien zaintcerat.

3. Ordouan arras malourous izan cen ez zouen guehiago oheric gauaz lo eguiteco ez eta ere sourik hotz cenian berotzeko. Zonbeït aldiz haïn cen gose, nola eta gootik yanen baïtzitouen ourdec yaten zitouzten aza hosto eta frouitou oustelac, baïnan nehorc ez zakoten deousere emaïten.

4. Arras batez tripa houtsa yarri cen alki gnimigno baten gaïnean, lehotic behatcen zitouelarik arinki choriac aïren zabila. Guero ikousi zouen cerouan aguertcen ilharguia eta izarrac eta bere baïtan erraïten zouen nigarrez zagolarik: Han ene aïtaren etchia betia da moutilez zoïnek eta baïtoute ogui, arno arroltce eta gasna nahi douten bezenbat. Denbora hortan ni, goserik hiltcen hari niz hemen.

5. Beras choutitouco niz, yoanen niz ene aïtaren kaousitzerat eta erranen dakot: Bekatou bat eguin nouen zoutarik yoan nahi izan nouenian. Hoben handia oukan nouen eta behar naouzou gastigatou badakit ontsa. Ez nezazoula guehiago deït zoure seme beha nezazou zoure asken moutila bezala. Hobendoun izan niz, baïnan akitoua nintzan zoutarik ourroun".

6. Aita bere bahatzian cen akabatcen zouelarik bere loreri our emaïtia. Miatcen zitouen sahar ondouac eta mahatsac. Noïz eta ere ikhousi zuenia bidian bere semia heldou zela, maïnkou izerdiz eta herraoutsez estalia, doy doïa sinhetsi ahal izan zouen bere baïtan galdatou izan zouen heya gastigatou ala barkatou behar zien... Azkenian nigarra beguietan zouelarik besouak zabaldou zaizkon eta eman zakon mousou handi bat.

7. Guero yarrari zouen bere semia; oyhou eguin zouen etcheco yender eta haouzouer: "Maïtatou nahidout lehen bezala, gaïcho haourra, erran zakoten oro bildou cerenian. Aski gastigatoua izan da: nehork ez dezakotela guehiago gaizkirik erran. Zatozte haren ikoustera; ekar dezakozoue berehala chamar pouillit bat ezarrakozoué erreztoun bat errian eta oïnetaco berriac zangouetan. Hartcen ahal ditouzoue ere oïlarrac, ahatiac eta ekhartcen ahatche bat ona hiltceko: edanen dougou yanen elgarrekin eta eguinen pesta handi bat".

8. Moutilek entzoutou zouten beren naousia eta ezarri dafaïla eder bat mahaïnaren gaïnean ordouan berian seme zaharrena heldou cen ihicitik bere chakourrekin: "Zerda beraz harrabots hori? erran zouen youramentou eguiten zouelarik. Ouste dout kantous hari cireztela hemen; ez da goizegui yin nadin. Erroua cirea ene aïta"?

9. Ez ene semia, ez nouk hala erran zakon zaharrac. Hori eguiten badout bozkarientciaz betia naïzelakouan eguiten diat. Kantatcen diouk eta bozkariotan gaïtouk ceren eta hola izaïten ahal baïkare. Nahi badouk eta ez kantatou beharko douk hik ere eta bozkariotan izan gourekin ceren eta hire anaya hil cena piztou baïta sortcen baliz bezala douk. Atzo galdoua zoukan, egoun kaousïtoua douk".

Traduit du français par M. M. Guilliard et Angosse

1228

ESKUIZKRIBUA IKUSI

Canton de Hasparren

Commune de Bonloc

Haur prodigua

1. Guizon batec ez zitîn bi seme baizic. Gaztênac erran zion zion aitari: "Dembora da, ene buruân nausi izan nain eta izan dezân diru. Behaut, yuan ahal izan nain, eta ikhus dezan baster anhitz. Pharti zazu zure onthasuna eta emâzut cer ere behar baitut ukhan. - Ba, ene semia, erran zîn aitac, nahaukan bezela. Gaichtoat hiz eta gaztigatua izân hiz". Guero idokiz tianta bat, phartitu zîn bere onthasuna eta bi pharte bardinac eîn.

2. Egun gutîn buruan, seme gaichtoa, yuan zen herritic fierrâna einez eta nehori adioric erran gabe. Trebesatu zitin anhitz othar, oyhan, erreca eta yintzen hiri handi batetala nun gastatu baitzîn bere diru guzia. Zembait hilâten bûco saldu behar ukhan zitîn bere arropac, emazte zahar bati eta bere burua alocatu muthil izateco: igorri zuten landetalat, han, idien eta astuen zeintzeco.

3. Orduan, arras maluros izan zen. Ez zîn guehiô oheic gabaz lo eiteco, ez suic hotz eiten zînian berotzeco. Batzuetan hain gose handia zîn nun yân baitzitin gôtic urdec yaten ziuzten frutu ustel eta aza hosto hetaic: bainan nehoc ez zakon deus emaiten.

4. Atsalde batez tripa hutsa, utzi zîn bere burua eortzeat catcheta baten gainea, so zôlaic leihotic, arinki hegaldaca zabiltzan chorier. Guero ikhousi zitin zeruan aguertzen, ilharguia eta izarrac eta erran zîn nigarrez zôlaic bere buruari: Hantchet, ene aitan etchia, muthilez bethia da zoinec baitute ogui eta arno, arroltze eta gasna nahauten bezembat. Dembora hortan, ni, gosez hiltzen ai niz hemen.

5. Eh bien, altchatuco niz, yuân niz, ene aitân causitzera eta errân dacot: Bekhatu bat ein nîn, zu quitatu nahi ukhan zituanian. Hoben handia ukhan nin, eta behar nuzu gaztigatu, arras untsa bâkït. Ez nezazula guehio deit zue semia, trata nezazu zue muthiletaic azkena banintz bezela. Hobendun izan nintzan, bainan eyhartzen ai nintzan zutaic urrun.

6. Aita bere bâtzian zen, akhaatzen ai zela bere lilien ihinztatzen: bisitatzen zitin sâr ondoac eta mahatsac. Noiz eta ikhusi baitzîn yiten bidian gainian bere semia dena erhautsez eta izerdiz osoki estalia, zangua herrestatuz, doïdoa sinhetsi ahal zîn. Galdein zin bê buruari, behar zînez gaztigatu ala behar zion barkhatu. Azkenian, nigarrac beguietan, zabaldu zazcon besuac eta yauzi einic hân lephora eman zacon pot handi bat.

7. Guero yarrazi zin bere semia; deithu bere yendiac eta auzuac: "Nahiut maithatu lehen bezela, haur gaichoa, erran zên bildu zîn bezen fite. Aski gaztigatua izan da: nehoc oai ez dezola gaizkîc erran. Zaite ikhusterat; ekharrozi fite mâpulisa pollit bat, emozî erhaztun bat erhian eta żapeta berriac oinetan. Hartzen ahalco tutzi, oilarrak, ahatiac eta ekhartzen âtche bat ona hiltzeco: edân dû, yân elgarrekin eta einen phesta handi bat.

8. Muthilec obeitu zioten bere nausiari eta eman zuten dafaila eder bat mahainan gainian. Ichtant bërian, seme zaharrena ihizitic heldu zen bere chakhurrekin: "Zer da beraz arrabots hau? oihu ein zin sacreca. Uste ut khantuz ai zîztela hemen; ez da goizei yin nain. Erhotu zia, ene aita?

9. Ez, ene semia, ez nuc hala, arrapusto eman zin zaharrak. Hola eiten baut, duc plazerrez bethia nizalacotz. Cantatzen diuc eta uros guituc, zên baitû zertaic. Nahi ukhan dezakan edo ez, beharcouc hic ê khantatu eta alegueratu guekin, zêen eta hie anaya hila zena bizirat itzuli baita. Berriz sortzen balitz bezela duc; atzo galdua zucan, egun horra nun dela berriz hatchemana.

Duclos

Nota

Prononcer toutes les lettres. Prononcer les voyelles surmontées d'un accent circonflexe comme si elles étaient doubles. Ainsi *â* prononcer *aa,* etc...

1229

ESKUIZKRIBUA IKUSI

Canton de Hasparren

Commune de Macaye

Haür barraïatzalea

1. Guiçon batec ez cin bi seme baïzic. Gazteenac erran zacon bere aïtari. Ordu da ene buruaren naüsi izan nadin eta ukan dezadan dirua. Behar da hemendic yuan ahal nadin eta icus dezadan bazterrac. Zati zazu zure ontasuna eta eman nezazu ucan behar dudana. "Ba, ene semea, erran cin aïtac, nahi ducan bezala. Gaïchto bat hiz eta gaztigatua izanen hiz". Guero idekiz tirante bat zatitu cin bere ucana eta eguin bi zati bardinac.

2. Handic egun gutiren buruan, seme tzarra yuan cen, larri eguinez, herritic, eta nehori adioric erran gabe. Pasatu citin hanitz larre, oyhanac, ibaïac eta yin cen hiri handi batera nun chahutu baitzin bere diru gucia. Zombaït ilhabeteren buruan, saldu behar izan citin bere phildac atxo bati eta bere burua alhoïtu muthil izaiteco. Igorri zuten campo bazterretara han zaïntzeco astuac edo idiac.

3. Orduan biciki dohacabe izan cen. Ez zuken guehiago oheric lo eguiteco gaüaz, ez suric berotzeco hotz cenian. Batzuetan haïn gose cen yanen baitcin cerriec yaten yaten duten aza hosto eta fruitu ustel hetaric. Baïnan nehoc ez zacon deus emaïthen.

4. Arratx batez, zorroa hustua, utzi cin bere burua erortzera sedala baten gaïnera, behatuz leïhotic, arinki hegaldatcen ziren chorier. Guero icusi cin aguertcen ceruan ilharguia eta izarrac eta erran cin bere baithan. - "Han, ene aïtaren etchea bethea da sehiez zoinec baïtute ogui, arno, arroltce eta gasna nahi duten becembat. Dembora berian, ni gosiac hiltzen hari nu hemen".

5. Eh bien, ilkico niz, yuanen niz ene aitaren caüsitzera eta erranen dacot. "Becatu bat eguin nin nahi izan cintudanian utzi. Hoben handia izan nin eta behar nuzu gaztigatu, badakit ongui. Ez nazazu guehiago deit zure semea. Ibil nazazu zure sehietaric azkena bezala. Hobendun izan niz baïnan higatcen hari nintzan zutaric urrun.

6. Aïta bere baratzian cen, bere lili ondarren urtatcen. Sahar eta mahatx ondoen miatcen hari cen. Icusi cinian bidean bere semea dena icerdiz eta herrautxez eztalgia, zangoa herrestan, doï doïa sinhetxi ahal izan cin. Bere baïtan eguin cin behar cïn gaztigatu edo behar zacon barcatu. Bizkitartean, nigar chortac beguietan, zabaldu zaizcon besoac eta haren lephora yaüzi eguinez eman zacon pot handi bat.

7. Guero yarri arazi cin bere semea, deitu citin bere etchecoac eta hauzoac: "Nahi dut maïthatu lehen bezala haür gaïchoa, erran cin bildu cieneco. Aski gaztigatua izan da; nehoc ez dezola erasia bat eguin; Zaïzte harren icustera, ecarrocie maapolis pollit bat, emaco zute erreztun bat errian eta zapeta berriac oinhetan. Hartcen ahalco cie oilhar, ahate eta ecartcen hiltceco on den ahatchia. Behar dugu yan eta edan elgarrekin eta phesta handi bat eguin.

8. Sehiec obeditu cioten nausiari eta ezarri dafaila eder bat mahaïnaren gaïnean. Ichtant berean, seme zaharrena ihicitic heldu cen bere chacurrekin: "Cer da harrabotx haü erran cin yuramentuca? Uste dut cantuz hari cizten hemen, ez da goïcegui itzul nadin. Errotu cira? ene aïta.

9. Ez ene semea, ez nuc hala, ihardetxi cin çaharrac. Hola eguiten badut, duc ceren bozcalentziaz bethea baïniz. Cantatzen diaguc eta urus guituc ceren baïtugu nun cer. Nahi baduc edo ez, beharco duc cantatu eta alegueratu hic ere gurekin, ceren hire anea hila cena itzuli baïta bicira sortzetic heldu balitz bezala duc; atzo galdua zuan, egun horra nun den atchemana.

Fait à Macaye, le 6 décembre 1894

L'Instituteur de Macaye,
Darritchon

Valeur de quelques lettres qui exigent une prononciation particulière:

1. **E** basque n'est jamais muet. Il ne prend jamais le son de A devant *m, n.*
2. **PH**. Cette articulation ne prend jamais le son de F et est toujours aspirée.
3. **S**. Appuyer le bout de la langue derrière les dents supérieures sur la gencive, vers le palais de la bouche et la faire siffler *-sj.*
4. **TX**. Prononcer *ts* ou *tsj*.
5. **U** se prononce *ou*.
6. **Y** devant un mot ou plutôt au commencement d'un mot se prononce *d* mouillé.
7. **Z** se prononce *ç* ou le double *ss*.

1230

ESKUIZKRIBUA IKUSI

Canton de Hasparren

Commune de Méharin

Haur prodigu(1)a

1. Guiz(2)on batec etzituen bi s(3)eme baizic. Gaztienac erraiten du bere aitari: " Ordu da izan nadin ene nagusi eta ukhan dezadan dirua. Behar niz hemendic yuan eta bazter ikhusi. Partaya zazu zure ontasuna eta emadazu izan behar dudana. - Ba, ene semia, erraiten du aitac, nahi dukan bezala. Gaichto bat hiz eta punitua izanen hiz". Guero tiranta bat idokitzen zuelaric partayatu zin bere ontasuna eta hartaric eguin zitin bi pharte berdinac.

2. Egun guti bat guerochago, seme gaichtoa yuan zen herritic, fierrerena eguinez, eta erran gabe adioric nehori. Pasatu zitin anhitz larre, oihan, hurhaitz eta yintzen hiri handi batera nun despendiatu baitzin bere dira guzia. Çombait hilabeteren buruan, saldu behar izan zitin bere arropa charrac emazte chahar bati eta plazatu zen mutiletaco: igorri zuten landetarat idien eta astuen guardiatzera.

3. Orduan, biziki maluros izan zen. Etzuen guehiou oferic gauaz lo eguiteco ez eta ere suric berotzeco hotz eguiten zuelaric. Bazuen çombait aldiz hain gose handia nun yanen baitzituen cherriec yaten dituzten aza ostuac eta fruitu ustelduac; bainan nehorc etzioten deus emaiten.

4. Arras batez, tripa huxic, utzi zuen bere buria erortzera alkhi baten gainera, behatzen zuelaric leihotic airean arhinic zabiltzan chorieri. Guero ikhusi zuen aguertzen zeruan ilharguia eta izarrac eta bere buruari erran zuen nigarretan zagolaric: Hantchet, ene aitaren etchea bethea da sehiez çoinec baitute oguia eta arnoa, arroltzeac eta gasna nahi duten bezambat. Dembora berean, ni, goseac hiltzen ari naiz hemen.

5. "Eta beraz, nahi naiz chutitu, yuanen niz ene aitaren harrapatzera eta erranen dacot: Bekhatu bat eguin nin, zu kitatu nahi ukhan zintudalaric, hobendun nintzan handizki, eta behar nauzu punitu, badakit unxa hori. Ez nezazula guehiago deit zure semia, trata nezazu zure sehietaric azkena bezala. Hobendun izan niz, bainan peritzen ari nintzan zure ganic urrun".

6. Aita baratzean zen, bere lilien arrosatzen ari: bisitatzen zituen sahartziac eta mahaxac. Ikhusi zuelaric yiten bere semia bidearen gainean dena bethea izerdiz eta erhauxez, zangua herrestan, doidoya sinhexi zuen. Bere buruari galdatu zuen behar zuenez punitu ala barkhatu... Azkenean, nigarrac beguietan, hedatzen dazco bere besuac, eta bere buria botatzen duelaric haren lephora emaiten daco pot handi bat.

7. Guero yarazi zuen bere semia; deithatu zituen bere yendeac eta auzoac: "Nahi dut maithatu lehen bezala, haur gaichoa, erran zayoten bildu zireneco. Aski punitua izana da: Nehorc ez dezacola erreprochuric eguin orai. Zaurte haren ikhustera; ekhar zacozue fite paltot poillit bat, ezaracozi erhaztun bat erhian eta zapeta berriac zanguetan. Harrapatzen ahal dituzi oilarrac, ahatiac, eta ekharazi hiltceco hunden aatche bat: yan behar dugu, edan eta eguin elgarrekin besta handi bat".

8. Sehiec obeditu zuten nagusiari eta ezarri zuten mahainaren gainean napa eder bat. Memento berian, seme zaharrena yiten da ihizitic bere chakurrekin: "Zer da beraz azantz hau? Oyhu eguiten du yuramenturekin. Uste dut cantuz ari zizten hemen; ez da goizegui yin nadin. Erho zirea, ene aita?".

9. Ez, ene semia, ez nuc hala, errespondituzuen zaharrac. Hola eguiten badut, eguiten diat bozcarioz bethia nizalacotz. Cantatzen diagu eta uros guituc, zeren eta badiagu segur arrazoina. Nahi izan dezadan ala ez beharco duc hic ere cantatu eta alegueratu gurekin, ceren eta hire anea hila zena arrayin duc bizira. Orai sorthua balitz bezala duc. Atzo galdua zian, egun horra berriz harrapatua.

(1) **u** se prononce *ou*
(2) **z** se prononce *s*
(3) **s** se prononce *jou-ge*

Arrambide

1231

ESKUIZKRIBUA IKUSI

Canton de Hasparren

Commune de Mendionde

Haür prodigua

1. Guiçon batec ez çuen bi sémé baïcic. Gastenac erran çakon béré aïtari: orduda éné buruaren nagoussi içan nadin éta ukhan déçadan diroua. Béhar nuké yuan ahal içan éta bazterrac ikhoussi. Pharti çaçou çuré ontassunac éta émadaha çu nic ukhan béhar dutana. - Ba éné semia erran daco aïtac, nahi ducan béçala. Gaïchto bat hiz éta punitua içanen hiz". Guero tirant bat idékitcean phartitu dou béré ontassuna éta éguin içan cituen bi pharte bardinac.

2. Egun gutiren buruan, sémé çarra yuan cen herritic fierrarena éguinez éta adio erran gabé néhori. Trebescatcen dou hanitz larre, oyhanac, ur herrecac, éta yin cen hiri handi batetara, nun chahutu baïtçuen béré diru gucia. Çombaït hilabeteren buruan saldu béhar içan cituen béré arropac, émazte çahar bati éta yarri séhi: igorri çuten landetara astuen éta idien çaïntcea.

3. Orduyan içan cen arras malhurus. Ez çuyen guehiago okhan ohéric lo éguiteco gaüaz, ez suric bérotcéco hotz éguiten cienian. Baçuen çombaït aldi haïn gosse handia nun onxa yahan batçuen aça hosto hec eta frouitou oustel ourdec yaten tuztenac; baïnan nehorc ez çacoten yeus émaïten.

4. Gaü batez trippa hutxa, utci cen érortcera kachet baten gaïnera. Behatcen cihilaric léihotic aïrian arinki çabiltcan chorier. Guero ikhousten dou aguertcen céruan ilharguia éta içarrac éta erraïten dou nigarretan: Han ene aïtaren etchéa bethia da séhis coïnec baïtute oguia eta arnoa, arroltciac eta gasna nahuten bécembat. Dembora hortan ni gossiakin hiltcen ari niz hemen.

5. Eta béaz yeikico niz yuanen niz ene aïtaren hatchemaïtea éta erraan dacot: Békhatu bat éguïn nuen, nahi içan citoudalaric kitatou. Houtz handia eguin nuen eta beharco nuçu punitou badakit onxa. Ezneçaçula guehiago çure sémia déit, trata neçaçu çure azken muthila béçala. Hobendun içaniz bainan çutaric urrun péritcen ari nintcen.

6. Aïta bere baratcian cen, bere lilien ihiztatcen finitcean: bissitatcen cituen sahar onduac éta mahatxac. Noïz ikhousten baitou heldou bidéan gaïnean béré semia dena estalia icerdiz éta erraütses çangua herrestatuz, doïdoétaric sinhesten ahal içan çuen. Galde guin çuen béré buruari, behar othe cuen punitu ala barkhatou behar çankon. Afin nigarra béguietan bessoac hédatcen daïzco, éta ardikitcen délaric harren léphora émaïten daco pot handi bat.

7. Guéro yarraraci çuen béré sémia, déithu çituen béré yendïac éta haüçuac: Nahi dout maïtathou éné haür gaïcho hori aïncinian béçala, erran çankoten içan cirénéko bilduac. Aski punitua içanda, nehorc oraï ez déçala érassia bihiric éguin. Çaouste horren ikhoustera ekharroci fite maapulis poullit bat émoci erraztun bat erhian éta çapeta berriac çanguatan. Hartcen ahaltutcie éré oilharrac, ahatiac eta ékhartcen ahatche bat ona hïlceco. Edaan dou, yaandou elgarrekin éta pesta handit bat éguinen dugu.

8. Séhiec obéitou çuten béré naüssiari éta éçarri çuten dafaïla éder bat mahaïnaren gaïnean. Memento berian premuya yintcen ihicitic béré chakhurrekin: Cerda bada harraütz hori? oïhu éguiten dou youramentou éguitian. Uste dut cantuz ariciezten hemen, ez da goïségui yïn nadin. Erhotu cia éné aïta?

9. Ez éné sémia ez nuc hala ihardesten dou çaharrac hori éguiten balinbadout hori douc alégrantciaz bethia niçala. Cantatcen diouc éta urus guituc, écen badiouc içan certaz. Nahi içan déçakan ala ez boscariatu gorekin, ceren hiré anéa hila cena yin douc bicira. Duc sorthuric heldu baliz béçala: atzo galdua çuan égun huna harrapatua.

L'Instituteur de Mendionde,
E. Abadie

1232

ESKUIZKRIBUA IKUSI

Canton de Hasparren

Commune de St Esteben

Haur prodigua

1. Guizon batec etzin bi seme beizic. Gaztenac erran zion bere aitari: "Dembora da izan nadin ene nausi eta ukan dezadan dirua. Yuan behar ahal nuque eta ikusi herria. Partizazu zure ontasuna eta emadazu ukan behar dudana. - Ba, ene semia, erran zion aitac; nahi dukan becela. Gaisto bat his eta punitua izanen his". Guero idequis tiran bat, partitzen du bere ontasuna eta eguin bi parte berdin.

2. Egun gutiren buruan, seme gaistoa yuan zen herritic fierrarena eguinez, eta nihori adioric erran gabe. Trebesatu ditu hainitz larre, oyhanac, ur handiac eta yin zen hiri handi batetarat nun chahutu baitzin bere diru guzia. Zembeit illabeteren buruan saldu behar izan zitin bere arropac emaste sahar bati eta bere burua alloatu mutil izaiteco. Egorri zuten landetarat han zeintzeco astoac eta idiyac.

3. Orduan arras, malhurus izan zen. Etzin guehiago oheric lo eguiteco gauaz, ez suric berotzeco hotz hari zenian. Bazin zembeit aldi hain gose handia yanen baitzin aza hosto eta fruitu usteldu urdec yaten dituztenac, bainan nehorc etzioten emaiten deusic.

4. Arras batez, tripa hutza, utzi zen erortzerat alki baten gaineat so eguiten zuelaric leyotic choriac zoinac hegaldatzen baitzien arinki. Guero ikusi zitin aguertzen zerian arguizaria eta izarrac eta erraiten du nigarrez: Han, ene aitaren etchia sehiz betea da zoinec baitute oguia eta arnoa, arroltzeac eta gasnac, nahi duten bezembat. Dembora hortan, ni, gosia hiltzen hariniz hemen.

5. "Eh ben, altchatuco niz, yuanen niz atzematerat ene aitaren eta erranen diot: Eguin nin bekatu bat, nahi izan nuyenean zu quitatu. Hoben handi nin, eta behar nuzu gastigutu, badaquit ontza. Ez nezazula deit guehiago zure semia, trata nezazu zure azken zerbitzaria bezela. Hobendun nintzan, bainan sofritzen nin zure ganic urrun".

6. Aita bere baratzian zen, finitzen zuelaric bere lilien ihistatzea: bisitatzen zituen sagar honduac eta mahats honduac. Ikusi zienian yiten bidian bere semia dena estalia izerdiz eta herrautsez herrestan izterra, doidoya sinhesten ahal izan zin. Galdeguiten du bere buruari behartzuen ez gastigatu edo barkatu behar zion. Azkenian, nigarra beguietan, hedatu zazkon bezoac, eta haren leporat bere burua botatziarequin, eman zakon musu handi bat.

7. Guero yarrarazi zuen bere semia: deitu zituen bere yendiac eta hauzoac. "Nahi dut maite izan lehen bezela, haur gaichoa, erran zakoten bildu zieneko. Azki gastigatua izana da: nihorc ez dezola orai gaiskiric eguin. Zaite ikusterat, ekarrozue fite palto pollit bat, emokozue errestun bat errian eta zapeta berriac sangoetan. Hartzen ahalko ere ditutzue oilarrac, ahateac eta ekartzen ahatche bat hiltzeco ona; edanen dugu, yanen dugu elgarrekin eta pesta handi bat eguinen".

8. Mutilec obeditzen dute bere nausiari eta ezartzen nappa eder bat mahainaren gainian. Dembora berian, semeric zaharrena helduzen ihizitic bere chakurrekin: "Zer da beraz azantza hau, erraiten du yuramentuz oyhuka. Uste dut kantatzen duzin hemen; ez da goizegui itzuli bainiz. Erro zireya, ene aita"?

9. Ez, ene semia, ez nuc hala, ihardesten du zaharrac. Eguiten badut hori, boskarioz betia bainiz. Kantatzen dugu eta urus guia, ezen baitugu zertaz. Nahi ukan dezakan ala ez, beharko duc kantatu hic ere eta allegueratu gurekin, ceren hire aneya hila zena itzuli baita bizirat. Sortzen balitz bezela beita: atzo galdua zen, egun horra atzemana".

P. Hiribarren

1233

ESKUIZKRIBUA IKUSI

Canton de Hasparren

Commune de St. Martin

Haur prodigua

1. Guiçon batec etcitin bi seme baicic. Gastenac eraiten du bere aitari. Ordu da ene buruyaz nausi içan nadin eta ukhan deçadan diru. Bazter ikhustera yuaiten ahal içan behar niz. Pharti çaçu çure onthasuna eta emaaçut nic behar dutana. Bah! ene semia, dio aitac nahi ducan becela. Gaichtaguin bat hiz eta punitia içanen hiz. Guero tianta bat idekitcen cielaric, phartitu cin bere onthasuna eta eguin bi pharte bardinac.

2. Handic çombeit egunen burian, seme gaichtoa yuan cen herritic, fierrandaco eguinez, eta nehori adioric eran gabe. Trebesatu citin hainitz larrain, oihan, ur handi eta yin cen hiri handi batetara non chahutu baitcin bere diru gucia. Çombeit hilabeteren burian saldu behar içan citin bere phildac emazteki çahar bati eta bere buria arandatu muthil izaiteco. Igorri çuten asto eta idi çaintcera.

3. Ordian bisiki malurus içan cen. Etcin guehiago oheric gauaz lo eguiteco ez eta suric hotz cenian berotceco. Batçutan hain gose handia zin non yanen baitcitin hauzieda beltcer emaiten diuzten aça hosto eta fruitu guastatu hetaric. Bainan nihorc etçacoten deusic emaiten.

4. Arraxalde batez, sabela hutsa, utci zin bere buria katcheta baten gainerat erortcerat behatzen cilaric leihotic arinki hegaldatcen ciren chorier. Guero ikhusi zin cerian arguizaria eta içarrac aguertcen eta nigarez zagolaric bere beithan eran zin. Hantchet da ene aitaren etchia, cerbitzariz bethia da çoinec baitute ogui eta arno, arroltce eta gasna nahi duten becembat. Dembora berian ni aldiz gossiac hiltcen ari nu hemen.

5. Eh bien yeikico niz, yuanen niz ene aitaren khausitcera eta eranen diot: "Bekhatu eguinin çu kitatu içan cintudanian. Huts handia eguin nin eta behar nuçu gaztigatu badakit ontxa. Ez neçacula guehiago çure semetçat atchic, trata neçacu çure muthilic azkena becela. Hobendun nintzan, bainan sofritu du çutaric urun.

6. Aita bere baratcian cen bere lilien ihiztatcen finitcen ari. Sagar ondoer eta mahatser ere behatcen çacoten. Noiz ere ikhusi beitcin bidian heldu bere semia, icerdiz eta erhautsez bethia, çangua herestan, doidoia sinhetsi cin hura cela. Bere baithan erantcin gaztigatu behar othecinez ala barkhatu behar çacon. Azkenian, nigarra beguietan, besuac hedatu çazcon eta, haren lephora, erortcen celaric eman çacon pot bat.

7. Guero yar eraci cin bere semia, deithu zitin bere azpicuac eta auzuac: " Lehen becela maithatu nahi dut, haur gaichua, çacoten eran elgaretarat bilduri cirenian; aski punitia izan da. Orai beraz nihorc ez deçacotela eguin erreprotchuric. Çaizte ikhusterat, ekhar ezozie maapulisa pollit bat emacozie erhaztun bat erhian eta çapeta berri batzu çangoetan. Hartcen ahalco tucie ere çombeit oillar, ahate eta ekhartcen ahal duzie hiltceco on den aretche bat. Edan eta yan behar dugu elgarekin eta phesta handi bat eguin.

8. Sehiec obeitu çuten beren nausia eta eman çuten dafailla eder bat mahainaren gainian. Memento berian semeric çaharena ihicitic heducen bere chakhurekin: "Cer da aharots hori, eran zin juramenduca. Iduritcençaut khantuz ari cireztela hemen, ez da goicegui guibelerat yin nadin. Ehotia, zira, ene aita?

9. Ez, ene semia enuc hala, arapostu eman zin çaharrac. Hori eguiten badut, eraiten ahal duc boskalentciaz bethi nicela. Khantuz ari guituc eta urus guira ecic badugu certaz aleguera. Nahi ala ez hic ere beharco duc khantatu eta beharco duc ere gurekin bozkariatu, ceren eta hire anea hila cena beriz bicirat yin beita. Orai sorthia balitz becala da: atzo galdiacen, egun hora nonden khausitia".

Ayphaforho

1236

ESKUIZKRIBUA IKUSI

Canton de Labastide-Clairence

Commune d'Ayherre

Haur prodigua

1. Guiçon batec etcin bi sémé baïcic. Gastenac eran cion béré aïtari: "Ordu da içan nadin éné buriaren naüsi eta içan déçadan diru. Yoan behar niz eta ikhusi herri. Partiçaçu çuré ontasuna eta ekharçu éni heldu çaïtana. - Baï, éné sémia, erran suin aïtac; nahukan beçala. Gaïchto bat hiz eta punitia içanen hiz". Guero tiranta bat idekiz, partitu çuen béré ontasuna eta éguin bi pharte bardinac.

2. Egun gutic barnian, sémé gaïchtoa yoan cen herritic fierraena éguiten çuelaric eta nihori adioric erran gabé. Trebesatu citien larré, oïhan, ur handi hanitz eta arribatu cen hiri handi batetara, han chahutu cin béré diru guçia. Çembaït hilabétéren burian, béré arropac saldu béhar içan cituen émastéki chahar bati eta yarri cen séhi: igorri çuten landetaat idi éta asto saïn.

3. Urdian maluros içan cen. Gaüaz lo éguiteco etçuen guehiago ohéric eta ez éguric hotz éguiten çuenian bérotzeco. Çombat aldiz haïn gose cen non yanen baïtcituen urdec yaten çuten assa osto éta fruitu ustelduetaric baïnan nihorc etçion deüsic émaïten.

4. Gaü batez, sabéla hutsa, utsi cuen béré burua erortcera catcheta baten gaïnera, léïhotic béhatçen çuelaric choriac çoin arinki hegaldatcen ciren. Guero ikhusi çuén cerian aguertcen arguiçaria eta içarrac eta nigarrez çaolaric erran çuen: hantchet, éné aïtaren etchea sehiz bethea, badute ogui eta arno, arroltze eta gazna, nahuten bécen bat. Eta ni hemen gociac hiltzen ari.

5. Eh bién, yeïkico nïz éta yoanen niz éné aïtaren atchemaïtera eta erranen diot: Bekhatu bat éguin nuen quitatu nahi içan cintudanian. Hoben handia içan nuen eta punitu béhar nuçu badakit ontsa. Ez neçaçula guehiago çuré sémé deït, trata neçaçu çuré asken sehia beçala. Hobendun nintçan, baïnan iraünguitçen nintcen çuré ganic urrun".

6. Aïta béré baratcian cen, béré lilien ihistatcia finitcen ari: bisitatcen cituen sagar ondoac eta mahatsac. Ikhussi çuenian béré semia bidian heldu içerdis eta erhaütcez eztalia, çangoa herrestan, doïdoya sinhesten ahal çuen, eta béré buriari galdeguin çuen, behar othe cion barkhatu ala punitu... Enfin, nigarra beguian bessoa luçatu cion, eta haren lephora yaüsi éguinic pot handi bat eman cion.

7. Guero béré sémia yararaci çuin; oïhu éguin cuin béré yender eta haüzoer: "Nahi dut maïthatu, lehen béçala, haür gaïchoa, erran cioten elgaretarat bildu cienian. Aski punitia içan da: oraï nihorc eztecola éguin erréprotchuric. Çaïste

ikhustera: ekharoçue fite maüpolissa pollit bat, ezarozue erhian erhaztun bat eta sapeta berriac zangoetan. Hartcen ahal tuçue éré oïlarrac, ahatiac eta ekhar hiltceco on den aatche bat: édanen dugu, yanen elgarrekin eta éguinen phesta handi bat".

8. Sehiec obéïtu çuten béré nausiari éta éman tafaïla éder bat mahaïnian. Ordu berian, sémé saharena heldu cen ihicitic béré sakurrekin: "Cer da arrabotz hori? yuramentu éguiten cielaïc oïhu éguin cuin. Uste dut hemen cantatcen duçuen, esta goïcegui yin nadin. Erho cirea éné aïta"?

9. Ez, éné semia, eniz hala, chaharrac ihardetxi cion. Hori éguin badut, bozcarioz bethia niçalacotz. Cantatcen dugu eta uruz guira ceren éta baïtugu aski arracoïn. Hic nahi edo ez, beharcooc hic ere cantatu, boscariatu gurekin ceren eta hil cen hiré anéa yin beïta bicirat. Oraï sorthu balitz beçala da: atzo galdua cen, égun huna harrapatia".

Ayherre, le 7 janvier 1895

L'Instituteur,
Lavie

1237

ESKUIZKRIBUA IKUSI

Canton de Labastide-Clairence

Commune de Briscous

Haour prodigoua

1. Aïta batec etzitîn bi sémé bézic. Gazténac erran zacon béré aïtari: "Ordou da izan naïn éné naousi éta oukhan dézân dirou. Béhar niz youan ahal izan, éta ikhousi lekhou. Barthizazou zouré onthasouna éta émâzou nic béhaoutana. - Baï, éné sémia, erran zîn aïtac, nahoukan bézala. Gaïchto bat hiz éta izaïn hiz pounitouya". Guéo idékiz tiéta bat, barthitou zîn béré onthasouna éta eïn zitîn bi pharté berdinac.

2. Egoun goutîn bourouyan, sémé gaïchtoua youan zen herritic fierraïn eïnez éta néhori adioïc erran gabé. Trébésatou zitîn larriac, oïhanac, errékac éta yin zen hiri handi batéra, noun chahoutou baïtzîn béré dirou gouzia. Zombaït hilâtéin bourouyan saldou béhar oukhan zitîn béré phildac émazté zahar bati éta béra phâtou mouthil: igorri zouten landétât han zaïntzeco astouac éta idiac.

3. Ordouyan biziki malouroz izan zen. Etzîn guéhio oukhan ohéic gabaz lo éïteco, ez souic, hotz éïten zînin béotzeco. Batzoutan haïn gosé handia zîn noun yaïn baïtzitîn ourdec yaten touzten frouitou ousteldou hec eta aza hosto hec; baïnan néhoc étzacon déous émaïten.

4. Gaou batez, tripa houtsic, béré bourouya outzi zîn éortéa alkhi baten gaïnéra, léïhotic béhatzen zîlaic chorier aïrin îltzen arinki. Guéo ikhousi zitîn arguizaïta éta izarrac zérouyan aguertzen éta erran zîn nigarrétan: Hahan éné aïtaren étchia béthia da mouthilez soïnec baïtouté nahi bézembat ogui éta arno, arroltzé éta gasna. Démbora hortan ni hémen gosiac hiltzen arinou.

5. Eta béaz, yéikico niz, youaïn niz éné aïtaïn khaousitzéa éta erraïn dacot: Eïn nîn békhatou bat zou kitatou nahi oukhan zintoudanin. Hoben handia oukhan nîn éta béhar nouzou pounitou bâkit ountsa. Enézazoula déith zouré sémia, trata nézazou zouré mouthilétaïc azkéna bézala. Hobendoun niz baïnan péïtzen ari nintzan zoutaïc ourroun.

6. Aïta bâtzin zen béré lilien ourtatze akhâtzen ari, bisitatzen zitîn sahar ondouc éta mahatsac. Ikhousi zînin béré sémia heldou bidin déna hérrautsez éta izerdiz estalia, herrestatouz zangoua, doïdoïa sinhetsi zîn. Galdéïn zîn béré bourouyari béhar zînez pounitou ala béhar zacon barkhatou. Azkénin nigarra béguitan, hedatou zazcon bésouc éta léphora yaouzinez, pot gozo bat éman zacon.

7. Guéo yarrâzi zîn béré sémia; déithou zitîn béré yéndic éta béré aouzouc. "Nahout haou maïthatou léhen bézala, haour gaïchoua, erran zacoten bildou zîneco. Aski pounitouya izan da: néhoc ezdézacola éïn orai erréprotchouic batéré. Zaouzté hounen ikhoustéa; ékharracacozî beztiment pouillit bat, émacozî erhaztoun bat erhin éta zapéta berric oïnétan. Hartouco ahal toutzî éré, oïlarrac, ahatic, éta ekharrico hiltzéco on den âtché bat: yaïn, édaïn dougou elgarrékin éta éïnen phesta handi bat.

8. Mouthilec obéitou zouten béren naousiari éta éman mahaï gaïnin dafaïla éder bat. Mémento bérin sémé guéhiéna yiten zen ihizitic béré chakhourrékin. "Zerda bada harrôts hori? erten dou youamentouca. Oustéout khantazen douzîn hémen, ezda goïtché yin naïn. Erhoua ziréa aïta"?

9. Ez éné sémia, eznouc hala, ihardesten daco zaharrac. Hori éïten diat zéren nizan bozkarioz béthia. Khantou éïten diaou éta ouros guitouc zéren baïtoû ountsa zertas. Nahi oukhan dézakan ala ez béharco douc khantatou hic éré éta libertitou gouékin. Zéren hiré anaya hila zéna bizirat itzouliouc. Orai sorthouya balitz bézalaouc: atzo galdouya zoukan égoun horra noun hatzémana den.

Briscous, le 13 janvier 1895

Jauréguiberry

Explications:

1. an, in, on, en, oun: prononcez ane, ine, one, ène, oune
2. s: --------- comme (je) en faisant siffler
3. z: --------- comme (s)
4. y: --------- comme un (d mouillé)
5. Il faut prononcer les deux lettres dans: ph, th, tz.

ESKUIZKRIBUA IKUSI

1238

Commune d'Isturits

Canton de Labastide-Clairence

Haur prodigoa

1. Guiçon batec etcuén bi sémé baicic. Gazténac erran çacon béré aitari: "Dembora da içan nadin neuré nausi eta içan déçdan dirua. Béhar niz yoan ahal içan eta ikhus déçadan campagna. Pharti çaçu çuré onthasuna, eta émadaçu nic béhar dudana. – Ba éné séméa, erran çacon aitac, nahi ducan béçala. Gaichto bat hiz eta punitua içanen hiz.". Guero tiranta bat idokiric, phartitu çuén bere onthasuna eta eguin çuen bi pharté bardinac.

2. Egun gutiren ondotic, sémé gaichtoa yoan cen herritic fiérraréna éguinez, eta adio erran gabe néhori. Trébésatu cituén anhitz oihan, haiztéac, ur errécac, eta yin zen hiri handi batetara, nun béré diru gucia despendatu baitçuén. Çombait hilabethéren buruan, saldu behar ukhan cituen béré phuscac emazté çahar bati eta aloïtu sehi iàaïteco: igorri çuten landeratar astoen eta idien çaintcera.

3. Orduan biciki maluru içan cen. Etçuen nahiago oheric içan atsetan lo éguiteco, ez eta suric berotcéco hotz eguiten cuénéan. Çombait aldiz hain gosé handia çuen yan baitzukeen(??,) gogotic aça hosto hec eta fruta usteldu hec urdec yaten diuztenac bainan nehoc deusez çacoten émaiten.

4. Arratsaldé batez, tripa hutsa, bere burua érortcérat utci çuen chedéla baten gainérat so éguiten çuelaric lihotic chorier çoinac hegaldatzen baitciren arinki, Guero ikhusi çuen aguertcen céruan arguiçaria eta içarrac, eta erran çuen nigarrez ari celaric: Hantchet, éne aitaren etchea béthea da muthilez çoinec baitute oguia eta arnoa, arrotcéac eta gasna, nahi duten becembat. Dembora hortan, ni goseac hiltcen ari nu hemen.

5 "Beraz, chutituco niz, yoanen niz éné aitaren hatcémaitera eta erranen dacot: Eguin nuen bekhatu bat çu kitatu nahi ukhan cinitudanéan. Hoben handia içan nuen, eta behar nuçu punitu, badakit ontsa.Guéhiago ez néçaçula çuré sémé deitha, trata néçacçu çuré azken sehia beçala. Hobendun içan nintçan, bainan péritzen ari nintçan çutaric urrun."

6. atia bere baratcéan zen, bere lilien, ihitatcen finitcen ari: bisitatcen cituen sagartciac eta mahatsak. Noiz eta ikhusi baitçuen yiten bidearen gainéan béré séméa dena estalia icerdiz eta erhautsez, çangoa herrestatuz, doïdoya ceçaken sinhets. Galdez égon cen béré buruari punitu behar çuenez ala barkhatu behar çacon…. Afin, nigarra béguiétan, besoac hedatu çazcon, eta erortcen celaric haren lephorat eman çacon pot handi bat.

7. Guero yar araci çuen béré séméa; deithatu cituen béré yendeac eta auçoac: Nahi dut maithatu lehen beçala, gaicho haurra, erran céén elgarretarat bildu cireneco. Aski punitua içan da: guehiago nehoc ez déçola erreporchuric eguin. Çaizte ikhustera: ekharraçocué fité mapulis poïllit bat, éçarracoçué erhaztun bat erhian eta çapéta berriac çangoetan. Hartuco ahal dituzué éré oilarrac, ahateac eta yoaiten ahalco ahatché on bat hiltcéco: édanen dugu, yanen elgarrekin eta phesta bat handi bat eguinen."

8. Séhiec obéïtu çuten béré nagusiari eta eçarri çuten dafaila eder bat mahainéan. Dembora béréan, sémé çaharréna itçultcen cen ikicitic bere chakhurrekin: " Cer da bada arrabots hau? oihu éguin çuen yuramenturekin. Uste dut khantuz ari cirezten hemen; ez da goicegui itçuli içan nadin. Erhotu cirea, éné aita?".

9. "Ez, éné séméa, ez nuc hala, arrapostu eman çuen çaharrac. Hori eguiten badut, ceren allégrantciaz bethea bainiz. Khantuz ari guituc eta uros guituc, écic badiguc certaz eguin. Hic nahi ukhan deçacan ala ez, eguin beharco duc khantu hic ere, eta aleguera hadin gurekin, ceren hire anaya hila céna itçuli duc bicira. Sortcen yin balitz beçala duc; atço galdua cian, egun horra berriz hatcemana."

Observations

En basque on pronounce toutes les lettres séparément, même celles finales, excepté le mot gui qui se prononce comme en français.

- La lettre *u* se prononce *ou*
- Le mot *au* - - ----- *a-ou*
- La lettre *s* a la même prononciation que dans la langue espagnole.
- Le mot *em* se prononce *éme* et en *ène*
- Le mot *im* et *in* - *ime* - - *ine*
- - - *ai* se prononce *a-i* comme si la lettre *i* serait surmontée d'un tréma.
- - - *oi* - - *o-i* id
- La lettre *h* est toujours aspiré (sic)
- Le mot *ph* se prononce *pehe*
- La lettre *z* ---- comme la lettre s en français
- Tous les *e* sont fermés

On a fait surmonter la plupart des *e* d'un accent aigu, contrairement à la règle orthographique basque afin de pouvoir éviter au lecteur l'embarras sur la prononciation.

L'instituteur

P. Etchégoïnberry

1243

ESKUIZKRIBUA IKUSI

Canton de Bidache

Commune de Bardos

Haur prodigoa

1. Gizon batec etzituen bi seme baizic. Gazterenac erran zion bere aitari: "Ordu da ene buruaz nagusi izan nadien eta diru ukhan dezadan. Badut hemendic yoaitearen eta herri ikhustearen beharra. Zathi zazu zure onthasuna, eta emadazu ukhan behar dudana. - Bai, ene semea, dio aitac; nahi dukeçan bezala. Gaichto bat haiz eta gaztigua izanen duc". Gero tireta bat idekiz, bere onthasuna zathitu zuen eta hartaric bi pharte berdinac egin.

2. Egun gutiren ondoan, seme zarra yoan zen herritic furfuria eginez, eta adioric nehori erran gabe. Pasatu zituen hainitz othar, oihanac, urhaitzac, eta heldu zen hiri handi batetarat, non zeraucan diru guzia chahutu baitzuen. Zembait hilabeteren buruan, bere trastuac saldu behar izan zituen atso zahar bati eta muthil bezala bere burua alogatu: egorri zuten alhorretarat asto eta idien hain zaintzerat.

3. Orduan, hainitz dohacabe izan zen. Etzuen gehiago oheric ukhan gauaz lo eguiteco, ez suric hotz ari zenean berotzeco. Artetan hain gose handia zeraucan non egiazki yanen baitzituen aza hosto eta fruitu ustel urdec yaten dituzten hekiec: bainan nehorc etzion deusic emaiten.

4. Arrats batez, sabela hutsic, utzi zuen bere burua zurezco yargi baten gainerat erortzerat, leihotic beha zagoela arinki airean zabiltzan chorieri. Gero ikhusi zituen ilhargia eta izarrac zeruan agertzen, eta nigarrez zagoelaric zioen bere baithan: "Hantchet, ene aitaren etchea bethea da sehi ogi eta arno, arroltze eta gasna nahi duten bezembat daucatenez. Arte hortan, ni, hemen goseac hiltzen ari nau.

5. "Beraz, yeikico naiz, yoanen ene aitaren edireiterat eta erranen diot: Bekhatu bat egin nuen, zu utzi zintudanean. Hoben handia izan nuen, eta gaztigatu behar nauzu, hori ongi badakit. Ez nezazula gehiago zure semea deith, erabil nezazu zure muthiletaric azkena bezala. Hobendun izan nintzen, bainan zutaric urrun hiratuz nindohan".

6. Aita bere baratzean zen, liliac urtatzen akhabaturic: sagartzeac eta mahatsac miatzen zituen. Ikhusi zuenean bere semea bidean yiten izerdiz eta erhautsez estalia, zangoa herrestan, etzezaken nekez baizic sinhets. Bere baithan galdez zagoen eian gaztigatu behar othe zuen, ala zioen barkhatuco... Azkenean, nigarrac begietan zerauzcala, besoac hedatu ziozcan, eta haren lephorat bere burua arthikiz musu tarro bat eman zion.

7. Gero bere semea yarrarazi zuen: oihu egin zioten bere yende eta hauzoeri: "Lehen bezala maithatu nahi dut, haur gaichoa, erran zioten elgarretarratu ziren bezain laster. Aski gaztigatua izan da, nehorc ez dezola orai gaizki bat ere erran. Zatozte haren ikhusterat: ekharozute laster maripulis pollit bat, ezarkiotzute erhastun bat erhian eta zapeta berriac oinetan. Hartuco ahal duzue ere oilarretaric, ahatetaric, eta eramanen ahalco hiltzeco on den aratche bat: edanen dugu, yanen elgarrekin eta phesta handi bat eginen".

8. Muthilec bere nagusiari obeditu zioten eta napa eder bat mahainaren gainean ezarri. Ordu berean, seme gehiena ihizitic heldu zen bere zakhurrekin: "Zer da beraz harrabots hau? zuen burhorekin oihu egin. Uste dut hemen khantuz ari zaretela; ez da goizegi ni hunat itzul nadien. Erhoa zirea, ene aita"?

9. "Ez, ene semea, ez nauc hala, ziocan zaharrac ihardetsi. Hori egiten badut, egiten diat bozcarioz bethea naizelacotz. Khantatzen diagu eta dohatsu gaituc, ezen badiagu egiazki zertaric. Hic ere nahi ukhan dezakan edo ez, khantatu beharco duc eta gurekin bozcariatu, zeren eta hire anaia hila zena bizirat itzuli baita. Berriki sorthua balitz bezala duc: atzo galdua zucan, egun horra non den arredireina".

S. Daguerre

1249

ESKUIZKRIBUA IKUSI

Dialecte Bas-Souletin (Mauléon)

Commune de Mauléon

Haour prodigoua

1. Gizon(1) bátek etzin(2) bi seme(3) baízik(2 bis). Gazténak erran zon bere aitari: "Ordu dizu izan nádin ene naousi eta ukhen dezádan diharu. Behar dit hebéntik joun eta bazter ikhousi. Phart'itzatzu zure hountarzúnak, eta emázut ukhen behar dudana". - "Bai, ene semia, erran zin aiták; "nahi dukiá bezala. Gaichtákin bat hiz eta izanen hiz gaztigatúrik". Gero tietá bat zábal eta, phartitu zutin bere hountarzúnak eta bi pharte bardinétan ezari.

2. Geróztik guti egúnen burín, seme gaichtoua joun zen herrítik, fierraren egítez eta erran gabe adiórik ihouriere. Igaran zutin larre hánitch, oíhan, uhaítz, eta heltu zen hiri handi batetara, noun bere diharia oro gastatu beitzin. Zoumbait hilabetéren burin, behar ukhen zutin saldu bere arropak emazte zahar bati eta bere buria akordatu mithiltako: igorri zien alhorretarát han begiratzera astouen eta idien.

3. Ordin, hánitch malerous izan zen. Etzin ukhen haboro ohérik lotzeko gaiaz, ez etare súik berotzeko hotz egiten zinin. Zoumbait aldiz gosia hain(4) handi zin noun jan beitzutukin aza osto eta fruta hirotu ourdék jaten dutien hetárik; bena ihourkérek etzon emaíten deusere.

4. Ulhuntze bátez, sabela hútsik, utzi zin bere buria erortera kacheta batetara, sogíten zutilárik leihoti tchorik hegaltátzen arhinki. Gero ikhousi zutin agértzen zelin argizagía eta izárrak, eta bere buriari erran zin nigárrez: "hantche, ene aitáren etchía bethérik da mañataz, zouñek beitié ogi, ardóu, arraoutze eta gazná nahi dien bezañ beste. Arte hórtan, ni gósez híltzen niz hében".

5. "Arren, jeikiko niz; jounen niz edireitera ene aitáren, eta erránen dot: "Bekhatu bat egin nízun, nouizetare nahi ukhen beitzuntúdan utzi. Ukhen nízun ogen handía, eta behar naizu gaztigatu, hori badakit ountsa. Enezazula deith haboro zoure semía, trata nezazu zoure mithiletárik azkena bezala. Izan nundúzun ogendant, bena debeiátzen nundúzun hurrun zutárik".

6. Aitá bere baratzin zen urhéntzen bere lilien hourtatzía: ikhértzen zutin sagartzík eta mahátsak. Ikhousi zinin jíten biden gañen bere semía oro estalírik izérdiz eta erháoutsez, zankhoua therrestán, kásik ezin sinhetsi zin. Bere buriari galthatu zin behar zínez gaztigatu edo behar zónez pharkatu... Azkenékoz, nigarra begin, harenganat besouk hedatu zutin, eta lephoula jaouzi eta eman zon pot handi bat.

7. Gero jarerazi zin bere semía; deithu zutín bere miskandik eta aizouk: "Nahi dut maithatu lehen bezala, gaicho haourra", erran zen bildu zienin. "Izan da aski gaztigaturik; ihourkerek orai eztezon egin batere arraprotchúrik. Zaizte hounen ikhoustera, ekhar ezozié berhala arropa eijer bat, ezar ezozié erhaztun bat erhin eta oski berri eli bat houñetan. Ahal tuketzié hartzen ere oillar eli bat, ahate eli bat, eta erakharten chahal bat ehaiteko houn den bat: edánen eta jánen dugu algarreki eta egínen besta handi bat".

8. Mithílak behatu zien naousiari eta ezari tahailla eder bat mahañaren gáñen. Ordin berin, seme gehiena ihizétik arrajíten zen bere chakhurrékin: "Zer da arren herots haou"? oihu egin zin juraméntuz. "Ouste dut khantátzen ari zidiela hében; ezta goizegi arrajin nadin. Erhotúrik zirá, ene aita"?

9. Ez, ene semía, enuk (erhotúrik)" ihardetsí zin gizon zahárrak. "Hori egiten diát boztaríoz bethérik beiniz. Khantátzen diagu eta irous gútuk, zeren beitugu ountsa zertako. Hik nahi edo ez, khantátu behar dúkek hik ere, eta goureki alageratu zéren hire anaie hil zena arraphiztu beita. Doidóia sorthúrik báliz bezala duk; atzo galdúrik ziá, égun hében diagu arr'edirénik".

Mauléon, le 6 janvier 1895

Sallaberry

(1) *Gizon* se prononce *guizon*; j'emploie le *g* toujours dur comme dans le *gamma* grec. Quant à la prononciation de *zon*, voir la note (2).

(2) *Etzin* se prononce *etcin;* j'emploie le *z* pour rendre le son du *ç* français ou de l'*s* dans: *ainsi*. Je n'emploie jamais de *c,* si ce n'est lorsqu'il est joint avec *h,* pour rendre le son *ch* dans: *cheval*.

(2 bis) Le son *ai* se prononce toujours *a - i;* jamais comme *ai* dans *maison*.

(3) *Seme;* le son de *s* dans ce mot n'a pas d'équivalent en français; c'est un son fort, *sifflant*, que je rends par un *s,* tandis que j'exprime le son de l'*s* douce par *z* (voir ci-dessus note (2)).

(4) *Haiñ;* je me sers toujours de ce *ñ* pour exprimer le son français *gn* dans *agneau*. En se servant du *z* et du *ñ* comme je le fais, on facilite la lecture du basque français aux basques-espagnols qui ne connaissent pas de *ç* et pour qui le son représenté par *gn* se prononce toujours *guene*...

1250

ESKUIZKRIBUA IKUSI

Dialecte Bas-Souletin

Commune de Mauléon

Haour prodigoua

1. Gizon bátek ez zin bi séme baizik. Gazténak erran zin bere aïtári: "Ordu da ízan nadin ene naousi eta ukhen dezadan diharu. Behar dit hebentik jouan eta bazter ikhousi. Phart'itzazu zure hountarzunak eta emazut eni jíten zeitana. -Bai, ene semía, erran zin aiták, nahi dia bezala. Gachtakin bat hiz eta izanen hiz gaztigaturik". Gero, tieta bat zabal eta, phartitu zutin bere hountarzunak eta egin bi pharte bardin handi.

2. Hantik guti egúnen burín, seme gachtoúa joúan zen herritik fierraren egitez eta adiorik erran gabe ihouri. Igaran zin hanitch larre, oihan, uhaitz eta heltu hiri handi batetara, noun bere diharia óro igorri beitzin. Zoumbeit hilabeteren burin behar úkhen zutin saldu bere arropak emazte zahar bati eta berak mithil jarri: igorri zien alhorretarat asto eta idi begiratzera.

3. Ordin, hanitch malerous izan zen. Ez zin úkhen habóro oherik lo egiteko gaiaz ez eta ere súik berotzeko hotz egiten zinin. Zoumbait aldiz gosia haiñ zin handi noun jan beitzutukin aza osto eta frutu hirotu ourdek jaten dutien hetarik, bena nihourk ez zon deüsere emaïten.

4. Gai batez, sabela hutsik, bere buria utzi zin erortera eskabela baten gañera, sogitén zutilarik leihotik tchorik hegaltatzen arhinki. Gero ikhousi zutin zelin argizagía eta izárrac eta bere buriari erran zin nigarrez: "hantche ene aitaren etchia betherik da mañataz, zouñek beitie ogi, ardoú, arráoutze eta gazna nahi dien bezaiñ beste. Ber demboran, ni gosez hiltzen niz heben.

5. Arren jeikiko niz, jounen niz ene aitaren edireitera eta erranen dot: "Bekhatu bat egin nízun nouizetare utzi nahi ukhen beitzuntudan. Ukhen nizun ogen handia, eta behar naizu gastigatu, hori badakit ountsa. Ez nezazula deith haboro zure semia, trata nezazu zoure mithiletárik azkena bezala. Ogendant nunduzun, bena debeiatzen nunduzun zutarik hurrun".

6. Aita bere baratzin zen bere lilien hourtatzen urhentzen: ikhertzen zutin sagartzik eta mahatsak. Ikousi zinin jiten biden gañen bere semia oro izerdiz eta erhaoutsez gorderik, zankhoua therrestan, kasik ézin sinhetsi zin. Galthégin zin bere buriari behar zínez gastigátu ála behar zónez pharkatu... Azkenín, nigarra begín, besouk hedatu zutín, eta besoúla jaauztiarekin pot handi bat eman zón.

7. Géro jarerázi zín bere semía; deithu zutín bere mañaták eta aizoúak: "Nahi dit maithatu lehen bezala, gaicho haourra, erran zeen bildu zien bezaiñ sárri. Izan

da aski gaztigaturik: ihourkerek orai eztezon égin arraprotchúrik. Zaizte hounen ikhoustera, ekhar ezozie berhála arrópa eijer bat, ezar ezozie erhaztún bat erhín eta oski berri eli bat houñetan. Ahal tukezie ere hartzen oillar eta ahate eli bat, eta erakharten ehaiteko houn den chahal bat, edanen eta janen dugu alkharrekin eta eginen besta handi bat.

8. Mithilak behatu zien naousiari eta ezarri tahailla eder bat mahañaren gañen. Ordin berin, seme gehiena arrajiten zen ihizetik bere tchakhurrékin: "Zer da arren herots haoú? oíhu egin zín arneguz. Ouste dut khantatzen ari zidiela heben; ez da goïzégi útzul nádin. Erhotúric ziréia, ene áita"?

9. Ez, ene semía, enuk erhoturik, ihardetsi zin gizon zaharrak. Hori egíten diát boztarioz betherik beiniz. Khantátzen diágu eta irous gutuk, zeren beitúgu zertako. Nahi édo ez behar dukek khantátu hik ere, eta gourekin alagerátu, zéren hire anáie hil zéna arraphiztu beita. Doidóia zorthurik baliz bezála duk, átzo galdurik ziá, égun heben diágu arra edirénik".

Mauléon, le 5 janvier 1895

Goytino

N.B. Cette traduction a été faite aussi exactement que possible dans le basque "bas-souletin", dialecte de la région de Mauléon.

Toutes les lettres doivent se prononcer; elles ont à peu près toutes le même son que dans les mots français.

La lettre g se prononce dur même devant i et e

La lettre s a un son sifflant et gras, se rapprochant un peu du j.

La lettre z a le son de l's dans le mot as

1251

ESKUIZKRIBUA IKUSI

Canton de Mauléon

Commune d'Ainharp

Haoür prodigoua

1. Guiçon batèc étciçune bi sémé bécic. Gasténac érrane cioçune béré aïtari: "Ordu diçu içane nadine ene buriéne naoussi éta ukhéne deçadane diharu. Béhar dit joune ahal içane éta bastèr ikhussi. Pharti çaçu çouré hountarçuna eta émane içadaçu jiténe céïtana. - Baï, éné sémia, erraïténe dioçu aïtac; nahi dia beçala. Gachtaguine bat his éta gastigaturic içanéne his". Guéro çabaltcen dilaric tíréta bat, phartitu ciçune béré hountarçuna eta éguine bi pharté bardinac.

2. Egune gutitane barnène, sémé gaïchtoua joune çuçune hérritic finefarrériàrékine, éta érrane gabé adio ihouri. Igarane ciçune mèndi, oïhane éta uhèitce hanitche éta jine hiri handi batétara, noune despènediatu béïtcine béré diharia oro. Çounbaït hilabétérène burine, béhar ukhène citiçune saldu arropac émasté çahar bati éta soldatane jarri mithil içatéco: igorri ciciène alhorrétarat astouène éta idiène çaïntcéco.

3. Ordiane, içane çuçune icigarri malérous. Etciçune haboro ohéric lo éguitéco gaïas, és suric bérotcéco, hotce éguitène çiniàne. Haïn gosse handia ciçune, çounbaït aldis noun ounxa jane beïtçutukine chérriéc jatène dutiène aça ostouac éta frutu hiotiac, béna ihourc éréc étciéçune déüs émaïténe.

4. Gaï batès, sabéla hutsic, irailli çuçune cachéta batène gagna, so éguitène cilaric léïhotic ahineki hégaltatcène ciréne chorièr. Guéro, ikhoussi citiçune aguértcéne céliane arguiçaguia eta içarrac éta gogouane igarane ciçune: Hantché, éné aïtarène étchia mïthilès béthéric duçis éta badicié, ogui éta ardou, arraoultcic éta gasna nahi diéne beçaïne bèsté. Arté hortane, ni, hiltcéne nuçu gossés hébéne.

5. "Arrène, jéïkico nuçu, jounéne nuçu éné aïtarène édiréïtéra éta érranène diot: Eguine niçune hus bat, nahi ukhène çunetudaniane utci. Ukhène niçune oguène handia éta béhar naïçu gastigatu, badakit ountxa. Ez néçaçula déït haboro çouré sémia, trata néçaçu çoure séhiric askéna béçala. Oguénedante içana nuneduçune, béna hiatcéne nune duçune, hurrune çutaric.

6. Aïta çuçune béré baratciane, urhènetcen ihistatcia béré liliéne: bisitatcène citiçune sagartciac éta mahatxac. Ikhoussi ciniane jitène bidéne gagnène béré sémia, oro icèrdi éta érhaoutx, hérrésta çankhoua, bortchagni sinehetxi ciçune. Gogouane igarane ciçune béhar cinès gastigatu édo pharcatu. Askenine, nigarrac béguiétane, hédatu ciotçune béssouac éta iraïltcène célaric haréne lephoula émane cioçune pot hanedi bat.

7. Guéro jar éraci ciçune béré sémïa; déïthu citïçune béré génetiac éta aïçouac. "Nahi dit maïthatu léhène béçala, gaïcho haourra, érrane cièçune, bildu ciéne beçaïn sarri. Içan duçu aski gastigaturic: ihourc éréc oraï éstiçola méhatchuric éguine. Ciaousté ikhoustéra; ékhar itçotcié bértane camisola égèr bat; éçar itçotcié érhastune bat érhine éta bérriac hougnétane. Ahal tukécié éré hartcène oïllouac, ahatiac éta ékhartène chahal bat érhaïtéco guijaco: édanène éta janène diçugu alkharréki éta éguinène bésta handi bat".

8. Séhièc obéditu ciciéne béréne naoussia éta éçarri tahailla édèr bat mahagnéne gagnéne. Mémèneto bériane, sémé guéhiéna horra çuçune ihicétic béré horékine: "Cèr da arréne hérots hori? oïhu eguine ciçune arnégatcen cilaric. Ousté dit khantatcène ari ciriène hébène; estuçu goïtché arrajine nadine. Erhoturic cireïa, éné aïta"?

9. "Es, éné sémia, énuçu èrhoturic, érrépostia émane ciçune çaharrac. Eguitène badut hori, niçalacots béthéric bostarios khantatcène diagu eta irous gutuc, écic badiagu cértas. Nahi ukhène déça edo ès, béhar dukèc khantatu hic éré éta alaguératu gourekïne, cérène hiré anaïa, hila béïtcène arraphistu béïta. Sortcène balis béçala duc: atço galduric cia, égune horra arra édirénic".

A. L. Elissagaray,
Instituteur public

Nota

Dans la consonne équivalente *ph*, les deux lettres se prononcent séparément *pe - he*: ainsi *pha* se prononce *p - ha*.

1252

ESKUIZKRIBUA IKUSI

Canton de Mauléon

Commune d'Arrast-Larrebieu

Haü(1)r prodigoua

1. Gu(2)içon batec(3) etcin bi seme bai(4)cic. Gastenac eran çon bere aitari: "Ordu duçu içan nadin ene buriaren naü(1)si eta diharu ukhen deçadan. Behar diçu joun ahal nadin eta ikhous deçadan kartiel. Pharti eçaçu çoure hountarçuna, eta eman içadaçu ukhen behar dudana. - Bai, ene semia, erraiten du aitac; nahi dukia beçala. Gaisto bat hiz eta punituric içanen hiz". Gu(2)ero cabaltces tietabat, phartitu cin bere hountarçuna eta hartças egu(2)in cin bi pharte bardin.

2. Hantic egun gutiren burin, seme gaistoua jouan tcen herritic fierraren egu(2)itez, eta adio erran gabetaric ihouri ere. Trebesatu cin landa hanich, oihanac, errekac, eta jin tcen hiri handi batetara, noun despendiatu beitcin bere diharia oro. Hilabete çoumbaiten burin, saldu behar ukhen çutin bere arropac emaste chahar bati eta mithil acordatu: egori cien alhoretarat astouen eta idien han begu(2)iratcera.

3. Ordin, hanich malerous içancen. Etcin haboro oheric lotceco gaias, ez suic hotz eguiten cinin berotceco. Çoumbait aldis hain gosse handia cin noun jan beitçutukin ourdec jaten dutien assa osto eta frutu hiotu houac, bena ihourkec etcei(4)on deusere emaiten.

4. Gai batez, sabela huxic, utci cin bere buria erortera cacheta baten gagna, sogu(2)iten cilaric leyhotic arhinski hegaltatcen cien tchori(4)er. Gu(2)ero ikhousi çutin agu(2)ertcen celin argu(2)içagu(2)ia eta içarrac, eta bere beithan erraiten du nigarres ari celaric: Hantche, ene aitaren etchia betheric da magnataz çougnec beitie ogu(2)i eta ardou, araü(1)tce eta gazna, nahidiena oro. Ber demboran, ni, gossez hiltcen niz heben.

5. Eh bien! jeykiren niz, jounen niz ene aitaren edireitera eta eraren deot: Eguin nin bekhatu bat, kitatu nahi ukhen çuntudanin. Ogu(2)en handia ukhen niçun, eta behar naiçu punitu, badakit ounxa. Eneçaçula haboro deyth çoure semia, trata neçaçu çoure magnatetaric azkena beçala. Ogu(2)en dun nunduçun, bena emeki emeki peritcen nunduçun çutaric hurun".

6. Aita bere baratcin cen, bere lilien arrozatces urhentcen: Ikhoustera jouiten cen sagartcen eta mahaxen. Nouiz ere ikhousi beitcin jiten biden gagnen bere semia icerdiz eta erhauxez oro sanxituric, çankhouaren therestatcez, nekes sinhexi ahal ukhen cin. Bere beithan igaraiten cin behar çukines punitu ala pharcatu. Azkenin nigarrac beguietan, hedatu cei(4)tçon bessouc eta haren lephoula erortez pot handi bat eman cei(4)on.

7. Gu(2)ero jar eraci cin bere semia; deithu çutin bere jentic eta aisouc: "Nahi dit houa maithatu lehen beçala, haü(1)r gachoua eraiten deic alkhargana bildu cirenin. Içan da aski punituric: ihourc erec estiçon orai eran gaiskiric batere. Tçaiste haren ikhoustera; ekhar eçocie bertan camisola ejer bat, eçar eçocie erhastun bat erhin eta oski beric çankhouetan. Hartcen ahal dukecie ere oillar, ahate, eta ekharten ehaiteco houn den chahal bat: edanen dugu, janen algareki eta egu(2)inen besta handi bat".

8. Magnatec obeditu cien beren buruçaguiari eta eçari cien tahailla eder bat mahagnen gagnen. Ber mementoun, seme gu(2)ehiena arajiten cen ihitztecatic bere hoeki: "Cer da aren horox hori? oihu egu(2)iten du juatcen cilaric. Ouste dut khantatcen ari cidiela heben; ezta goi(4)cegui arajin nadin. Enuchentu cia, ene aita?

9. Ez, ene semia, enuc hala, arapostu emaiten du çaharrac. Hoi eguiten badut, boztarios betheric niçalacos duc. Khantatcen diagu eta irous gutuc, eci badiagu certçaz. Nahi baduc ala ez, behar ukhenen duc khantatu hic ere eta boztariotan sarthu goureki, ceren eta hire anaie hil cena utçuli beita bicialat. Sorthu beri baliz beçala duc; atço galduric cia, egun haü(1)diala ara edirenic".

Laplume

(1) ***Ü*** se prononce *ou*.

(2) La lettre ***u*** ne se fait pas entendre.

(3) Dans la langue basque, tous les **e** sont ouverts et ne prennent pas d'accents.

(4) La lettre ***i*** a un son distinct de la lettre précédente; ***ai*** se prononce:*a - i;* ***ei*** se prononce: *e - i*; ***oi*** se prononce *o - i*.

1253

ESKUIZKRIBUA IKUSI

Canton de Mauléon-Soule
(Basses-Pyrénées)

Commune d'Aussurucq

L'enfant prodigue (Traduction basque)

1. Guiçon batèk ètsititçun bi sèmè baïcik. Gasténak éran cioçün bé aïtaï: "Ordu diçu içan nadin éné buïaz naousi eta ukhen deçadan dihaü. Behar diçu joun ahal nadin éta ikhous ahal déçadan kartiel çoumbaït. Pharti çaçu çoué hountarçuna, éta éman éçaçut ukhen behar dudana. - Baï, éné sémia, érraïten diçu aïtâc; nahi dian béçala. Gaïchto bat hiz eta punituik içanen hiz". Guéo çabaltcen cilaïk tiétâ bat, phartitu ciçun bé hountarçuna éta éguin cititçun bi pharté bardinak.

2. Egun guti ondoti, sémé gaïchtoua jouan çuçun herritik fièraena éguiten cilaïk éta erran gabé adioïk ihouëé. Igan çuçun hanitch menditan, oïhanétan, uhaïtsétan, éta jin çuçun hii handi batéla noun déspéndiatu béïtcin bê dihaïa oro. Hilabété çoumbaïten buïan behar ukhen cititçun saldu bê arropak émasté çahar bati éta mithil jarri: igorri cicien alhorretat astouén éta idién béguiatcéa.

3. Ordin hanitch maléous içan çuçun. Etciçun habô ohéïk lotceko gaïaz, ez étâ ê suïk béotceko hots éguiten cinin. Çoumbaït aldiz hagn gosé çuçun noun jaén beïtçutin ourdek jatén tién assa osto houk éta fruta hiotu houk; bena ihourk ê étcioçun deüsé émaïtén.

4. Arrats batez, sabela hutsik, bê buia éortéâ utci ciçun kachéta batén gagna, soguitén cêlaïk lehotik tchoïer çougn hégaltatcén béïtcièn ahinki. Guéo ikhousi ciçun aguertcen celin arguiçaguia eta içârrak éta bê buiaï erran ciçun nigarrez: Hantché, éné aïtaén etchia béthéïk duçu mithilez çougnek béïtié ogui eta ardou, arraoutcik eta gazna, nahi dién beçagn besté. Arté hortan, ni, gosez hiltcen nuçu heben.

5. Eh biénn, jeïkiko nuçu, jouén nuçu aïtaén édiéitéa éta erranen diot: Eguin niçun bekhatu bat kitatu nahukhen çuntudanian. Oguen handia ukhen niçun, éta behar naïçu punitu, badakit ountsa. Eneçaçula habô déïth çoué semia, trata néçaçu çoué mithilètaïk askena beçala. Oguendun içan nunduçun, bena eyhartcén nunduçun çutaïk hurrun.

6. Aïtâ bê bâtcin çuçun, bê lilien arrosa urhentcen aï: bijitatcen cititçun sagartcik eta mahatsak... Ikhousi cianin jiten bidin bê semia oro thapatuik icerdiz éta erhaouxez, sankhoua herrestan, aski nekez sinhetsi ciçun. Gogouan igan ciçun behar othe cinez punitu ala behar ceyon pharkatu... Enfin, nigarrak béguiétan, hedatu ciotçun besouk, eta besarkatçén cilaïk eman cioçun pot handi bat.

7. Guéo jar assi ciçun bê semia; déïthu citiçun bê jentik eta aïçouk: "Nahi dit maïthatu aïtcinètik béçala, haour gaïchoua, érran cièçun alkharrètat bildu (ou juntatu) cien beçagn sarri. Aski punituïk içan duçu: ihourk ê èstèçola oaï eguin éréprotchuïk batê. Tciaousté haén ikhoustéa; ékhar éçocié fité paleto éjèr bat, èçar ètçotcié éhastun èhin ètâ oski berri élibat sankhouetan. Hartuen ahal ukheen tutcié ê oïllarrak, ahatik, eta ekharrico chahal éhaïtéco houn dén bat: édanén diçugu, janén alkharréki éta éguinén besta handi bat.

8. Mithilék sinhetsi cicien béén naousia éta eçaï cicien tahaïlla éder bat mahagnaen gagnen. Ber mementoun sémé guèhièna arrajiten çuçun ihissetik bê tchakhurreki: Cer da othin héots haou? oïhu éguitén diçu juatcén dilaïk. Ousté dit khantatcen aï ciden heben; estuçu goïzegui arrajin nadin. Enuchentuïk ciâ, éné aïta"?

9. "Ez, éné semia, enuk hala, arrapostu eman ciçun guiçon çaharrak. Hoï eguiten badut, bostaïoz bétheïk niçalacoz duk. Khantatcen aï gutuk eta ious gutuk céén beïtugu cèrtaz. Nahi içan déçayan ala èz, béharko dik khanta déçayan hik ê éta bostaya hadin gouèki, céén éta hiè anayé hilik céna bicilat ara utçuli bèïta. Oaï sorthu balits beçala duk: atço galduïk cian, egun houna arra édiènik". Fin.

P. P. Salles,
Instituteur à Aussurucq
par Mauléon (Basses Pyrénées)
C. S. V. P.

Légende explicative relative à la prononciation

in se prononce in comme dans inappréciable.
en se prononce èn comme dans ennemi.
s, souligné dans le texte, ne peut être traduit en français, ayant une prononciation espagnole comme dans le mot España prononcé en espagnol.
ci et **ce** comme en français.
ai toujours **aï**.
ei toujours **eï**.

1254

ESKUIZKRIBUA IKUSI

Canton de Mauléon

Commune de Barcus

Haour igorlia

1. Gizoun batek etzin bi sémé baïzik. Gazténak erran zion béré aitari: "Ordu du izan nadin éné burien buruzagi éta ukhen dézadan diharu. Béhar dit joun eta bazter ikhousi. Pharti zazu zouré hountarzuna éta émazu jiten zaitana". - "Bai, éné semia, erran zin aitak, nahi dian bezala. Gaichto hiz eta punitia izanen hiz. Géro, zabaltzen zilarik tiréta bat, phartitu zin bére hountarzuna éta égin bi pharté bardin.

2. Denbora aphurren burin, sémé gaichtoua joun zen herritik handien égitez eta ihouri éré adio erran gabé. Igan zin machéla, oïhan, erréka hanitch eta jin hiri handi batétara, noun igorri beitzin béré diharia oro. Hilabété zounbaiten burin, sougnéko arropak béhar ukhen zutin saldu émazte zahar bati eta mithil jarri: igorri zien idi eta astouen bazkétan bégiratzera.

3. Ordin izigarri malérous izan tzen. Lotzéko gaiaz étzin ohérik eta ez suik bérotzéko hotz zénin. Nouchipéhin halako gosia zin, noun ourdek jaten zutien aza osto eta fruta gastatu hourak jan beitzutukin; bena ihourk éré étzéren deus émaiten.

4. Gai batez, sabéla hutsik, béré buria uzten du érortéra zuzulu baten gagna, so zélarik leihoti tchori alagéraki hégaltazaler. Géro ikhousi zutin zélin argizagia eta izarrak eta béré buriri erran nigarrez: "Han, éné aïtaren étchia betherik da mithilez, beitié ogi eta ardou, arraoutze eta gazna nahi dien bezaign besté. Eta ber denboran gosik éhaiten nai ni hében".

5. "Jaikiko niz, jounen niz ene aitaren édieitéra eta erranen diot: "Gaichki égin nizun utzi zuntudanin. Ogen handia ukhen nizun éta béhar naizu punitu, badakit ountsa. Enézazula deit haboro zoure sémia, trata nézazu zouré azken mithila bézala. Ogendant nunduzun, bena zutarik hurrun hiatzen nunduzun".

6. Aita béré baratzin zen, bere lilien hourta urhentzen: sagartzé eta mahatser so zen. Biden gainti jiten ikhousi zinin béré semia izerdiz éta erhaoutsez béthérik, zankhoua thérresta bortcha ézagutu zin. Pharkatuko zéon ala punitu behar zin béré buriri galthoz zen. Azkénékoz nigarrak begitan, besouk zabaltu zutin eta jauzten zélarik haren léphoula, pot handi bat éman zéon.

7. Géro jar érazi zin béré sémia: bildu zutin béré jentik eta aizouk: "Maithatu nahi dit léhen bézala, haour gachoua, erran zéren algargana bézaign sarri. Aski puniturik izan duzu ihourk éré éztizola égin méhatchurik. Tziausté ikhoustéra, ékhar izozié bertan arropa bat éjerrik, ézar éhin éhaztun bat éta hougnétan oski

bérri élibat. Hatzamaiten ahal tuzié éré oillarrak, ahatik eta ékharten chahal bat houn éhaiteko: béhar dugu édan, jan algarréki eta égin besta handi bat".

8. Mithilek béré nausia obéditu zién eta ézari mahagnen gagnen tahalla bat éderrik. Ber phuntin heltu zen ihiztékatik anaietako léhéna béré tchakurreki: "Zer da arren hérots hori, oihu egin zin juatzez. Uduri dizu khantatzen ari zidiéla hében; eztuzu bertanegi gisala utzul nadin. Ertzo ziéia, ene aita"?

9. "Ez, éné semia, énuk ertzo, arrapostatu zin zaharrak. Boztarioz béthéik nizalakoz diat égiten besta hau. Alagéra gutuk eta khantatzen diagu, ez arazou gabé. Nahi ala ez, béhar duk hik ere khantatu eta gouéki alagéatu, zérén hire anaie hilik zena beita arraphistu. Arra sorthu balitz bezala duk atzo galduik zia, égun arrajinik duk".

Notes explicatives

ou a le son français de ou
tz se prononce *tze*
ai se prononce a - i séparément
gi, gé se prononcent *gui, gué* toujours son dur
ph se prononce *phe*, faisant entendre les deux lettres et non *f*
aign se prononce *a i gn* séparément
en se prononce *é ne*
aou s'écrit généralement *au*, *u* ayant le son *ou*: c'est ce qui explique quelques retouches du texte
s se prononce entre *ch* et *s* français
z se prononce *s*

Exemples: *aiphaturen*: lisez *a i p ha tu ré ne*
ezarten: lisez *é sar té ne*

L'Instituteur de Barcus,
C. Touan

1255

ESKUIZKRIBUA IKUSI

Canton de Mauléon

Commune de Charritte-de-bas

Haour prodigoua

1. Guizon batec etzin bi seme baïzik. Gaztenac erran zeyon bere aïtari: "Ordu dizu izan nadin ene naouzi eta ukhen dezadan diharu. Behar dizu joun ahal nadin eta kartiel ikhous dézadan. Partaja ezazu zoure hountarzuna, eta eman ezadazut ukhen behar dudana. - Bai, ene semia, erran zin aïtàc, nahi dukian bezala. Gaïchto bat hiz, eta punituric izanen hiz". Guero zabaltzen zilaric tireta bat, partajatu zin bere hountarzuna eta eguin bi pharte bardin.

2. Egun gutien burin, seme gaïchtoua joun zen herritic, fierraena eguiten zilaric, eta adio erran gabe ihouri ere. Trebesatu zutin hanitch landa, oyhan batzu, uheitz batzu, eta jin zen hiri handi batetara, noun despendiatu beitzin bere diharia oro. Zoumbaït hilabeteren burin, behar ukhen zutin saldu bere arropac emazte chahar bati, eta mithil sarthu: igori zien alhoretarat, han astouen eta idien beguiatzeco.

3. Ordin, izan zen hanitch malerous. Etzin ukhen haboro oheric lotzeco gaïan, ez suic berotzeco hotz eguiten zinin. Zoumbaït aldiz haïn gosse zen, noun ountsa janen beitzutin ourdec jaten tien aza osto eta fruta hiotu hourac, bena ihourk ere etzion deüs ere emaïten.

4. Gaï batez, sabela hutsic, bere buria utzi zin erortera cacheta baten gagna, soguiten zilaric leihotic chorier zouin hegaltatcen beitziren arhinki. Guero ikhousi zutin aguertzen zelin arguizaguia eta izarrac, eta berartan erran zin nigarrez ari zelaric: Hantche, ene aïtaren etchia betheric da magnataz zouignec beitue ogui eta ardou, arraoutze eta gazna nahi dien bezaïmbat. Dembora hortan, ni gossez hiltzen niz heben.

5. "Eh bienn, jeikico nuc, jounen nuc ene aïtaren edieitera eta erranen deyoat. Bekhatu bat eguin nizun nahi ukhen zuntudanin zu kitatu. Oguen handia ukhen nizun, eta behar naïzu punitu, badakit ountsa. Enezazula haboro deit zoure semia, trata nezazu zoure mithiletaric azkena bezala. Oguendun nunduzun, bena trichteziaz hiltzen nunduzun zutaric hurrun".

6. Aïtà bere baratzin zen, lilien arrosatzez finitzen: bijitatzen zutin sagartzic eta mahatsac. Ikhousi zinin jiten bidin bere semia, izerdiz eta erhaoutsez oro gorderic zankhoua nekez thiatzen, doï doya sinhetsi ahal ukhen zin. Berartan galdeguin zin behar zinez punitu ala pharkatu. Askenin, nigarrac beguietan, besouc hedatu zeitzon eta bere buria ithoukiten zilaric haren lephoula eman zeyon pot handi bat.

7. Guero, jar erazi zin bere semia, deithu zutin bere gentic eta aïzouc: "Nahi dut maïthatu lehen bezala, gaïcho haoura, erraïten deye bildu zirenin. Izan da aski punituric: ihourkere oraï eztizón erran gaizkiric batere. Jin zitie haren ikhoustera, ekhar ezozie fite camisola ejer bat, ezar ezozie erhaztun bat erhin eta oski berric zankhouetan. Hartuco ahal tuzie ere oïllar, ahate, eta ekharrico chahal bat ehaïteco houna: edanen dugu, janen algareki, eta eguinen besta handi bat".

8. Mithilec obeditu zien beren naousiari eta ezari zien tahailla eder bat mahaïgnen gagnen. Ber mementoun, seme guehiena arrajiten zen ihizetic bere chakhurrekin. "Zer da arren herots hori? oyheguiten du, juratzen dilaric. Ouste dut khantan ari ziriela heben; ezta goïzegui arrajin nadin. Erhoturic zireya, ene aïta?".

9. "Ez, ene semia, enuc hala, arrapostu eman zin zaharrac. Hori eguiten badut, boztarioz betheric nizalacotz duc. Khantatzen diagu eta irous gutuc, ezi badiagu ountsa zeren. Nahi ala ez, beharco duc khantatu hic ere eta alagueratu goureki, zeren eta hire anaïa hilic zena ara jin beita bizilat. Sorthu berri balitz bezala duc: atzo galduric zia, egun horra araedienic".

L'Instituteur de Charritte-de-bas,
B. Malet

1256

ESKUIZKRIBUA IKUSI

Canton de Mauléon

Commune de Chéraute

1. Gizon batec etzizun bi seme baïzic. Gaztenac erraïten diozu bere aïtaï: "Ordu duzu izan nadin ene buiaren buruzagi eta ukhen dezadan diharu. Behar dizu joun ahal nadin eta ikhous dezadan bazter. Partaja ezazu zoue hountarzuna, eta emanezadazut ukhen behar dudana. - Baï, ene semia, dio aïtac; nahi dian bezala. Gaïchto bat hiz eta punituic izanen hiz". Gero zabaltziarekin tieta bat, phartitu zizun bere hountarzuna eta hartaïc egin zizun bi pharté bardin.

2. Hantic egun gutien buïn, seme gaïchtoua joun zuzun herritic fierraena egitez eta erran gabe adio ihouri. Trebesatu zizun hanitch landa, oïhan, uheitz eta jin zuzun hiri handi batetara, noun despendiatu beïtzin bere diharia oro. Zoumbaït hilabeteren burian, behartu ziotzun saldu bere aropac emaste zahar bati eta bere buia logatu baïlet izateco: igorri zizien alhorretat han beguiatzeco astouen eta idien.

3. Ordin, izan zuzun hanitch maleous. Etzizun haboro ukhen oheic lotzeco gaïaz, ez eta ere suic beotzeco hotz egiten zinin. Bazizun zoumbaït aldiz gosia haïn handi janen beïtzutin ourdec jaten dutien aza osto eta frutu hiotu houac: bena ihour ere etziozun deusere emaïten.

4. Arrats batez, sabela hutsic, utzi zizun bere buïa eortera cacheta baten gagna, so egiten zilaïc leïhotic tchoïer zouïgn hégaltatzen beïtziren ahinzki. Geo ikhousi zizun zelin agertzen argizagia eta izarac eta bere buïaï erran zizun nigarretan: han, ene aïtaen etchia, betheic duzu michcandiz zouignec beïtie ogi eta ardou, arraoutze eta gazna, nahi dien bezaïn beste. Demboa hartan, ni hiltzen aï nuzu gosez heben.

5. "Eh bien, jeikico nuzu, jounen nuzu ene aïtaen edireïtera eta erranen diot: egin nizun bekhatu bat, nahi ukhen zuntudanin kitatu. Ogen handia ukhen nizun, eta behar naïzu punitu, hori bazakit ountza. Ene zazula haboro deith zoure semia, trata nezazu seme azquen baïleta bezala. Ogendun izan nunduzun, bena ehelegatzen nunduzun zutaïc hurrun".

6. Aïta bere barratzian zuzun lilien arroshat urhentzen: aï zuzun sagartzen eta mahatsen bijhitatzen. Ikhousi zinian bidiaen gagnen bere semia oro gordeïc izerdiz eta errhaützez, therestatzen zilaïc zankhoua, bortcha sinhetsi ahal ukhen zizun hoï. Bere buïaï galthatu zizun behar zinetz punitu ala behar zen pharcatu... Azquenin nigarrac begietan, zabaltu ziotzun besouac, eta jaousten zelaïc haren lephoula, eman ziozun pot handi bat.

7. Gero jarazi zizun bere semia; deithu zititzun bere jentic eta aïzouc: "Nahi dit hoï maïthatu lehen bezala, gaïcho haoürra, eran ziezun juntatu zienin. Izan duzu aski pounituic: ihourc ere ez dezón egin oraï erreprotchu bat ere. Tzaïste horren ikhoustea; ekharezozie bertan casabet ejher bat, ezarezozie erhaztun bat erhin eta oski berrielibat zankhouetan: Ahalco tutzie ere hartzen oillar, ahate, eta ekharten chahal bat houn dena ehaïteco: edanen dizugu, janen alkharrekin eta eginen besta handi bat".

8. Baïletec sinhetsi zizien been buruzagia eta ezarri zizien tahailla eder bat mahagnen gagnen. Ber phuntin seme gehiena utzultzen zuzun ihizeic bere tchakhurreki: "Zer othe da heots hoï? oïhu egin zizun juatzen zilaïc. Ouste dit cantatzen duziela heben; ez duzu goïzegi arrajin nadin. Ertzo zieya, ene aïta?".

9. "Ez, ene semia, enuzu hala, arrapostu eman zizun zaharrac. Egiten badut hoï, hori duzu bostaïoz betheic nizalacotz. Khantatzen dizugu eta ious gutützu, ceren eta beïtugu ountza zertzaz. Nahi baduc edo ez, behar ukhenen duc khantatu hic ere eta alageatu gouekin, ceren eta hire anaïe hilic zena arrajin beïta bizilat. Sortzen balitz bezala duc: atzo galduic zia, egun horduc edienic".

L'Instituteur de Chéraute (Bourg),
J. Errécart

1257

ESKUIZKRIBUA IKUSI

Canton de Mauléon

Commune d'Espès Undurein

Haur prodigoua

1. Guiçon batec etcien bi seme baïcic. Gastenac erraiten du bere aïtari: "Denbora da içan nadin ene buriaren naüssi eta ukhen deçadan diharu. Behar dit jouan ahal içan eta ikhoussi cartiel. Pharti eçaçu çure hountarçuna eta eman eçadaçut ukhen behar dudana. - Baï, ene semia, erraïten du aïtac; nahi dukian beçala. Gaïchto bat his eta içanen his punituric". Guero, sabalturic tieta bat, partajatcen du bere hountarçuna eta eguiten bi pharte bardin.

2. Egun gutiren burian, seme gaïchtoua jouan tcen herritic, fierraren eguites, ihouri adioric erran gabe. Trebejatu cien hanitch mendi, oyhan, uhaïts, eta jin tcen hiri handi batetara, noun despendiatu beïtcien bere diharia oro. Çounbaït hilabeteren burian, behar ukhen cutian saldu bere arropac emaste çahar bati, eta bera mithil jarri. Igorri cien alhorretarat astouen eta idien beguiratceco.

3. Ordian, hanitch malerous içan tcen. Etcien haboro oheric gayaz lotceco, es suric berotceco, hots eguiten cienian. Çounbaït aldis haïn cien gose handia noun gogo hounes janen beïtcutien ourdec jaten dutien aça ostouac eta fruta gastatiac; bena ihourquec etceon deüsere emaiten.

4. Gay bates, sabela hutxic, utci cien bere buria erortera escabela baten gagnera, so eguiten cielaric lehotic ahinqui hégaltatces çabiltçan tchorier. Guero ikhoussi cutien aguertcen celian arguiçaguia eta içarrac, eta bere beïthan erran cien nigarres: Han, ene aïtaren etchia betherric da magnatas, çougnec beïtie ogui eta ardou, arraültce eta gasna, nahi dien beçain beste. Ber denboran, ni, gosses hiltcen nis heben.

5. "Arren, jeïquicos nis, jouanen nis ene aïtaren edireytera eta erranen deot: Eguin nien bekhatu bat, çu utci nahi ukhen çuntudanian. Oguen handia ukhen nien, eta behar naïcu, badaquit ountxa. Es neçaçula deïth haboro çure semia, trata neçaçu çure magnatetaric askena beçala. Oguendant içan nis, bena acabatcen ninçan çutaric hurrun".

6. Aïta bere baratcian tcen, bere lilien arrousa urhentcen ari; bijitatcen cutien sagartciac eta mahatxac. Ikhoussi cienian biden gagnen bere semia icerdis eta erhaüsses oro betheric, therrestatces sankhoua, doy doya sinhetxi ahal ukhien tcien. Bere buriari galtheguin tcien behar othe cienes punitu ala pharcatu. Askenian, nigarrac beguïetan hedatu ceïtçon bessouac eta haren lephouala bere buria egochten cielaric eman ceon pot handi bat.

7. Guero jar eraci cien bere semia; deïthu çutien bere jentiac eta aïçouac: "Nahi dut maïthatu lehen beçala, gaïcho haürra, erran ceen bildu cièn beçain sarri. Içan da aski punituric; ihourec estiçola oraï arraprotchu bat ere eguin. Tciauste ikhoustera; ekhar içocie abitu eyjer bat, eçar içocie ehastun bat erhian eta oski berriac sankhouetan. Harturen ahal ducie ere oillar, ahate, eta jin erasten chahal bat houna erhaïteco; edanen, janen dugu algarrekin eta eguinen besta handi bat".

8. Magnatec obeditu cien beren naussiari eta eçari tahailla eder bat mahagnen gagnen. Ber mementian seme guehiena jiten tcen ihicetic bere hoëquin: "Cer da arren herotx haü? oïhu eguiten du juramentus. Ouste dut khantatcen ducien heben, esta sobera goïs arrajin nadin. Erhoturic cireya, ene aïta?".

9. "Es, ene semia, enis erhoturic, arrapostu emaïten du saharrac. Hori eguiten badut, ceren beïnis bostarios betheric. Khantatcen dugu eta irous guira, ceren beïtugu ountxa certas. Nahi ukhenic ala es, behar duquec khantatu hic ere eta bostario hartu gourekin, ceren hire anaye hil cena arrajin beïta biciala. Oraï sorthu balis beçala duc; atço galduric cia, egun houna noun den arra idirenic.

A. Lavie

Nota

Les sons suivantes se prononcent ainsi:

- *au* se dit *a-ou;*
- *ai, ay* se dit *a-i;*
- *oi, oy* se dit *o-i;*
- *ei, ey* se dit *é-i;*

Tous les *e* se prononcent *é* fermé;
Tc distinctement *ts;*
Tous les *h* sont aspirés;
Toutes les lettres finales et tous les *t* se prononcent.

1258

ESKUIZKRIBUA IKUSI

Canton de Mauléon

Commune de Garindein

Haour prodigoua

1. Guizon baték étzizun bi sémé baïzik. Gazténak éraïten dizu béré aïtari: "Ordu dizu izan nadin éné buruzagui éta ukhen dézadan diharu. Behar dit jouan ahal, éta ikhousi bazter. Pharti ézazu zouré hountarzuna éta éman dazut ukhen béhar dudana. - Baï, éné sémia, éraïten dizu aïtak nahi dian bézala. Gachtoua hiz éta gaztigaturik hizaté". Guéro zabalziareki tiéta bat phartitu zizun béré hountarzuna éta éguin, bi pharte bardinak.

2. Egun gutiéren burian sémé gachtoua jouan zuzun héritik fiéraren éguitez, éta éran gabé adio ihouri éré. Igaran zizun landa hanitch, oïhan, uhaïtz éta heltu hiri handibatètara, noun despendiatu béitzian béré diharia oro. Hilabété zoumbaïten burian saldu béhar ukhen zitizun béré hardak emazté zahar bati éta acordatu mithil: igori zizien alhorétarat han béguiratzera astouen éta idien.

3. Ordian izan zuzun hanitch malérous. Etzizun haboro ohérik lotzeko gaïan, ez suïk bérotzeko éguiten zinian hotz. Zoumbaït aldiz hain zizun gosia handi noun ounxa janen béitzutian aza osto éta fruta hiotu ourdek jaten dutienak; béna ihourk deüséré étziozun émaïten.

4. Gaï batez sabela huxik, érortéra uzten dizu béré buria escabéla baten gagna, soguitiarekin léïhotik tchori arhinki hégaltazaliak. Guéro ikhousi zizun aguertzen zélian arguizaguia éta izarak éta éraïten dizu béré béithan nigarez: Han, éné aïtaren étchia béthérik duzu mithilez zougnek béitiré ogui éta ardou, araoutze éta gazna, nahi dien bézaïn besté. Dembóra hortan, ni, hiltzen nuzu gosez hében.

5. "Arren, jaïkiko nuzu, jounen nuzu édiréitéra éné aïtaren éta éranen diot: Eguin nizun békhatu bat nahi ukhen zuntudanian quitatu. Oguen handi ukhen nizun, éta béhar naïzu gastigatu badakit ounxa. Enézazula déi haboro zouré sémia, trata nézazu zouré azken mithila bézala. Oguendun nunduzun, béna hiatzen ninduzun zouréganik hurun".

6. Aïta béré baratzian zuzun, lilien ihizta urhentzen: bijitatzen zitizun sagartziak éta mahaxak. Nouiz éré ikhousi béitzin jiten biden gagnen béré semia oro izerdiz éta erhaousez béthérik, sankhoua hérestatzez, bortcha sinhexi ahal zizun. Igan zizun béhar zinez gastigatu ala pharcatuko zeïon... Azkénin, nigarak béguiétan hédatzen ditzotzu bésouak éta léphoti lotziaréki émaiten diozu pot handibat.

7. Guéro jar érazi zizun béré sémia; déithu zitizun béré gentiak éta aïzouak: "Nahi dit maïthatu léhen bézala gacho haoura éraïten diézu juntatu zien bézaïn sari. Izan duzu aski gastigaturik: ihourk éré oray eztéiola méhatchurik éguin. Ziaoustéré hounen ikhoustéra; ékar ézozié fité paleto eyjer bat, ézar ézozié erhaztun bat erhian éta oskiak béririk sankhouétan. Hartu éré ahal ukhénen duzié oillar, ahaté, éta ékhariko chahal bat houn éhaïtéko: édanen dizugu, janen algareki éta éguinen besta handi bat".

8. Mithilek obéditu zizien béren naousia éta ézari tahailla éder bat mahagnen gagnen. Ber demboran, sémé guéhiéna utzultzen zuzun ihizétik béré chacurékilan: "Zer da arren héroz hori? oïhu éguiten dizu juatziaréki. Ousté dit khantatzen duzien hében; eztuzu goizégui ara utzul nadin. Ertzoturik zira, éné aïta?".

9. Ez, éné sémia, énuk hala, érapostu émaïten du zaharak. Eguiten badut hori, éguiten diat boztarioz béthérik béiniz. Khantatzen diagu éta irous gutuk, zéren béitugu ounxa zertzaz. Nahi baduk édo ez, behar dukek khantatu hik éré éta boztario hartu goureki zéren hiré anaïa hilik béitzen éta ara jin béita bizila. Oraï sorthia bézala duk: atzo galdurik zia, égün hora ara édirénik".

L'Instituteur de Garindein,
J. Arhanegoïty

1259

ESKUIZKRIBUA IKUSI

Canton de Mauléon

Commune de Gotein Libarrenx

Haur igorrailia

Guizon batek etzin bi seme baizik. Gaztenak erran zin bere aitari: "Ordu duzu izan nadin ene nausia eta ukhen dezadan diharu. Amorekatik joun ahal nadin eta ikhous dezadan kartiel. Pharti ezazu zoure hountarzuna, eta eman izadazu ukhen behar dudana. - Bai, ene semia, erran zin aitac, nahi dian bezala. Gaichto bat hiz eta gaztigaturik izanen hiz". Guero zabaltzen zialarik tieta bat, phartitu zian bere hountarzuna eta hartarik eguin zutian bi pharte bardinak.

Egun guti hantik landa, seme gaichtoua joun zen herritik garagarziaren eguiten zilarik eta ihouri adio erran gabe. Igaran zutian hanitch lur eräbilteko, oihan elibat, uhaitz elibat eta jin zen hiri handi batetara, noun igorri beitzin bere diharia oro. Hilabete zounbaiten burin, behar ukhen zutin bere arropa tcharrak saldu emazte zahar bati eta engajatu mithil izateko: Igorri zien alhorretarat astouen eta idien han beguiratzeko.

Ordin, izan zen hanitch esteiari. Etzin haboro oherik gaiaz lotzeko, ez surik berotzeko hotz eguiten zinin. Zounbait aldiz hain gosse zen noun kasi jan beitzutukin borthakouek jaten tien aza osto eta frutu hirotu hourak: bena ihourk ere deusere etzeren emaiten.

Arratsaldi batez, sabela hutsik, utzi zin bere buria erortera hoki baten gagna, so eguiten zilarik leihotik tchori arhinki hegaltatzen zirener. Guero ikhoussi zutin aguertzen zelin arguizaguia eta izarrak, eta bere buriari erran zin nigarrez zagouelarik: "Hantche, ene aitaren etchia betherik da sehiz zougnek beitie ogui eta ardou, arrautze eta gazna, nahi dien bezain beste. Denbora hountan berin, ni, gossez hiltzen niz heben.

"Eta arren, jeikiko niz, jounen niz ene aitaren edireitera eta erranen derot: Eguin nizun bekhatu bat utzi nahi ukhen zuntudanin. Oguen handia ukhen nizun, eta behar naizu gaztigatu, badakit ountsa. Enezazula dei haboro zoure semia. Etcheki nezazu zoure mithiletarik azkena bezala. Oguendant nunduzun, bena hiratzen nunduzun zutarik hurrun".

Aita bere baratzian zen, bere lilien hourta urhentzen. Soguiten zin sagartzer eta mahatser. Nouiz ere ikhoussi beitzin bidin jiten bere semia erhautsez eta izerdiz oro gorderik, zankhoua herrestatzen zilarik, nekez sinhetsi ahal ukhen zin. Galthatu zin bere buriari behar zinez gaztigatu ala behar zeron pharkatu... Azkenin, nigarrak beguietan, hedatu zeitzon bessouak, eta haren lephoula erorten zelarik eman zeron pot handi bat.

Gero jar erazi zin bere semia, deithu zutin bere jentik eta aizouk: "Nahi dut hau maithatu lehen bezala, haur gaichoua, erran zeren algar gana bildu ziren bezain sarri. Aski gaztigaturik izan da: Ihourk ere orai eztezola erran nahi gaberik batere. Tziauste haren ikhoustera; ekhar ezozie berhala subesta ejer bat, ezar izozie erhaztun bat ehin oski berri elibat zankhouetan. Hartzen ahal tukezie ere oillarrak, ahatik, eta ekharten ehaiteko houn den aretche bat: edanen dugu, janen algarreki eta eguinen besta handi bat.

Mithilek sinhetsi zien beren buruzaguiari eta ezari zien tahailla eder bat mahagnen gagnen. Ber denboran, seme guehiena utzultzen zen ihizetik bere horeki: "Zer da arren herots hori? oihu eguin zin juratzen zilarik. Ouste dut khantatzen ari ziradien heben; ezta goizegui utzul nadin. Erhoturik zireia, ene aita?".

"Ez, ene semia, enuk hala, ihardetsi zin zaharrak. Horï eguiten badut, boztarioz betherik nizalakoz duk. Khantatzen diagu eta irous gutuk, ezï badïagu segur zertako. Nahi ukhen dezân ala ez, beharko duk khantatu hik ere eta alagueratu goureki, zeren hire anaie hilik zena arra jin duk biziala. Orai sorthu baliz bezala duk: atzo galdurik zia, egun hau diala arra edirenik".

A. Garat,
Instituteur à Gotein

1260

ESKUIZKRIBUA IKUSI

Canton de Mauléon

Commune de L'Hôpital St-Blaise

Haur despendiusa

Guiçon batec etçin bi sémé baïcic. Gastenac erraïten deo béré aïtari: "Ordu du içan nadin nihaouen buruçaguy eta ukhen deçadan diharu. Behar dut jouiten ahal içan eta kartielac ikhousl. Pharti éçaçu çouré hountarçuna eta éman içadaçut jiten saïtadana. - Baï, éné semia, erraïten du aïtac nahi dukia beçala. Gaïchto bat hiz eta punituric hiçaté". Guèro çabaltcen çilaric tirétabat, phartitu sin béré hountçuna eta eguin çutin bi pharté bardin handi.

Hantic égun gutiren burin, sémé gaïchtua joun cen herritic handien eguiten çilaric éta adioric eran gabe ihouri. Trébezatu cian mendi hanitch, oyhan eta uhaïtz, eta heltcen da hiri handi batétara noun béré diharia despèndiatu béitçin. Çoumbaït hilabeteren buin behar ukhen çutin saldu béré hatic émaste sahar bati eta accordatu mithil içatéco: iguori cien alhorilat astouen eta idien beguiatçea.

Ordian hanitch doluguariki cen. Etçian haboro oheric gayas lo eguiteco, es eta suic hotz cenian bérotcéco. Bazin çoumbaït aldiz gossia haingn handi noun jan beitçutin aça osto eta besté sokhor ourdec jaten cienetarik bena ihourc éré etceren deuzic emaïten.

Guaï batez sabela hutsic usten du béré buria eortea çuçulu batetara soguiten çilaric leyhotic ahintski hegualtatcen cien chorier. Guero ikhousi cin celin arguizaguia eta içarrac eta erraïten du niguarez ari celaric: Hantche éné aïtaren etchia magnata betheric beitie ogui eta ardou, arraoutcé eta guasna nahi dien béçaïn besté. Arté hartan ni hében gossez hiltcen.

"Eta arren chutituco niz, jounen niz éné aïtaren ediaytea eta erranen deot: Eguin nin bekhatu bat quitatu nahi ukhen çuntudanin. Oguen handia ukhen nin eta behar naïçu punitu badakit ountxa. Estiçadaçut haboro eran souré semia, trata néçaçu çouré magnatétaric askena béçala. Oguen dun içan niz bena phenaturic nintçan çutaric hurren.

Aïta béré baratçian cen, béré lilien ihitsta urhentçen: so eguiten çeren saguartçer eta mahatsser. Noïs éré ikhousten beitu béré semia bidin jiten oro erhaoutxes eta içerdiz betheic sankhouc khordoka, bortcha sinhetxi cin. Erran çin beartan behar othé çinez punitu ala behar çeon pharkatu... Askenin niguarra beguin çilaric bessoua deo eta lephoula jeoussiric pot handi bat éguin céon.

Guéo jar eaçi çin béré semia; deitou çutin béré gentic éta aïçouc: "Nahi dut maïthatu lehen beçala guacho haourra, erran çeren bilduric içan ciénin. Içan da

aski punituric ihourc ere oraï esteçan mehatcha. Çiaoutsté ikhoustea; ekhar içoçie behala arropa eger bat, eçar içoçie éhastun bat erhin, eta oskic berriric hognétan. Hartuko ahal ducié éré oillar, ahaté eta ekhar chahal bat éhayteco hon de na: edanen dugu, janen alguareki eta besta handi bat eguinen".

Mithilec sin hexi cien buruçaguia eta éçari cien tahailla eder bat mahagnin. Ber mementoun sémé primia heltcen cen ihistekatic béré hoeki: "Çerda arren heots handi haou? oyhu eguiten du arnegusari delaric. Ousté dut khantatcen ari cirien heben; estuçu guoïcegui arra utçul nadin. Erhotu cieya aïta?".

Es éné semia, enuc hala arrapostu eman çin saharrac. Hoy eguiten badut éguitendiat bostarios betheric niçalakos. Khantatçen ari guia eta irous guia, eçi badugu ountxa certas. Nahi baduc edo es behar ukhenen duc hic éré khantatu, eta gourequi bostariotan jarri, ceren hire anayé hilic cena arra phistu beita. Sortçen baliz beçala da: atço gualduic cen éta égun arra ediénic da".

Le 14 décembre 1894

L'Instituteur de L'Hôpital St-Blaise,
Joseph Vigneau

1261

ESKUIZKRIBUA IKUSI

Canton de Mauléon

Commune d'Idaux Mendy

Haour prodigoua

1. Guiçon batec étciçun bi sémé baïcic. Gaztenac erraïten dioçu béré aïtari: "Ordu diçu içan nadin nihaouen buruçagui eta ukhen déçadan diharu. Béhar diçu jouan ahal nadin hebentic eta ikhous deçadan cartiel. Pharti çaçu çouré hountarçuna, eta eman içadaçut ukhen behar dudana. - Baï, ene semia, erraïten diçu aïtac, nahi dukian beçala. Gaïsto bat hiz eta punituric içanen hiz". Guero çabaltcen cielaric tieta bat phartitcen diçu bere hountarçuna eta hartaric éguiten bi pharte bardin.

2. Egun gutien ondotic, sémé gaïstoua jouan çuçun herritic fierra éguiten cielaric eta ihouri adioric erran gabé. Trébésatu citiçun landa hanitch, oïhan, uhaïtz, eta jin çuçun hiri handi batetara, noun despendiatu béïtcian béré diharia oro. Çounbaït hilabeteren burian behar ukhen citiçun saldu bere arropac émazté çahar bati eta béré buria eman irabacitan mithil içateco: igorri cicien alhoretarat han béguiratceco astouen eta idien.

3. Ordian, içan çuçun hanitch malérous. Etciçun haboro ohéric gaïaz lotceco, ez suic bérotcéco hotz éguiten ciénian. Baciçun çounbaït aldiz haïn gosé handia jan beitçutukian aza osto houac eta frutu hiotu ourdec jaten dutienac; béna ihourc étcieçun deus émaïten.

4. Arratx batez, sabela hutxic, utzi çuçun érortéra hoki batétan gagna, so' guiten çutielaric léïhoti tchori hégaltatcen cienac arhinzki. Guéro ikhousi citiçun aguertcen celian arguiçaguia eta içarrac, eta erran ciçun bere buriari nigarrez: Han, ene aïtaren etchia betheric da michcandiz çoygnec béitié ogyi eta ardou, araoutce eta gazna, nahi dien beçanbat. Denbora hortan, ni, gosez hiltcen niz heben.

5. Arren, jéikico niz, jouanen niz édireitéra éné aïtaren éta erranen dérot: "Eguin niçun bekhatu bat nahi ukhen çuntudanian kitatu. Oguen handi ukhen niçun, éta béhar naïçu punitu, badakit ounxa. Eneçaçula haboro dei çouré sémia, trata neçaçu çouré azken mithila beçala. Içan nunduçun oguendun, bena débeyuz hourtcen ari nunduçun çutaric hurrun".

6. Aïta bere baratcian çuçun, finitcen ari béré lilien hourtatcia: bijitatcen citiçun sagartciac eta mahatxac. Ikhousi ciénian jiten biden gagnen béré sémia oro gorderic icerdiz eta erhaoutxez, héréxtan çankhoua, doï-doïa ciçun ahal ukhen sinhexi. Galthatu ciçun béré buriari behar cienez punitu ala béhar cereïon pharcatu... Guerococz nigarrac béguiétan hédatu ciotçun bésouac, eta jaouzten ceiolaric lephouala émaïten dioçu pot handi bat.

7. Guero jar eraci ciçun béré sémia; deithu citiçun béré jentiac éta aïçouac: "Nahi dit maïthatu lehen beçala, gaïcho haourra, erraiten diéçu algarétara bildu ciren béçan sarri. Içan duçu aski punituric, ihourc orai ez diçola éguin erréprotchuric batéré. Tciaousté ikhoustera; ekhar içocié bertan camisola eïjer bat, éçar içocié erhaztun bat éhian eta oski berriac hougnetan. Hartuco ahal ducié ere oillar, ahaté, éta ékharrico chahal éhaïteco houn den bat: édanen dugu, janen algarréki éta éguinen besta handi bat.

8. Mithilec obéditu ciéçun béren buruçaguiari eta eçari cicien tahailla éder bat mahagnen gagnen, ber mémentouan, sémé guehiena jiten çuçun ihicéric béré chakhurréki: "Cer da arren hérotx haou? oïhéguin ciçun juratcen ciélaric. Ousté dit khantatcen duciéla hében: Eztuçu goïcégui arrajin nadin. Ehotu cia, éné aïta?".

9. Ez, éné sémia, énuc hala, arrapostu éman ciçun çaharrac. Eguiten badut hori, boztarioz béthéric niçalacoz duc. Khantatcen diagu eta irous gutuc, ceren badiagu cergatic. Hic nahi ala ez béhar ukhenen duc khantatu hic éré eta alaguératu gouréki, ceren eta hiré anaïé hila cena arrajin béïta biciala. Oraï sorthu baliz béçala: atzo galduric cian, eïgun hortché diala arra édirenic.

S. Basterreix

1262

ESKUIZKRIBUA IKUSI

Canton de Mauléon

Commune de Menditte

Haour prodigoua

1. Gizon batec etzin bi seme baizic. Gaztenac erran zeon bere aitari: "Ordu dizu nihaouen buruzagi izan nadin eta dihaü ukhen dezadan. Joun beharra nuzu hementic eta khartiel ikhousi. Parti zazu zoure ountazuna eta eman izazut eni jiten zaitana. - Bai, ene semia, erraiten dizu aitac; nahi dian bezala. Gachto bat hiz eta punituic izanen hiz". Gero, zabaltzen dialaric tiéta bat, partitzen dizu bere ountazuna eta egiten tizu bi parte bardinac.

2. Egun aphuren buin, seme gachtoua joun zuzun herritic fierraen egitez eta adioic erran gabe nihoui ere. Igan zititzun landa, oihan, uheitz hanitch eta jin zuzun hiri handi bateta, noun dexpendiatu beitzin bere dihaia oro. Zoumbait hilhabeteen burin, saldu behartu ziotzun bere arropac emazte zahar bati eta mithil sarthu: Igorri zizien alhorretat asto eta idien begiatzea.

3. Ordin hanitch maleous izan zuzun. Etzizun habo oheic gaiaz lo egiteco ez eta ere suic berotzeco, hotz egiten zinin. Zoumbait aldiz gosia hagnen handi zizun, gogo hounez janen beitzin ourdec jaten tien azosto eta fruta gastatic: bena nihourc ere etziozun deujere emaiten.

4. Gai batez, sabela hutsic, uzten dizu bere buria zuzulu bateta erortea, so egiten zilaic leihotic ahinki hegaltatzen zien chorier. Gero zelin ikhousten titzu agerzen argizagia eta izarrac eta bere buriai erraiten dizu nigarrez ai zelaric: Han, aita gouriaen etchia betheic duzu mithilez, zougnek beitie ogi eta ardou, arraoutze eta gazna, nahi dien bezan beste. Demboa hortan aldiz ni, hemen gosez hilzen nuzu.

5. Eh bien! jeikiko nuzu, jounen nuzu aitaen edieitea eta erranen diot: "Becatu bat egin nizun, zu kitatu nahi ukhen zutudanin. Ogen handi ukhen nizun eta behar naizu punitu, badakit ounsa. Ez nezazula deit habo zoure semia, trata nezazu zoure mithiletaic azkena bezala. Ogendant izan nunduzun, bena zutaik hurrun higatzen nunduzun".

6. Aita baatzin zuzun, bere lilien arrojatzen finitzen ai: bijitatzen zititzun sagartzik eta mahatsak. Nouiz ere ikhousi beitzin bidin jiten bere semia, izerdiz eta erraoutsez oro betheik, zankoua terresta, etzizun ahal sinesten. Bere buiai galthatzen dizu punitu behar zinez ala parkhatu behar zeonez. Azkenecotz, begik nigarretan, besouk hedatzen tiotzu eta lepoula jaouzten zolaik emaiten diozu pot handi bat.

7. Gero jarazten dizu semia; deitzen titzu bere jentik eta aizouk: "Maitatu nahi dit lehen bezala, gaicho haourra, erraiten diezu bildu bezain sarri. Aski punituic izan duzu: nihourk ere oai, ez bizo egin mespeechuik. Zaizte haen ikhoustea; ekhar izozie fite camisola ejer bat, ezar izozie ehaztun bat ehin eta zangouetan oski berri elibat. Harzen ahal dukezie oillar eta ahate eta ekharten ehaiteko houn den chahal bat: edanen eta janen dizigu algarekin eta eginen besta handi bat".

8. Mithilek sinhexi zizien beren buruzagia eta ezai zizien mahagnaen gagnen tahailla eder bat. Ber demboan, seme gehiena jiten zuzun ihizeik bere chakurekin: "Zer da arren heotsaou? oihu egiten dizu juatzen zielaik. Ouste dit kantatzen ai ziden hemen; ez tuzu goizegi arrajin nadin. Ertzotuik zia, aita?

9. Ez, ene semia, ez nuzu hala, errepostu emaiten diozu gizon zaharrak. Hoi egiten balimbadut, boztaioz betheik nizalakos egiten dit. Kantatzen dizugu, eta iouz gututzu, ezik badizigu zertzaz. Hik nahi edo ez, behar ukenen duk kantatzen ai hik ere eta alagranziatan goueki jarri, zeren eta hie anaïa hilik zena bizila arrajinik beita. Oai sorthu balitz bezala duk: atzo galduik zia, egun horra noun den arraedienik.

Notes

1° "e" se prononce toujours "é"
2° Le "s" a une prononciation entre le "s" et le "ch" se rapprochant plutôt du "ch"
3° "ou" se prononce comme en français, tandis que dans toutes les autres syllabes on prononce toutes les lettres
4° Le "z" se prononce "s"
5° Dans "ph" on prononce les 2 lettres très légèrement, comme un léger souffle qui passe entre les lèvres.

L'Instituteur,
J. Goyhénèche

1263

ESKUIZKRIBUA IKUSI

Canton de Mauléon

Commune de Moncayolle

Haour prodigoua

1. Guiçon batec etciçun bi sémé baïcic. Gastenac eraïten dioçü béré aïtari: "Ordu diçu içan nadin éné buruçaguia eta ukhen deçadan sos. Berhar diçu joun ahal nadïn eta ikhous deçadan cartiel. Partaja eçaçu çouré hountarçuna, eta eman içaçu cer éré behar beitut ukhën. - Baï, ene semia, eraïten dioçu aïtac; nahi dia beçala. Gaïchto bat his eta punituric hiçaté". Guero, çabaltcen cilaric tieta bat, partajatu ciçün bere hountarçuna eta eguin çicün bi pharté égal.

2. Egün gutiën buïn, seme gaïchtoua joun çucün heritic eguitën cilaric fieraena, eta eran gabe adio ihoui ere. Trebesatu çiçün mëndi hanitch, oyhën eli bat, uheïx eli bat, eta jïn çuçün hiri handi batetara, noun despendiatu beitcïn bere dihaïa oro. Hilabete çoumbaïtën buïn, behar ukhën citiçün saldu bere phildac emasté çahar bati, eta mithil jari: igori ciciën alhoretat beguiatcea astouën eta idiën.

3. Ordin içan çuçün hanitch malérous. Etciçün habo oheic lotceco gayan, ez suic béotceco éguiten cinïn hots. Çombaït aldis hagn çuçün gosé noün jaën beitçutïn ourdec jatën çutiën aça ostouc eta fruta hiotic: bena ihourquek etcioçün emaïten deüsé.

4. Gaï bates, sabela hutsic, utci çuçün éortera cacheta batetan gagna soguitën çutilarïc lehotic tchoïc çougn hegaltatcën beïtciën arhïnsqui. Guéo ikhousi ciçün aguertcën celïn arguiçaguia eta içarrac, eta eran ciçün nigares ari célaric: Hantché, éné aïtaën etchia betheïc duc magnatas çougnec beïtié ogui eta ardou, araütcé eta gasna nahi diën beçan besté. Demboa hartan, ni goses hiltcën nuc hebën.

5. Eh bien, jeïquico nuc, jouën nuc édieïtea ené aïtaën eta eranën doat: Eguïn niçün bekhatu bat nahi ukhën çüntudanïn quitatu. Ukhën niçün oguën handia, eta behar naïçu punitu, badaquit ountsa. Eneçaçula deï habo çoué semia. Trata neçaçu çouré asquën mithila beçala. Içan nünduçün oguëndün, bena esmeyatcën nünduçun cutaïc hurün".

6. Aïta beré baatcin çuçün finitcën beré liliën arousatcën: bijitatcën citiçün sagartcic eta mahatsac. Ikhousi cinïn jitën bidën gagnën béré sémia, oro betheïc icerdis eta erhaütsez, çankhoua teresta, neques sïnhetsi ahal ukhen ciçün. Galthatu ciçün beartan behar cines punitu ala behar çon pharcatu. Enfin, nigarac beguiétan luçatu ciotcün besouc, eta jaüsten celaric haën lephoula, eman cioçün pot handi bat.

7. Guéo jaraaci ciçün beré sémia; deïthu citicün beré jentic eta aïçouc: "Nahi dit maïthatu lehën beçala gaïcho haüra, eran cieçün bildu ciën besagn sari. Içan duçu asqui punituic: ihourquec oaï estiçon eguïn eréprotchu bakhoïtz bat. Jïn çaquitçoé ikhoustéa; ekhar içocié fite besta ejer bat, eçar içocié ekhastün bat erhïn eta osqui beri eli bat hougnetan. Hartcen eré ahal duquecié oillar eli bat, ahaté éli bat, eta jinaastën chahal ehaïteco houn bat: édanën, janën diçugu algarequi eta éguinën besta handi bat".

8. Mithilec sinhexi ciciën berën buruçaguia eta eçari tahailla eder bat mahagnën gagnën. Ber memëntoün, semé guehiëna ara jitën çuçün ihicecatic beré hoéqui. "Cer da arën héots hoï? oïhu eguiteïn ciçün juatsën celaric. Ousté dit khantatsën duciela hebën; estuçu bertanegui arajïn nadïn: Ertço cieya ene aïta?

9. "Ez, ené semia, enuc ertço, arapostu eman ciçün guiçon saharac. Eguitën badut hoy, alagrantciaz betheïc niçalakotz duc. Khantatcën diagu eta ious gutuc, cerën beïtugu ounxa ceëntaco. Nahi dia ala ez, behar ukhenën duc khantatu hic eré, eta alagranciatu gouéqui, cerën eta hié anaïa çougn hilic içan beïtcën, arajin beita bicitcila. Sorthu beri balis beçala duc: atço galduic cia, egün houna noun dën ara edienic".

L'Instituteur,
H. Barrenne

1264

ESKUIZKRIBUA IKUSI

Canton de Mauléon

Commune de Musculdy

Haur prodigoua

1. Guiçon batec etcian bi seme baicic. Gaztenac eran cian bere aitarí: "Ordu diçu içan nadin ene buriaren buruçagui, eta ukhen deçadan diharu ene gostuco. Nahi nuçu içan libro nouat nahi jouaïteco bazteren ikhoustera. Phartiçaçu çoure hountarçuna eta eman içadaçu eni jiten çaitana. - Bai, ene semia, eran cian aitac hic nahi dian beçala. Seme gachto bat hiz, eta punituic içanen hiz". Guero çabalçen cialaric tiader bat, phartitu cian bere hountarçuna eta eguin çian bi pharte bardinac.

2. Egun gutien burian, seme gachtoua jouan cen heritic, fanfarouaena eguiten cialaric, eta adioric ihouri eguin gabe. Igaran cian lare, oihan eta uhaitz hanitx eta heltü cen hiri handi batetara, noun despendiatu beitcian bere diharia oro. Hilabete çoumbaiten burian behar ukhen çutian saldu bere aropac emazte çahar bati eta jari mithil. Igori çuten alhoretat astouen eta idien beguiratcera.

3. Ordian hanitch malerous cen. Etcian haboro oheric lotceco gaiaz, ez suic beotceco hotz eguiten cianian. Çounbait aldiz hain gosse cen noun jan beitçutukian ourdec jaten tien aça osto eta fruta hiotiac, bena ihourkere etceion emaiten.

4. Ulhunce batez, sabela huxic, jari cen cacheta batetan soguiten cialaric leihotic ahinki hegaltatcen cien tchorier. Guero ikhoussi cian aguertcen celian arguiçaguia eta içarac, eta eran cian bere buriari: "Han ene aitaren etchia, betheric da mithilez, çougnec beitie ogui eta ardou, aroutze eta gazna, nahi duten beçain beste. Ber demboran, ni, gossez hiltcen niz heben.

5. "Eta aren, jeikiko niz, jouanen niz ene aitaren edieitera eta eranen deot: Eguin niçun bekhatu bat, çu kitatu nahi ukhen çuntudanian. Oguen handia ukhen niçun, eta behar naiçula punitu badakit unxa. Eneçaçula haboro dei çouré semia. Trata neçaçu çoure azken mithila beçala. Oguendun içan nunduçun, bena miseiatcen nunduçun çutaric hurun".

6. Aita bere baratcian cen, bere lilien arousatcen finitcen ai: bisitatcen çutian sagartciac eta mahaxac. Ikhoussi cianian biden gainti jiten bere semia icerdi eta erhauxez betheric, herestatcen cielaric sankhoua, etcian casi sinhesten ahal. Gogouan igaran cian behar cienez bere semia pounitu ala behar çon pharcatu. Axkenecoz nigarac beguietan, hedatu ceitçon bessouac eta jauzten celaric haren lephoula eman çon pot handi bat.

7. Guero jar eraci cian bere semia; deithu çutian bere jentiac eta aiçouac: "Nahi dut maithatu lehen beçala, miséable haura eran ceren juntatu cienian. Içan da aski pounituic; ihourkere ezteçola orai eguin araprotchuric batere. Jin citie haren ikhoustera; ekhar içocie fitez camisola ejer bat; eçar içocie erhaztun bat ehian eta oski beri elibat hougnetan. Hartuco ahal ukhenen ducie oraino oillar eta ahate çoumbait, eta ekharien ducie aetche bat ehaiteco houn dena edanen dugu, janen dugu alkharekila éta eguinen dugu besta handi bat.

8. Mithilec obeditu çuten beren buruçaguiari, eta éçari çuten tahailla eder bat mahagnen gagnen. Ber mementouan, seme guehiena utçultcen cen ihicetic bere tchakhureki: "Cer da aren herox hori? oihu eguin cian juatcen cialaric. Ouste dut khantatcen ari cidela heben, ezta fitecegui utçul nadin. Erhotuic cia, ene aita?

9. Ez, ene semia, enuc erhotuic arrapostu eman cian aita çaharac. Hola eguiten badut, eguiten diat alagrantciaz betheric niçalacoz; khantatcen diagu eta irous gutuc, eci badiagu ounxa cer gatic. Hic nahi ala ez nahi, beharco duc khantatu hic ere eta alagueatu goueki, ceren eta hire anaie hilic cena ara phiztu beita. Orai sorthu baliz beçala duc: atço galdüiic cian eta hoï diala egun edienic.

B. Laxague

1265

ESKUIZKRIBUA IKUSI

Canton de Mauléon

Commune d'Ordiarp

(Traduction du texte "L'Enfant prodigue"
dans l'idiome basque)

Haur prodigoua (barréata)

1. Guizon batek étzizün bi sémé baïzik. Gazténak éraïtén dizu béré aïtari: "Ordu dizu izan nadïn éné buruzagui éta ukhén dézadan diharu. Béhar dit jouan ahal, éta ikhousi baster. Pharti ézazu çouré hountarzuna, éta éman izadazut ukhén béhar dudana. - Baï, éné sémia, éraïtén dizu aïtak; nahi dukian bézala. Gaïchto bat hiz, eta izanén hiz gaztigaturik". Guéro zabalziaréki tiétabat, phartitu zizun béré hountarzuna éta éguïn bi pharté bardinak.

2. Egün guti én burian, sémé gaïchtoua jouan zuzun héritik fièrarén éguitez, éta éran gabé adio ihouri éré. Igaran zizun landa hanitch, oïhan, uhaïtz, éta heltu hiri handibatétara, noun déspèndiatu beïtzian béré diharia oro. Hilabété çoumbaïtén burian saldu béhar ukhén zitizun béré arropak émazte zahar bati éta acordatu mithil: igorri zizién alhorétarat han béguiratzéra astouén éta idién.

3. Ordian, izan zuzun hanitch maléous. Etzizün haboro ohérik lotzéko gaïan, ez suik bérotzéko hotz zénïan. Zoumbaït aldiz, haïn zizun gosia handi noun ountza janén beïtzutin azza osto éta fruta hiotu, chériék jatén dutiénak, béna ihourk déuséré etziozun émaïtén.

4. Gaï batèz, sabéla hutzik, érortéra uzténdizu béré buria escabela batén gagna, soguitiarékin leïhotik tchori arhinki hégaltatzén. Guéro ikhousi zizun aguertzén zélian arguizaguia éta izarak éta éraïtén dizu béré buriari nigarez: "Han, éné aïtarén étchia béthérik duzu mithilez zougnék beïtiré ogui éta ardou, arraoutzé éta gazna, nahi dién béçaïñbesté. Démbora hortan, ni, hiltzén nuzu gossez hébén.

5. "E bén, jaïkiko nuzu, jounén nuzu édireïtéra éné aïtarén éta èrranen hari: Eguin nizun békhatu bat, nahi ukhan çuntudanian quitatu. Oguén handi ukhén nizun, éta béhar naïzu gastigatu, badakit ouñxa. Enézazula deï haboro zouré sémia, trata nézazu zouré mithilétarik azkéna bézala. Oguéndün nünduzün, béna hiatzén nünduzün, zouré ganik hurün".

6. Aïta béré baratzian zuzün, lilien hourtatzén urhénzén: ikhertzén zitizün sagartziak éta mahatxak. Nouiz ikhousi beïtzin jitén bidén gagnén béré sémia oro izerdiz éta erhaoutzéz béthérik, sankhoua hérrasta, doï doya sïnhéxi ahal zizün. Bérartan galthatu zizün béhar cinez gastigatu, ala pharkatuko zéïon... Azkénin,

nigarrak béguiétan, hédatzén ditzotu bésouak éta léphoti lotziaréki émaïtén diozu pot handi bat.

7. Guéro jar érazi zizün béré s̄émia; deïthu zitizün béré géntiak éta aïzouak: "Nahidit maïthatu léhén bézala gaïcho haüra, érraïtén diézu jüntatu zién bezaïn s̄ari. Izan duzu as̄ki gas̄tigaturik: ihourkéré oray éztéiola méhatchurik éguin. Tziaoustéré hounén ikhoustéra; ékhar ézozié fité chamar eyger bat, ézar ézozié érhaztün bat érhian éta oskiak béririk s̄ankhouétan. Hartu éré ahal ukhanen duzié oïllar, ahaté éta ékhariko chahal bat hoün éhaïtéko: bagouatza édatéra, jatéra algaréki éta éguitéra bésta handibat".

8. Mithilék obéditu zizién bérén naous̄ia éta ézari tahailla éderbat mahagnén gagnén. Ber démboran, s̄émé guéhiéna utzultzén zuzun ihizétik béré hoékïn: "Zer da arrén hérox hori? oïhu éguitén dizu juatziaréki. Ousté dit khantatzén duzién hében; eztuzu goïzégui ara utzul nadin. Erhoturik zira, éné aïta?".

9. "Ez, éné s̄émia, énuk hala, éraposta émaïtén du zaharak. Eguitén badut hola, éguitén diat bos̄tarioz béthérik béiniz. Khantatzén diagu éta irous̄ gutuk, zérén beïtugu ounxa zertzaz. Nahi baduk édo ez, béhar dukék khantatu hik éré éta boztario hartu gouréki, zérén hiré anaïa hilik beitzén éta arajin beïta bizila. Oraï s̄orthia bézala duk: atzo galdurik zia, égün hora arra édiénik".

Ordiarp, ce 15 décembre 1894

J. Bordenave

1266

ESKUIZKRIBUA IKUSI

Canton de Mauléon

Commune de Roquiague

Haur despendious-bat

1. Guizon batec bazitisun bi seme. Gaztenac eraiten diosu bere aitari: "Ordu duzu izan nadin nihaurenaren buruzagui éta diharu utchen dezadan. Behar dit joun itchous ditzadan cartielac. Phartitu behar duzu goure hountarzuna eta eman isadasut ene phartia. - Bai, ene semia, dio aitac, nahi dian besala gachto his eta punituric izanén his". Guéro zabaltsen dizu tieta bat eta phartitsen eguiten dilaric bi pharte bardin.

2. Egun sounbaiten burin seme gaistoua phartitsen duzu heris heri fieraen éguites eta adioric erangabe batsen zutin jenter. Igaraiten dizu ordoqui handiric, oïhan éleca, eta heltsen duzu hiri handi batehara, souigntan despendiatsen beitutu diharic oro. Hilabete sounbaiten burin saldu behartsen siotsu bere aropac, emaste sahar bati eta mithil plaza behartsen diozu: igorten dizie azto eta idi beguiratsera alhor batetara.

3. Ordin hanich malurous izaten duzu, gaiaz estizu haboro lotheco oheric ez suic berotseco hots eguiten oranin sounbait orduz haign duzu goze soungtan jan belitsaque asa osto eta fruita hiotu ourdec jaten tcienac bena ihourc ere ezteye deüze emaiten.

4. Gai bates zabela hutsic usten dizu erortera bere buria cacheta batera, soguiten silaric leyho batelaric chtori hégaltatsen siene. Guero ikhousten tizu aguertsen selin arguizaguia eta izarac eta eraiten dizu nigares: Nounbait, ene aitaren etchia mithiles betheric soungtan beitie ogui eta ardou arautse eta gazna, nahi diéna; Eta ni heben gozes hiltsen.

5. "Aren ountsa duzu hahi nuzu jeyqui, joun aitaren ediergtera eta eran. Eguin nizun betkhatu bat nouis ere soureganic joun beynitsan. Ogeren hadia eguin nizun eta behar naizu punitu badaquit ountsa. Ene gasula deit abore çoure semia, trata nésasu çoure asken serbutcharia besala oguendun nunduzun bena débeyatsen nundusun zutaric hurun".

6. Aita, bere baratsin zusun, lili hourtatsen urhentsen soguiten sérelaric bere sagartse eta ayhener. Nois eta ikhoussy beitsin bideganiti jiten bere semia oro izerdi eta erhaus, sankhoc herasta bortcha sinhetsi zin. Galthatu zin eya behar sines punitu ala behar seon pharcatu... Asquenin nigara beguin besoua sabalturic hartsen du éta emaïten déro pot handi bat.

7. Guero jareasten du béré semia; deitsen du bére jentic éta aysouc; Nahi dit maythatu lehen besala, haur gachoua, eraiten deye bilduric sirener. Izan duzu asqui punituric: ihourc ere orai estisela éguin mespereтchuric. Jin sitie akhoustera; ekhar isosie bertan aropa eyjer bat, etie esar ehasten bat erhin eta osqui beric hougnetan. Hartsen ahal duzie oillar ahate eta aretche bat hounic éhaiteco: edanen disugu janen eta besta handibat eguinen algaréqui".

8. Mithilec sinhesten du nanzia eta esarten die tahailla eder bat bahagnin. Ber demboran lehen semia jiten da ihizetic bere hoequita: "Ser da aren héros hori? Ayhu éguiten du juratsen dilaric. Ouste dit khantatsen ari sidien heben; estussu sariegui jin nadin. Enuchentu sireya aita.

9. "Es semia, estuc hoy hala, dio saharac. Eguiten badut hori, eran nahi duc hanicht alaguéra nisala. Kantatsen diagu eta irous gutuc, seren eta beitugu sertsas. Nahi baduc éta es behar duc hic ere khantatu, eta alagrantsian saradin gourequi seren eta hire anaye hilic sena ora phistu beita. Oray sorthu belis besala duc; atso galduric, sia éguia soic ara édienic".

Transcrit par l'Instituteur soussigné
A Roquiague, le 20 décembre 1894

L'Instituteur,
S. Cot

1267

ESKUIZKRIBUA IKUSI

Canton de Mauléon

Commune de Viodos

Haour prodigoua

1. Guiçon batek etcitçun bi seme baïcik. Gaztenak eran cioçun bere aïtari: "Ordu duçu içan nadin nihauren naousia eta diharu ukhen deçadan. Joun behar dit amorokatik kartiel ikhous deçadan. Partaja eçaçu çoure hountarçuna eta eman eçaçout cer ere ukhen behar beïtut. - Bai, ene semia, eraïten du aïtak, nahi dia beçala. Gaichto bat hiz eta puniturik içanen hiz". Guero çabaltcen cilarik tiroir bat, partajatu ciçun bere hountarçuna eta eguin bi pharte bardin.

2. Egun aphuren burin, seme gaïchtoua joun çuçun heritik fieraena eguiten cilarik eta adio eran gabe ihouri. Basa bazter, oïhan eta ereka hanitch trebesatu ondoun, jin çuçun hiri handi batetara, noun bere diharia oro enplegatu beïtcin. Hilabete çounbaïten burin, behar ukhen cititçun saldu bere aropa tcharak emazte çahar bati eta bere buria logatu mithiletako: igori cicien alhoretat astouen eta idien beguiratcera.

3. Ordin hanitch malerous içan çuçun. Etciçun haboro oherik lotceko gaüan, ez eta ere suik bere berotceko hotz eguiten cinin. Çounbait aldiz haïn gose çuçun noun gogo hounez janen beitcin ourdek jaten tien aça osto eta fruta hiotu heïetarik; bena ihourkerek etcieçun deuzere emaïten.

4. Gaï batez, sabela hutsik, utci ciçun bere buria eortea eskabela batetan gagna, soguiten cilarik leïhotik tchorier hegaltatcen alagueraki. Guero ikhousi ciçun aguertcen celin arguiçaguia eta içarak, eta eran ciçun bere buriari nigarez ari celarik: Hantche, ene aïtaren etchia mithilez betherik duçu eta haïek badicie ogui eta ardou, araoutce eta gazna, nahi dien beçagn hainbeste. Ber denboran, ni, heben gosez hiltcen nuçu.

5. Eh bien! jeïkiko nuçu, jounen nuçu ene aïtaren edireïtera eta eranen diot. Bekhatu bat eguin niçun, nouïz ere kitatu nahi ukhen beïtçutudan. Oguen handia ukhen niçun, eta behar naïçu punitu, badakit ountsa. Eneçaçula haboro deïth çoure semia, trata neçaçu çoure azken mithila beçala. Oguendant nunduçun, bena sofritcen niçun çoure ganik hurun.

6. Aïta bere baratcin çuçun, bere lilien arosatcen urhentcen: bijitatcen cititçun bere sagartcik eta mahatsak. Nouïz eta ere ikhousi beïtcin jiten bidin bere semia oro erhaoutsez eta icerdiz gordeïk ceon ibiliarekin, etciçun kasik sinhesten ahal. Galthatu ciçun bere buriari eïa punitu behar cinez bere semia, ala pharkatu behar ceon. Azkenekoz, nigara beguitan, besouk hedatu ciotçun, eta besarkatcen cilarik eman cioçun pot handi bat.

7. Guero jaraci ciçun bere semia; deïthu citiçun bere jentik eta aïçouk: "Nahi dit maïthatu lehen beçala, haour gaichoua, eran cieçun bildu cien beçain sari. Aski puniturik içan duçu: ihourkek ezteçon eguin araprotchurik. Çaïzte ikhoustea; ekhar eçocie fite besta eïjer bat, eçar eçocie erhaztun bat erhin eta çankhouetan oski berik. Hartuko ahalko tutcie ahate eta oillar çunbaït eta baï ekharaciko chahal bat, ehaïteko houn dena; edanen, janen diçugu algareki eta eguinen besta handi bat".

8. Mithilek obeditu cicien beren naousia eta eçari cicien tahailla eder bat mahagnaren gagnen. Ber mementoun, seme guehiena utçultcen çuçun ihicetik bere chakhoureki: "Cer da aren heots haou, oïhu eguiten diçu, juatcen dilaïk. Ouste dit khantatcen ducien heben. Eztuçu goïzegui ara utçul nadin. Enuchent cieïa, ene aïta?".

9. Ez, ene semia, enuk enuchent, arapostu emaïten diçu guiçon çaharak. Ori eguiten badut ere, eguiten diat boztarioz betherik niçalakoz. Khantatcen diagu eta irouz gutuk, ceren eta beïtugu eguiazki ceren. Nahi ukhen deça baï ala ez, hik ere beharko duk khantatu eta libertitu goureki, ceren eta hire anaïe hilik cena ara phiztu beïta. Sortcen baliz beçala duk; atço galdurik cia, eta egun hor duk araedienik.

L'Instituteur de Viodos,
J. Davant

Notes

Le basque souletin est le patois employé à Viodos. Il s'écrit comme on le prononce; on trouvera souvent le tréma sur la lettre *i:* c'est pour la faire prononcer séparément.

Le *c* ou *ç* = *s*; le *z* = *z* français; le *s* = le *seu* prononcé ou articulé par du béarnais du côté d'Orthez. On trouvera souvent dans la traduction du morceau *tc* qu'il faudra prononcer comme le *ts* français; la lettre *c* s'écrit en basque *k*.

1268

ESKUIZKRIBUA IKUSI

Commune de St-Palais

Canton de St-Palais

Haour prodigua.

1. Guiçon batek ez cituen bi semé beicik. Guastenak dio aitari: "Oray dembora dut neouré buriaz naoussi izaitea. Behar dut yoan quartier ikustéra. Partaya sasu çoure ontarsuna éta eni éman ene partia. - Bay éné séméa dio aitac nahi dukan beçala. Gasto bat his éta punitia izanen his". Guéro zabalzen du tiroir bat idekizen du beré ontarzuna éta éguiten bi parté igual.

2. Çombeit égunen burian semé gasto hura yoan cen herri hartaik fierraina éguines éta nehori adio éran gabe. Pasatzen ditu landac, oyanac, hour handiac éta zarzen da hiri handi batian, noun igorten beithu ditien zos guciac. Çombeit hilabethen burian behar oukan zien chugneko pildak zaldu émasté çahar bati éta muthil zarthu; igorri zuten asto éta idi zain pensé, bazuétat.

3. Ordian malhérus izan cen ezuen ohéric guehiaguo loiteko guaouas, es zuik éré bero zeko hos éguiten zianian. Bazuétan, gosé handia zienian yain zitien gotic assa éta fruitu oustélac ourdek yaten diousténac, bainan néhokec ezakoten yéous émaiten.

4. Gaou batés tripa huzic béré corpusa usthen du escabella baten gaira érortëra, so éguinés léhotik choriak hégaldan dabilzala. Guéro ikousten du sélian aguerzen argui zaitea éta izarrac éta éraiten du béré buriari nigarés aridëlaic: Han aitaen échia mutiles béteric da çougnec beitutë oguia éta arnoua arolzia éta gazna nahi duten beçain bat éta ni hemen gosiac hilzen nu:

5. "Eh bien yeikico nis éta yoanen nis aitanat éta érain diot: Pekatu éguin dut échian quitazia bataquit, oguen dut éta punithou behar nussu batakit ounssa es nezaçula guehiago suré sémia deit trata nezaçu çoure oundar muthila bezala. Coupablé ninzan bainan soffritzen nian zuretaic hurun".

6. Aita beré barazian zen lilien arozazen finitzen, saharzen éta mahastiain vizitazen ari zen. Noïs éta ikusten beitu beré semia déna izerdis éta hérauzés bethia, zangoua hérestan, doy doya zineisi zien. Béré buriari dio, beharzuenes pounitu ala barkatu. Enfin niguarra béguian bézouac zabalzen dasko éta léporrat daussi éguines tinqui bezarkatzen du.

7. Guéro yarasten du béré semia oihu éguithen du béré yender éta aoussouer. Eraiten du: "Nahidut maithatu lehen bézala gaicho haoura. Izan da asqui punitia éta estut nahi éréprochuric nehoc éguin dézakoten. Çaousté ikoustéa ékarakozie vesta éderra éta ézar zakossié éhastun bat éhian éta osqui berriac

zunian. Hartiko tuzie ollarac éta ahatiac éta assé bat éderra éguinen tuzie, hilen tuzie; yanen dugu éta édanen oroc elgarekin éta pesta handi bat éguinen guciec.

8. Mutilec zinesthen dutie naussia éta ézari zuten nappa eder bat mahagnian. Ber mementouan semé guehiena zarzen da chackurekin ihezetic. "Çerda béras assans hau dio arnégus aridélaic Oustédut cantus ari zisten hemen esta goisché jin nadin Ene aita erhotua çira"?

9. "Es éne semia es nis erhoua arapostu émaiten du aita zaharrac. Hoc éguiten batut bainis placeres bethéa. Cantazen dugu eta irous guira éta arrasougnékin. Nahi dukan édo es beharko du cantatu hic éré éta alléguéra hain gurekin batian; hiré aneya hila zen houra bissi duc, zorthu béria bézala duc; asso galdia zian éta égun hazémana".

F. Maigret

1269

ESKUIZKRIBUA IKUSI

Commune de St-Palais

Canton de St-Palais

Haur prodigua

1. Guiçon batek ez cituen bi semé beicik. Guastenak dio aitari: "Oray dembora dut néouré buriaz naussi izaitéa. Behar dut yoan quartier icustéra. Partaya sasu çouré ontarsuna eta éni eman ene partia behar duana. - Bay éné séméa dio aitac nahi dukan béçala. Gasto bat his éta punitia izanen his". Guéro zabalzen du tiroir bat idékizen du béré ontarzuna éta éguiten bi parté igual.

2. Çombeit égunen burian sémé gasto hura yoan cen herri hartaik fierraina éguines, éta néhori adio éran gabe. Pasatzen ditu landac, oyanac, our handiac éta zarzen da hiri handi batian, noun igorten beithu ditien zos guçiac. Çombeit hilabethen burian behar oukan zien chugneko pildak zaldu émasté çahar bati éta mouthil zarthu; igorri zuten asto éta idi zain pensé bazuétat.

3. Ordian malhérus izan zen, ezuen ohéric guéhiago loiteko gaouas, es zuik éré béro zeko, hos éguiten zienian. Bazuétan, gosé handia ziénian yain zitien gotic, assa éta fruitu oustélac ourdek yaten diousténac, bainan néhokec ezakoten yéous émaiten.

4. Gau batés tripa huzic, béré corpusa usthen du escabella baten gaira érortéra, so éguinés léhotik choriak hégaldan dabilzala. Guéro icousten du sélian aguerzen argui zaitea éta izarrac éta éraiten du beré buriari nigares aridélaic: Han aitaen échia moutiles bétéric da çougnec baduté oguia, éta arnoua arolzia éta gasna nahi duten bezain bat éta ni hemen gosiac hilzen nu.

5. "Eh bien yeikico nis, éta yoanen nis aitanat éta érain diot: Pekatu éguin dut échian quitazia baetaquit, oguen dut, éta punithou béhar nussu bataquit ounssa, es nézazula guehiago suré semia deit trata nezazu zoure oundar mithila bezala. Coupablé ninzan bainan soffritzen nian zurétaic hurun".

6. Aita beré barazian zen lilien arozazen finitzen, saharzen éta mahastiain vizitazen ari zen Noïs éta ikousten beitu bére semia dena izerdis, éta hérauzés béthia, zangoua hérestan doy doya sineisi sien. Beré buriari dio, beharzuen punitu ala barkatu. Enfin nigarra béguian bézouac zabalzen dasko eta léporrat daussi éguines tinqui bezarkatzen du.

7. Guéro yarasthen du beré semia oihu éguithen du beré yender éta aoussouer. Eraiten du "Nahidut maithatu lehen bezala gaicho haoura. Izan da asqui punitia eta estut nahi éréprochuic néhoc éguin dézakoten. Çaousté ikoustéa, ekarakozie vestat éderra éta ézar zakossié éhastun bat éhian, éta osqui berriac

zunian. Hartiko tuzie ollarac eta ahatiac éta assé bat éderra, hilen tuzie; yanen dugu eta édanen oroc, elgarekin eta pesta handi bat éguinen guciec".

8. Mutilec zinesthen dute naussia eta ezari zuten nappa éder bat mahagnian. Ber mementouan semé guehiena zarzen da chackurekin ihezetic: "Çerda béras assans hau dio arnégus, aridélaric Oustédut cantus ari zisten hemen esta goisché jin nadin. Ene aita erhotua zira"?

9. "Es ené semia es nis erhoua arapostu émaiten du aita saharrac. Hoc iguiten batut bainis placeres bethea. Cantazen dugu éta irous guira éta arrasougnékin. Nahi doukan eddo es beharco duc cantatu hic éré, éta alléguéra hain gureki batian, hiré aneya hilazen houra bissi douc, zortu berria bezala duc asso galdia zian éta égun hazémana".

Traduction faite par M. Aguer - Achal de St-Palais

1270

ESKUIZKRIBUA IKUSI

Canton de Saint-Palais

Commune d'Aicirits

Haür gaïsqui emplégaçalia

1. Guiçon batec etcien bi sémé baïcic. Gasténac erraïten du béré aïtari: "Ordu da içan nadin éné naüsi éta uken déçadan dihuru. Béhar dut yuan ahal içan éta ikhousi lékhu. Partaya çaçu çouré ontarsuna éta éman éçaçu éni yiten çatana. - Baï, éné sémia, dio aïtac; nahi dukan béçala. Gaïchto bat hiz éta punitia içanen hiz". Guéro çabalcian tiréta bat, phartayatu cien béré ontarsuna éta éguin bi pharté bardinac.

2. Guthi égunen burian, sémé gaïchtoa youan cen herritic fierra éguinez éta néhori adioric erran gabé. Pasatu cien hanichco alhor, oihan, hour, éta yin hiri handi batétalat, noun emplégatou beïtcien béré dihuru goucia. Çoumbaït hilabétéren burian,béhar oukhan cien béré aropac saldu émazté çahar bati éta béré buria hautatu mouthil içatéco; égorri çuten phintzétalat astouen éta idien béguiratcérat.

3. Ordian, arras malérous cen. Etcien guéhiago ohéric lo éguitéco gaüaz, ez éta éré suic bérotcéco hotz éguiten ciénian. Bacien çombaït aldiz haïn gosé handia noun yanen béitcien ourdec yaten tuzten aça osto éta fruta ousteldiac; béna néhorec étzakon deusic émaiten.

4. Gaü batez, sabéla hutsic, outci içan zuen béré buria érortcérat alqui baten gaïnerat, ikhousten ciélaric léihotic choriac hégaldatcen ahinqui. Guéro ikhouci cien aguertcen célian arguiçaguia éta içarrac éta érraiten cien béré béithan, nigarrez: "Hantchet, éné aitaren etchia béthéric da magnatas noun béitouté oguia éta arnoua, arroltcé éta gazna, nahi duten béçaïn bertcé. Dembora hortan, ni gosez hiltcen niz hében.

5. "Aï untsa, yeiquiquo niz, éta yuanen niz aitaren atcemaïterat, éta erranen dacot: Eguin nien békhatu bat, nahi ukhen niénian çu outsi. Oukhan nien hanitz oguen, éta béhar nuçu punitu, badaquiçut ountza. Ez néçaçula deit guéhiago çouré sémia, trata néçaçu çouré asquen mouthila béçala. Oguen doun nintçan, bainan énéatcen nintzan çutaric hurrun".

6. Aïta béré baratcian cen béré lilien arrosatcen finitcen, bisitacen citien sagartciac éta mahatsac. Ikhousi ciénian béré sémia bidian yiten oro erhaousez éta icerdiz coucouturic, sangoua héreztan, doïdoïa sinhétsi ahal oukhentsien. Galdéguin cien béré buriari béhar ciénez punitu ala béhar sakon barkhatu. Enfin, béguiac nigarrez, luçatu saskon bésouac éta érortcen célaric haren léporat, éman sakon pot handi bat.

7. Guéro yar éraci cien béré sémia; oïhu éguin cien béré yender éta aouçouer: "Nahi dout maïthatu léhen béçala, gaicho haür hori, erraïten déré bildu cirénian. Asqui punitia içan da: orai néhorec estéçacon erréprotchuric batéré éguin. Çaousté ikhoustérat. Ekhar çaquocié béhala besta poillit bat, écarçaquocié éhian éhastoun bat éta osqui berriac sangouétan; hartuco ahal ducié éré oïllarrac, antcérac éta ékharrico ahal dusié aétché houn bat hiltcéco; édanen dougou, yanen elgarrékin éta éguinen phesta handi bat".

8. Mouthilec sinhetsi çuten béren naüsia éta éçarri tahailla éder bat mahagnaren gaïnian. Ber mémentouan, sémé guéhiéna yiten cen ihicétic béré chakhurréquin:" Çer da béraz açantz hori? oïhu éguiten du, arnégu iten diélaric. Ouzté dout cantatcen ari sistéla hémen; esta goïztché arra yin nadin. Ehotia ciréa, éné aïta"?

9. "Ez, éné sémia, ez nouc hala, erraïten du çaharrac. Hori éguiten balin baüt, plaserrez béthia niçalacotz douc. Cantatcen dic éta irouz guitouc, écic baduc certçaz. Nahi badouc édo ez, béharco douc hic éré khantatu éta allaguératu gouréquin, céren éta hiré anaya hil céna arra yin béita bicirat. Oraï çortcen baliz béçala douc: atzo galdia çoukan, égun arra atcémana douc".

Simon Fabre,
Instituteur

1271

ESKUIZKRIBUA IKUSI

Commune d'Amendeuix

Canton de Saint-Palais

Haür zentzu gabecoa

1. Guizon batek ez zituen bi seme baicic. Gaztenac erraiten dio béré aïtari: "Ordu da neure buruaren nauzi izan nadin, ukhan dizadan diru eta korri dezadan azco kartier. Pharthi zazu zure ontazuna eta emadazu ene zuzena. - Baï, ene semea, dio aïtac, nahi dukan bezala. Haür zori gaitzecoa haïz eta dolutuco haïz. - Orduan aïtac zabaltzen du harmeyru tiretabat, pharthitzen du bere ontazuna bi sathi bardinetan.

2. Cembaït egunen buruan, seme gaichto hura yohan zen bere herritic, burua gora, urguluz hantua, nehori agurric erran gabe. Azkolanda, oyhan, urhaïtz corritu ondouan heldu cen hiri handi batetara non gastatu baïtzuen bere diru guzia. Cembaït hilabeteren buruan, zaldu behar ukhan zituen bere arropac eta phuskac andre zahar bati eta yarri zen muthil. Igorri zuten elgue edo landetarat azto eta idi zaïntzera.

3. Orduan, hanitz doloratua izan zen. Etzuen oheric lo eguiteco ez zuric berotzeco hotz eguiten zuenean. Cembaït aldiz haren gozia haïn handi eta haïn prezatua zen non gogo hunez yanen baïtzituen cembaït hosto eta fruitu usteldu, cherriec gaztatzen zustenetarik, baïnan nehorc etzakon deüs ematen.

4. Arratzalde batez, zabela hutza, flakatua, gogua galdua, erori zen escabela baten gaïnera, zo eguiten zuelarik leïhotic choriac hegaldakatzen ari zirela arinki. Guero ukhuzten tu ceruan arguizaguia eta izarrac, nigarretan erraïten duelaric bere buruari: "Han!... neure aïtaren etchea, bethea dago sehiz zeinec baïtute oguia, ardoa, arroltzeac, gazna, nahi duten bezembat. Dembora berean ni, hemen, gozeac hiltzen ari niz.

5. Beraz, yaykiko naïz; yohanen niz neure aïtaren kaüsitzera, eta erranen diot: "Bekhatu eguin nuen zu ustean. Oben handia ukhan nuen, eta behar nuzu gaztigatu, badakit ounza. Ez nezazula guehiago zure semea izenda; erabil nezazu zure azken sehia bezala. Culpadun nintzan, bainan sofrikariouetan nintzan zutaric urhundua.

6. Aïta baratzian zen, lili batzuen hurtatzen akabatzen hari zelaric; miratzen zituen zagartziac eta mahatzac. Ikhuzi zuenean bidearen gaïnean bere semea izerditan eta erhaützez funditua, zangoac herrestan, etzuen lehen bizian sinhetzi nahi bere bichta. Galdeguin zuen bere buruari behar zuenez gaztigatu ala behar zagon barkhatu. Azkenekotz nigarrac beguietan, hedatu zascon bezoac, daützi eguin zakon lephorat eta eman zagon muzu handi bat.

7. Guero yaraci zuen bere semea, deïthu zituen bere yendeac eta aïzoac: "Nahi dut maïthatu lehenago bezala, haür gaïchoa, erran zeyen bildu cirenean. Azki gaztigatua izan da, bihibatec ez dezakotela erreprotchuric eguin. Yin zarete haren ikhustera, ekhar ezazue soïnpilda pullit bat, ezar zakozue erhastun bat erhian eta zapeta berriac oïnetan. Hartuco ahal tuzie éré oillarrac, guitac, eta ekhartzen ahal duzue aratche bat ona hiltzeco; edanen dugu, yanen elgarrekin eta eguinen besta handi bat.

8. Sehiec sinhetzi zuten béré naütziari eta ezarri zuten dafaïla eder bat mahaïnaren gaïnean. Dembora berean, seme guehiena heldu zen ihizitic bere zakhurrekin: "Cer da beraz habarrotz hori? oïhu eguiten du arnegatuz. Uste dut khantuz ari cirestela hemen; ezda zobera goïz itzul nadin. Erhotua cireya, neüre aïta"?

9. Ez, neure semea, ez naiz erhotua, errepostu eman zuen, aïta zaharrac. Haüc eguiten balin baditut da zeren bainiz aleguerantzaz bethea. Khantouz ari guira eta irouz guira, ceren baïtugu arrazoïna. Nahi ukhan dezakan ala ez, beharko duc khantouz ari hic ere, eta alegueratou gurekilan, ceren eta hire anaya hila zena itzuli baïta bicïrat. Berriz sorthu baliz bezala duc. Atzo galduya zian, egun berriz hatzemana.

L'Instituteur,
Jean Pierre Longy

1272

ESKUIZKRIBUA IKUSI

Commune d'Amorots,

le 27 janvier 1895

L'Enfant prodigue. Haur prodigoa.

1. Guizon batec ez zitien bi seme baicic: gaztenac erran zacon bere aitari: "Ordu duzu izan nadin ene buriaren naussi, eta ukhen dezadan dihururic aski juaiten ahal izaiteco bazter ikhustera. Partaya zazu zure ontasuna, eta eman zadazu eni heldu zaitana. - Bai, ene semia, erraiten du aitac; nahi ducan beçala. Haur gaichtobat hiz, eta izanen hiz punitia". Guero zabalduz tiruar bat, partayatu zien bere ontasuna, eta eguin hartaric bi pharte berdinac.

2. Zembait egunen burian, seme gaichtua juan zen herriz-herri, fierraren eguinez, eta adioric erran gabe nehori. Anhiz larre, oihan eta ur handi igaranic heldu zen hiri handi batera, non chahutu beitzien bere dihuru guzia. Zembait hilabeteren burian, behartu zitzazcon saldu bere arropac emazte chahar bati, eta bera muthil jarri. Igorri zuten landerat astuen eta idien zaintcera.

3. Ordian guerthatu zen biziki malerous. Ez zien ukhan guehiago oheric arratsetan lo eguiteco, ez suric hotz eguiten zienian berotceco. Hain beste gosse sofritcen zien non gogotic janen beitzusken aza hosto eta fruitu usteldu urdec jaten zuzten hetaric, bena nehorc ez zacon deus emaiten.

4. Ilhundiri batez, sabela hutsic, jarriaz escabela baten gainean, so éguinez leihotic ahinic hegaldaca zabilzan chorier. Guero ikhussi zitien aguertzen cerian arguizaguitia eta izarrac, eta erran zien bere baithan nigarrez zagolaric: "Han, ene aitaren etchia bethia da sehiz zeinec baitute ogui eta arno, arrotze eta gasna, nahi duten bezain bat. Dembora berian ni gossez hila nago heben.

5. Eh bien, chutituco niz, juanen niz ene aitaren edireitera, eta erranen dacot: Bekhatu eguin nien zu kitatu nahi ukhan zintudanian. Hoben handia nien eta behar nauzu gaztigatu, bazakit onxa. Ez nezazula deith guehiago zure semia; trata nezazu zure zerbitzarietaric aphalena bezala. Hobendun nintzun, zutaric urrun tristeki bici nintzun.

6. Aita zagon bere baratcian, bere lilien urthatzen finitzen ari zela; soz sagon bere sagatzer eta bere mahatser. ikhussi zienian heldu bidiaren gainean bere semia izerdiz eta erhautsez estalia, zangoac herrestan ez zioken casi sinhex. Erraiten zien bere baithan behar othe zien punitu, ala behar zacon barkhatu. Askenian nigarra beguietan, zabaldu zazcon bessoac, eta lephotic lothuric eman zacon pot handi bat.

7. Guero jar arazi zien bere semia, bil arazi bere jendiac eta oizuac: " Nahi dut hori maithatu lehen bezala, gaicho haurra, erran zakoten, elgarretara ziren bezain laster. Aski punitia da. Nehorc orai ez dezacola erreprochu bat ere eguin. Zaiste hunen ikhustera. Ekhar zacocie fite beztimenda poillit bat; ezar zacozie behaztun bat erhian, eta zapata berri batzu oinetan. Hartzen ahal tuzie ere oilarrac, ahatiac eta ekhartcen aratche hon bat hilceco, edanen dugu, janen dugu elgarrekin eta eguinen phesta handi bat".

8. Muthila obeditu zuten bere naussiari, eta ezari dahaila eder bat mahainaren gainean. Memento berian, seme guehiena heldu zen ihizitic bere zakhurrekin: "Zer da beraz azantz hori? erraiten du sacre bat eguinez. Iduritcen zaut khantuz ari zieztela hemen eniz goizche arribatu naski. Erhotia zirea, ene aita"?

9. "Ez, ene semea, ez nuc hala, erreposto eman zien aita zaharrac. Eguiten badut hori boscarioz bethia nizalacoz duc. Ari guiten khantuz , eta urus guiten, ecen badiguc zerendaco. Nahi baduc ala ez, beharco duc ari kantuz hic ere, eta bozcariatu gurekin ceren eta hire anaya hil zena itzuli baita bizira. Berriz sorthu baliz bezala duc. Atzo galdia zian; egun huna non den berriz hatcemana".

L'Instituteur,
C. Larreincy

1273

ESKUIZKRIBUA IKUSI

Commune d'Arbérats-Sillègue

Canton de St-Palais

Traduction: Orthographe et sons français autant que possible

Haour prodigoa

1. Guiçon batec etcitien bi sémé bécic. Gaxténénac erran cien béré aïtari: "Ordu da içan naïn éné naousi éta oukhan déçaan dihuru. Béhar dut hémentic yoan ahal içan éta ikhousi cartier. Pharti çaçu çuré ontasuna, éta émanéçaaçu oukhan béhar duana. - Baï, éné sémia, erran cien aïtac, naoucan béçala. Gaïsto bat hiz éta punitia içaïn hiz. Guéro çaaltciaïkin tiréta bat phartitu cien béré ontasuna éta hartaz éguin citien bi pharté berdinac.

2. Hantic égun gutien burian, sémé gaïstoa yoan cen herritic éguinez fierraïna, éta erran gabé adios nihouri. Trabersatu citien bixiki larré, oïhen, our handi, éta yin cen hiri handi batétala, noun despendiatu bitcien béré dihuru gucia. Çombéit hilaïtéin burian, saldu béhar oukhan citien béré hatiac émazté çahar bati éta acordatu mouthil içaïtéko: igorri çuten elguétalat han béiratceco astoac éta idiac.

3. Ordian, içan cen biciki malérous. Etcien guéhiaou oukhan ohéic lo éguitéco gaouaz, ez suic bérotcéco hotz cénian. Bacien çombeit aldiz haïn gosé handia gootic yaïn bitçukeen aça hosto hec éta frutu ousteldu hec yaten tuzténac ourdec.

4. Ax batez, sabéla houtsa, utci cien béré buria éortéa cachet baten gaïra, so éguitiaïkin léihotic chorier çoinac hégaldaca ibiltzen baïtcien ahinki. Guéro ikhousi citien aguertcen cérian arguiçaïtia éta içarrac, éta erran içan cien nigarrez: hanchet, éné aitaïn etchia béthia da séhiz çoïnec baïtute ogui éta ano, arrotcé éta gasna, nahi duten béçambat. Arté hortan, ni, goséic hiltcen niz hében.

5. É bien! yeïkico niz yoaïn niz édiéitéa éné aïtaïn éta érraïn dacot: "Eguin nien békhatu bat, noïz éta éré nahi içan bitcintudan kitatu. Oukhan nien oben handia, éta béhar nuçu punitu, badakit ontsa. Ez néçaçula guéhiaou déit çuré sémia, trata néçaçu çure mouthilétaïc ondarra beçala. Obendun içan nintçan, périturz nindaoun urrun çutaïc".

6. Aïta cen béré baratcian, finitcen citiélaïc ourthatcia béré liliac: bisitatcen citien saartciac éta mahaxac. Noïz éta éré ikhousi bitcien yiten bidiaïn gagnan béré sémia déna coucoutia icerdiz éta erraouxés, herrestatuz çangoa, doïdoïa cinhexi ahal içan cien. Bérari galdatu cien béhar çukéénez pounitu édo barkhatu... Azkénian, nigarrac béguiétan, luzatu çazcon bésoac, éta aourdikitcen célaïc haïn léphora éman çacon pot handi bat.

7. Guéro, yarraraci cien béré sémia, déithu citien béré yendiac éta aïçoac: "Nahi dut maïthatu léhen beçala, gaïcho haourra, cioten erran bildu ciénéco. Içan da aski punitia: nihoc oraï ezdéçacon éguin batéré erréprotchuric. Çaïzté haïn ikhoustéa: ékhar çacocié fité barnéco pollit bat, éçarracocié béhaztun bat éhian éta oski berriac çangoétan. Hartu ahalco éré duzkécié ollarrac, guitac éta ékharri ahalco chaal bat hilcéco houndéna: édaïn dugu, yaïn dugu elgarrékin éta éguinen dugu phesta handi bat".

8. Mouthilec obéitu çuten beren naousiari éta éçarri çuten dahalla éder bat mahagnaïn gagnian. Mémento bérian, sémé guéihéna itçulcen cen ihicétic béré chakhurrékin: "Cer da béraz açantz hori? oïhu éguin cien arnéguz. Ousté dut khantuz ari cizten hében; ezta gotché itçul naïn. Ehotu ciréa, éné aïta"?

9. "Ez, éné sémia, ez niz hala, ihardetsi cien çaharrac. Eguiten baout hori, hori da béthia biniz bozcarioz. Khantatzen dugu éta irous guira, écic badugu ontsa arraçoin. Nahi oukhan déçacan édo ez béharco douc khantatu hic éré éta aléguératu gourékin, céren éta hiré anéia çoïna hila bitcen itçuli bita bicirat. Oraï sortcétic heldu baliz béçala da: atço galduic cen, égun horra nunden arrahatzémana.

Pour traduction conforme:
L'Instituteur public,
B. Menvielle

Notes

h	= toujours aspiré
kh	= aspiré
ll	= mouiller
ph	= appuyer sur *p* et aspirer *h*
r	= son dur à la fin
s	= toujours avec son sifflant: à la béarnaise
th	= surtout aspirer *h*
tt	= mouiller
u	= à la française à Arbérats sauf à l'espagnole (u = ou) dans quelques mots
z	= avec un petit sifflement: jamais comme *z* français
en	= 'en: jamais *an*
in	= jamais *'ein*

Ne pas perdre de vue que *z* a le son de *ç* non du *z* français, et que *ph* se prononce *p.h* et non *f* français.

1274

ESKUIZKRIBUA IKUSI

Commune d'Arbérats-Sillègue

Canton de St-Palais

Traduction: Orthographe et sons propres à la langue Basque

Haur prodigoa

1. Gizon batec etzitien bi seme bezic. Gaztenenac erran zien bere aitari:"Ordu da izan nain ene nausi eta ůkhan[1] dezaan dihuru. Behar duc hementic joan ahal izan eta ikhůsi Kartier. Pharti zazu zure ontasuna, eta emanezaazu ůkhan behar duana. - Bai, ene semia, erran zien aitac, naůkan bezala. Gaisto bat hiz eta punitia izain hiz". Gero zaaltziaikin tireta bat phartitu zien bere ontasuna eta hartaz egin zitien bi pharte berdinac.

2. Hantic egun gutien burian, seme gaistoa joan zen herritic eginez fierraina, eta erran gabe adios nihůri. Trabersatu zitien biziki larre, oihen, ůr handi, eta jin zen hiri handi batetala, nůn despendiatu bitzien bere dihuru guzia. Zombeit hilaitein burian, saldu behar ukhan zitien bere hatiac emazte zahar bati eta acordatu můthil izaiteko: igorri zuten elgetalat han beiratzeko astoac eta idiac.

3. Ordian, izan zen biziki malerůs. Etzien géhiaů ůkhan oheic lo egiteko gaůaz, ez suic berotzeko hotz zenian. Bazien zombeit aldiz hain gose handia gootic jain bitzukeen aza hosto hec eta frutu ůsteldu hec jaten tuztenac ůrdec.

4. Ax batez, sabela hůtsa, utzizien bere buria eortea kachet baten gaira, so egitiaikin leihotic chorier zoinac hegaldaka ibiltzen baitzien ahinki. Gero ikhůsi zitien agertzen zerian argizaitia eta izarrac, eta erran izan zien nigarrez: hanchet, ene aitain etchia bethia da sehiz zoinec baitute ogi eta ano, arotze eta gasna, nahi duten bezambat. Arte hortan, ni, goseic hiltzen niz heben.

5. E bien! jeikiko niz, joainniz edieitea ene aitain eta errain dakot: Egin nien bekhatu bat, noiz eta ere nahi izan bitzintudan kitatu. Ůkhan nien oben handia, eta behar nuzu pounitu, badakit ontsa. Ez nezazula guehiaů déit zure semia, trata nezazu zure můthiletaic ondarra bezala. Obendun izan nintzan, perituz nindaůn urrun zutaic.

6. Aita zen bere baratzian, finitzen zitielaic ůrthatzia bere liliac: bisitatzen zitien saartziac eta mahaxac. Noiz eta ere ikhůsi bitzien jiten bidiain gagnan bere semia dena kůkůtia izerdiz eta errauxes, herrestatuz zangoa, doidoia zinhexi ahal izan zien. Berari galdatu zien behar zukeenez punitu edo barkhatu... Azkenian,

[1] Eskuizkribuan “u”ren gainean <+> ikurra agertzen denean transliterazioan “ů” ezarri da.

nigarrac begietan, luzatu zazkon besoac, eta aůrdikitzen zelaic hain lephora eman zakon pot handi bat.

7. Gero, jarrarazi zien bere semia; déithu zitien bere jendiac eta aizoac: "Nahi dut maithatu lehen bezala, gaicho haůrra, zioten erran bildu zieneko. Izan da aski punitia: nihoc orai ezdezakon egin batere erreprotchuic. Zaizte hain ikhůstea: ekhar zakozie fite barneko pollit bat, ezarrakozie behaztun bat ehian eta oski berriac zangoetan; hartu ahalko ere duzkezie ollarrac, gitac eta ekharri ahalko chaal bat hilzeko hůndena: edain dugu, jain dugu elgarrekin eta eginen dugu phesta handi bat".

8. Můthilec obeitu zuten beren nausiari eta ezarri zuten dahalla eder bat mahagnain gagnian. Memento berian, seme geihena itzulzen zen ihizetic bere chakhurrekin: "Zer da beraz azantz hori? oihu egin zien arneguz. Ůste dut khantuz ari zizten heben; gotche itzul nain. Ehotu zirea, ene aita"?

9. Ez, ene semia, ez niz hala, ihardetsi zien zaharrac. Egiten baůt hori, hori da bethia biniz bozkarioz. Khantatzen dugu eta irůs gira, ezic badugu ontsa arrazoin. Nahi ůkhan dezakan edo ez beharko důc khantatu hic ere eta alegeratu gůrekin, zeren eta hire anéia zoina hila bitzen itzuli bita bizirat. Orai sortzetic heldu baliz bezala da: atzo galduic zen, egun horra nůnden arrahatzemana.

Pour traduction conforme:
L'Instituteur public,
B. Menvielle

Notes

c prononcer k (jamais comme c français)

G - g	-	g (son dur même devant une voyelle)
H - h	-	h (toujours aspiré)
J - j	-	y (comme y français)
Kh -kh	-	kh (son guttural - aspirer h)
Ll - ll	-	ill (mouiller)
Ph - ph	-	ph (appuyer sur p et aspirer h)
R - r	-	r (son dur toujours à la fin)
S - s	-	s (toujours avec le son sifflant: à la béarnaise
Th - th	-	th (aspirer surtout h)
Tt - tt	-	itt (mouiller)
U - u	-	u (comme à la française à Arbérats sauf dans quelques mots à l'espagnol)
Ů- ů	-	ou (u surmonté d'une croix se prononce à l'espagnol)
X - x	-	ts
Y - y	-	(est remplacé par j)
Z	-	ç (avec petit sifflement: jamais comme z français)

ai - aï
aů - aou
ei - éi
eu - éü
eů - éou
oi - oï
ua - üa
ůa - oua
ůe - oué
ui - uï
ůi - ouï
en - én (jamais an)

Ne pas, surtout, perdre de vue que (u) surmonté d'une petite croix se prononce (u) et que (z) a le son de (ç) avec un petit sifflement.

1275

ESKUIZKRIBUA IKUSI

Commune d'Arbouet-Sussaute

Canton de Saint-Palais

Haur Igorlia (Barreazalia)

1. Gizon batek etzitien bi seme bezik. Gasteenak erran zien bere aitari: "Orduda izan nain ene nausi eta ukhan dezaan dihuru. - Behar dut hementik joan ahal izan eta ikhusi kartier. Pharthi zazu zure ontasuna, eta emanezaazu ukhan behar duana. - Bai, ene semia, erran zien aitak; naukan bezala. Gaisto bat hiz eta punitia izain hiz". Gero zaaltziaikin tireta bat, phartitu zien bere ontazuna eta hartarik egin zitien bi pharte berdinak.

2. Hantik egun gutien burian, seme gaistoa joan zen herritik eginez fierraina, eta erran gabe adios nihori. - Trabersatu zitien biziki landa, oihen, ur handi, eta jin zen hiri handi batetala, nun despendiatu bitzien bere dihuru guzia. Zombeit hilaitein burian, saldu behar ukhan zitien bere hatiak emazte zahar bati eta acordatu muthil izaiteko; igorri zuten elgetalat han beiratzeko astoak eta idiak.

3. Ordian, izan zen biziki malerus. Etzien gehiau ukhan oheic lo egiteko gauaz, ez suic berotzeko hotz zenian. Bazien zombeit aldiz hain gose handia gootik jain bitzukeen aza hosto eta fruta usteldu urdek jaten tusten hetaik; bena nihukek etzacoten deusé emaiten.

4. Atx batez, sabela hutza utzi zien bere buria eortzea kachet baten gaira, so egitiaikin leihotik chorier zoinak hegaldakan beitzoatzan ahinki. Gero ikhusi zitien agertzen zerian arguizaitia eta izarrak, eta erran izan zien bere buriari nigarrez: Hanchet, ene aitain etchia bethia da sehiz (muthilez) zoinec baitute ogi eta arno, arotze eta gasna, nahi duten bezainbat. Arte hortan, ni, goseik hiltzen niz heben.

5. " E bien! jeikiko niz, joainiz edieitea ene aitain eta errain dakot: Egin nien bekhatu bat noiz eta ere nahi izan bitzintudan kitatu. Ukhan nien oben handia, eta behar nuzu punitu, badakit ontza. Ez nezazula gehiago deit zure semia, trata nezazu zure muthiletarik ondarra bezala. Obendun izan nintzan, bena perituz nindaun urrun zutaik".

6. Aita zen bere baratzian, finitzen zitielaik urthatzia bere liliak: bizitatzen zitien saarziak eta mahatzak noiz eta ere ikhusi bitzien jiten bidiain gagnan bere semia dena kukutia izerdiz eta errautzes, herrestatuz zangoa, doy doya zinhetzi ahal izan zien. Berari galdatu zien behar zukenez punitu edo barkhatu... Azkenian, nigarrac beguietan, luzatu zazkon besoac, eta aurdikitzen zelaic hain lephora eman zakon pot handi bat.

7. Gero jarrarazi zien bere semia; deithu zitien bere jendiak eta aizoak: "Nahi dut maithatu lehen bezala gaicho haurra erran zein bildu zieneko. Izan da aski punitia; nihoc orai ez dezakon egin batere erreprotchuic. Zaiste hain ikhustea; ekhar zakozie fite barneko pollit bat, ezar akozie behaztun bat ehian eta oski berriak zangoetan. Hartu ahalko ere duzketzie ollarrac, gitak, eta ekharri ahalko chaalbat hilzeko hun dena: edain dugu, jain dugu elgarrekin eta eguinen dugu phesta handi bat".

8. Muthilec obeitu zuten beren nausiari eta ezarri zuten dahalla eder bat mahagnain gagnian. Memento berian, seme geihena itzulzen zen ihizetik bere chakhurrekin: "Zer da beraz azantz hori? Oihu egin zien arneguz; Uste dut khantuz ari zizten heben; ezta gotche itzul nain. Ehotia zirea, ene aita?

9. "Ez, ene semia, ez niz hala, ihardetsi zien zaharrak. Egiten baut hori, hori da bethia biniz bozkarioz. Khantatzen dugu eta irus gira, ezik badugu ontsa arrazoin. Nahi ukhan dezakan edo ez, beharco duk khantatu hic ere eta alegeratu gurekin, zeren eta hire aneya zoina hila bitzen itzuli bita bizirat. Orai sorzetic heldu baliz bezala da, atzo galduic cen, egun horra nun den arra hatzemana".

Pour traduction conforme:
L'Instituteur,
M. Goyheneix

1276

ESKUIZKRIBUA IKUSI

Commune d'Aroue

Canton de Saint-Palais

Haour prodigoua (1) voir Notes à la fin

1. Guizon batec etziçun bi seme baicic. Gaztenac erran ciçun be[r]e aita[r]i. "Ordu diçu izan nadin ene naousi eta ukhen deçadan dihau. Behar da joan ahal nadin eta ikhous deçadan bazter (2). Phartiçaçu çou[r]e hountarçuna, eta eman eçaçut ukhen behar duana. - Bai, ene semia, erran tzin aitac; nahi dia beçala. (Haour, s. entendu) (3) gaisto bat iz eta punituic içanen iz". Gue[r]o çabaltzen ci[e]laic tieta bat, phartitu ci[a]n be[re] hountarçuna eta eguin bi pharte bardinac.

2. Egun guti[e]n buian, seme gaisto[u]a jo[u]an çuçun herritic eguiten cielaic fieraena eta adioic erran gabe nihou[r]i. Trebesatu cin mendi hanitch, oihan, uhaitz eta jin hi[r]i handi bateta[ra] noun igorri beitzian be[r]e dihaya oro. Hilabete çonbaiten bu[r]ian, behar ukhen citiçun saldu bere arropac emazte çahar bati eta be[re] buia eman mouthiltzat: igorri cicien elguetat astouen eta idien beguiatcea.

3. Ordian, içan çuçun hanitch male[r]ous. Etziçun habo[ro] oheic gayiaz lotzeko, ez suic beotzeko hotz eguiten cianian. Çombait aldiz hayn gosse handia ciçun noun ja[n]en beitzutian gogo hounez ourdec jaten duzten azça ostouac eta fruta hiotiac; bena nihourkec etzakocien deuse[re] emaiten.

4. Ulhuntze batez, sabela huxic, utzi ciçun be[r]e buia eortea kacheta bateta[ra], so[e]guiten cilaic leyhotic ahinzki hegaltatzen cien tchoiac. Gue[r]o ikhoussi citiçun aguertzen celian arguiçaguia eta izçarrac, eta nigarrez a[r]i celaic erran ciçun be[r]e buiai "Hantche, ene aitaen etchia betheic duçu mouthilez çougnec beitute ogui eta ardou, araoultze eta gazna nahi duten beçain beste. Ber dembo[r]an ni heben gossez hiltzen nuçu.

5. "Eh bien, jeikico nuzu, jouen aytaen (4) edieytea eta erranen dakot "Bekhatu bat eguin niçun, kitatu nahuken çuntudanian. Hanitch oguen ukhen niçun eta behar nuzu punitu, badakit ounxa. Enezazula habo[ro] deit çou[r]e semia, trata nezaçu çou[r]e azken mouthila beçala! Izçan nun duçun oguen dun bena soffritzen niçun çutaic hurrun".

6. Ayta be[r]e ba[r]atzian zuçun, bere lilien arrosatcen finitzen; bisitatcen citiçun -- sagartziac eta mahaxac. Ikhousi zianian biden gagnen jiten be[r]e semia oro izcerdiz eta -- erhaouxez koukoutuic herrestatzen cilaic zankhoua doy doya sinhexi ahal izan cin. Be[r]e beithan igan cin behar cinez punitu ala behar çakon pharcatu... Azkenian nigarrac beguietan, hedatu çazkotzun besouac eta haen lephoa jaouzten celaic eman çakoçun pot handi bat.

7. Gueo jarazi cin be[r]e semia, deithu citizun be[r]e jentiac eta aizouac: "Nahi dit maythatu lehen bezala, haour gaichoua, erran zakocien bildu cien bezçain sarri. Izçan duzu aski punituic, nihourkec orayi etzako ciela eguin erreprotchuic. Çaiste ikhoustea; ekhar ezakocie behala besta propi bat; ezakocie ehaztun bat ehian eta oski beriac zankhouetan. Hartzen ahal ducie ere ollar, ahate eta ekharten ehaiteko houn den aetche bat edanen diçugu, ja[n]en algarreki eta eguinen besta handi bat".

8. Mouthilec sinhexi zicien be[r]en naousia eta ezari tahalla eder bat mahagnan gagnen. Ber mementouan seme guehiena heldu zuçun ihicetic be[r]e tchakureki. "Cer da arren azçantz ho[r]i? oihu eguin cizun juatzen ci[a]laic. Ouste dit khantuz ari ciatela heben; eztuçu goizegui arra jin nadin. Ehotuik ci[r]eia, ene ayta?

9. Ez, ene semia, enuc hala, ihardexi cin zaharrac. Bozta[r]ioz betheic nizalacoz diat eguiten ho[r]i. Khantatzen diagu eta irous gutuc ceren badiagu ounxa certzaz. Nahi al[a]' ez -- behar dukec hic ere khantatu eta goureki alague[r]atu ce[r]en eta hi[r]e anaye hilic cena arajin beita -- bizilat. (Orai, sous-entendu) sorthuic bezala baliz duc atzo galduic cia, egun horra arra edienic.

L'Instituteur,
J. L. Basterreix

Notes

(1) La traduction *haour prodigoua* est écrite selon la prononciation, comme d'ailleurs tout le morceau; l'orthographe serait: haur prodigoa. Les lettres ou sons entre crochets [a], [r] ne se font pas entendre.
(2) "Il faut que je puisse m'en aller" est une expression qui ne se traduit littéralement que par un mauvais basque *(behar da joan ahal nadin).* On dirait plutôt: *il est necessaus que je puisse m'en aller.*
(3) "Tu es un méchant" ne se traduit que par (enfant, sous-entendu) tu es un méchant.
(4) "Eh bien, je vais me lever" nous ne connaissons pas d'exclamation qui rende: *eh bien.*
(5) Dans *ounxa - erhaouxez - sinhexi - ihardexi* le *x* équivaut à *ts* (fort) on dit *ounts*.
(6) Dans *ollar - tahalla,* le double *l* équivaut à *ill,* on prononce *o-illar.*
(7) Dans *nahi al[a] ez* il y a élision de *a,* on dit: *nahi al'ez.*
(8) "C'est comme s'il venait de naître" expression où *venait de naître* ne se traduit que par: *comme s'il était né maintenant*.

1277

ESKUIZKRIBUA IKUSI

Commune d'Arraute Charritte

Canton de St-Palais

Haür despendioza

1. Guizon batek etzïen bi seme baïzik. Gaztenak erran tziozoun bere aïtarï: "Ordou dizi izan nadin nihaün bouriain nauzi eta, oukhan dezadan dihourou youan ahal behaizite eta ikhouz dezaan bazter. Pharti zazou zoure onthazouna, eta eman ezaazou nik behar douana. - Baï, ene semia, dio aïtak: nahi doukan bezala. Gaiztobat hiz eta izanen hiz gaztigatoua". Guero zabaltzen zielarik tietta bat, phartitou zien bere onthazouna eta hartarik eguin zouen bi pharte egoualak.

2. Gouti egounen bourian, seme gaiztoa youantzen herritik eguiten zouelarik fierrayna. Nehori adioyk erran gabe. Trebezatou zien anhitz larre, oyhan, ouhaitz, eta heldouzen hiri handi batetala noun ere despendiatou beytzien bere dihourou gouzia.Zonbaït hilabeteren bourian, behar oukhan zitien saldou bere arropak emazte zahar bati eta soldatan yarri mouthil izayteko; igorri zouten elguetarat han aztouen eta idien beyratzera.

3. Ordian izanzouzoun biziki malerouz. Etzizoun oukhan haboro oherik loeguiteko gaüaz ez eta ere zuik berotzeko hotz eguiten zienian. Zounbeit aldiz hain goze handia zien, noun yain beïtzien ourdek yaten douten aza ozto eta frouta ouzteldou hek; baynan nihok etzakoten deouzik emaïten.

4. Gau batez, zabela houtzik, bere bouria outziz ere erotzera ezkabela baten gaïnera zoeguiten zielarik leyhotik choriak hegaldatzen zirela ahizki. Guero ikhouzizoun aguertzen zerouan arguizayta eta izarrak eta bere beythan erranzouen, nigarrez arizelarik: Hantche, ene aytaren etchia zehiz bethia da zouïnek eze beytoute oguia eta anoua, arrotziak eta gazna nahidouten bezain bezte. Arte hortan, ni hemen gozez hilzeanoa.

5. Beraz, choutitoukonouzou, youanen nouzou ene aytaren edietera eta erranen diozout: Nahi oukhan zitouanian outzi eguin nouen bekhatou bat. Oukhan nouen oguen handia eta behar nouzou ni gaztigatou, badakizout ontza. Eznezazoula guehiago izenda zoure semia, trata nezazou zoure sehietayk oundarra bezala. Izan nountzoun oguendoun baynan doloumenetan nintzan zoutaïk ourhoun.

6. Aita bere baratzean zouzoun, bere lilien arrozatzen finitzen; bigitatzen zitouen zagartziak eta mahatzak. Noïz ere ikhouzi beytzien biden gagnien bere semia yiten izerdiz eta erhaützez fountzitoua, herreztatzen zielarik zangoa, nekez zinhetzi zouen. Bere beythan galdeguin zouen behar othezien houra gaztigatou ala

beharzakon barkhatou... Beraz, nigarrak beguietan, hedatzen dio bezoak, eta erortzen delarik haren lephora emayten dio pot handi bat.

7. Guero yarrarazi zouen bere semia; yin arazi zitouen bere yendiak eta ayzouak: "Nahi dout houra maitatou aintzinean bezala, haür gaychoa erran zayoten bildourik izan zien bezain lazter. Izan douzou azki gaztigatoua, oray nihok ez dezakotela erran gaïzkirik. Zaizte haren ikhoustera; ekhar akozoue fite besti pollit bat, ezar akozie erhaztoun bat erhian eta ozki berriak zangouetan. Hartzen ahal toutzie ere oïllarrak, guitak eta ekhar araaz atche hilzeko hounden bat: edanen dougou, yanen elgarrekin eta eguinen phezta handi bat".

8. Zehiek obeditou zioten beren naüziari eta ezari zouten mahagnaïn gagnen dahaïla eder bat. Ber mementoan seme guehiena ihizitik guibelerat heldouzen bere chakhourrekin: "Zerda beraz azantz hori? oyhou eguitendou arnegutziarekin. Oustedout khantouz arizizten hemen: ezda goytche guibelerat yin nadin. Ehotia zirea, ene ayta"?

9. "Ez, ene semia, ez - arrapostou eman zouen - zaharrak. Eguiten badout hori, zeren plazerrez bethia biniz. Khantouz ari guira eta ouruz guira, zeren eta beytougou zertas. Nahi oukhan dezakan ala ez beharkodouk khantatou hik ere eta plazer hartou gourekin, zeren eta hire aneya zouin ere hila beytzen arra phistou beyta. Oray zorthia baliz bezalaük; atzo galdia zoukan, egoun horra arra ediena".

L. Arostéguy

1278

ESKUIZKRIBUA IKUSI

Canton de Saint-Palais

Commune de Béguios

1ère traduction, où les sons du basque sont notés, autant que possible: (à l'exception d'un seul son, celui de s) avec les éléments de l'alphabet français.

(1)Haour prodigi(g)(6)oua

1. Aïta batec(2) (3)ètcitcin(4) bi (5)sēmè bècic. Gastènac(2) (2)erran çacoçoun bè(r)(6)è aïtari: "Ordou (d)ici ènè naousi içan na(d)in èta sos oukhan dèça(d)an. Bèha(r d)icit (7)youan ahal içan èta cartier ikhousi. Pharti çaçou çou(r)è ounthasouna, èta èma(d)açou nic oukhan bèhar dou(t)ana. - Baï, ènè sèmia, erran cicin aïtac; nahi doukècan bèçala. Gaïchtakin bat his èta iça(n)en his pounitia". Guè(r)o ça(b)aldous tièta bat, phartitou cicin bè(r)è ounthasouna èta hartan (ègu)in bi çathi bardinac.

2. Çoumbèit è(g)ounen bourian, sèmè gaïchtoua youan çouçoun herritic fierra(r)èna (ègu)inès èta adio erran gabè nihouri. I(ra)gaan citcin biciki larrè, oïhen batçou, our handi batçou èta yin çouçoun hiri handi batètala, noun dèspendiatou bitcien bè(r)è sosa oro. Çoumbèit hila(b)èthè(r)en bourian, bèhar oukhan citcin saldou bè(r)è trastiac èmastè çahar bati èta bèra èngayatou mouthil içaïtèco: igorri cicien elguèta(l)at han çaïntcèco astouac èta idiac.

3. Ordian, içan çouçoun biciki malè(r)ous. Etcicin oukhan guèhiaou ohè(r)ic lo (ègu)itèco gaouas, ès sou(r)ic bè(r)otsèco hots (ègu)iten ciènian. Haïn gosè handia cicin çoumbèit aldi noun yan bitçoukeen ourdec yaten tousten aça hosto èta frouta ousteldou hec; bèna nihouc ètçacoçoun dèous èm(a)iten.

4. Ats batès, tripa houtsic, outci cicin bè(r)è bouria è(r)ortè(r)a escabèla baten gaïra, so (ègu)iten cièla(r)ic lèihotic ahinki aïrian ça(b)iltçan chorier. Guè(r)o ikhousi citcin aguertcen cèrian arguicèitia èta içarrac, èta erran cicin bè(r)è bouriari nigarrès ari cèla(r)ic: Hantchè, ènè aïta(r)en ètchia bèthia duc mouthilès, çougnec(1) bitoutè ogui èta a(r)no, arroutcè èta gasna, nahouten bèçaïmbèstè. Dembo(r)a hortan, ni, gases hiltcen nouc hè(b)en.

5. "Ebien yèikico nouc, youa(n)en nouc ènè aïta(r)en èdi(r)èite(r)a èta erra(n)en dacoat: Bèkhatou bat (ègu)in nicin nahi oukhan cintou(d)anian outsi. Oben handia oukhan nicin, èta bèhar nouçou pounitou, hori ba(d)akiçout ountsa. Esnèçaçoula guèhiaou deit çou(r)è sèmia, trata nèçaçou çou(r)è mouthilèta(r)ic askèna bèçala. Obendoun içan nindouçoun, bèna chifritcen nindouçoun çouta(r)ic ourhoun.

6. Aïta bè(r)è ba(r)atcian çouçoun, bè(r)è lilien ihitstatcen finitcen: bisitatcen citcin sa(g)artciac eta mahatsac. Ikhousi ciènian yiten bidia(r)en gagnan bè(r)è sèmia oro coucoutia icerdis èta erhaoutsès, çangoua herrestan, doïdoïa hori sinhètsi ahal oukhan cicin. Galdè(gu)in cicin bè(r)è bouriari bèhar ciènes pounitou ala bèhar çaconès barkhatou... Askènian, nigarrac bèguiètan, ça(b)aldou çascotçoun bèsouac, èta bè(r)è bouria aourdikitciaïkin ha(r)en lèpho(r)a èman çacoçoun pot goço (b)at.

7. Guè(r)o yar a(r)aci cicin bè(r)è sèmia; dèithou citcin bè(r)è yendiac èta bè(r)è aïçouac: "Nahi (d)icit maïthatou lèhen bèçala, haour gaïchoua, erran çèiçoun bildou ciènèco. Aski pounitia içan douçou: nihouc o(r)aï èstèçacola erreprotchou(r)ic bihi bat (ègu)in. Çaistè ikhoustè(r)a; èkharracociè fitè bèsta pouillit bat, èçarrascotciè bèhastougn bat èhian èta çapata berriac çangouètan. Hartouco ahaldouciè èrè oillar, guita, èta èkharriko aatchè (b)at houna phicoco: èda(n)en diici, ya(n)en elgarrèkin èta (ègu)inen phesta handi bat".

8. Mouthilec obè(d)itou cicien bè(r)è naousiari èta èçarri cicien cerbita èder bat mahagna(r)en gagnan. Mèmento bèrian, sèmè guèhièna heldou çouçoun ihicitic bè(r)è chakhourrèkin: "Eta cer da açants hori? oïhou (ègu)in cicin arnègous. Oustè (d)icit khantous a(r)i cisten hè(b)en: ètçou gotchè itçoulna(d)in. Ehotia cirèa, ènè aïta"?

9. "Es, ènè sèmia, ènouc hala, arraphostou èman cicin çaharrac. Hori (ègu)iten badout, boscarios bèthia niçalacouan douc. Khantatcen diic èta ou(r)ous guitouc, ècic badiic ountsa ceren. Nahi oukhan dèçacan ala ès, bèharco (d)ouc khantatou hïc è(r)è èta alèguè(r)atou gou(r)èki(la)n, cè(r)en èta hi(r)è anèya hila cèna arra phistou b(è)ita. O(r)aï sorthia balis bèçala (d)ouc: atso galdia cian, è(g)oun horra noun den arra hatsèmana".

Notes

(1) Lire toutes les lettres (: conserver à chacune le son qu'elle a dans l'alphabet français) aux exceptions suivantes près:
1° lire *ou* comme en français
2° *ill* -
3° *gn* -
4° *guè* -

(2) Lire *ec* comme dans le mot français *sec*
èn ou *en* - *ennemi*
er - *ver*
el - *cruel*

(3) L'è est l'e espagnol plutôt que l'è français.

(4) Ce mot *ètcitcin* est la traduction de *n'avait*, mais seulement pour le cas où l'on parle à une personne (homme ou femme) qu'on ne tutoie pas. En s'adressant à une femme qu'on tutoie, on dirait *ètcitinan*. Si l'on parlait à

un homme qu'on tutoie, on dirait *ètcitian*. Ces trois formes du verbe sont remplacées dans le basque labourdin par la forme impersonnelle *ètcitien*. Une remarque analogue s'applique à tous les verbes aux modes personnels, et à la 3è personne.

(5) Dans cette traduction la lettre *s* a deux sons: 1° celui qu'elle a dans le mot français *sou* 2° le son espagnol (sifflement obtenu en plaçant la langue comme pour prononcer j): c'est le s grossier béarnais. Ce second son est annoncé par un petit trait horizontal surmontant la lettre (: s̄).

(6) Presque personne n'étudie le basque dans les livres. Aucune oeuvre classique, d'ailleurs, n'est venue fixer les formes de cette langue. De plus, la plupart des habitants de Béguios sont illettrés. Ils n'ont aucune idée de la physionomie des mots écrits de leur langue. De là, chez eux, une articulation défectueuse: aucun effort n'est fait pour corriger les altérations de syllabes provenant, par exemple, des imperfections de l'organe vocal. Ainsi, à la longue, les mots subissent la perte ou la transposition de quelques lettres. Ces lettres qui, en ce moment, tendent à disparaître ou à se déplacer, à Béguios, sont, dans mes deux traductions, enfermées entre parenthèses rouges ou écrits à l'encre de même couleur au-dessus du mot.

(7) *y* a le son un peu plus dur que celui qu'il a dans le mot espagnol *ayudar*.

Béguios, ce 16 Xbre 1894
L'Instituteur,
G. Istebot

1279

ESKUIZKRIBUA IKUSI

Canton de Saint-Palais

Commune de Béguios

2ème traduction dans laquelle pour noter les sons du basque on a adopté l'alphabet le plus simple: un alphabet où chaque son est représenté par un signe unique (où un signe ne représente jamais qu'un son).

Haur prodigua

1. Aïta batek etzitzin bi seme bezik. Gaztenak erran zakozun be(r)e aitari: "Ordu (d)izi ene nausi izan na(d)in eta sos ukhan deza(d)an. Beha(r d)izit juan ahal izan eta kartier ikhusi. Pharti zazu zu(r)e unthasuna, eta ema(d)azu nik ukhan beha(r(2) d)utana. - Bai, ene semia, erran zizin aitak; nahi dukekan bezala. Gaichtakin bat hiz eta iza(n)en hiz punitia". Ge(r)o za(b)alduz tieta bat, phartitu zizin be(r)e unthasuna eta hartan (eg)in bi zathi bardinak.

2. Zunbeit e(g)unen burian, seme gaichtua juan zuzun herritik fierra(r)ena (eg)inez eta adio erran gabe nihuri. I(ra)gaan zitzin biziki larre, oihen batzu, ur handi batzu eta jin zuzun hiri handi batetala, nun despendiatu bitzien be(r)e sosa oro. Zunbeit hila(b)ethe(r)en burian, behar ukhan zitzin saldu be(r)e trastiak emazte zahar bati eta bera engayatu muthil izaiteko: igorri zizien elgeta(l)at han zaintzeko astuak eta idiak.

3. Ordian izan zuzun biziki male(r)us. Etzizin ukhan gehiau ohe(r)ik lo (eg)iteko gauaz, ez su(r)ik be(r)otzeko hotz (egu)iten zienian. Hain gose handia zizin zunbeit aldi nun jan bitzuzkeen urdek jaten tuzten aza hosto eta fruta usteldu hek; bena nihuk etzakozun deus em(a)iten.

4. Ats batez, tripa hutsik, utzi zizin be(r)e buria e(r)orte(r)a eskabela baten gaira, so (eg)iten ziela(r)ik leihotik ahinki airian za(b)iltzan chorier. Ge(r)o, ikhusi zitzin agertzen zerian argizeitia eta izarrak, eta erran zizin be(r)e buriari nigarrez ari zela(r)ik: Hantche, ene aita(r)en etchia bethia duk muthilez, zuñek bitute ogi eta a(r)no, arrutze eta gasna, nahuten bezainbeste. Denbo(r)a hortan, ni, gosez hiltzen nuk he(b)en.

5. "Ebien, jeikiko nuk, jua(n)en nuk ene aita(r)en edi(r)eite(r)a eta erra(n)en dakoat: Bekhatu bat (eg)in nizin, nahi ukhan zintu(d)anian utzi. Oben handia ukhan nizin, eta behar nuzu punitu, hori ba(d)akizut untsa. Eznezazula gehiau deit zu(r)e semia, trata nezazu zu(r)e muthileta(r)ik azkena bezala. Obendun izan ninduzun, bena chifritzen ninduzun zuta(r)ik urhun".

6. Aita be(r)e ba(r)atzian zuzun, be(r)e lilien ihiztatzen finitzen: bisitatzen zitzin sa(g)artziak eta mahatsak. Ikhusi zienian jiten bidia(r)en gañan be(r)e semia

oro kukutia izerdiz eta erhautsez, zangua herrestan, doidoia hori sinhetsi ahal ukhan zizin. Galde(g)in zizin be(r)e buriari behar zienez punitu ala behar zakonez barkhatu... Azkenian, nigarrak begietan za(b)aldu zazkotzun besuak, eta be(r)e buria aurdikitziaikin ha(r)en lepho(r)a eman zakozun pot gozo (b)at.

7. Ge(r)o jar a(r)azi zizin be(r)e semia; deithu zitzin be(r)e jendiak eta be(r)e aizuak: "Nahi (d)izit maithatu lehen bezala, haur gaichua, erran zeizun bildu zieneko. Aski punitia izan duzu: nihuk o(r)ai eztezakola erreprotchu(r)ik bihi bat (eg)in. Zaizte ikhuste(r)a ; ekharrakozie fite besta pullit bat, ezarrazkotzie behaztuñ bat ehian eta zapata berriak zanguetan. Hartuko ahal duzie ere ollar, gita, eta ekharriko aatche (b)at huna phikoko: eda(n)en diizi, ja(n)en elgarrekin eta (eg)inen phesta handi bat".

8. Muthilek obe(d)itu zizien be(r)e nausiari eta ezarri zizien zerbita eder bat mahaña(r)en gañan. Memento berian, seme gehiena heldu zuzun ihizitik be(r)e chakhurrekin: "Eta zer da azantz hori? oihu (eg)in zizin arneguz. Uste (d)izit khantuz a(r)i zizten he(b)en: etzu gotche itzul na(d)in. Ehotia zirea, ene aita"?

9. Ez, ene semia, enuk hala, arraphostu eman zizin zaharrak. Hori (eg)iten badut, bozkarioz bethia nizalakuan duk. Khantatzen diik eta u(r)us gituk, ezik badiik untsa ze(r)en. Nahi ukhan dezakan ala ez, beharko (d)uk khantatu hik e(r)e eta alege(r)atu gu(r)eki(la)n, ze(r)en eta hi(r)e aneja hila zena arra phiztu b(e)ita. Orai sorthia baliz bezala (d)uk: atzo galdia zian, e(g)un horra nun den arra hatzemana.

(1) Voir cet alphabet ci-dessous.
(2) Si on fait entendre ces deux lettres, c'est le t suivant qui disparaît. Voir la 1ère traduction.

Alphabets

employés dans les deux traductions ci-jointes, et mis en regard de l'alphabet français.

Alphabet français	Alphabet basque, dont aucun élément n'est jamais nul dans un mot,	
	de la 1ère traduction:	de la 2e traduction le plus simple: où chaque conserve toujours le même son
a	*a*: C'est plutôt l'a espagnol que l'a parisien	*a*: C'est plutôt l'a espagnol que l'a parisien
b	*b*: Même son qu'en français	*b*: Même son qu'en français
c	*c*: Mêmes sons qu'en français	*z*: Remplace toujours c ou s au son sifflant
d	*d*: Même son qu'en français	*d*: Même son qu'en français
e é è ê è:	*è:* C'est plutôt l'e espagnol que l'è français	*e*: C'est plutôt l'e espagnol que l'e français
f	*f:* Même son qu'en français	*f*: Même son qu'en français
g	*g*: Même son dur qu'en français. Ne se trouve jamais devant e, i	*g*: A toujours le son dur (même devant e, i)
h	*h*: Toujours aspiré	*h:* Toujours aspiré
i	*i*: Même son qu'en français	*i*: Même son qu'en français
j	"	*j*: A toujours, à peu près, le son de y dans le mot esp. ayudar

k	*k*: Même son qu'en français	k: Remplace toujours c (dur) des a, o, u, ou, l, r, et à la fin des mots - remplace aussi qu devant e, i
l	*l:* Même son qu'en français	*l:* Même son qu'en français
m	*m* ------- *&* ----------	*m* ------- *&* ----------
n	*n* ------- & ----------	*n*: ------- & ----------
o	*o* ------- & ----------	*o* ------- & ----------
p	*p* ------- & ----------	*p* ------- & ----------
q	“	“
r	*r:* Mêmes sons qu'en français	*r:* Mêmes sons qu'en français
s	*s*: Même son sifflant qu'en français Employé seulement comme dernier élément des syllabes.	*s*: A toujours le son grossier béarnais ou espagnol
t	*t*: Même son dental qu'en français	*t:* Même son dental qu'en français
u	“	*u:* Se lit toujours *ou*
v	“	“
x	“	“
y	*y*: Même son, à peu près, que dans le mot esp. ayudar	“ (remplacé par j)
z	“	Voir plus haut: la 3ème lettre
ou	*ou*: Même son qu'en français	“ (remplacé par u)
ch	*ch*: ------- & ----------	*ch*: Même son qu'en français
gn	*gn*: ------- & ----------	*ñ*: de l'alphabet espagnol
ill	*ill*: ------- & ----------	ll: ------- & ----------
“	*s*: Son du s grossier béarnais ou espagnol	Voir plus haut: la 18ème lettre
“	*tt*: C'est le t enfantin. N'a pas trouvé d'emploi dans la traduction	*tt*: C'est le t enfantin. N'a pas trouvé d'emploi dans la traduction

G. Istebot
Instituteur à Béguios

1280

ESKUIZKRIBUA IKUSI

Commune de Béhasque Lapiste

Canton de St-Palais

Haur errebelatia (prodigua)

1. Guizon batec etzitien bi seme beizic. Gastenac erran zaïon bere aitari. "Ordu da ene buriaren nausi izan nadin eta ukhan dezadan sos. Behar dut hemendic yoan eta lekhu ikhusi. - Pharti zazu zure hontarsuna, eta emadazu nic ukhan behar dutana. - Ba, ene semia, dio aitac: nahi ducan bezala. Gaichto bat hiz. Guero harmeiru bat zabaltzen du, phartitzen du bere huntarsuna eta eguiten bi pharte bardinac.

2. Egun gutien burian, seme gaichtoa yoan zen herritic, fierrarena eguinez, eta nehori adioric eguin gabe. Phasatzen du hanitz landa, oyhen eta ur handi, eta heltzen da hiri handi batetara, non despendiatu beitzien bere sosa oro. Zonbeit hilabeteren burian, saldu behar ukhan zituen bere arropac emazte zahar bati eta yarri behar izan zuen muthil bezala: igorri zuten landetarat astuen eta idien begiratzera.

3. Ordian hanitz maluros izan zen. Etzien guehiago oheric gauaz lo egiteco, ez eta suic, hotz egiten zienian berotzeco. Zombeit aldiz haimbestetainoco gose handia zien nun gogotic yanen beitzituen urdec yaten duzten aza osto eta fruitu usteldiac: bainan nihorc etzacon deus ere emaiten.

4. Ats batez, sabela hutsic, bere buria usten du erortzera banca baten gainera, eta leihotic so egoiten da airian arhinki zabiltzan chorier. Guero ikhusten tu zeruan ilhargia eta izarrac, eta bere baithan erraiten du nigarrez zagolaric: " Han, ene aitaren etchia bethia da muthilez: badute nahi duten bezaimbat ogi, arno, arrautze eta gazna. Ni, aldiz gosiac hila nago hemen.

5. "Eh bien, yeikico niz, yoanen niz ene aitaren ganat eta erranen dacot: Egin nien bekhatu bat, zu kitatu nahi izan zintudanian. Oguen handia ukhan nien, eta behar nuzu punitu, badakit ontza. Ez nezazula guehiago deit zure semia, trata nezazu zure muthiletaric azkena bezala. Oguendun izan nintzan, bainan phenetan nintzan zutaric urhun.

6. Aita bere baratzean zen, bere lilien hurtatzen finitzen: sagartziac eta mahatzac bisitatzen zituen. Ikhusi zienian bere semea bidean yiten, dena izerdiz eta erhautsez bethia, zango bat bestiaren aitzinian ezin ezarriz, etzien kassic sinhesten ahal. Bere buriarekin ibili zien hea punitu ala barkhatu behar othe zacon. Azkenecotz, nigarra begian besuac zabaltzen ditu, eta tinkatzen dielaric emaiten daco pot handibat.

7. Guero bere semea yarrarazten du: Oïhu egiten du bere yende eta auzuer: " Lehen bezala nahi dut maithatu, gaicho haurra, diote erraiten, elgarretara bildu zireneco. Aski punitia izan da: nehorc ez dezacola orai erreprochuric batere egin. Yin ziste haren ikhustera: Ekharracozie behala abillamendu pullit bat, ezarracozie ehian ehaztunbat eta oski berriac zangoetan. Hatzemaiten ahal duzie ere oïlar eta ahate, eta ekharten hiltzeco hon den aratche bat: edanen dugu eta yanen elgarrekin, eta eginen phesta handi bat".

8. Muthilec bere nausiari obeditu zuten eta ezarri dahailla eder bat mahaïnian. Memento hartan berian, seme guehiena yiten da ihizetic bere sakhurrekin. "Zer da arren assantz hori? du oïhu egiten yuramenduca. Iduri zaut khantuz ari zistela hemen, ez da goitche arra yin nadin. Ehotu zirea, ene aita"?

9. Ez, ene semia, ez nuc ehotu, dio errepostu guizon zaharrac. Hola egiten dut zeren eta alegrantziaz bethia beniz. Khantuz ari gira, irus gira, eta badugu zeren. Hic nahi ala ez nahi, beharco duc khantatu gurekin, eta gurekin ere alagueratu, Zeren eta hire anaya hila zena bizirat arra yin baita. Ara sorthu balitz bezala duc: atzo galdia zukan, egun horra non edirena den".

Puyade

1281

ESKUIZKRIBUA IKUSI

Commune de Beyrie

Canton de St-Palais

Haour prodigoua(1)

1. Guizonbatec etzitien bi sémé bézic. Gazténac érantzacozoun béré aitari: "Ténoria loukezou éné bouriaren naousi izan naïn éta oukhan dézadan dihourou. Béhar nikezi youan éta bazter ikhousi. Pharti zazou zouré hountasouna éta éman ézazou éné zouzéna. - Baï, éné sémia, éranzizin aïtac: "hic nahoukan bézala. Gachtoua hiz éta izaïn hiz pounitia". Guéro tirouarbat idokiric, phartitou zizin béré hountasouna eta éguin zizin bi pharté bardinac.

2. Zounbéit égounen bourian, sémé gachtoua youan zouzoun héritic, iten zielaric fiéraïna, éta éran gabe adioïc néhori. Couritou zizin anhitz bazter, oïhan, éréka éta yin hiri handi batétara, noun despendiatou bitzien béré dihourou gouzia. Zounbéit hilabétéin bourian béhar oukhan zitzin saldou béré aropac émazte zahar bati éta béré bouria acordatou mouthil yartzeco: igori zizien alhorétat han béatzéa astouen éta idien.

3. Ordian, aras malérous zouzoun. Etzizin guéhiago ohéric gaouaz lo itéko, ez éta souic bérotzéco hotz zénian.Zounbéit aldiz, haïn gosé handia zizin yanen béitzitien ourdec yaten touzten aza osto éta froutou ousteldou hec: béna néhoc étzacozien éméiten déouséré.

4. Gaoubatez, tripa houtsic, outzi zizin érortéra béré bouria cachéta baten gagnéa, soïten zielaric léihotic choriac zognac hégaltatzen bitzien ahinki. Guéro ikhousi zitzin aguertzen zélian arguizéitia éta izarrac éta éran zizin béré bithan nigar iten ziélaric: Hantche, éné aïtaïn étchia béthia béita mouthilez zougnec béitouté ogui éta ano, araoutze eta gasna, nahouten bézéinbat. Dembora bérian, ni gosiac hiltzen nizi hémen.

5. Béraz, nahizit yéiki, youaïn nouzou éné aitaren hatzemaïtéra eta eranen dacozout: Békhatoubat yin nizin nouiz éta éré nahi oukhan béinien zou outzi. Oukhan nizin oguen handia, éta béhar nouzou pounitou, badakizout ountsa. Enezazoula guéhiago déit zoure sémia, trata nézazou zoure azken mouthila bézala. Oguendoun nindouzoun, béna énéatzen nintzoun zouré ganic ouroun.

6. Aïta béré baratzian zouzoun, béré lilien arosatzen finitzen ari: biyitatzen zitzin sagartziac éta mahatsac. Ikhousi ziénian yten bidian béré sémia izerdiz eta erhaoutsez béthia, zangoua hérestan, doïdoïa sinhetsi zizin. Béré bouriari galdéin zizin béhar ziénez pounitou ala béhar zacon barkhatou. Afin, nigarrac béguiétan zitiélaric, bésouac hédatou zazkotzoun, éta aourthoukitzen ziélaric béré bouria haen léphouaen gagnéa, éman zacozoun pot handibat.

7. Guéro, yararazi zizin béré sémia; déithatou zitzin béré yendiac éta aïzouac:"Nahizit maïthatou léhen bézéla, haour gachoua, eran ziézoun bildou zitiénéco. Aski pounitia izan douzou: néhoke oraï eztezacotela yin éréprotchouic. Zaïte ikhoustéra; ékhar acozié fite barnéko poillit bat, ézar acozié éhaztounbat éhian éta zapata bériac zangouétan. Hartzen ahal toukézié éré oïllarac, ahatiac éta ékhartzen aratchébat hiltzéco houn déna: édaïn dizi, yanen elgarekin éta éguinen phesta handibat.

8. Mouthilec obéditou zizien béré naousiari éta ézari zizien tahailla éderbat mahaïaïn gagnian. Mémento berian sémé guéhiéna heldou zouzoun ihizitic béré zakhourékin: "Zerda ba azantz hori? oïhou éguin zizin arnégatzen ziélaric. Ouste dizit khantatzen douzien hémen; étzouzoun gotché yin nindaïn. Ehoua zirea, éné aïta"?

9. Ez éné sémia, énouzou hala, éresponditou zizin zaharrac. Hori éiten baout, zéren éta bozkarioz béthia biniz. Khantatzen dou éta irous guira, ezik badizou zertaco. Hic nahi ala ez, hic éré béharcodouc khantatou éta alaguératou gourékin, zendaco éta hiré anéia hil zena phistou béita. Oraï sorthou bézala douc: atzo galdia zoukan, égoun houna hatzémana.

L'Instituteur de Beyrie,
Hoquina - Urruty

Quelques remarques sur la prononciation de la langue basque

1° D'une manière générale, on prononce toutes les lettres séparément, sauf le son: *ou*

2° On dit:

inne pour in
anne - an
enne - en
é-i - ei
a-i - ai
o-i - oï
onne - on
se - z

3° Tous les *é* sont fermés.

4° La lettre *s* a un son gras comme dans la prononciation de la langue béarnaise: appuyer la langue sur le palais, serrer les dents et avancer les lèvres.

1282

ESKUIZKRIBUA IKUSI

Commune de Camou-Suhast

Canton de Saint-Palais

Traduction du morceau intitulé "l'Enfant prodigue" en langue basque (dialecte bas-navarrais) avec orthographe et sons propres à cette langue.

Haŭr igorlia

1. Gizon batek etzitien bi seme bezik. Gaztenak erran zien bere aitari: "Ordu da izan nain ene naŭsi eta ŭkhan dezaan dihuru. Behar dut hementik joan ahal izan eta ikhŭsi kartier. Pharti zazu zŭre ontasuna, eta emanezaazu ŭkhan behar duana. - Bai, ene semia, erran zien aitak; naŭkan bezala. Gaisto bat hiz eta punitia izain hiz". Gero zaaltziaikin tireta bat phartitu zien bere ontasuna eta hartarik egin zitien bi pharte berdinak.

2. Hantik egun gutien burian, seme gaistoa joan zen herritik eguinez fierraina, erran gabe adio nihori. Trabersatu zitien biziki larre, oihen, ŭr handi eta jin zen hiri handi batetala nŭn despendiatu bitzien bere dihuru guzia. Zombeit hilaitein burian, saldu behar ŭkhan zitien bere hatiak emazte zahar bati eta acordatu mŭthil izaiteko: igorri zuten elgetalat han beiratzeko astoak eta idiak.

3. Ordian, izan zen biziki malerŭs. Etzien gehiaŭ ŭkhan oheik lo egiteko gaŭaz, ez suik berotzeko hotz zenian. Bazien zombeit aldiz hain gose handia, gootik jain bitzŭken aza hosto eta fruta ŭsteldu ŭrdek jaten tuzten hek.

4. Ax, batez, sabela hŭxa, utzizien bere buria eortzea kachet baten gaira, so egitiaikin leihotik chorier, zoinak hegaldaka beitzoatzan ahinki. Gero ikhŭsi zitien agertzen zerian argizaitia eta izarrak eta erran izan zien bere buriari nigarrez: Hanchet, ene aitain etchia bethia da sehiz zoinek baitute ogi eta arno, arotze eta gasna, nahi duten bezainbat. Arte hortan, ni, goseik hiltzen niz heben.

5. E bien! jeikiko niz, joainiz edieitea ene aitain eta errain dakot: Egin nien bekhatu bat noiz eta ere nahi izan bitzintudan kitatu. Ŭkhan nien oben handia, eta behar nuzu punitu, badakit onxa. Ez nezazula gehiago deit zŭre semia, trata nezazu zŭre mŭthiletaik ondarra bezala. Obendun izan nintzan, perituz nindaŭn urrun zutaik.

6. Aita zen bere baratzian, finitzen zitielaik ŭrthatzia bere liliak: bisitatzen zitien saartziak eta mahaxak. Noiz eta ere ikhŭsi bitzien jiten bidain gagnan bere semia dena kŭkŭtia izerdiz eta erraŭxez, herrestatux zangoa, doi doia sinhexi ahal izan zien. Berari galdatu zien behar zŭkenez punitu edo barkhatu. Azkenian,

nigarrak begietan, luzatu zazcon besoac, eta aŭrdikitzen zelaik hain lephora eman zacon pot handi bat.

7. Gero jarrarazi zien bere semia, deithu zitien jendiak eta aizoak: "Nahi dut maithatu lehen bezala, gaicho haŭrra, erran zeeten bildu zieneko. Izan da aski punitia: nihok orai ezdezakon egin batere erreprotchuik. Zaizte hain ikhŭstea: ekhar zakozie fite barneko pollit bat, ezar akozie behaztun bat ehian eta oski berriak zangoetan. Hartu ahalko ere dŭzketzie ollarrak, gitak eta ekharri ahalko chaal bat hiltzeko hun dena: edain dugu, jain dugu elgarrekin eta eginen dugu phesta handi bat.

8. Muthilek obeitu zuten beren naŭsiari eta ezarri zuten dahalla eder bat mahagnain gagnian. Memento berian, seme gehiena itzultzen zen ihizetik bere chakhurrekin: "Zer da beraz azantz hori? oihu egin zien arneguz. Ŭste dut khantuz ari zizten heben; ezta gotche itzul nain. Ehotia zirea, ene aita"?

9. Ez, ene semia, ez niz hala, ihardexi zien zaharrak. Egiten baŭt hori, hori da bethia biniz boskarioz. Khantatcen dugu eta irŭs gira, ezik badugu onxa arrazoin. Nahi ŭkhan dezakan edo ez beharko dŭk khantatu hik ere eta alegeratu gŭrekin, zeren eta hire aneia zoina hila bitzen itzuli bita bizirat. Orai sorzetik heldu baliz bezala da atzo galduik zen, egun horra nŭn den arra hatzemana.

Pour traduction conforme,
L'Instituteur public de Camou-Suhast,
J. Pitrau

Notes diverses

1. e prononcer é (pas d'e muet en basque)
2. g - g, devant n'importe quelle voyelle; jamais j comme en français
3. h prononcer h, en aspirant toujours
4. j - y, comme l'y français
5. kh - kh, en aspirant fortement la lettre h
6. ll - ill, en mouillant
7. ph - ph, en appuyant sur p et en aspirant h; jamais comme en français
8. r prononcer r, toujours avec le son rude
9. s - s, avec le son sifflant et mouillé à la béarnaise
10. th - th, en aspirant fortement la lettre h
11. u - u, comme en français
12. u - ou, à l'espagnole, dans les mots où cette lettre est surmontée d'une croix (u)
13. x prononcer ts, à la béarnaise, son sifflant et mouillé
14. z prononcer c avec sifflement faible, jamais comme le z français
15. ai prononcer aï, jamais é
16. ei - eï, jamais é
17. oi - oï, jamais oi
18. en - énn, jamais an
19. in, on, un prononcer inn, onn, unn

1283

ESKUIZKRIBUA IKUSI

Commune de Domezain-Berraute

Canton de Saint-Palais

Haür prodigüa

1. Guizon batec etciin bi seme becik. Gastenac erran tciin bee aïtari: "Orduïci izan naïn ene naüsi eta ukhan dezaan dihuru. Behartcit yuan ahal naïn eta bazter ikhus dezaan. Pharti zazu zue untasuna eta eman ezaazu nic ukhan behar duana. - Ba, ene semia, erreïten tci aïtac, nahi ucan bezala. Seme gaïchto at hiz eta punitia izaïn hiz". Gueo, zabaltcen tcielaïc tietaat, phartitu zi in bee untasuna eta bi pharte berdinac in.

2. Egun bakhar gutiin onduan, seme zarra yuan tzu un herritic, fierraïna inez eta adio nehori erran gabe. Igaan tciin othar biciki, oïhan, uhaïtz eta yin hiri haündi batea nun igorri beïtcien bee dihuru gucia. Zumbeït hilaïtheïn burian, behartu citziakozun bere arropac saldu emazte zahar bati eta bee buria eman muthil izeïteco: igorri zizien alhorretaat asto eta idi beyatcea.

3. Ordian izan tzuun biciki maleüs. Etciin guehio oheïc ukhan gaüaz lo iteco ez eta suic beotceko dembora hotza cenian. Haïn tzuun gosetia zumbeït aldiz nun gootic yaïn beïtcitien urdec yaten tuzten aza osto eta frutu ustelac; bena etciakozien nehokec deusee emeïten.

4. Atxalde atez, sabela hutxic, bee buria eortcea utci ziin cachetaaten gagnea, leïhotic so itentcielaïc ahinki aïrian ibiltcen tcien chorier. Gueo ikhusi citzin cerian aguertcen argui ceïta eta izarrac eta nigarrez bee baïthan erran tciin: Hantche, ene aïtaïn etchia betheïc duc muthilez zuïnec ogui, ano, arroltce eta gasna beïtute nahi uten bezaïmbat. Demboa hortan, ni gosez hiltcen nuc heen.

5. Untxa! Chutituco nuc, yuaïn aïtaïn atcemeïtea eta hari erraïn: Bekhatu bat eguin nizin nahi ukhantcintuanian utci. Oben haundia ukhan nizin eta behar nuzu punitu, baakizut hori untxa. Guehio ez nezazula deïth zue semia, trata nezazu zue azken sehia bezala. Obendun izan nintzun bena peritcen ari nintzun zutaïc urhun.

6. Aïta bee baatcian tzu un, bee lilien arrossatcen finitcen ari: saartciac eta mahatxac bisitatcen zitzin. Ikhusi cienian bidiaïn gagnian yiten bee semia izerdiz eta erhaütxez oro betheïc doï doïa sinhetxi ahal ukhan tciin. Bee baïthan galdin tciin behar tcienez punitu ala behar tzakon barkhatu. Azkenian, nigarrac beguietan, hedatu ziazkotzun besuac eta eman pot haundi bat yaüzten tcelaïc haïn lephoa.

7. Gueo yar aaci ziin bee semia, deïthu zitcin bee yendiac eta aïzuac: "Nahi icit lehen bezala maïthatu, haür gaïchua, ciezun erran bildu zien bezaïn sarri. Aski punitia izan tzu, oraï nekokec ez dezacotela eassiaïc eguin. Zaïzte ikhustea,

ekharracozie fite barneco pollit bat, ezarracozie ehaztun bat ehian eta oski berriac sognian. Hartcen ahalco ucie ere oillar, guita eta ekhartcen hiltceco hun den chaal bat. Elgarrekin edanen tciü, yaïn eta phesta haündi bat eguinen".

8. Sehiec obeditu cicen been naüsiari eta ezarri dahailla eder bat mahayaïn gagnian. Ichtant berian, seme gueyhena ihizitic heldu zuun guieleat bere zakhurrekin: "Cer da ba azantz hori? bee baïthan oïhu eguin tciin yuamentu inez. Khantuz aï cizte naski heen; etzu goïtche yin nindaïn guieleat. Eho cirea, ene aïta?

9. Ez, ene semia, enuc hala, arrapostu emeiten tci, zaharrac. Hori iten baüt, duc ceen beïniz alegrantciaz bethia. Khanthatcen diaou eta irus guituc ezin badiaou untxa certaz. Nahi ukhan dezakan ala ez, hic ée khantatu beharco üc eta aleguerat beharco hiz guëkin, ceen hie aneya hilic cena arra yin beïta bizirat. Sortcetic heldu baliz bezala uc: atzo galdia zukan, horra egun berriz atcemana".

Inutile d'ajouter qu'en basque:
1° Tous les *c* sont fermés
2° *u* se prononce *ou*
3° *z* le son de *s* ou *ç*
4° *s* n'est pas sifflant, il est doux, il tire du *x* français et du *je* français
5° *an, in, on, un, en,* se prononcent *ane, ine, one, oune, ene* mais avec l'e très faible.

Dans cette traduction, les lettres qui ne se prononcent pas ont été supprimées. C'est l'idiome usuel de la commune.

Domezain, le 31 décembre 1894
L'Instituteur,
B. Primorena

1284

ESKUIZKRIBUA IKUSI

Commune d'Etcharry

Canton de Saint-Palais

Haour prodigoua

Guisson batéc étsissun bi sémé baïssic. Gasténac éran sin béré aïtari: "Démbora dussu issan nadin éné bussagui éta ukhén déssadan diharu. Béharsi jouan ahal issan nadin éta icous déssadan baster. Pharti sassu souré ountarsuna éta éman éssassut sér-é ukhan béharduna. - Baï , éné sémia, éran sién aïtac; nahi isaïn ducan béssala. Gaïchtobat his éta issanén his punituïc". Guéro sabaltsian tiéta bat, phartitu sién béré ountarsuna éta éguin sién bi pharté bardinac.

Egun gutin landan, sémé gaïchtoua jouantsén héritic éguitiaïquin fiéraïna, éta éran gabé adio nihouri. Trébésatu sién hanitch mendi sabal, oïhan uhéïts éta jin sén hiri handi batéta, noun déspéndiatu béïtsién béré diharu gussia. Hilabété soumbaïten burian, béhar ukhén sién saldu béré pildajiac émasté chahar bati éta béra alogatu moutil issaïtéco: igori sutén alhorétat astouén éta idién han béguiatséco.

Ordian, issan sén hanitch maléous. Etsién ukhén guéhio ohéïc lo éguitéco gaouas, es éta suïc béré béotséco hots éguitén siénian. Bassién soumbéït aldis haïn gossé handia noun janén béïtsién ourdec jatén dutén assa osto éta fruta higotu héc béna nihourqué etsiotén émaïtén déusé.

Atsaldé batés; sabéla hutsic, utsi sién béré buria intéa cachéta batétaïn gagnéa soguitiaïguin léihotic choriac hégaldatsén ahinqui. Guéro icoussi sién aguertsén sélian arguissaguia éta issarac éta béré buriaï éran sion nigarés sagolaïc: Han, éné aïtaïn étchia béthéïc da moutilés sougnéc(1) béituté ogui éta ardou, araoutsé éta gasna nahi dutén bésséïn besté. Ber démboran(2) ni hiltsén nis gosés hébén.

"Eh bien, jeïquico nis, jouanén nis idiéïtéa éné aïtarén éta éranén dacot: Eguin issan nién békhatu bat, nouïs-é nahi isan béïtsun tudan quitatu. Issan nissun oguén handia éta béharsi puni néssassun badaquit ountsa. Enésassula déïth habo souré sémia, trata néssassu souré asquén moutila béssala. Oguéndun issan nussu(3), béna ésméïatsén nintsun sutaïc hurun". Aïta béré baatsian sussun béré lilién arosatsén finitsén: bysitatsén sissun sagartsiac éta mahatsac. Nouïs é icousi béïtsién jitén bidian béré sémia oro coucoutuic issérdis éta érhaoutsés sangoua téréstan, ahal isan sién doï doïa sinetsi. Béré burïaï galdéguin sion béhar sénés puni léssan édo barkha lésson. Enfin nigarrac béguiétan, béssouac hédatu sitson éta daoustiaïquin(4) harén léphora émaïtén daco pot handi(5) bat.

Guéro jarassi sién béré sémia; déïthu sién béré jentiac éta aïssouac: "Nahi dut maïthatu léhén béssala gaïcho haoura éran sén, bilduic issan sién béssén sari. Issan da asqui punituic: nihourqué oraï és déssacoten éguin baté éréprotchuic. Saïsté harén icoustera; ékhar éssacossié fité paléto éjer bat; éssar éssacossié éhastun bat érhian éta osqui béri batsu sangoétan. Ahal duquéssié éré hartsén ollar, ahaté éta ékhartsén aatché bat hiltséco houn déna(6): édanen dugu(7), janén élgaréquin éta éguinén phésta bat handia".

Moutiléc obéditu sutén bérén bussaguia éta éssari sutén dahalla édér bat mahagnaén gaïgnén. Bér démboran sémé guéhiéna ara jitén sén ihissétic béré chacuréquin: "Sér da béras hiots hori? éraïtén du(8) juatsén siélaïc.Ousté dut cantatsén dussiéla hebén; ésda goïsségui ara jin nadin. Erho siéïa éné aïta"?

"Es, éné sémia, ésnuc hala, arapostu émaïten du chaharac. Eguitén badut hori sertaco éta béthéïc béïnis boscalentsias. Cantatsén diagu éta irous gutsac, sérén éta béïtugu sertas. Nahi issan déssacan ala és, béharco duc cantatu hic éré éta alaguératu gouréquin, sérén éta hié anaïa hilic séna ara jin béita bissilat. Sorthu(9) béri balis béssala duc: atso galduic sukan, égun hora idiénic.

L'Instituteur,
B. Muguelar

(1) lesquels pour "qui"
(2) dans le même temps
(3) coupable j'ai été
(4) tombant
(5) grand au lieu de gros
(6) qui est bon
(7) nous boirons
(8) dit-il
(9) nouveau-né

Nota:

Les "s" soulignés ont un son sifflant et les autres le son doux de l's français.
Le "h" est aspiré sauf dans ch qui se prononce comme en français.
Le "c" a partout le son dur.
Le "én" a le son de l'"in" français.
Le "t" se fait sentir partout.
"un" ne se prononce pas comme en français, il faut dire "u-n".

1285

ESKUIZKRIBUA IKUSI

Commune de Gabat

Canton de Saint-Palais

Haür igortzale handia

1. Guizon batec etzin bi sémé bézic. Gazténénac erran tzin béré aïtari: "Orduïci izan naïn éné naüsi éta ukhan dézan dihuru. Béhar tzi ukhan ahal dézan héméntic yuan éta ikhus dézan lékhu. Phartaya zazu zure ontasfuna, éta émazu éni zer éré béhar baïtut ukhan. - Baï, éné sémia, erran tzin aïtac; Nahi dukékan bézala. Hi hiz gachto bat éta izaïn hiz punitia". Guéro, idéïtzén ciélaic tiroir bat, pharthayatu zin béré ontasfuna éta in citzin bi pharté berdinac.

2. Egun gutin burian, sémé gachtua yuan tzun herritic iten ciélaïc handiaïna, éta erran gabé adio nihuri. Trébésatu cin biciki othar, oïhan, urhandi, éta yin tzun hiri handi batétara nun despéndiatu béïtzin béré dihuru guzia. Zumbéït hilaïtéïn burian béhar ukhan citzin saldu béré arropac émazté zahar bati éta béra logatu muthil izaïteco: igorri cizien elgétarat béatzéa asto éta idi.

3. Ordian, izan zun biciki malérus. Etzin ukhan géhio ohéic loïtéco gaüaz, ez éta éré suïc béotzéco noïz éta éré itén béïtzién hotz. Bacin zumbéït aldiz gosé bat haïn handia nun yaïn béïtzitién aza hosto éta fruta ustel hec yanac diénac urdez; béna nihukec etzacocién émaïtén deüséré.

4. Gaü batez, sabéla hutsic, béra érori zun escabela batén gagnéra, so itian léïhotic chorier zugnac aïratzén béïtzién ahinki. Géro ikhusi zitzin agertcén cérian argizaïtia éta izarrac, éta bérari erran tzin nigarrez: Hantché, etchia éné aïtaïna duc béthia muthilez zugnec baïtuté ogi éta ano, arroltzé éta gasna, nahiutén bécémbat. Dembora hortan, ni hiltzén nuc gosez hémén.

5." Béaz, yékiko nuc, yuaïn nuc hatzémaïtéra éné aitaïn éta erraïn dacoat: In nicin béhkatu bat, noïz éta éré nahi ukhan baïtcintutan quittatu. Ukhan nicin hobén handia, éta béhar nuzu punitu, bâkizut untsa. Ez nézazula déït géhio zuré sémia, trata nézazu zuré muthil undarréna bezala. Culpadun nintzun, béna sofritzén nicin zutaïc urhun".

6. Aïta béré baratzian zun, finitzén ari arrosatzén béré lilién: bisitatcén citzin sartziac éta mahatsac. Noïz éta éré ikhusi béitzién yitén bidiaïn gagnan béré sémia oro izerdiz éta erhautsez béthia, terrestatuz zangua, doïy doya sinhetsi ahal ukhan tzin. Bérari galdéïn tzin héya béhar tzinez punitu ala béhar zakonez barkhatu... Undarrian nigarrac bégiétan, hédatu zazcotzun bésuac, éta béra érortén célaïc hain léphora éman zacozun pot handi bat.

7. Géro yarraci zin béré sémia; oïhu intzin béré yénder éta aïzuer: "Nahicit hori maïtatu aïtzinian bézala, gaïcho haürra, erran céïtzun bildu ciénéco. Izan tzu aski punitia: Nihuc oraï ez dézakotéla horri ïn erréprotchuic. Yin cizte horrén ikhustéa; ékharracocié fité vesta pollit bat, ézarracocié éhastun bat éhian éta oski berriac zanguëtan. Hartico ahaltzié éré oïllarrac, gitac, éta ékhartzén ahal aatché bat hiltzéco hundéna: édaïn dizi, yaïn elgarrékin éta inen phesta handi bat".

8. Muthilec sinhetsi cicién bérén naüsiari éta ézarri dahaïla éder bat mahagnaïn gagnan. Méménto bérian, séméïc zaharréna heldu zun ihicitic béré chakhurrékin: "Zer da béraz azantz hori? errantzin gora arnégatuz. Ustéïcit khantuz ari cieztéla hémén; etzu gotché yin naïn. Ehotia ciréa, éné aïta"?

9. "Ez, éné sémia, ez nuc hala, errespondítu cin zaharrac. Hori itén baüt, duc nizalacuan béthia placerrez. Khantatzén dic éta gituc irus, cén éta béïtu solas. Nahi ukhan dézakan ala ez, béharcoc khantuz ari hic éré éta alégératu gurékin cén éta hiré annéya hila zéna arra phiztu béïta . Horiuc sorthu berria baliz bézala: atzo hila cian, égun hua horra arrahatzémana".

Explications

s et *ss* ont presque le son de *j*
z a le son de *s* ou de *ç*
ge a le son de *gue*
gi - *gui*

Dans le texte, tous les mots ont été écrits tels qu'ils se prononcent.

L'Instituteur,
Etcheberry

1286

ESKUIZKRIBUA IKUSI

Commune de Garris

Canton de Saint-Palais

Haur galdia
(Dialecte Bas-Navarrais)

1. Gizon batec etzitien bi seme bezic. Gaztenac erran zien bere aitari: "Ordu da ene nausia izan nadin eta dihuretan sar nadin. Nahinuke hementic yoan eta bazterrac ikusi zure huntasuna beheichzazu eta eman ukan behardutan hura. - Bai, ene semia, erraiten du aitac. Gaichto bat hiz eta gaztigatia izain hiz". Gero tiret bat, zabal ziarekin, bere huntasuna beheichi zien eta egin zien hartaz bi puchi berdinac.

2. Hantic guti egunen burian, seme gaichtoa herritic yoan zen balentria handian, eta nihuri agur egin gabe. Curritu zitien larre, oyhan, erreca biziki eta sartu zen hiri handi baterat nun ere bere dihuria chahutu bitzien. Zunbeit hillabeteren burian, bere hatiac saldu ukhan behar zitien emazte atso bati eta sartu zen muthil; igorri zuten elgetarat astoen eta idien beiratzeco.

3. Ordian biziki gaizki izan zen. Etzien gehiago oheric lo egiteco gauaz, ez suic berotzeco hotz egiten zienian. Hain gose chamina zien zunbeit aldiz, nun urdec yaten tuzten aza osto eta frutu ustel hec, yanen bitzituen: bainan nihoren ganic etzuen frits bat ukaiten.

4. Ats batez, sabela hutsa, utzi zuen bere buria alki baterat erorzera, soiten zielaric lehoitic ahinki hegaldaca ariziren choriac. Gero ikusi zitien argizaitia eta izarrac zeilian agertzen eta erran zien nigarretan zagolaric: Hanchet, ene aitaren etchia betia da sehiz ogian eta arnoan, arolzetan eta gasnan, asian direnac. Ni, denbora berian gosez hilzen ari niz hemen.

5. Beraz, yekico niz ene aitaren ganat yoanen niz eta erranen dacote: Huts bat eginien zurekilatic behechi ninzanian. Obendun handia izan ninzan eta behar nuzu gaztigatu, badakit unza. Enezazula gehïago zure semia izengla, ibil nezazu zure azken muthila bezala. Obendun izan niz, bainan aiharzen ninzan zure ganic urrhun".

6. Aita baratzian zen, bere lilien urtatzen bururatzen: sagartzen et mahatsen soiten arizen. Noizere ikusi baitzien, bidiaren gainian, bere semia arras izerdiz eta erhautzez betia, zangoa herestan, etzuen aise sinhetsi. Bere buriarekin ari izanzen heia behar zirenez gaztigatu edo barkhatu. Azkentan, nigarrac begiretan, hedatu zascon besoac, eta lephotic lotziarekin eman zacon pot gozo bat.

7. Gero yarriaraazi zien bere semia; etchecoer eta aizoer oihu egin zien: "Lehen bezala nahi dut maitatu, gaizo haurra, erran zien horier, bildu zirenian. Aski gaztigatia izan da: orai nihorc ez gaizkiric erran horri zatozte ikusterat; ekhar zakozie laster chamar pullit bat, ezhar zakozie ehaztun bat erhian eta oski berriac hoinetan. Hartico ahalzue oraino oilar eta ahate eta yinaaz aratche bat hilzeco huna: edanen, yanen dugu elgarekin eta phesta handi bat eginen".

8. Beren nausia obeditu zuten muthilec eta ezarri zuten dahail eder bat mahanaren gainean. Denbora berian, seme geihena, izulzen zen ihizitic bere ihiztorrekin: "Zerda beraz calapita hori? Oihu egitendu, arnegatux. Uste dut kantuz ari zirezten hemen; ez niz goize ethorzen. Erhotia zirea, ene aita"?

9. "Ez, ene semia, ez niz hala, ihardesten dio zaharrac. Hori egiten dut zeren bozcalenzia osaan bainiz. Kantuz ari gira eta allegrantzian gira, zeren hala gertatzen bita orena. Nahi edo ez, beharcoduc hic ere kantatu eta allegeratu gurekin, zeren hire anaya hila zena bizirat itzuli duc. Sortzen bezala duc: atzo galdia zucan, egun hor duc arra hatzemana.

L'Instituteur,
Laulhère

ESKUIZKRIBUA IKUSI

1288

Commune d'Ilharre

Canton de St-Palais

Haour prodigoua

1. Guiçoun batec etcitien bi sémé bécic. Gazténac erraïtén du béré aïtari: "Ordu dici içan naïn éné naoussia éta oukhan déça[d]an duhuru. Béhar [d]icit jouan ahal içan éta bazter ikhoussi. Pharthi çaçu çouré ounthassuna, éta éma[da]çu oukhan béhar du[d]ana. - Baï, éné sémia, erraïtén du aïtac; nahi[d]oucan béçala. Gachto bat hiz éta içanén hiz gaztigatia". Guio ça[b]alciaïkin tiréta [b]at, phartitu cién béré ounthassuna éta harta[r]ic intcitien bi pharté bardinac.

2. Egun gutin burian, sémé gaichtoua jouantcén herritic fierraïna itiakin éta erran gabé adio[r]ic nihouri. Igan cién biciki larré, oïhén éta ouhaïtz, éta jintcen hiri handi batétala, noun chahatu bitcien béré duhuru gucia. Çounbéit hilaïtén burian, béhar oukhan citién saldu béré phildac émazté çahar bati éta béré buria énganatu mouthil içaïteco: igorri çutén elguéta[r]at han bé[r]atcéco astouac éta idiac.

3. Ordian içantcén arras dohacabé. Etcién guéhiaou ohé[r]ic loïtéco gaouaz, ez su[r]ic bérotcéco hotzcénian. Çounbéït aldiz haïn gossé handia cién noun go[g]otic jaïn bitcitien ourdec jatén tuztén aça hosto éta frutu ousteldu hec, béna nihourec etçacon émaïten déousé.

4. Gaou batez, sabéla houtsa, béré buria utci cien érortéa ttouttou batén gaïra, so [égu]itiaïkin léihotic ahinki hégaldatcen cién chorier. Guio ikhoussi citién aguertcen cérian arguiçaitia éta içarrac éta erran tcién nigarrez: Hantché, éné aïtaïn etchia béthia [d]ouc muthilez duténac ogui, ano, arrotcé eta gasna nahioutén béçaïn besté. Dénbora hartan ni hiltcén nouc gossez hén.

5. "Ebién, jékico nouc, jouanén nouc idiétéa éné aïtaïn éta erranén dacoat: In niçin békhatu bat nahi oukhan cintuanian utci. Obén handia oukhan nicin, éta gastigatu béhar nuçu, ountsa ba[d]akiçut. Ez néçaçula guéhiaou déith çouré sémia, ibil néçaçu çuré azkén muthila béçala. Içan nintçun obéndun, béna ourtcén nintçun çuta[r]ic urrhun".

6. Aita béré batcian cén, béré lilién ihistatcen akabatcen ari: bisitatcen citien sa[g]artciac eta mahatsac. Ikhoussi ciénian jitén bidiain gagnian béré sémia déna estalia icerdiz éta errautsez, çangoua therrestan déudéia sinhetsi ahal oukhantcien. Bere buriari gald[égu]in cién gaztigatu béhar othécién, ala barkhatu béhar çacon... Oundarrian, nigarrac béguiétan, hédatu çazcon bessouac eta béré buria aourditiaïkin haïn léphorat éman çacon pot handi bat.

7. Guio jarracicién béré sémia, déithu citién béré jéndiac eta aïçouac: "Nahiout maïthatu léhén béçala gaïcho haourra, erran tcéin bildu ciénéco. Içan da aski gaztigatia: nihourec gouaï eztéçakola in éassic baté. Çaïsté haïn ikhoustéa; ékharrakocié laster besta pouillit bat, eçacocié errhaztun bat éhian éta oski berri batçu sangouétan. Hartuco ahal tutcié éré oïllar éta guita [b]atçu éta ékharrico ahal atché bat hiltcéco houna: édanén dici, janén élgarrékin éta inén phesta handi bat".

8. Mouthilec sinhetsi çutén bérén naoussia éta écarri çuten dahailla éder bat mahagnaïn gagnaïn. Méménto bérian, sémé guéihéna itçultcén cén ihicétic béré chakhurrékin: "Cerda béaz açantz haou, oïhu intcién arnéguz. Ousté[d]icit khantuz ari ciztéla hén; etçu gotché itçul naïn. Ehotia ciréa, éné aïta"?

9. "Ez, éné sémia, énouk hala, ihardetsi cién çaharrac. Hori itén baout, horiouc bozcarioz béthia niçalacouan. Khantuz ari guitouc eta irous guitçac, cérén éta bitu certaz. Nahi baouc ala ez béharco[d]ouc khantuz ari hic éré, eta béharco[d]ouc bozkariatu gourekin, cé[r]én éta hiré anéia hila céna arra jindouc bicira... Hori douc berriz sorthu baliz béçala: atço galdia çoucan, égun horra arra idiéna".

J. Guichandut instituteur

1° *an*, *in* ont le son *a'n*, *i'n*
2° *z* a le du s français et le *s* se prononce comme
3° le *s* dans le mot béarnais ou gascon "Mou<u>ss</u>u"
4° le *j* a presque le son d'un *<u>i</u>*

1290

ESKUIZKRIBUA IKUSI

Commune de Larribar

Canton de St-Palais

Haur prodigua

1. Guizon batek ez zitien bi seme beicik. Gastenac erraiten dio bere aitari: "Dembora da neure nausia izan nahien eta ukhan dezan diruia. Behar niz juan ikhus ditzan tokiac. Phartizazu zure untarsuna eta ekarçu eni tokatzen dena. - Bai, ene semia, dio aitac: nahi dukan bezala. Gaichto bat hiz eta punitia izanen hiz". Eta idekiric tiroir bat phartitzen du bere untarsuna eta egïten ditu bi pharte bardinac.

2. Egun gutien buruian, seme gaichtua joantzen herritic fierraena egiten zielaric eta nehori adioric erran gabe. Trebesatu zitien hainitz larre, oyhan, ur handi eta jintzen hiri handi batetala, nun sahutu baizitien bere diruiguzia. Zombeit ilhabeteren buruian, saldu behar ukhan zitien bere arropac emaste zahar bati eta allocatu muthil guisa: igorri zuten alhorreat astoen eta idien behatzera.

3. Orduan arras malurus izantzen. Etzien guehiago oheic gabaz lo egiteco ez eta ere suric berotzeco hotz egiten zienian. Hain gose handia baitzien zombeit aldiz, nun janen baizitien urderri jaterat emaiten zuten aza ostuac eta fruitu ustelac: benan nihorc etzien deusic emaiten.

4. Arrax batez, sabela hutsic, utzi zien bere buruia erortzera escabela baten gainian, lehiotic so zelari sorierri zoinec airatzen baitzien arinki. Eta zelian ikhusi zitien agertzen argizaita eta izarrac, eta erraiten dielaric bere baithan: Han behera, ene aitaren etchia bethia da muthilez dutenac oguia eta anoa, arroltze eta gazna, nahi duten bezembat. Dembora berian, ni emen goseac hiltzen nau.

5. Beraz! jeikico niz, joanen niz ene aitaren kausitzera eta erranen diot: Bekhatu bat egin nien, zu utzi zaitutanian, gaizki handia egin nien, eta behar nuzula punitu, badakit untsa. Ez nezazula izen da guehiago zure semia, trata nezazu zure azken muthil bezala. Obendun handi bat izan niz, benan malhitia nitzen zutaric urrun.

6. Aita bere baratzian zen, bere lilien arrosatzen acabatzen; bisitatzen zitien sagartziac eta mahatsac. Ikhusi zienian jiten bere semia, bidiaren gainéan, izerdiz eta errauts estalia, zangoa errestan, ezin sinetsi zien. Bere buruari galde eguiten zien eya beharzien punitu edo barkhatu... Azkenian, nigarra begietan zabaltzen diozcac besoac eta jauzi eginic haren lephoari emaiten dio pot lodi bat.

7. Eta jarraazi zien bere semia. Deitu zitien bere jentiac eta haizuac: "Nahi dut maitatu, lehen bezala, haur gaisua, erraiten diote bildu diren bezain laster. Aski

punitia izan da: nehorc ez dezan eguin orai arraproxuric. Zaizte ikhustera. Ekhar dezazie fite camisol pullitabat, emozue errastun bat ehian eta oski berriac zangoetan. Hartuco ditutzue ere oillarrac, ahatiac, eta ekharrico duzie ahatse bat hiltzeco hun dena: Edanen eta yanen dugu elgarrekin eta eguinen phesta handi bat.

8. Muthilec obeditu zuten beren nausia eta ezarri mahain gainian dahaill eder bat. Memento berian seme zaharena jiten zen ihizitic bere chakurrekin. "Zoin da beraz azantz hori, oiu egiten zien, harneguka? Usteut cantuz hari zieztela emen? ez da sobera goizegi jin nadien. Ehotu zira, ene aita?

9. "Ez, ene semia, ez nuc hala, arrapostu zaharrac. Hori eguin badut, duc zeren bozcarioz bethia bainiz. Cantatzen dugu eta hurus gaituc, ezen baitugu zer gatic. Nahi bauc eta ez pauc beharco duc hic ere khantatu eta bozcariotu gurekila, zeren hire anaya hila baitzen, biziala jin baita. Sorthu berri baliz beçala duc: Atzo galdia zukan egun causitua duc.

L'Instituteur,
H. Noël

1291

ESKUIZKRIBUA IKUSI

Commune de Lohitzun

Canton de St-Palais

Haour prodigoua

Bat. Guiçon batec etçutin bi seme baïcïc. Gastenac eran çon bere aïtari: "Ordu du içan nadin nihaü naüsi eta ukhen deçadan dihaü. Nahi nis jouan eta ikhoussi cartiel. Pharti çaçu çoure hountarçuna, eta emaçu ukhen behar dudana. - Baï, ene semia eraïten du aïtac; nahi dian beçala. Gaïsto bat his eta içanen his gastigaturic". Guero çabaltcen dielaric tietabat, phartitu cien bere hountarçuna eta eguin bi pharte bardin.

Biga. Guti egunen burian, seme gaïstoua joun cen héritic buria goraïc eta eran gabe adio ihouri. Igaran çutin alhaguiac, oïhanac, uhaïtçac, eta jin cen hiri handi bateta noun igorri beitcin bere diharia oro. Hilabete çoun baïten burian, behar ukhen çutin saldu bére aropac émaste çahar bati eta mithil jari: igori çuten alhoretarat asto eta idi béguiratcera.

Hirou. Ordin, hanits malerous cen. Etcin ukhen haboro hoheric gaïas lo éguitéco, es suic berotceco nouis ere hots eguiten beitcin. Çounbaït aldis hangn sien gocia handi, janen beitçutin aça osto eta frutu hiotu ourdec jaten dutienac, bena ihourkec etcen deüsere emaïten.

Laou. Gaï bates, çabela hutcic, cachéta baten gagnen jari cen, ço eguiten cielaïc leihotic chorier cougn hegaltatcen beitcien arhinki. Guero ikhoussi citian aguertcen celin arguiçaguia eta içarac, eta eran cian nigares: Hantchec, ene aïtaren etchia bethia da mithiles çougnec béitute ogui eta ardou, araoutce eta gasna nahi dien beçain beste. Dembora hortan, ni, goses hilcen nis heben.

Bost. Othin, jéikien nis, jounen nis ene aïtaren gana eta eran déot: Bekhatu éguin nien nouis ere utci beitçuntudan. Oguen handi nin, eta béhar naïçu gastigatu, badakit ountxa. Ene çaçula déit haboro çoure semia, trata neçaçu çoure asken sehia beçala. Oguen dun nintçan, bena eyhartces jouiten nintçan çutaric hurun.

Séi. Aïta bere baratcin cen lilien ihistatcen urhentcen: so eguiten cien sagartcer eta mahatcer. Ikhoussi cinin bere semia bidin jiten, icerdis eta erhaütces bétheric, sankhoua héresta, etcin aïsa sinhetci. Bere béithan igan sin béhar sines gastigatu ala behar çon pharkatu... Askenin, nigarrac béguietan, hedatu céitçon bessouac, eta bere buria ourthoukitcen céolaric haren lephoula, émaïten deo pot handi bat.

Çaspi. Guero jar éraci cin bere semia; déithu çutin bere etchencouac eta aïçouac". Nahi dut maïthatu aïtcinetic béçala, gaïcho haüra, éraïten dé bildu ciénin. Içan da aski gastigaturic: oray nihourkec este çola eguin méhatchuric bate. Jin citié hounen ikhoustera; ekhar içocié bertan barneco éjerbat, eçar içocié erhastunbat éhian eta oski bériac hougnetan. Hartcen ahal tutcié ere ollarac, ahatiac, éta ékharten éhaïteco houn den aïtchebat: édanen dugu, janen algarékin eta eguinen besta handibat".

Çortci. Séhiec obéditu çuten beren naüssia eta éçari çuten tahalla éderbat, mahagnan gagnen. Ber demboran, seme guéhiéna heldu cen ihicétic bere chakhurékin. "Cer da aren héots haü? oïhu éguin cin juramentuekin. Ouste dut khantus ari cidela heben; esta goïcégui jin nadin. Ehoturic ciéya, ene aïta?

Bédéatçu. Es, ene sémia, énuc hala, éraïten du çaharrac. Hori éguiten badut, bostarios bethia nuc. Khantatcen diagu éta irous gutuc, ceren arasougn béitugu. Nahi ala es, béharco duc khantatu hic éré éta bostariotan çarthu gourekin, ceren hiré anaye hilic cena, ara jin duc bicilat. Ara sorthuric béçala duc: atço galduric cia, égun hora, ara édiénic.

L'Instituteur public,
J. B. Armagnague

1292

ESKUIZKRIBUA IKUSI

Commune de Luxe-Sumberraute

Canton de Saint-Palais

Haur prodigoa

I. Guiçon batec ez cituen bi seme baicic. Gazteenac erran cion bere aitari: "Orduda nere buruaz nausi içan nadien eta içan deçadon dirua. Beharnaiz joan hemendic eta bertce tokiac ikhusi. Pharthiçaçu çure onthasuna eta emaneçadaçu nic behar dudana. - Bai semea, erran çuen aitac nahidukan beçala. Haur gaichto bat haiz, eta gaztigatua içanen haiz". Eta tiretabat idekiric phartitu çuen bere onthasuna eta eguin cituen bi çathi bardinac.

II. Handic dembora gutiren buruan, seme gaichtoa joancen herritic, larria eguinez, eta nihori adioric erran gabe. Trebesatu cituen hainitz larre, oyhan, urhandi, eta ethorricen hiri handi batetarat, çointan chahuto baitcuen bere diru gucia. Çombait hilabetheren buruan, behar içan cituen saldu bere soineco phuskac emasteki chahar bati eta sehi plaçatu: igorri çuten landetarat astoen eta idien çaintcerat.

III. Orduan biciki maluros içan cen. Ez cuen guehiago ez oheric loeguiteco gauaz ez suric berotceco hotzhari zenean. Batcuetan hain gosecen nun janen baitcuen cherrice jaten ditusten aça hosto eta fruta ustel hetaric, bainan nihoc ez cioen deusic emaiten.

IV. Ilhuntce batez tripa husa jarricen alkhi baten gainean, behatcen cuelaric leihotic arhinki airatcen cien chorieri. Guero ikhusi cituen aguertcen ceruan ilharguia eta içarrac, eta nigarrez hari celaric erran cuen bere baithan: Han, errun, ene aitaren etchea bethea da sehiz, çoinec baitute oguia eta arnoa, arrolceac eta gasna, nahi duten becembat. Eta dembora berean ni hemen goseac hiltzen hari nu.

V. Eh bien, chutituko naiz, yoanen naiz ene aitaren kausitcerat eta erranen diot: Bekhatu bat eguin nuen çu utci nahi içan cintudanean. Hoben handia içan nuen eta behar nauçu gaztigatu, badakit arras ontsa. Ez neçaçula guehiago deit çure semea, trata neçaçu çure azken muthila beçala. Hoben dun ninzan bainan ez nintazkcen guehiago bici çutaric urrun.

VI. Aita bere baratcean cen loren ihintstatcen acabatcen hari. Behatzen cioten sagar ondoer eta mahatseri. Ikhusi cuenean jiten bidean bere semea oro icerdiz eta errhautsez estalia, çango bat herrestan harritu cen. Bere buruan galdeguin çuen heya behar cuen bere semea gastigatu ala behar cioon barkhatu... Azkenean nigarra beguian çabaldu çazkon besoac eta eman cioon musu handi bat.

VII. Eta jarrarazi çuen bere semea; deitu cituen bere etcheco jendeac eta hauçoac, eta bildu cirenean erran cioten: "Aintcinean beçala nahi dut maithatu haur gaicho han. Azki gaztigatua içan da: Ez çoçuela oray gaizkiric batere erran. Çatozte ikhusterat, ekharroçue fite bestimenda pullit bat, emoçue errhaztun bat erhian eta çapata berriac oinetan. Hartcen ahaltuçue ere çombait oilar, ahate eta ekhartcen ahal hiltceco onden aratche bat: Behar dugu yan eta edan elgarrekin eta phesta handi bat eguin.

VIII. Sehiec obeditu çuten bere nagusia eta hedatu çuten dafaila eden bat mahainaren gainean. Memento berrean, seme çaharrena heldu cen ihicitic bere chakhurrekin: "Cerda harrabots hau? erran çuen juramentu batekin. Iduritcen çaut kantuz hari çareztela hemen; ez da goicegui etcherat jin nadin. Erhotu cira naski aita"?

IX. "Ez, semea, ez nauc erhotu, erran cioon aita chaharrac. Gauça hauc eguiten balinbaditut, éguiten ditiat bozcarioan naizelacots. Khantatcen diagu eta aleguero gaituc ceren baitugu arraçoina. Nahi baduc eta ez, beharco duc hic ere khantatu eta alegueratu gurekin, ceren hire anaya cene berritz phiztu duc. Orai sorthu balitz beçala duc: atzo galdua çukan, egun horra nunden berritz harrapatua".

L'Instituteur de Luxe-Sumberraute,
N. Lartigau

1293

ESKUIZKRIBUA IKUSI

Commune de Masparraute

Canton de St-Palais

Haour prodigoua

1. Guiçon batec étzicin bi haour baïcic. Gaztehenac erancicin béré aïtari: "Ordu uçu içan nadin ene burian nausi eta ukhan déçadan diru. Behar dicit ahal ican jouan eta ikhuzi kartier. Partaja çaçu çouré ontaçuna eta emaduçu cer ere ukhan behar baitut. Ba, ene semia, eran cicin aitac: nahi dukan beçala. Gaïchtobat hiz eta icamen hiz punitia". Guero idokitzen cielaric tietabat partajatu cicin béré ountasuna éta éguin bi portioné berdinac.

2. Hantic egun gutien barnian sémé gaïchtoua jouan çuçun heritic iten ciélaric fiéraéna, éta adioric eran gabé nihoéri. Passatu cin hanitz othar oïhan hour handi éta jin çuçun hiri handi batéra noun despendiatu beïtzien béré diru gucia. Çoumbait helabétéren burian saldu béhar içan citzin béré aropac émazté çahar bati éta offritu béré buria sehi içaïtéco; igorri cicien elguétaat han béguiatceco astouac éta idiac.

3. Ordian içan çuçun biciki maléous. Etzicin guéhiago ohéric lo éguitéco gaouaz, ez suic bérotzeco hotz iten ciénian. Batzuétan hain gossé handia cicin noun jaen beitzien ourdec jaten tusten aça osto éta fruitu ousteldu hec; béna nihokec etzaco cien déusic émaiten.

4. Atz batez, tripa hutzic, utzi cicin béré buria érortzera banco batétara soguiten ciélaric léïhotic choria hégaldatcen béitzien ahinki. Guero ikhusi citzin cérian arguicitia éta içarrac éta éran cicin béré buriari nigarez ari célaric. Haïnchet éné aitaren etchia bethia duçu sehiz baitute ogui, ano, aroutzé éta gazna nahi uten béçambat. Arté hortan, ni hiltzen nuçu gosez hémen.

5. "Et bien, chutitico nuçu, jouanen nuçu éné aitaren édéreitéra éta éranen dacoçut: oben handia içan nicin éta beha nuçu punitu badakiçut ountza. Ez néçaçula guéhiago déitha çuré sémia, trata néçaçu çuré sehietaric askéna béçala. Obendun içan nin çun béna soffritcen nicin çutaric urrun".

6. Aita béré baratcian çuçun béré lilien arrozatcen finitcen: bisitatcen citzin sagartziac eta mahatzac. Noïz éta ikhusi beitzien bideberian béré sémia dena bethia icerdiz éta erhaoutzez, sangoua héreztaca doï doya sinhetzi uhal ukhan cicin. Galdeguin cicin béré buriari, behar cenez puni ceçan ala barkha ceçacon. Askénian nigarrac béguiétan hedatu çaz cotzun besoac eta jaoutzi iten ciélaric haren léphora éman çacoçun pota handi bat.

7. Guero jararaci cicin béré sémia; oihu in cicin béré jendéri éta aouçoueri: "Nahi dicit maithatu lehen bécala, haour gaïchoua, eran cieçun elgargana beldu

ciéman. Içan duçu aski punitia: nihokek oraï ez deçacon eguin erreprochuric batéré. Jin cizté ikhustera, ekhara çocié berehala besta poilli bat eçaraçocié éhastumbat éhian éta oski beriac çangoetan. Hartuco ahal ducié éré oïllar éta guita éta ekharico aetche bat hilceco houn dena: édamen dici, janen elgarekin éta inen phezta handi bat".

8. Sehiec obeditu cicien beren nausiari eta éçari dahailla eder bat mahagnain. Memento berian sémé guéhiéna heldu çuçun ihicetic béré chakhurekin. "Cer da beaz açantz haü? éran cicin juramentu iten ciélaric. Ouzté dicit khantatcen ari ciztela hemen; etçu gotche jin nadin. Ehotia cirea éné aïta"?

9. Ez, éné sémia, ez nuc éhotia éresponditu cien saharac. Iten badut hori duc bethia baïniz bos carioz. Khantatcen ari guituc eta irouz guituc écic badiagu arra çoïn frango. Nahi içan déçakan edo ez beharco duc khantuz ari hec éré éta boz kariatu gourekin ceren éta hiré anaïa hila céna bériz itçuli baïta bicirat. Beriz sortzetic heldu baliz béçala duc: atzo galdia çucan, egun hora noun den édiréna.

L'Instituteur de Masparraute,
J. Nébout

1294

ESKUIZKRIBUA IKUSI

Commune d'Orègue

Canton de Saint-Palais

Haur prodigua

1. Gizon batec ez zitien bi seme bezic. Gaztenac erreiten daco bere aitari: "Ordu dizi izan nain ene buriain nausi eta ukhan dezaan dihuru. Behar tzit juan hentic amoreac gatic eta bazter ikhus ahal dezaan. Pharteca zazu zure huntasuna eta eman ezaazu nic ukhan behar duana. - Ba, ene semia, erreiten du aitac; nahi dukecan bezala. Gaichtua hiz, eta punitia izanen hiz". Gero, tienta bat zabalduz, phartecatu zien bere huntasuna eta in zitien bi pharte berdinac.

2. Hantic egun gutin burian, seme gaichtua juan tzen herritic fierraina inez eta nèhori adioic erran gabe. Igaan tzitien biziki larre, oihan, ur haundi, eta jin tzen hiri haundi batetala, nun despendiatu beitzien bere duhuru guzia. Zunbeit hilaithein burian, behar ukhan tzitien saldu bere arropac emazte zahar bati, eta muthil jarri: igorri zuten elgetalat han astuen eta idien zaintzera.

3. Ordian malerus izan tzen biziki. Ez tzien gehio ukhan oheic lo iteco gauaz, ez suic bere buriain beotzeco hotz iten tzienian. Zunbeit aldiz, hain gose haundia zien nun janen baitzien untza aza osto eta fruitu usteldu hetaric zoinac jaten baituzte urdec; bena nehoc ez tzacon deus emaiten.

4. As batez, sabela hutzic, utzi zien bere buria eortzea escaala baten gagnea, so iten tzielaic leihotic chorrier zoinac hégaldatzen baitzien ahintzki. Gero, ikhusi zitien zerian agertzen argi zeitia eta izarrac; eta erran tzien bere baithan nigar iten tzielaic: Hantche, ene aitain etchia bethia duc muthulez zoinec baitute ogi eta ano, arrotze eta gasna, nahi duten bezain beste. Denbora hortan, ni, heben, gosiac hiltzen nic.

5. Ebien, chutituco nuc, juain nuc ene aitain hatzemaitea eta errain dacoat: In nizin bekhatu bat nahi ukhan zentuanian kitatu. Oben haundi ukhan nizin, eta behar nuzu punitu, bakizut untsa. Ez nezazula gehio zure semea deith, trata nezazu zure muthiletaic azkena bezala. Obendun nintzun, bena zutaric urrun bihotzac nun iten zatazun".

6. Aita bere baatzian tzen, bere lilien arrosatzen finitzen ari zelaric: bisitatzen zitien saarrac eta mahatsac. Ikhusi zienian bidian jiten bere semia oro izerdiz eta erhautsez bethia, zangua herresta, doi doia gauza hori sinhetsi ahal ukhan tzien. Bere buriari galdin tzien heia behar zienez bere semia...inen".

7. Gero jar arazi zien bere semia; deithu zitien bere jendiac eta auzuac: “Nahi dut maithatu aitzinian bezala, haur gaichua, erran tzeen bildu izan tzieneco. Aski

punitia izan da: orai nehoc ez dezacola gaizki bat erran. Zaizte hunen ikhustera, ekharracozie fite camisola pollit bat, ezarracozie ehaztun bat ehian eta oski berri batzu zanguetan. Hartzen ahal duzketzie ere ollar batzu, ahate batzu, eta ekhartzen hiltzeco hunden ergi bat: edanen eta janen dugu elgarrekin eta phesta haundi bat inen”.

8. Muthilec obeitu zuten beren nausia eta ezarri zuten dahalla eder bat mahaiain gagnen. Memento berian, seme geihena heldu zen ihizetic bere chakhurrekin: "Zer da beraz azantz hori? oihu in tzien arneguz. Usteut khantuz ari zizten heben; ez ta goiz ei etcheat jin nain. Ehotia zirea ene aita"?

9. Ez, ene semia, enuc hala, ihardoki zien chaharrac. Hola iten baut, horiuc plazerrez bethia nizalacotz. Khantuz ari gituc eta irus gituc zeen beituu zertaco. Nahi ukhan dezakan ala ez, hic ere beharco duc khantatu eta gurekin alegeratu, zeren eta hire aneia, zoina hila beitzen, arra jin beita bizirat. Sortzetic heldu baliz bezalauc. Atzo galdia zukan, egun horra nun arra hatzemana den".

L'Instituteur,
J. Duhalde

Notes

Il faut prononcer:
z comme *s* en français lorsque cette lettre (s) n'est pas entre deux voyelles.
e comme *é*
g comme *gu*
u comme *ou* (toujours)
ll comme *ill*
h toujours aspirée
j comme *y* dans voyage
en toujours comme dans bien
s impossible de le dire; prononcez-le comme le font certains Gascons en disant veux-tu.
Les consonnes venant à la suite doivent être toutes prononcées: tz, ph, etc.

1295

ESKUIZKRIBUA IKUSI

Commune d'Orsanco

Canton de Saint-Palais

Arrondissement de Mauléon

Haur prodigoua

Guison batec ez sitouen bi seme baïsic. Gastenac erran sion bere aïtari. "Ordou da isan nadin nère buruas nagusi, eta ukhan desadan dihouria; behar nuke youan, eta ikhoutsi kartier; pharteka sasou soure ontasouna, eta emadasout nic behar doudana". Baï ene semea, erran sion aïtac, nahi doukan besela; gaïchto bat haïs eta isanen his pounitoua; eta guero, tiroir bat sabaldouric, partayatsen du bère dihouroua eta eguiten ditou bi pharte ïgoualac.

Sombaït egounen buruan, seme gaïchto hori youaiten da herritic, fierraïna eguines eta nehori adioïc eguin gabe. Trabertsatsen ditou anhits landets, oïhanac, errekac eta yiten hiri handi batetara, noun despendiatsen baïtou bere dihourou gousia. Sombaït hilabeteren buruan saldou isan behar sitouen bere arropac emaste chahar bati, eta logatou mouthil isaïteko, igorri souten alhorreat asto eta idien beguiratseko.

Ordouan anhits malherous sen; ez souen guehiago oheric arratsetan lo eguiteco, ez eta ere souïc berotzeko hotz eguiten sienian. Basouen sombaït aldis, haïn gotse handia, noun, yaïn baïtsitouen, atsa hosto eta frouïtou pourritou hec, soïnac yaten baïtiouste borthakouec, bainan nehorc ez sion deusic emaïten.

Gau bates, tripa houtsic, outsi sen erortserat banka baten gainerat, so eguiten suelaric leïhotic, choriac sabiltsala aïrean ahinki! Guero ikhoutsi souen aguertsen serouan, arguisaria eta isarrac eta erran souen nigar eguiten souelaric. Hantche, ene aïtaren etchean, mouthiles bethea da, soïnec baïtoute, ogui, arno, arroltse eta gasna nahi douten besembat. Dembora hortan, ni, gotsiac hiltsen naü hemen.

Beras, choutitouko naïs, youaïn naïs ene aïtaren ikhousterat eta erranen diot. Guin nouen bekhatou bat, sou kitatou nahi isan nouenean. Ontsa hobendoun nintsen, beharko nousou pounitou, badakit segour; ez nesasoula deith guehiago sure seme, trata nesasou soure asken mouthila besala. Coupablé nintsen, baïnan peritsen ari nintsen soutaric ourroun.

Aïta bere baratsian sen, bere lilien arrotsatsen finitsen, bisitatsen sitouen sagartsiac eta mahatsac. Ikhoutsi souenian, errebidean, bere semea heldu sela, dena iserdis eta erhaütses bethia, sangoua thiratous doïdoya sinhetsi souen. Galdeguiten souen bere baïthan, behar souenes pounitou, ala, behar sakon

barkhatou. Askenekotz beguiac nigarres betheric, besoac sabaltsen dasko, eta haren lephora iganic emaïten dio pot bat.

Guero yar arasten du bere semea, oïhou eguin sioten bere yender eta autsoer. "Nahi dout maithatou lehen besala, gaicho haurra, erran sioten, oro elgarretarat bildou sirenian. Aski pounitia isan da, nehorc ez besakote eguin oraï erreprotchouric. Saüste ikhousterat ekharakosie berehala paleto bat, esar akosie erhastoun bat erhian eta oski berriac oïnetan. Hartsen ahal tousie ere oilarrac eta ahatiac, eta ekhar, aratche houn bat hiltseko, yanen dougou eta edanen elgarrekin eta eguinen besta handi bat.

Mouthilec obeditou souten bere nagousiari, eta esarri dahaïla eder bat mahayaren gainean. Memento berean, seme guehiena heldou sen ihisitic bere chakhourrekin. "Ser da beras atsants haü, oïhu eguin suen yuratsen suelaric. Ouste dout, khantous ari siestela hemen, ez da goitsegui ethor nadin. Menstou sirea ene aïta".

Ez ene semea, erran sion chaharrac, ez naïs hala. Hori eguiten badout, seren alegueratasounes bethea baïnis khantatzen dougou eta ouros güero, esen baitougou seren. Nahi ala es behar douc khantou eguin hic ere eta alegueratou gourekin, seren hire anaya hila senac eman baïtou bisirat. Orai sorthia balitz besala douc; atso galdia soukan, egoun horra noun hatseman dougoun.

Hiriartborde

1297

ESKUIZKRIBUA IKUSI

Commune de Pagolle

Canton de St-Palais

Haur barraiatzailea

1. Guizon batec ez zituen bi seme baizic. Gastenac erran zion bere aitari: "Ordu da izan nadin ene nausi eta izan dezadan dirua. Behar dut yoan ahal izan eta baster ikhusi. Phartaia zazu zure funsac eta eman zadazut nic behar dutana. Bai, ene semea, erran zuen aitac; nahi ducan bezala. Gaichto bat hiz eta gaztigatia izanen hiz". Guero idokiz tireta bat, phartaiatu zituen bere funsac eta eguin zituen bi pharte berdinac.

2. Egun gutiren burian, seme gaichtoa yoan zen herritic fierrarena eguiten zuelaric, eta adioric erran gabe nehori. Iragan zituen hainitz larre, oïhan, ibaia, eta yin zen hiri handi batetalat, han despendiatu zuen bere diru guzia. Cembait hilabetheren burian, behar izan zituen saldu bere trastuac emazte zahar bati eta alocatu muthil izaiteco: igorri zuten landetalat asto eta idi beiratzeco.

3. Orduan izan zen hainitz dohacabe. Ez zuen guehiago oheric lo eguiteco gauaz, ez suric berotzeco hotz eguiten zuenian. Cembait aldiz hain bertce gose handia zuen yanen baitzuen aza hosto eta fruitu usteldu cherriec yaten duztenac; bainan nehorc ez zaion deus emaiten.

4. Gaur batez, sabela hutsic, utzi zen erortzerat escabela baten gainerat, behatuz leihotic arinki hegaldatzen ziren chorieri. Guero ikhusi zituen aguertzen zeruan, ilharghia eta izarrac, eta erran zuen nigarrez: hantchet, ene aitaren etchea muthilez bethiada zoinec baitute ogi eta arno, arroltce eta gasna nahi dutena. Dembora artean, ni hilzen niz gosiarekin hemen.

5. "Eta bada, alchatuco niz, yoanen niz aurkhitzerat ene aitaren eta erranen diot: Eguin nuen bekhatu bat noiz eta ere nahi izan baitzintudan utzi. Hoben handia nuen eta behar nuzu gaztigatu, badakit ontsa. Ez nezazula deit guehiago zure semea, artha nezazu zure azken muthila bezala. Hobendun nintzan, bainan unhatzen ninduzun zure ganic hurrun".

6. Aita bere baratzian zen bere lilien urthatzen akhabazen ari: bisitatzen zituen sagar ondoac eta mahatsac. Noiz eta ere ikhusi baitzuen bidiaren gainean bere semea guzia estalia izerdiz eta erhautsez, herrestan zangoa doidoia sinhetsi zuen. Galdeguin zuen bere baitan, behar zuenez gaztigatu ala barkhatu... Azkenecotz nigarrac beguietan, besoac hedatu ziozkan, eta aurthikiz haren lephoat eman zien pot handi bat.

7. Guero yarri arazi zuen bere semea; deitu zituen bere yendeac eta auzoac: "Nahi dut maitatu lehen bezala gaicho haurra, erran zuen bildu bezen laster izan da aski gaztigatua: nehorc orai ez dezaion erresporchuric. Yin zizte ikhusterat; ekhar ziozue, fite gaineco pullit bat, ezar diozue erraztun bat erhian eta zapata berriac zangoan. Hartzen ahal ditutzie ere oillarrac, ahateac eta aratche bat ona hiltzeco: edanen dugu, yanen elgarrekin eta eguinen phesta handi bat".

8. Muthilec obeditu zuten beren nausiari eta ezarri dafaila eder bat mahainaren gainean. Memento berean, seme zaharrena heldu zen ihizetic bere chakhurrekin: "Cer da beraz azantz hori? oihu eguin zuen arnegatuz. Uste dut khantus ari ziztela hemen; ez da goizeghi itzul nadin. Erho zira, ene aita"?

9. "Ez, ene semea, ez niz hala, ihardetsi zuen zaharrac. Eguiten badut hori, eguiten dut plazerrez bethea nizalacotz. Khantus ari ghira eta dohatsu ghira, zeren arrazoina baitugu. Hic izana nahi gatic edo ez, beharco duc khantuz ari hic ere eta alleghera hadin gurekin, zeren hire aneya hila zena itzuli baita bizirat. Orai sorthu bezala da: atzo galdia zen, egun horra aurkhitua".

Abadie
Instituteur à Pagolle

1298

ESKUIZKRIBUA IKUSI

Commune d'Uhart Mixe

Canton de Saint-Palais

Haour prodigoua

1. Guiçon batec ez cicin bi sémé baïcic. Gasténac erten dacoçou béré aïtari: "Ordou dici içan nadin éné naousia éta içan déçadan diouria. Béhar cit ahal içan youan éta ikhousi baster. Pharti çaçou çouré ontasouna, éta émaçou nic oukhan béhar doutana. - Baï, éné sémia, erten ci aïtac: nahi doucan béçala. Gaïstobat his éta pounitia içanen his". Guéro çabalsen ciélaric tiéta bat phartitou cicin béré ontasouna éta éguin citcin bi pharté berdinac.

2. Hantic égoun gutien bourian, sémé gaïstoua youan çouçoun herritic éguiten ciélaric fierraéna éta erran gabé adio néhori. Trébésatou cicin biciki mendi, oïhan, erréca, éta yn hiri handi batétala, noun déspendiatou baïtcien béré dirou goucia. Cembaït hilabétéren bourian, béhar oukhan citcin saldou béré phildac émasté çahar bati éta mouthil yarri: igorri cicien alhorrétalat han saintseco astouac éta idiac.

3. Ordian, içan çouçoun biciki maluros. Ez cicin guehiago ohéric lo éguitéco gaouian ez suric bérotséco noïs éta éré éguiten baïtsien hotz. Bacicin cembaït aldis hain gosé handia noun yan baïtçousken gogotic ourdèc yaten ditousten assa osto éta frouta oustèl hec; béna néhorc ez sacoçoun émaïten déusic.

4. Gaou batès sabéla houtsic outsi çouçoun érortsera escabéla baten gaïnéra, so éguinès léihotic ahinki hégaldatsen ciren choriak. Guéro ikhousi cicin aguertsen célian arguiçaguia éta içarrac, eta berari erran nigarrès ari célaric: Hantchet éné aïtaren etchia bethia douc mouthilès çoïnec baïtouté oguia éta arnoa, arroltsiac éta gasna nahi douten beçain bat. Dembora bérian, ni gosès hiltsen ari nouc.

5. "Eh bien, choutitouco nouc, youanen nouc edieitera ene aïtaren éta erranen: Eguin nicin békhatou bat, noïs éta éré nahi içan baïtcintoudan kitatou. Oguen handia nicin, eta béhar nouçou pounitou, basakiçout ountsa. Ez néçaçoula guéhiago déitha çouré sémia, trata néçaçou çouré séhiétaric askéna béçala. Obendoun nintsoun, bena soffritsen nicin çou ganic ourroun.

6. Aïta béré baratcian çouçoun, béré lilien arrosatsen finitsen ari: bizitatsen citcin sagartsiac éta mahatsac. Noïs éta ikhousi baïtcien yten bidiaren gaïnian béré sémia déna icerdis éta erhaoutsès béthéric, sangoua herrestan, nékès sinhetsi ahal içan cicin. Igaran cicin béré baïthan béhar ciénès pounitou ala béhar çacon barkhatou. Ondarrian, nigarrac béguiétan, hédatou sascotsoun bésouac éta aourdikitsen célaric haren léphora éman çacoçoun pot handi bat.

7. Guero yar araci cicin béré sémia; déithou citcin béré yendiac éta aousoac: "Nahi cit maïthatou lehen béçala haour gaïchoa, erraïten diéçou elgarrétala bildou beçain laster. Aski pounitia içan çou: néhorc oraï ez déçacola éguin erréprotchouric batéré. Çaourté ikhoustéra, ékhar çacocié fité soïneco pollit bat, éçar çacocié éhastoun bat éhian éta oski berri batsou sangouétan. Ahalco doucié éré hatsémaïten oïlar cembaït ahaté cembaït éta ékhartcen aètchébat hiltséco houna: édanen dicigou, yanen elgarrekin éta éguinen phesta handi bat".

8. Mouthilec obéditou cicien béren naousiari éta écari tahailla éder bat mahaïnaren gaïnian. Ordu bérian sémé guéhiéna heldou çouçoun ihicétic béré chakhourrekin: "Cer da béras açants hori? oïhou éguiten ci youramendus ari délaric. Ousté dicit khantous ari cistéla hémen; ètçou goïtché yn nadin. Ehotia ciréa, éné aïta"?

9. "Ez, éné sémia, énouc hala errépostou émaïten dacoçu çaharrac. Hori éguitén badout, douc boskarios bethia baïnis. Khantous ari gutsac éta ouros gutsac, ceren baïtougou certas. Nahi oukhan déçakan édo ez, beharco duc khantatou hic ere éta aléguératou gourékin cendaco éta hire anaïa hila céna phistou baïta. Sorthou balis béçala douc: atso galdia soukan, égoun horra noun den berris édiéna".

L'Instituteur public,
Lapeyre

1299

ESKUIZKRIBUA IKUSI

Commune d'Iholdy

Chef-lieu-de-Canton

Haour barréatzalia

1. Guiçon batec etzitzin bi sémé béïcic. Gazténac errantzacoçoun béré aitari: «Ordou douçou içan nadin éné naousi éta izan déçadan dihourou. Youan ahal béhar dicit hémendic eta bazter ikhousi. Çathi çaçou çoure ontasuna, éta émadaçou béhar douana-. Ba, éné sémia, errantzien aitac, nahi doukécan béçala. Gaïchto bat hiz». Guéro tianta bat idokiz, çathicatou cicin béré ontasuna éta éguin bi çathi berdinac.

2. Handic égoun goutiren bourian, sémé-tzarra youan tzouçoun herritic, larriaïna éguinez, éta néhori adio erran gabé. Trébescatou citzin hanitz othar, oïhanac, hibaïac, éta yintzouçoun hiri handi batétarat, noun gastatou baitzien béré dihourou goucia. Çombait hilabétheren bourian, saldou béhar oukhan citzin béré phildac émazté çahar bati eta mouthil yarri: igorri cicien landétarat han astouen éta idien çaïntzéco.

3. Ordian, arras malouros içan-tzouçoun. Etzicin guéhiago ohéric gauouaz lo éguitéco, ez souric bérotzéco hotz-cénian. Çombaït aldiz haïn gosé çouçoun noun gootic yanen baïtzitien cherriec diouzten aça hosto éta froutou ousteldou hec; baïnan néhoc étzacoçoun déous émaïten.

4. Arratsaldé batez, sabéla houtsic, outzi-cicin béré bouria çourezco cadéra baten gaïnerat érortzérat, so çagolaric léïhotic ahinki aïrian çabiltzan chorier. Guéro ikhousi citzin aguertzen cérian arguiçaria éta içarrac, éta béré baithan erran tzicin nigarrez: hantchet, éné aïtaren étchia béthia douçou mouthilez, çoinec baïtuté ogui eta ano, arroultze éta gasna, nahi douten bécenbat. Dembora hortan, ni gosiac hiltzen hari nouçou hémen.

5. Eh bien, yéïkico nouçou. Youanen nouçou éné aïtaren caousitzérat éta erranen dacoçout: «Békhatou bat éguin nicin, nahi oukhan cintouanian outzi. Hoben handia oukhan nicin, éta béhar nouçou gaztigatou, badiakiçout arras ontsa. Ez néçaçoula guéhiago déïth çouré sémia, trata néçacou çouré mouthilétaric oundarra béçala. Hobendoun içan nindouçoun, baïnan péritzen ari nindouçoun çoutaric ourhoun».

6. Aita béré baratzian-tzouçoun, béré lilien ourtatzen akhabatzen ari. Ikhousi ciénian béré sémia bidian yiten herraoutsez eta icerdiz goucia estalia çangoua herrestan, doïdoïa sinhétsi ahal icantzicin. Béré baïthan galdéguintzicin béhar-tziénez gaztigatou edo béhartzaconez barkhatou. Azkénian, nigarrac béguiétan,

hédatou çazcotzoun bésouac éta haren léphorat aourthikiz émantzacoçoun pot handi bat.

7. Guéro yar-araci cicin béré sémia, déïthu citzin béré yendiac éta aouçouac: «Nahi dicit léhen béçala maïthatou, haour gaïchoua, errantzéiçoun bildou cirénéco. Aski gaztigatia içan douçou: néhoc ez déçacola oraï arraïngouraric éguin. Çaourté hounen ikhoustérat; ékharracocié fité barnécogain pollit bat, éçarracocié éhaztoun bat éhian éta çapata berriac oïnetan. Hartouco ahal ditoucié éré oïllarrac, ahatiac, éta ékharrico ahal ahatché bat hiltzéco houn déna: édanen diouçou, yanen elgarrékin éta éguinen phesta haoundi bat»

8. Mouhtilec obéditou cicien béren naousiari éta éçarri dafaïla éder bat mahiaren gaïnian. Mémento bérian, sémé-guéhiéna itzoultzen çouçoun ihicitic béré chakhourrékin: «Cer da béraz açantz hori? oïhou éguintzicin youramentouca. Idouritzen çataçou khantouz ari ciéztéla hémen; étzan goïcégui itzoul nadin. Ehotia ciréa, éné aïta?».

9. «Ez, éné sémia, ez nouc hala, ihardetsi cicin çaharrac. Hori éguiten badout, bozcarioz béthia niçalacouan douc. Khantouz ari guitouc éta ouros guitouc, écic baïtougou nountzer. Nahi içan déçacan ala ez, béharco douc khantatou hic éré éta béharco douc aléguératou gourékin, céren éta hiré anaïa hila céna itzouli douc bicirat. Oraï sorthou balitz béçala douc; atzo galdia cian, égoun horra noun den berriz hatzémana.

Pour traduction littérale
L'Instituteur d'Iholdy

N.B. En basque l'e n 'est jamais muet, il est moyen, plutôt fermé qu'ouvert. Il ne prend jamais le son de l'a devant m, n mais bien celui qu'il a dans le mot français *ennemi*. Le son français ai fait en basque aï et non é, è. Pour bien prononcer la sifflante du s basque, au son plein et nourri, il faut appuyer le bout de la langue derrière les dents supérieures sur la gencive vers le palais de la bouche et la faire siffler comme si l'on voulait, dans cette position, prononcer le son français gé. L'y est aspiré et se prononce comme dans le son yole. Toutes les lettres finales se font entendre en basque.

1300

ESKUIZKRIBUA IKUSI

Département des Basses Pyrénées

Arrondissement de Mauléon

Commune d'Iholdy

Chef-lieu de Canton

Parabole de l'Enfant prodigue racontée à la veillée, en basque, par un brave vieillard, ménétrier.

Haur fundibitaila

1. Béhin batez bazen guizon abérats bat. Etzituen bi sémé baizic. Egun batez sémé gazténac erraiten dio: Bah! aita! ez tu hâtic ez hunatic, ordu da engoitic éné buriaz nausi izan nadin, éta éné izanez jabé. Bazter ikhusi nahia niz, eta hortacotz ibil bidéac béhar dira, éta sakéla hutsic anhitz urhun ez ditéké johan. Zathi zazu béraz zure ontasunac eta émanézazu niri jiten zautana. Ontsa, bai, nahi ducan bézala, éné séméa, dio ihardesten aïtac: Baïnan ez naukek erran gabé, éguitaté hori haur gaïchto baténa duc, haur gaïchto bat hiz, eta guardia émac luzian edo laburrian, éguitate horren, gaztigua izan dézakec. Eta hitz horiec erranic zabaltzen du kabinéta, eta zathitzen bere ontasuna bi zathi igualetan.

2. Handic zonbeit égunen buruan, béré jiten zitzacona ardiétsiric sémé zar hori joaïten da herritic, arin eta aire urgoï batékin, néhori béhatu éré gabé éta handiago déna, néhori ez adichkidé bati ez bertziari, pharté éman gabé béré chédéaz. Badoha joan, joan, larré, oïhan, othar, erréca éta ibaya anhitz trébesca iragaïten zituela éta azkénécotz heltzen da hiri handi batérat. Han, béra iduri lagun galdu batzuékin ézagutzac éguinic, gastatzen du béré diru guzia. Zonbéit hilabéthéren buruco diruric ez izanez, saldu zituen béré soinékoac émazteki zahar galdu bati. Buluzia, sakela hutsa, hala nola sabéla, muthil sarthu zen étché handi batéan. Nausiac, acorduac éguinic, igortzen du béré landétarat béhi eta asto zaïntzérat.

3. Gizon gazté hori ézin guéhiago dohacabé zen, non ez baitzuen ohéric gauaz lo éguiteco ez éta éré suric bérotzéco. Hain berzétaradino zuen goséac séthiatzen, non arras gogotic janen baitzukien, haïzu izan balitz, cherriéri émaiten ziuzten aza hosto éta fruitu ustélduétaric, baïnan néhorc etzacon deusic escaintzen.

4. Béré tokirat jina, sabela hutsa, béré ganbaran zagoélaric arratsaldé aphal batez, uzten du béré burua katchéta baten gaïnerat, eta béha zagon léïhotic aïréan zabiltzan hégaztinéri. Ilharguia alchatu zen zeru goretan, izarrac ere agertu eta héyéri beha, muthilgaïzo hori émantzen nigarrétan ziolaric béré buruari: Zer!

Hanchet, éné aitaren étchéan dagoden séhi guziek baduté zer jan, zer edan, bai ogi, artho, haragi, gasna, arroltzé, chingar éta lukhinca, bai mahats arno, sagar arno, pitar eta minata eta ni hémen nago gosez hila.

5. Eh bien! Zer éguinen dut? Jaïkico niz, joanen niz aitaren ganat, éta umiltasunic handiénian erranen dacot. Aita, gaizki éta békhatu handia éguin dut zuré ganic urhuntzia. Hobendun handi niz zure érétzérat, béhar nuzu garrazki gaztigatu, ézic éguin ézagutzen dut ez dudala bertzéric mérezi zuréganic. Ez niri guéhiago éman zuré sémiaren izéna, bizkitartian othoi har nézazu zuré etchean, éta érabil nézazu zuré muthil erruméséna bézala. Aithortzen dut, hobendun handi bat izan niz, bainan zuréganic urhun iraïnguitzen nintzan.

6. Délibéro hortan, abiatzen da étchérat buruz éta hurbiltziari, ikhusten du béré aita baratzéco loreac ihiztaturic, béha zagoéla mahastiari eta sagardéyari. Aitac bégiac altchatzen ditu eta ikhusten du bidéari béhéra heldu, béré séméa izerdiz eta herrautsez funditua, zango bat herrestan, éta hari buruz jiten zéla, hainbertze zen muthil gazté hori hichtua non gaïzo gizonac ez baïzion sinhets béré séméa zuéla han béguien aintzinéan. Phentsakéta émaiten da behar duen gaztigatu ala barkhatu béhar dazcon éguin hutsac. Baïnan aïtaren bihotza nagusitzen zayo éta béguiac nigarrétan bi bésoac zabalduric amultsuki bésarcatzen du éta émaïten dazco bi musu ézin guehiago gozoac.

7. Jarrarazten du, oïhu éguiten béré auzoéri éta séhiéri éta haren ganat jin dirénéan erraiten dioté: Nahi dut léhen bézala maïthatu sémé gaïcho hau, aski gaztigatua izan da, béha zazué honen estatuari, éta ez dadiéla néhor atrébi honi drémen dénéco erréprochuric éguitérat. Emozué béréhala maripulis pollit bat, erhian erhaztun eder bat éta oïnétan zapéta berriac. Hil zatzué, oïlo, ahaté eta ahatchéric éderrenac, jan édan béhar dugu bai éta phesta éderki éguin elgarrékin.

8. Nausiaren manua béréhala séhiec obratzen duté éta émaiten mahainéan dafailaric éderréna. Han zaudélaric hona non heldu den sémé ghéhiéna béré zakhurrékin ihizitic. Zer dira arramantz hauc oro? dio burho eta arnégurékin! Badut uste aléguéra zaréten hémen! ez bidé da goizegui jin nadien! Eta aïta ikhustéarekin erraiten dio: Zer! aita! Erhotu zaré?

9. Ez, éné séméa, dio ihardesten aitac, ez nuc erhotu. Bozcarioac gaindi éguina nuc. Aléguéra baguira hémen guziac eta khantuz éré ari baguira, ez dituc hauc arrazoïnic gabé. Eta nahi bai éta nahi ez, hic éré béharco duc gurékin aléguératu éta khantatu, zéren hiré anéa hil zéna égun phiztu baita. Iduritzen zautac berriz sorthu déla: atzo galdua zucan éta horra non den égun hatzémana.

L'auteur.

XXX

N.B. Cette traduction est censée faite par un de ces ménestriers qui parcourent toute la région du Pays Basque et qui en apprennent, par conséquent, mélangent les dialectes.

L'auteur a préféré à ma traduction littérale les tours de phrase et les tournures propres à la langue basque.

Dans cette traduction: l'**u** se prononce comme l'**ou** français ; le **g** est toujours guttural c'est-à-dire que **ge**, **gi** équivalent à **gue**, **gui** français ; le **k** remplace le **qu** français ; l'**e** n'est jamais muet ; il est moyen, plutôt fermé qu'ouvert. Il ne prend jamais le son de l'**a** devant **m**, **n,** mais bien celui qu'il a dans le mot français **ennemi**. Le son français **ai** fait **aï** et non **é**, **è**.

La prononciation du **s** basque ne ressemble en rien à celle du **s** français. Pour bien prononcer la sifflante du **s** basque, au son plein et nourri, il faut appuyer le bout de la langue derrière les dents supérieures sur la gencive, vers le palais de la bouche et la faire siffler comme si l'on voulait, dans cette position, prononcer le son français **gé**. L'**y** est aspiré et se prononce comme dans le mot **yole**.

1301
Commune d'Arhansus

ESKUIZKRIBUA IKUSI

Canton d'Iholdy

Haour prodigoua

1. Guiçon batec ez cicin bi sémé baïcic. Gastéena erten dacoçu béré aïtari: Ordou dici içan nadin éné naousia éta içan déçadan diouria. Béhar cit ahal izan youan éta ikhousi baster. Phartiçaçu çouré ontasouna éta émaçou nic oukhan béhar doutana. – Baï, éné sémia, erten ci aitac, nahi doucan béçala Gaisto bat his éta pounitia içanen his. Guéro çalbalsen ciélaric tiéta bat phartitou cicin béré ontasouna eta éguin citcin bi pharté berdinac.

2. Hantic égoun goutien bourian sémé gaïstoua youan çuçun herritic éguiten ciélaric fierraéna, éta erran gabé adio néhori. Trébésatou cicin biciki mendi, oïhan, erréca, éta yn hiri handi batétala, non déspendiatou baïtcien béré dirou goucia. Cembaït hilabétéren bourian, béhar oukhan citcin saldou béré phildac émasté çahar bati éta mouthil yarri: igorri cicien alhorrétalat han saïntséco astouac éta idiac.

3. Ordian, içan çuçun biciki maluros. Ez cicin guehiago ohéric loéguitéco gaouian ez suric bérotseco noïs éta éré éguiten baitsien hotz. Bacicin cembait aldis haïn gosé handia noun yan baïtçousken gogotik ourdéc yaten ditousten assa osto éta frouta oustél héc ; béna néhorc ez sacoçoun émaïten déusic.

4. Gaou bates, sabela houtsic, et outsi çuçun erortsera escabela baten gaïnera, so eguinés léihotic ahinki hegaldatsen ciren choriac. Guero ikhousi cicin aguertsen celian arguiçaguia éta içarrac, éta berari erran nigarrés ari celaric. Hantchet ene aïtaren étchia bethia duc mouthilés çoïnec baitouté oguia eta arnoa, arrolsiak eta gasna, nahi douten béçain bat. Dembora berian, ni, gosés hiltsen ari nouc.

5. « Eh bien, choutitouco nouc, youanen nouc edieitera ene aïtaren eta erranen: Eguin nicin bekhatou bat, noïs éta ere nahi içan baïtcintoudan kitatou. Oguen handia nicin, eta behar nouçou pounitou, baçakiçout ountsa. Ez neçaçoula guehiago deitha çoure semia, trata neçaçou çoure sehiétaric askena beçala. Obendoun nintsoun, bena soffritsen nicin çou ganic ourroun.

6. Aïta bere baratsian çouçoun bere lilien arrosatsen finitsen ari: bijitatsen citcin sagartsiac eta mahatsac. Noïs eta ikhousi béitsien yten bidiaren gaïnian bere semia dena icerdis et erhaousés béthéric sangoua herrestan, nékés sinhetsi ahal içan cicin. Igaran cicin bere baïthan behar ciénés pounitou ala behar çacon barkhatou. Ondarrian, nigarrac béguiétan, hedatou çascotsoun bésouac et aourdikitsen selaric haren léphora eman çacoçoun pot handi bat.

7. Guero yar araci cicin bere semia, deithu citcin bere yendiac eta aousoac: « Nahi cit maïthatou lehen beçala haour gaïchoa, erraïten dieçou elgarretala bildou beçaïn laster. Aski pounitia içan cou nehorc oraï ez desacola eguin erreprotchouric batere. Çaourte ikhoustera; ekhar çacocie fite soineco pollit bat, eçar sacocie éhastoun bat éhian eta oski berri batsou sangouetan. Ahalco doucié éré hatsémaïten oïlar cembait, ahate cembait, eta ekhartcen aétché bat hiltseko houna: édanen dicigou, yanen elgarrekin éta éguinen phesta handi bat ».

8. Mouthilec obeditou cicien beren naousiari eta eçari tahailla eder bat mahainaren gaïnian. Ordu berian, seme guehiena heldou çouçoun ihicetic bere chakhourrekin: « Cer da beras açants hori? oïhu eguiten ci youramendus ari delaric. Ouste dicit khantous ari cistela hemen etçou goïtché yn nadin. Ehotia ciréa, ene aïta?».

9. « Ez, ene sémia, énouc hala errépostou émaïten dacoçou çaharrac. Hori éguiten badout douc boscarios bethia baïnis. Khantous ari gutsac eta auros gutsac, ceren baitougou certas. Nahi oukhan deçakan edo ez, beharco douc khantatou hic ere eta aléguératou gourekin cendaco eta hire anaïa hila cena phistou baïta. Sorthou balis bécéla douc: atso galdia soukan, egoun horra non den édiéna »

L’institutrice publique

J. Ibargaray.

1302

ESKUIZKRIBUA IKUSI

Commune d'Armendarits

Canton d'Iholdy

Haour prodigoua

1. Guiçon batèc ètcouèn bi sèmè baïcic. Gaztènac erran ç^{ou}uen béré aitari: " Ordou da ènè bourouarèn naousi içan nadin eta içan déçadan dihourou. Bèhar dout youan eta baztèr ikhousi. Pharti çaçou çourè ontasouna, eta èmadaçou nic bèhar doudana. – Bai, ènè sèmèa, erran çouèn aitac; nahi doucan bèçala. Gaïchto bat haïz, èta pounitia içanèn haïz." Guèro çabaltcian tiranta bat, phartitou çouèn béré ontasouna èta hartaz èguin citouèen bi phartè bardinac.

2. Egoun goutièn bourouan, sèmè gaïchtoa youan cèn herritic fièrraèn èguinez, éta adio erran gabé nèhori. Trébésatu citouèn anhitz larré, oïhan, ouhaïtz eta yin cèn hiri handi batétara, çouintan dèspèndiatou baïtçouèn béré dihourou goucia. Cémbaït hilabètèrèn bourouan, bèhar içan citouèen saldou béré arropac émazté çahar bati, éta béré bouroua afermatou mouthil içaïteco; igorri çouten landètarat astouèn éta idièn han çaïntcèco.

3. Ordouan biciki malouros içan cèn. Etçouèn guèhiago ohèric lo èguiteko gaouaz, ez souic bérotcèco hotz cènian. Batçouetan halaco gosè handia çouen nun yanen baïtcitouèn haciènda beltcèc yaten ditouztèn haça osto eta frouitou ousteldou hec; baïnan nehorc etçakon emaiten deousic.

4. Ats batez, tripa houtsa, béré bouroua outci çouèn èrortcèra alkhi batea, so éguitèn çouèlaric leïhotic chorier çoïnac hegaldatcè baitcirèn ahinki. Guero ikhousi citouèn aguertèn cèrouan ilharguia eta içarrac, eta béré bourouari erran çouen nigarretan: Han, éné aitarèn etchea bethea da mouthilez çoinec baitoute ogui eta arno, arroltce éta gasna, nahi doutèn bécèmbat. Dèmbora béréan, ni, gosiac hiltèn ari niz hémèn.

5. "Eh bien, choutitouco niz, youanèn niz aitarèn gana eta erranèn dacot: "Békhatou bat éguin nouèn, çou quitatou nahi içan cintoudanian. Hobèn handia içan nouèn, éta behar naouçou pounitou, badakit ongui. Ez néçaçoula déith çouré sèmèa, trata néçaçou çouré azkèn mouthila béçala. Hobèndoun içan nintçan, baïnan sofritcèn nouèn miséria çoutaric ourhoun.

6. Aita béré baratcian cèn, béré lilièen arrosatcèn: bijitatcèn cit^{ou}uèn sagarondoac eta mahatsac. Ikh^{ou}usi çouènian yitèn bidian béré sèmèa dèna èstali icèrdiz éta èrhaoutsèz, çangoa hèrrèstan, doïdoïan sinhètsi ahal çouèn. Bere bourouari galdéguin çouèen behar çouèen pounitou ala barkhatou béhar çakon, eta léphora botatcèn citçacolaric éman çacon pot handi bat.

7. guéro yar araci çouèen béré sèmèa; oïhou éguin çouèen éré yènder éta aousouère: "Nahi dout maïthatou léhèn béçala, haour gaïchoa, èrran ciotèn bildou cirénéco. Içan da aski pounitia: nèhorc orai èztéçacola éguin batére éréprotchouric. Çaouté hounèn ikoustèra; ékhar çacocié bèrtan barnèco poillit bat, èçar éçacocié èrhastun bat èrhian éta çaphata bèrri batçou çangoètan. Hatcémanèn ahal toucié éré oïlarac, ahatiac, éta ékharrico haatchè bat hiltcéco on déna: édanèn dougou, yanèn élgarrèki éta éguinèn phèsta handi bat."

8. Mouthilèc obéditou çoutèn naousia éta écari çouten dafaïla èder bat mahaïaren gaïnèan. Mémènto béréan, sèmè guèhièna hèldu cèn ihicitic béré çakurrèkin: "Cèr da ba açantz hori? èrran çouèn youramèntouca. Ousté dout khantouz ari cièztèn hémèn: ezta goïzègui itçoul naièn. Erhotou cirèa, aita?".

9. Ez, éné sèmèa, énouc erhotu, érépostou éman çouèn çaharrac. Hola éguitèn badout boskarioz béthéa naicélacotz éguitèn diat. Khantou éguitèn diouc éta ouros gaïtouc, cérèn baïtougou certaz? Nahi badouc eta ez, béharco douc khantou éguin hic éré éta gourèkin aléguératou, cérèn hiré anaya hila cèna, phiztou douc. Sorthou baliz béçala douc: atzo galdia çoukan, égoun horra non dèn hatcémana.

B.Arainty

ESKUIZKRIBUA IKUSI

1303

Commune de Bunus

Canton d'Iholdy

Haur prodigua

1. Gizon batec etzitzin bi seme bezic. Gastenac eran zien aitari: « Ordu da izan nadin ene buriaz nausi eta ukhan dezadan dihuru. Behar dut juan ahal izan eta cartier ikhusi. Pharti zazu zure ontarsuna eta eman ezadazu ukhan behar dudana. - Bai, ene semia, eraiten du aitac, nahukhan bezala. Gaichto bat hiz eta punitia izanen hiz. Gero sabalduz tiroir bat, phartitu zizin bere ontarsuna eta in zitzin bi phusca berdinac.

2. Zenbeit egunen ondotic, seme gachtua juan zuzun herritic, inez ascaraendaco eta eran gabe adioric nihorire. Tresbesatu zitzin anitz larre, oihan, uhaitz eta jin hiri handi batetala, nun despendiatu beitzien bere dihuru guzia. Zenbeit hilabeteren burian behar izan zitzin saldu bere aropac emaste zahar bati eta bere buria acordatu muthil izateco, igori zizien alhoretarat astuen eta idien zeintzera.

3. Orduan izan zen biziki maleus. Etzizin guehio oheric gauaz loiteco, ez eta suric berotseco hotz iten zienian. Zenbait aldiz hain zuzun gosia nun jaen beizitien cheriec jaten ditusten assa osto eta fruitu usteldu hec: bena nehoke etziacosien deuse emaiten.

4. Gau batez, sabela hutzic, utzi zizin bere buria erortsera cacheta baten gainera so iten zilaric leihotic choriac hegaldaca ahinki. Gero ikhusi zizin agertsen zerian argisaitia eta izarac eta nigarez eraiten du bere buriari: Hantchet, ene aitaren etchia bethia duzu sehiz sognec beitute ogi eta ano, aroltze eta gazna nahutena. Ber denboran, ni gosiac hiltzen nizi heben.

5. Eh bien jeikico nuzu, juanen nuzu aitaren hatsemaitea eta erain diot: Bekhatu bat in nizin zu kitatu nahi ukhan zintuanian. Ogen handia ukhan nizin eta behar nuzu punitu, baziakizut ontsa. Ez nezazula gehiago deitha sure semia, trata nezazu zure asken muthila bezala. Ogendun izan ninduzun bena sofritzen nizin zure ganic hurun.

6. Aita bere baratzian zuzun, bere lilien arosatzen finitzen ari: bisitatzen zitzin sagar onduac eta mahatsac. Ikhusi zienian jiten bidian gaignian bere semia oro izerdiz eta erhausez coucoutia, sangua herestan, etzizin casic chinhesten ahal. Galdatzen dizi bere buriari behar dienez phunitu ala barkhatu. Askenian, nigarac begietan, hedatsen diascotzu bezoac eta lephoa jausi itiarekin emaiten diacosu pot handi bat.

7. Gero jararazi zin bere semia ; oihu in zizin bere jender eta auzuer: « Nahi zit maitatu lehen bezala, haur gaichua, eraiten diezu bildiac izan zien bezan fite. Aski punitia izan duzu: orai nehoke etsacoziela erreprotchuric in. Zaurte ikhustera, ekhar acozie fite vesta pollit bat, ezar acozie ehaztun bat ehian eta zapata beriac zanguetan. Hartzen ahalco tuzie oillarac, ahatiac, eta ekhartzen aitche hiltzeco hun den bat. Edaen diizi, jain elgarekin eta inen besta handi bat.

8. Muthilec obeitu zizien beren nausiari eta ezari zizien dahailla eder bat mahagnaren gainian. Memento berian, seme gehiena heldu zuzun ihizitic bere chakhurekin. « Zer da ba azantz hau? oihu iten dizi juramentuca. Uste dizit cantatcen duzien heben, eztuzu goitchegi itsul nain. Ehotu zirea, ene aita ».

9.Ez, ene semia, ez nuc ehotu, erepostu eman zizin aita zaharac. Hori iten badut, duc nizalacotz plazerez bethia. Cantatzen diau eta iruz gituc zeren beitugu zertaz. Hic nahi ala ez beharco duc cantatu hic ere eta alageratu gurekin, zeren hire anaia hil izan zena ara phistu beita. Sorthu baliz bezala duc: atzo galdia zian, egun hora ara atsemana.

L´Instituteur de Bunus,
Sagaspe

Notes

U se prononce comme ou.
J est mouillé.
Z doit se prononçer comme le s français.
S ne se prononce pas comme le s français.
E équivaut à l'é fermé, l'è ouvert n'existe pas en basque.
Les consonnes se prononçant très légèrement sont soulignées dans la traduction.
G se prononce gu, même devant e et i.

1304

ESKUIZKRIBUA IKUSI

Commune de Hélette

Canton de Iholdy

Basses-Pyrénées

L'enfant prodigue

Traduction: Haur onthasun chahutzaïlea

1. Guizon batec etzitcin bi seme beizic. Gaztenac erran zacon bere aïtari: "Ordu da izan naïn nere buruaz naüsi eta eta ukhan dezaatan dirü. Yuan behar izan ahal dut eta bazterrak ikhusi. Zathica zazu zure onthasuna eta emaazut ukhan behar dutana. – Baï, ene semia, erran ziin aitac, hic nahi dukan bezala. Haür tzar bat hiz eta gaztigatua izaan hiz." Guero ideki ondoan tiant bat, zathicatu ziin bere onthasuna eta eguin bi erdi berdinac.

2. Handic egün guitiin buruan, seme tzarra yuan tzen herritic bürua goraric eta nehori yous erran gabe. Ibilizen hanitz larre, oïhan, ür bide gaïndi eta heldu zen hiri handi batetara, nün chahutu beïtziin bere diru guzia. Zoinbeit hilabetheren burüan, saldu behar izan zitiin bere phildac emazte chahar bati eta bera eman behar izan muthil (ou sehi): igorri zuten landetara han tzeinzeco astuen eta idien.

3. Orduan, izan tzen ozoki dohacabe. Etzuen guehiago oheric lo eguiteco gaüaz, ez eta ere suic berotzeko hotz eguiten ziinian. Batzuetan hain gose zen, nün gootic yaan beitzitiin urdec yaten diüsten aza hosto eta (früitu) usteldü hec; bainan nehoc etzacon yeus emaiten.

4. Aats batez, tripa (ou sabela) hutsa, yarrizen khatcheta (ou alkhi) baten gainian, behatzen ziilaric leihotic ahinki hegaldaca zaïlzan chorier. Gero ikhusi ziin aguertzen zeruan ilharguia eta izarrac, eta nigar eguiten (eïten) ziilaric erran ziin bere baithan: " Hanctchet, ene aïtaren etchia bethiaduc sehiz, zoinec beitute ogui eta ano, arroltze eta gasna, nahi duten bezenbat. Dembora hartan, ni, gosez, hemen ari nuc hiltzen".

5. "Beraz, chutituco niz, yuaan niz ene aïtaren khaüsitzea eta erraan dacot: Bekhatü eguin niin, zu utzi nahi ukhan zintudanian. Obenhandia niin, eta behar nuzu gaztigatu, badakit hori üntsa. Ez nezazula guehiago deitha (ou izengla) zure semia, eguizu nitaz zure azken muthilaz eguiten duzuna. Hobendün nintzan, bainan higatzen ari nintzan zutaric urrun".

6. Aita bere baatzian zen, bere lilien urtatzen, sagar (saar) onduen eta mahatsen ikhusten ari zen. Ikhusi ziinian heldu bidian bere semia izerdiz eta erhautsez dena estalia, zangoa herrestan etzioon kasik sinhets. Galdeguin ziin

bere buruari hea behar othe ziin gaztigatu ala behar zancon barkhatu…. Azkenian, nigarrac beguietan, hedatu zazcon besuac, eta lephua inguratzen zacolarik, eman zacon musu handi bat.

7. Guero yarrazi ziin bere semia; deithatu zitiin bere sehiac eta aüzüac: "Nahi dut maïthatu lehen bezela, haür gaichua, erran zeen bildü ziineco. Aski gaztigatua izan da: nehoc oaï ezdezola gaïzkirik erran.Zaüzte haren ikhustea; ekharrozue laster maapülis eder (ou pollit) bat, emozue erhaztün bat erhian eta zapeta (ou oïnetaco) berriac zangüetan. Hartüco ahal düzië oono oilar eta ahate, bai eta hiltzeco on den aatche bat: edan behar düü, yan elgarrekin eta eein phesta handi bat".

8. Sehiec eguin zuten bere naüsiaren nahia eta eman süten dafaila eder bat mahiaan gainian. Ordü berian, seme guehiena itzültzen zen ihicitic bere chakhürrekin: "Zer da beaz harrabosts ori?" dio (ou erraiten du) arnegüca. Usteüt khantüz aï ziiztela hemen; ez da goizeei itzül naain. Erhotu ziaa, ene aita?".

9. "Ez, ene semia, ez nuc hala, ihardesten dio zaharrac. Hori eiten baüt, düc bozkalentziaz bethia nizelacotz. Khantatzen diüc eta atseguinetan guituc, zeen beitüu certaco (ou certaco içan). Nahi izan dezakan ala ez, beharco duc hic ee khantatu ta bozkariatu guekin, zeen eta hie anea hitzena berriz phiztü beita. Doïdoa sorthua balitz bezelaüc: atzo galdua zuan, eün horra nün hatchemana den.

Hélette, le 4 janvier 1895.

Gastellu Instituteur

J'ai cherché par l'orthographe à rendre le plus fidèlement la prononciation locale - (Je suis originaire de la commune).

Ainsi prononcer ü - ou
z - s
s – s mouillé
y -j

ESKUIZKRIBUA IKUSI

1305

Commune de Hosta

Canton d'Iholdy

Haur prodiga

1. Gizon batec etzitzin bi seme bezic. Gastenac eran zien aïtari: « Ordu da izan nadin ene buriaz nausi eta ukhan dezadan dihuru. Behar dut juan ahal izan eta cartier ikhusi. Pharti zazu zure ontarsuna eta eman ezadazu ukhan behar dudana. Baï, ene semia, eraïten du aïtac, nahukhan bezala. Gaïchto bat hiz eta punitia izanen hiz. Gero sabalduz tiroir bat phartitu zizin bere ontarsuna eta in zitzin bi phusa berdinac.

2. Zenbeit egunen ondotic, seme gachtua juan zuzun herritic, inez ascaraendaco eta eran gabe adioric nihorire. Trebesatu zitzin anitz larre, oïhan, uhaïtz eta jin hiri handi batetala, nun despendiatu beitzien bere dihuru guzia. Zenbeit hilabeteren burian, behar izan zitzin saldu bere aropac emaste zahar bati, eta bere buria acordatu muthil izateco; igori zizien alhoretarat astuen eta idien zeintzera.

3. Orduan izan zen biziki maleus. Etzizin guehio oheric gauaz loïteco, ez eta suric berotseco hotz iten zienian. Zenbeit aldiz haïn zuzun gosia nun jaen beizitien cheriec jaten ditusten assa osto eta fruitu usteldu hec: bena nehoke etziacosien deuse emaïten.

4. Gau batez, sabela hutzic, utzi zizin bere buria erortsera cacheta baten gaïnera so iten zilaric leihotic choriac hegaldaca ahinki. Gero ikhusi zizin agertsen zerian argisaïtia eta izarac eta nigarez eraiten du bere buriari: Hantchet, ene aïtaren etchia bethia duzu sehiz sognec beitute ogi eta ano, aroltze eta gazna nahutena. Ber denboran, ni gosiac hiltzen nizi heben.

5. Eh bien jeikico nuzu, juanen nuzu aïtaren hatsemaïtea eta erain diot: Bekhatu bat in nizin zu kitatu nahi ukhan zintuanian. Ogen handia ukhan nizin eta behar nuzu punitu, baziakizut ontsa. Ez nezazula gehiago deitha sure semia, trata nezazu zure asken muthila bezala. Ogendun izan ninduzun bene sofritzen nizin zure ganic hurun.

6. Aïta bere baratzian zuzun, bere lilien arosatzen finitzen ari: bizitatzen zitzin sagar onduac eta mahatsac. Ikhusi zienian jiten bidian gaïgnian bere semia oro izerdiz eta erhautsez coucoutia, sangua herestan, etzizin casic chinhesten ahal. Galdatzen dizi bere buriari behar dienez phunitu ala barkhatu. Askenian, nigarac begietan, hedatsen diascotzu bezoac eta lephoa jausi itiarekin emaïten diacosu pot handi bat.

7. Gero jararazi zin bere semia ; oïhu in zizin bere jender eta auzuer: « Nahi zit maïtatu lehin bezala, haur Gaïchua, eraïten diezu bildiac izan zien bezan fite. Aski punitia izan duzu: oraï nehoke etsacosiela erreprotchuric in. Zaurte ikhustera; ekhar acozie fite vezta polit bat, ezar acozie ehaztin bat ehian eta zapata beriac zanguetan. Hartzen ahalco tuzie oillarac, eta ekharzen aïtche hiltzeco hun den bat. Edaen diizi, jain elgarekin eta inen bezta handi bat.

8. Muthilec obeitu zizien beren nausiari eta ezari zizien dahailla eder bat mahagnaren gaïnian. Memento berian, seme gehiena heldu zuzun ihizitic bere chakhurekin. « Zer da ba azantz hau? Oïhu iten dizi juramentuca. Uste dizit cantatcen duzien heben; eztuzu goïtchegi itsul nain. Ehotu zirea, ene aïta ».

9.Ez, ene semia, ez nuc ehotu, erepostu eman zizin aïta zaharac. Hori iten badut, duc nizalacotz plazerez bethia. Cantatzen diau eta iruz gituc zeren beitugu zertaz. Hic nahi ala ez beharco duc cantatu hic ere eta alageratu gurekin, zeren hire anaïa hil izan zena ara phistu beita. Sorthu baliz bezala duc: atzo galdia zian, egun hora ara atsemana.

L'instituteur de Hosta,
J.Loustau.

Notes

U se prononce ou.
Z se prononce ss.
e équivaut à é
g se lit gu même devant e et i.

1306

ESKUIZKRIBUA IKUSI

Commune d'Ibarrolle

Canton d'Iholdy

Traduction «basque» de l'Enfant prodigue.

Haoür prodigoua

1. Guiçon batec etsien bi sémé bécik. Gasténac erraïten dou béré aitari: « Ordou da içanain éné naoussi éta oukhan déçadan sos. Béhardout ahala oukhan ébentik jouaïtéko éta herri ikhoustéko. Pharti çaçou çouré ountarsouna, éta émaçou oukhan béhar doutana. Baï, éné sémia, erraïten dou aitak ; nahi doukan béçala. Gachto bat his, éta pounitia içanein his ». Guéro çabaltcen çiélaik tiroir bat, phartitou çouen béré ountarsouna éta in bi pharté berdinak.

2. Çoumbeit égounéin bourian, sémé gachtoua jouintéda hérritik fierraina ines éta néhori adioïk erran gabé. Igan sisin biciki landa, oyhan, ouhaïtça éta gnin hiri handi batétalat noun igorri bitcien béré sos goucia. Çoumbeït hillaïtein bourian, saldou béhar oukhan sisin béré arropac émasté çahar bati éta gnarri mouthil béçala: igorri sisien alhorrétalat astouein éta idiein béracéat.

3. Ordian, biciki malérous içan sousoun. Etsisin oukhan oheïk gaoüas lo itéko, ez souik bérotcéko hots sénian. Çoumbeït aldis hain sisin gosé handia noun gnanein baïcitien asa hostouac éta frouta oustélak ourdec gnaten tousténak: baïnan nihoukec etsiosoun gnéousé émaïten.

4. Gaoü bates, tripa housik, outsi sisin bouria érortcérat cachéta batein gagnéat soïten ciélaïk leyhotic ahinki hégaldatsen sien chorier. Guéro ikhousi sisin aguertcen cérian arguiçaïtia éta içarrac, éta erran sisin nigar iten ciélaïk: « Han, éné aïtain etchia béthia dousou mouthiles çoinek baïtoute ogui, ano, arrotcé, gasna nahi douten bésain besté. Arté hortan, ni, gosés hilcen nousou hében.

5. Eh bien, gnékiko nousou, gnouanein nousou aïtain hacémaïtéat éta errainen diakosout: Békhatou indicit sou kitatou nahi oukhan niénian. Oguen handia oukhan nien éta béhar nouçou pounitou, badakit ountsa. Ené çaçoula guéhiaou deïth çouré séméa, trata nésasou çouré oundar mouthila béçala. Oguen doun içan nousou, béna trichté nounçoun çoutaïk ourrhoun.

6. Aïta béré batcian sousoun finitcen béré liliein arrousatcen, bisitatcen cicin béré sartciak éta mitgnaciak. Ikousi ciénian gniten bidiain gagnéan béré sémia erraoutses éta icerdis béteik éta sangoua hérrestan doï doya sinhetsi ahal oukhan sisin. Gogouan igaiten sisin béhar ciénes pounitou édo barkhatou… Enfin, nigarrak béguian, bésouak çabaldou ciotçoun éta hain lépoua oungouratcen ciélaik po bat éman.

7. Guero gnarratci sisin béré sémia ; oyhou hin béré gnender éta aisouer: « Nahi dout maïthatou léhen béçala haoür gaïchoua, erraïten dou elgarrétalat bildou ciren ondouan. Içan da aski pounitia: nihoukec gouai es déçakoten erréprochouik in. Gnincisté ikhoustéat, ékharrakocié fité besta poullit bat, éçarrakosié éhastoun bat héhian éta oski berriac sangouétan. Hartcen ahal dousié éré ollharrac, ahatiac éta ékhartcen ahal atché bat hilcéko houn ditékéna, gnanein disi, édanein elguarrinkin éta inein phesta handi bat.

8. Mouthilec sinhetsi sisien béré naoüssia éta éçarri dahalla éder bat mahagnain gagnéan. Ber mémentouan, sémé gueyhéna gniten sousoun ihicétik béré chakhourreïkin: « Cer da arren açants haou? erraïten disi arnégou iten ciélaik. Ousteïsit khantous ari cistéla hében, esta sobéra goïs ousoulnain. Ehoua cira éné aïta?

9. Es, éné sémia, énouk ého arrapostou emaïten dako çaharrak. Hori iten baout, iten diat plazerres béthia niçalacots. Khantous ari guitouk éta irous guitouk cen éta bitoukou cer içan. Nahi oukhan déçakan édo es béhar kodouc khantou in goureïkin éta plazer hartou cen éta hiré anaya hila çéna arra phistou bita. Gouaï sortcen béçala banints douk: atso galdia çoukan, égoun arra atsémanaouk.

L'Institutrice d'Ibarrolle,
M. Jarrié.

1307

ESKUIZKRIBUA IKUSI

Commune d'Irissarry

Canton d'Iholdy

Haur prodigoa (funditzailea)

1. Gizon batek ez zituen bi seme baizik. Gaztenak erran zion bere aitari: « Ordu du izan nadin neure buruaz nausi eta izan dezaadan diru. On da juan ahal nadin eta ikhus dezadan probentzia. Pharteka zazu zure ontasuna, eta emadazut nik izan behar dudana. -Bai, ene semea, erran zuen aitak: hik nahi dukekan bezala. Gachto bat hiz eta izanen hiz gaztigatua ». Gero zabalduz tiranta bat, phuskatu zuen bere ontasuna eta egin bi pharte bardinak.

2. Egun gutien ondoan, seme gachtoa juan zen herritik fierrarena eginez, eta nehori adio erran gabe. Pasatu zituen hainitz larre, oihan, uhaitz, eta jin zen hiri handi batera, nun gastatu baitzuen bere diru guzia. Zembait hilabeteren buruan behar izan zituen saldu bere phildak emazte zahar bati eta bera sehi bezala alokantzan eman: igorri zuten kampoetarat astoen eta idien zaintzera.

3. Orduan izan zen guziz dohakabea. Ez zuen izan gehiago oherik gauaz lo egiteko, ez eta ere suik hotz zenean berotzeko. Batzuetan hain gose handia zuen non gogotik janen baitzituen urdek jaten ziuzten aza osto hek eta fruitu ustel hek ; bainan nehork ez zakon hetarik deusik emaiten.

4. Ats batez, tripa hutsa, uzten du bere burua alkhi baten gainerat erortzera, leihotik behatuz ahinzki hegalda zabiltzan choriak. Gero ikhusi zituen zeruan agertzen ilhargia eta izarrak, eta nigarretan zagolarik erran zuen bere baithan: Han, sehiz bethea ene aitaren etchea: badute nahi duten bezembat ogi eta arno, arroltze eta gasna. Dembora berean, ni, gosez hiltzen naiz hemen.

5. Eh bien, chutituko niz, juanen naiz neure aitaren khausitzera eta erranen dakot: zu utzi nahi izan zintudanian, egin nuen bekhatu bat. Ogen handi izan nuen, eta, badakit arras ongi, behar nauzu gaztigatu. Ez nezazula deith gehiago zure semea, trata nezazu zure sehi errumesena bezala. Izan nintzan hobendun ; bainan ahulduz nindagon zureganik urrun.

6. Aita bere baratzian zagon urrista urhentzen zituela bere loreak: ikhuskatzen zituen bere sagar hondoak eta bere mahatsak. Ikhusi zuenean bere semea heldu bidean, izerdiz eta erhautsez estalia, herrestatuz zangoa, nekhez bezala zuen sinhetsi hura zaitekela. Bere buruari galdegin zion behar zuenez ba gaztigatu ala behar zakon barkhatu... Azkenean nigar chortak begietan, hedatu zazkon besuak, eta lephora jausi eginez eman zakon pota bat handia.

7. Gero jarrerazi zuen bere semea ; deithu zituen bere jendeak eta auzoak: Nahi dut maithatu lehen bezala, haur gaichoa, erran zioten elgarretarat bildu ziren ordutik. Aski gaztigatua izan da: nehork ez dezakola orai egin hobenik. Zaurte ikhusterat: ekhar-zakozie berehala barneko pollit bat, ezar zakozie erraztun bat errian eta zapeta berriak oinetan. Hatchemanen ahalgo dituzue oilarrak, ahateak, eta ekharriko hiltzeko on den ahatche bat ; edanen, janen dugu elgarrekin eta phesta handi bat eginen ».

8. Sehiek obeditu zuten beren nausiari eta ezari zuten tafaila eder bat mahaia gainean. Ordu berean, seme gehiena heldu zen bere chakhurrekin ihizetik: « Zer da ba azantz hori? dio oihu-sakretan. Iduri zaut kantuz ari zieztela hemen: ez da goizegi itzul nadin. Erhotia zirea ba, ene aita?».

9. Ez, ene semea, ez niz erhotia, erreposta eman zuen gizon zaharrak. Hola egiten badut, alegrantziaz bethea naizelakotz da. Kantatzen diagu eta urus gaituk, zeren dugun zertaz. Nahi ala ez, beharko duk hik ere kantatu eta bozkariotan sarthu, zeren hire anaia hila zena arra-phiztu den. Sorthu baliz bezala duk: atzo galdia zukan, hara nun den berriz atchemana ».

Chimitz
Instituteur en retraite à Irissarry
(Basses-Pyrénées)

Commune d'Irisssarry

Canton d'Iholdy

Notes explicatives sur la traduction en basque du texte: l'Enfant prodigue.

M.Duvigneau, instituteur Communal actuel à Irissarry, étant d'origine béarnaise, a pensé que son prédécesseur qui continue à habiter la commune, après y avoir dirigé l'école de garçons pendant près de 20 années, pourrait se charger de la traduction du morceau dont il s'agit.

C'est à ce titre aussi que je me permets d'adresser à qui de droit ce travail que j'ai fait avec toute l'attention possible, et qui m'a suggéré les observations ci-après:

Et d'abord, la traduction du mot prodigue m'a quelque peu embarrassé. J'ai hésité entre prodigoa et funditzailea (qui dissipe son bien). Le premier sonne mieux à l'oreille ; mais le second répond plus exactement à la pensée de l'auteur.

Néanmoins, j'ai cru devoir conserver prodigoa, parce que ce mot date déjà de 1571, et qu'il a figuré à cette époque dans le premier libre basque –Jesus-Christo gure Jaunaren Testament berria- imprimé à La Rochelle, il y a déjà 323 ans, et dans lequel par conséquent, on peut trouver le basque le plus pur, puisqu'il était

alors plus près de sa source, et n'avait pas encore été aussi corrompu par l'habitude des termes empruntés aux langues espagnoles et françaises. Du reste, le mot prodigoa est très souvent employé, de nos jours aussi, par les prêtres dans leurs sermons.

Cela dit, passons à autres choses:

Malgré toute ma bonne volonté, et s'il faut le dire en toute franchise, malgré l'usage presque quotidien de la langue basque, non seulement dans le parler, mais encore dans l'écrit, j'ai trouvé que le texte proposé des mots et même des phrases que je n'ai pu traduire que par des circonlocutions heureusement assez rares, et cela parce que les mots correspondants me faisaient défaut.

Quoique la langue basque n'ait pas de règles fixes pour l'orthographe, j'ai pris le parti de ne pas faire usage dans ce travail, pas plus que dans mes autres écrits en basque, de la lettre C. Je la remplace par K, qui répond mieux au son, et coupe court à tout emploi de la Cédille.

La lettre **E** ne prend jamais d'accent en basque. Elle a toujours, quelle que soit la consonne qui la précède ou qui la suit, le son **é**. Ainsi **EN** se prononce **én**.

La lettre **g**, même suivie de **e**, conserve toujours le même son ; c'est-à-dire qu'on la prononce **g**: comme si elle était suivie de **u e** en francais.

Les Souletins et les Bas-Navarrais prononcent le **J** comme en français, tandis que les Labourdins lui substituent l'**Y** des españols tout en lui conservant le son du **J**, prononcé du gosier.

Quand deux **tt** sont ensemble, on les mouille. **PH** ne remplace jamais l'**f**. Lorsque ces deux lettres sont ensemble on appui sur le **P** et l'on aspire le **h**.

L'**s** a un son gras ; il se prononce en desserrant les dents, d'une manière que l'on ne peut expliquer ; il faut l'entendre, car il ne s'apprend que par l'usage, et encore un étranger n'arrive-t-il pas toujours à le prononcer comme les gens du Pays.

Ü en Soule se prononce comme en français, et dans les autres dialectes basques comme à Irissarry, par exemple, **ou**. L'**a** et le **u** réunis se prononcent aou.

Le **z** se met devant les voyelles dans le corps ou à la fin des mots, et remplace l'**s** français avec un petit sifflement dans le son. En Soule et quelquefois en Basse-Navarre, on emploi le **C** en lui donnant le son du **Z** renforcé, mais sans cédille, parce qu'il est aujourd'hui admis qu'on ne doit jamais l'employer devant les voyelles **A**, **O**, **U**. Dans la plupart des journaux basques, entre autres, dans l'Eskual Herria qui se publie à Los Angeles, en Californie, on remplace le **C**, comme je l'ai déjà dit, par le **K**. Cependant, on l'emploi encore par exception,

devant l'**i**, lorsque le son doit être fortifié: ainsi on écrit **bizia** (vif,vive) avec un z et **bicia** (vie) avec un c.

Sous le bénéfice de ces observations, j'ai essayé de traduire, à peu près seul, le texte proposé, aussi littéralement que possible, car, comme le disait, en 1826, M. Lécluse, professeur de littérature à la Faculté des Lettres de Toulouse, à propos de son Manuel de la Langue Basque, *lagundu nauenik ez da nehor ene alaba herrian errientsa denak bere aitari laguntza puchka bat bere egin ahal guziaz eman duena baizik*.

Je désire que ce petit travail puisse être de quelque utilité aux philologues qui ont à coeur de faire figurer à l'Exposition de Bordeaux en 1895, un recueil des idiomes parlés actuellement dans le Sud-Ouest de la France.

Chimitz, instituteur en

retraité à Irissarry (Basses-Pyrénées)
lauréat d'un diplôme de Médaille de bronze
dans la section de linguistique et
de Toponymie des Pyrénées
à l'Exposition internationale
de Toulouze en 1887.

1308

ESKUIZKRIBUA IKUSI

Commune de Juxue

Canton d'Iholdy

Haour prodigoua

1. Guiçon batec ez citcin bi seme becic. Gaztenac erraiten dici bere aitari: « Dembora douçou içan nadin ene naousia eta oukhan deçadan dihouria. Behar dicit youan eta ikhousi campo. Pharti çaçou coure hountasouna, eta eman eçadaçou nic behar douana. – Ba, ene semia, erraiten dici aitac: nahoucan beçala. Gaichto bat hiz eta pounitia içanen hiz ». Guero çabaltciarekin tirouar bat, phartitou cicin bere hountasouna eta hartaz in citcin bi portcione berdinac.

2. Egoun goutiren bourian guero seme gaichtoua youan çouçoun herritic iten cielaric fierrarena, eta erran gabe adio nehori. Trebesatou citcin anhitz campadera, oyhanac, errecac, eta yin çouçoun hiri handi batetara, noun despendiatou baitcien bere dihourou goucia. Çoinbait hilabeteren bourian, saldou behar oukhan citcin bere arropac emazte chahar bati eta bere bouria louatou içaiteco mouthil: igorri cicien alhorretarat han çaintceco astouac eta idiac.

3. Ordian, biciqui malouros içan çouçoun. Ez cicin oukhan guehio oheric lo iteco gaouaz, ez eta souric berotceco hotz iten cienian. Bacicin batçoutan hain gose handia noun yain baitcitien ountsa aça osto hec eta frouta ousteldu hec çoinac yaten baitouzte ourdec ; bena nehoc ere ez ciacocien emaiten deous ere.

4. Atsalde batez, tripa houtsik, outci cicien bere bouria erortcera escabel baten gaignera, soiten cielari leihotic chorier, çoinac hegaldatcen baitcien ahinki. Guero ikhousi citcin aguertcen cerian arguiçaguia eta içarrac, eta erraiten dici bere bouriari nigar itiarekin: Han, ene aitaren etchia bethia douc mouthilez çoinec baitoute oguia eta anoua, arroultciac eta gasna, nahi douten beçambat. Dembora hortan, ni, hiltcen nouc gosez hemen.

5. « Eh bien, yaikico nouc, youain nouc atcemaitea ene aitaren eta errain diacoat: In nicin bekhatou bat, çou quitatou oukhan nahi cintouanian. Oukhan nicin oben haoundia, eta behar nouçou pounitou, badiaquiçout ountsa. Ez neçaçoula icenda guehio çoure semia, trata neçaçou çoure mouthilen oundarra beçala. Içan nindouçoun obendoun, bena soffritcen nicin çoutaric ourroun ».

6. Aita bere baratcian çouçoun, finitcen ari bere lilien hourtatcen ; bisitatcen citcin sagar ondouac eta mahatsac. Ikhousi cienian yiten bidiaren gaignian bere semia dena coucoutia icerdiz eta erhaoutsez, therrestan çangoua penaikin sinhetsi ahal oukhan cicin. Galdin cicin bere bouriari behar cienez pounitou ala barkhatou behar çacon. Oundarrian, nigarrac beguietan hedatou ciazcotçoun besouac eta aourthiquitciarequin bere bouria haren lephora eman ciacoçoun pot handi bat.

7. Guero yar araci cicin bere semia ; deithou citcin bere yendiac eta aouçouac: Nahi dicit maïthatou hori aitcinian beçala, haour probia erran cieçoun bildou cieneco. Içan douçou aski pounitia ; nehoc ere orai ez deçacola in erreprotchouric batere. Çaourte hounen ikhoustera ; ekhar acocie fite barneco gaigneco poillit bat, eçar acocie ehaztoun bat ehian eta osqui berriac çangouetan. Hartcen ahal toucie ere oillarrac, ahatiac eta ekhar aratche bat houna yateco ; baguiatçaçou edatea, yatea elgarrekin eta itea besta handi bat ».

8. Mouthilec obeitou cicien beren naousiari eta eçarri cicien dahailla eder bat mahayaren gaignian. Memento berian, seme gueihena yiten çouçoun ihicitic bere chakhourrequin: « Cer da beraz açantz hori? Oihou in cicin arnegatciarekin. Ouste dicit khantatcen doucien hemen, ez tçou sobera goiz arra yin nadin. Eho cirea, ene aita?».

9. « Ez, ene semia, ez nouc hala, errepostou eman cicin çaharrac. Iten badout hori, douc bethia bainiz bozcalentciaz. Khantatcen diaou eta irous guitouc, ecic badiaou ountsa certaz. Nahi baouc ala ez, beharco douc khantatou hic ere, eta alegueratou gouekin, ceren eta hire anaya çoina hila baitcen arra yin baita bicirat. Heldou baliz sortcera beçala douc ; atço galdia çoucan, egoun horra arra hatcemana. »

Juxue le 8 Décembre 1894,
L'Instituteur,
Etchart.

Nota:

Tous les e doivent être prononcés comme è avec accent grave
--- ai aï, avec tréma
--- oi oï
--- s j

1309

ESKUIZKRIBUA IKUSI

Canton d'Iholdy

Commune de Lantabat

L'enfant prodigue

Traduction dans le basque

1. Gizon batec etzuen bi seme baizic. Gaztenac erten daco bere aitari: "Dembora da ene buriain nausi itzan nadin eta ukhan dezadan dihuru. Yuan beharco niz hementic eta behar dut ikhusi kartier. Pharti zatzu zure ontasuna eta eman dezadazut ukhan behar dutana. – Bai, ene semia, erten du aitac: nahi ducan bezala.Gaichto bat hiz eta izanen hiz punitia." Gero zabalzen duelarik tienta bat, phartitzen du bere ontasuna eta egiten du bi pharte bardinac.

2. Zonbeit egunen burian, seme gaichtua yaun zen herritic eguiten zuelaic azkarraina eta adioric erran gabe nehori. Kurritu zuen mendi biphil anhitz, oihan, erreca eta yiten da hiri haundi batetara, nun despendiatzen beitu bere sos guzia. Zonbeit hilabetein burian, behar ukhan zituen saldu bere arropac emazte zahar bati eta yarri zen soldatan muthil izaiteco: igorri zuten alhorretarat asto eta idi zaintzerat.

3. Orduan itzan zen arras malerus. Etzuen gehiago oheik lo eguiteco, ez suic berotzeco hotz eguiten zuenian. Bazuen zombeit aldiz hain gosse haundia yan beitzuzken gogotic aza eta fruitu usteldu urdec yaten tuzten hec, bainan nehorc etzakon emaiten deus.

4. Astiri batez sabela hutsik, uzten du bere buria erortzera escabela baten gainerat so eguiten duelaric leihotic chorier zoinac airian beitzabilzan ahinic. Gero ikhusten ditu agertzen zeruan arguizagia eta itzarrac erten du bere baithan nigarrez dooloric: Han, ene aitain etchia bethia da muthilez, zoinec beitute ogi eta ano, arrolze eta gasna nahi duten bezambat yan. Dembora berian ni hilzen ari niz hemen gosez.

5. "Ebien! Chutitzea noa, yuanen niz ene aiteran khaussitzera eta erranen dakot! Egin nuen bekhatu bat noiz eta ere nahi ukhan beitzintudan kitatu. Ukhan nuen oben haundia eta behar nuzu punitu badakizut untsa. Ez nezazula geyhago deitha zure semia, trata nezazu zure azken muthila bezala. Obendun nintzan, bainan patitzen nuen zutaric urrun."

6. Aita baratzian zen finizen ari bere lilien ihistatzen: bisitatzen zituen sagartziac eta mahatsac. Noiz eta ere ikhusi beitzuen yiten bidearen gagnian bere semia, guzia estalia izerdiz, eta erhausez, herrestan zangua, ahal ukhan zuen doidoia sinhetsi. Bere baithan galdegin zuen behar zuenez punitu ala behar zakon

barkhatu. Anfin, nigarrac beguietan hedatzen dazco besuac, eta lotzen zakolaric lephotic emaiten daco pot haundi bat.

7. Gero, yarrazten du bere semia; deithatzen ditu bere yendiac eta auzuac. "Nahi dut maithatu lehen bezala, gaicho haurra, erten dee bildu dieneco. Itzan da aski punitia: nehoc orai ezdezakotela egin erreprochuric. Yin ziezte ikhustera, ekharrakozie fite barneco poillit bat, ezarrakozie ehaztun bat eyhian eta zapata berriac zanguetan. Ahal dukezie ere hartu oillarrac, ahatiac eta aatche bat hun dena hilzeco: edan dezagun, yan elgarrekin eta egin besta haundi bat.

8. Muthilec obeditzen dute beren nausiari eta ezartzen dute dahailla eder bat mahagnaren gagnian. Memento berian seme geyhena itzulzen zen ihitzitic, bere chakhurrekin: "Zer da beraz azanz hau? Oihu eguiten du sacreka ari delaric. –Uste dut khantuz ari zieztela hemen? Ez duzu goitche itzul nadin. Erhotu zirea ene aita?

9. Ez, ene semia, ez nuc hala, errepostu emaiten du zaharrac. Egiten badut hola, zeren eta bethia beiniz plazerrez. Khantatzen diagu eta irus gituc, ezen badiagu zertaz. Nahi ukhan dezakan ala ez, beharco duc khantatu hic ere eta gozatu gurekin, zeren hire anaya hila zena, itzuli duc bizirat. Orai sorthia baliz bezala duc: atzo galdia zukan, egun huna nun den hatzemana."

H[ré] Paguéguy

1310

ESKUIZKRIBUA IKUSI

Commune de Larceveau

Canton d'Iholdy

Haur prodigua

1. Gizon batek eztitzin bi sémé bézik. Gastenak erraiten diakozu béré aitari: « Ordu duzu éné buriaïn nausi izan naïn eta izan dezaan dihuru. Behar zit yuan eta ikhusi bazter… Partayazazu zure ontasuna eta émazu éni yiten zaana. – Ba, éné sémia, erraiten dizi aïtak ; nahukan bezala. Gachto bat hiz eta izaïntz punitia ». Gero zabalziaïkin tiranta bat, partayatzen dizi béré ontasuna eta itenzi bi parté bardinak

2. Egun gutiik barnian, sémé gachtua yuaïten duzu herritik fierra itendiélaïk, eta nehori adio erran gabé. Pasatzen tizi otharrak, oyhanak, uhaïtzak, eta yiten duzu hiri handi batétaat, zoïntan despendiatzen baïtu béré dihuru guzia. Zombaït hilaïtéïn burian, saldu behar izan zitzin béré trastiak émazté zahar bati eta béra yarri mouthil: igorri zizien alhorretaat asto eta idi zaïntzéa.

3. Ordian biziki malurus izan zuzun. Etzizin ohé bat lo itéko ez suik bérotzéko hotz iten ziélaïk. Zombaït aldiz haïn gosé zuzun nun yaïn baitzitien cherriek yaten duzten aza osto eta frutu usteldu hétaïk; béna nehokée eztziakozien déus éré émaïten.

4. Atsalde batez, estomaka hutsik, béré buria uzten dizi erortzéa alkhi baten gagnéa, ahinki aïrian yuaïten zien chorier soïten ziélaïk léihotic. Gero ikhustentzi agerzen zerian argi-zaïtia eta izarrak, eta nigar iten diélaïk béré buriaï erraïten dizi: Hantché, éné aitaïn etchia béthia uzu sehiz zoïnek baïtuté nahuten bezambat ogi eta ano, arrolze eta gasna. Eta dembora bérian, ni gosiak hiltzen ari nizi hemen.

5. « Eh bien, yéikiko nuzu, yuaïn nuzu éné aitaïn khausitzea, eta erraïn diakozut: Békhatu bat in nizin zu quitatu nahi ukhan zintudanian. Izan nizin oben handia, eta behar nuzu punitu, badiakizut ontsa hori. Ez nézazula géhio déit zure sémia, trata nezazu sure séhiétaïk azkéna bezala. Obendun izan ninduzun béna zuréanik urrun péritzen ari ninduzun ».

6. Aita béré baatzian zuzun, lilien arrosatzen finitzen: bisitatzen zitzin sahar onduak eta mahatsak. Ikhusten diélaik bidian yiten béré semia, oro erhautsez eta izerdiz estalia, zangua thérrestan, doidoïa sinetsi ahal zizin hura zela. Béré buriari galditendizi héa béhar-zienez punitu ala behar-zakon barkhatu. Azkénian, nigarrak bégietan, hedatzen dazkotzu bézuak, eta lephotik lotziaïkin émaiten diakozu pot handi bat.

7. Gero yaraazi zizin, béré semia; oïhu iten dizi bere yender eta auzuer: « Nahiut maithatu léhen bezala, gaïcho haurra, erraïten diézu yin ziénian. Izan duzu aski punitia: nehokee ez dezakotela in érreprotchuik. Zaurté haïn ikhustéa, ekharrakozié fité barneko pollit bat, ezarrakozié eïhian éhastun bat eta zangotan zapata berriak. Hartuko ahal dituzié éré oillarrak, ahatiak eta ekharriko uzié ahatché at hun déna hiltzéko: Edaïn diziu, yaïn diziu elgarrekin eta inen besta handi bat ».

8. Séhiék obeditu zizien béren nausia, eta ezarri zizien mahaiaïn gagnian dafailla eder bat. Memento bérian, sémé géhiéna helduzuzun ihizitik béré chakurrekin: « Zer da baa azantz hori? oihu iten dizi sakreka ari délaïk. Uste-izit khantuz aïzisten hemen ; ez duzu sobera goïz itzul naïn. Ehotia ziréa, éné aïta?

9. Ez, éné sémia, énuk éhotia, erresponditzen dizi gizon chaharrak. Hola iten baut duk zeren alégrentziaz béthia baïniz. Khantu iten diau eta urus gituk, zéén khasia hola baïta. Nahi izandézakan edo ez, beharko-uk hikee khantatu eta alégrentzian yarri gurékin, zendako eta hiré anaya hila zena itzuli baïta bizirat? Oaï sortzen baliz bézala-uk: atzo galdia zukan, horra egun hatzemana».

L.Sallaberry

Note:

Les u se prononcent ou, les z, s (français), les s suivant la manière espagnole, grassement. La lettre g suivie de voyelles a, e, i, o se prononce comme les équivalents français – gua – gue – gui - etc.

Remarque essentielle = Quand le complément est au singulier ou au pluriel, le verbe en suit les modifications: ainsi on dira:

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13

1º. Texte français Un père n'avait qu'un enfant, ou un fils, ou une fille

2 1 3 4-5 7 6 8 10 9 11 13 12 5

2º. Texte basque Aita batek eztzizin haur bat, edo seme bat edo alaba bat bézik

Pluriel (complément).

1. Un père avait deux fils
2. Aïta batek bazitzin bi sémé.

Ainsi le verbe avait [1er cas] est au singulier en basque parce que le complément est au singulier, et ce même verbe se met et doit se mettre au pluriel si le complément est au pluriel (2° cas).

ESKUIZKRIBUA IKUSI

1311

Commune d'Ostabat

Canton d'Iholdy

Haour prodigoua

Guiçon baték étcitcin bi sémé baïcik. Gasténak éran cién béré aïtari: « Ordou icit içan naïn nihaoun bouriaz yabé éta oukhan déçaan sosa. Béharcit ahala hééntik youaïteko éta kartier ikhoustéko. Phartiçaçou çoué hountasouna éta éman éçaaçou nik béhaoutana. Ba, éné sémia, éran cién aïtak ; nahoukan béçala. Gachto at hiz éta pounitia içaïnz ». Guéo çaalçén diélaïk tiroir bat, phartitou cicin béé hountasouna éta hartarik in citcin bi pharté berdinak.

Çombaït égounén bourian, sémé gachtoua youan çoun herritik itén diélaïk ni norniz éta adioïk éran gabé néhoïré. Phasatou citcin anhitz laré, oïhan, hour, éta heldou çouçoun hiri handi batétala, non despéndiatou baïtcién béé sos goucia. Çombaït hilaétéén bourian, saldou béhartou citcin béré phildak éta akordatou mouthil içaitéko ; igori cicién alhorétat çaïntcéa astouén éta idién.

Ordian, içan çouçoun biciki maléous. Etciin guéhio ohéik loïteko gaouaz, ezétaé souik béotcéko hotz cénian. Haïn gosé handia cicin çombaït aldiz, noun yaïn baïtcitién gootik aça osto éta frouta oustéldou chériek yatén douténétaïk; béna néhok étciakoçoun déus émaïtén.

Gaou batez, tripa housik, béré bouria outci cicin éortcéa eskaéla atén gagnéa, so çoolaïk léïhotik, ahinki hégaldaka aïcién chorier. Guéo ikhousi ciin aguertcén cérian arguiçaïtia éta içarrak, éta béré baïthan érancién nigarez: Han, éné aïtaén étchia béthia ouk séhiz, çognék béïtouté ogui éta ano, arroltcé éta gasna, nahoutén béçaïnbesté. Démboa bérian, ni, gosiak hiltcén nou, hémén.

Ebién, yeïkiko nouk, yoaïn nouk aïtaïn hatcémaïtéa éta éraïn diakoat: Békhatou bat ïn nicin, çou outci nahi içan cintouanian. Oguén handia oukhan nicin éta béhar nouçou pounitou, baciakiçout hori ounsa. Enéçaçoula guéhio çouré sémia déïtha, ékharnéçaçou çouré mouthilétaïk azkéna béçala. Oguéndoun nindouçoun, béna péritcén ari nindouçoun çoutaïk ouroun».

Aïta baatcian çouçoun, finitcén hourtatcia béré lilién: soïtén cicin saartcér éta mahatsér. Ikhousi ciénian yitén bidén gagnén béré sémia oro béthia icérdiz éta érhaoutses, çangoua herrestan, doïdoïa sinhetsi ahal içan cicin. Béré bouriari galdin cicin pounitou béhar ciénez ala barkhatou béhar çakon. Afin, nigarrak béguian, louçatou cicin bésouak, eta yaousi itén ciélaïk haïn léphoa éman çakoçoun pot handi bat.

Guéro yaraci cicin béré sémia; galdéïn citcin béré yéndiak eta aouçouak: « Nahi icit maïthatou léhén béçala, gaïcho haoura, éran céén bildoucién béçaïn lastér. Içan douçou aski pounitia; néhok éztéçakola oraï éréprochouik batéré in. Çaourté ikhoustéa; ékharakocié fité vésta poillit bat, éçar akocié éhastoun bat éhian éta çapata berriak çangouétan. Hartouko ahal doucié éré oillarak, ahatiak, éta ékharriko aatché bat hiltcéko houn déna: édaïn diciou, yanén élgarrékin éta phésta handi bat inén.

Mouthiléc obéïtou cicién béré naousiari éta écari dahailla éder bat mahaïaïn gagnian. Méménto bérian, sémé guéhiéna, itçoultcén çouçoun ihicitik béré chakhourrékin: « Cer da baa açantz hori? oihou incin youaméntouka. Ousté icit khantouz ari ciztén hémén: étçou goïtché itçoul naïn. Ehotia ciréa, éné aïta?».

Ez, éné sémia, énouk hala, érépostou éman cion chaharrak. Hori itén baout, konténtaméndouz béthia niçalakoz douk. Khantacén diaou éta irous guitouk, écik badiaou ounsa cértako. Nahi oukhan déçakan ala ez, béharko ouk khantatou hikéé éta aléguératou gouékin, céén éta hié anéïa hila céna, itçouli béïta bicirat. Sorthou balitz béçalaouk: atço galdia cian, égoun hora hatcémana.

L'Instituteur d'Ostabat (B.P)
Jauréguy

1312

ESKUIZKRIBUA IKUSI

Ostabat

Canton d'Iholdy

Traduction en Bas-Navarrais d'autrefois; idiome d'Ostabat, où le traducteur est né.

Haür prodiguä

1. Guizon batec ez-t-zuen bi seme beïcik. Gaztenak erran-t-zuen bere aïtari: « Ordu da izan nadin ene naüsi eta ukhan dezadan dihuru. Behar dut yuan ahal izan nadin eta bazter ikhus dezadan. Pharti zazu zure untasuna eta eman ezadazu nic ukhan behar dudana. -Ba, ene semea, dio aïtac, nahi dukan bezala. Gaïchto bat hiz eta gaztigatia izanen hiz. » Guero, zabaltzen-t-zuelaric tienta bat, phartitu zuen bere untasuna eta bi pharte berdinac eguin.

2. Guti egunen ondoan, seme zarra yuan-t-zen herritic yaun haündiarena eguinez eta nehori adio erran gabe. Igaran-t-zuen othar anhitz, oïhan uhaïtz eta yin hiri haündi batea nun chahutu baï-t-zuen bere dihuria oro. Cembaït hilabetheïn buruan behartu citzakon bere phildak saldu emazte zahar bati eta bere burua eman muthil izaïteco: igorri zuten alhorretarat asto eta idi zaïntcea.

3. Orduan, izan-t-cen anhitz dohacabe. Ez-t-zuen guehio oheïk ukhan gaüaz lo eguiteco, ez eta suïc berotceko dembora hotz-t-cenian. Haïn-t-zuen cembaït aldiz gosia haündi nun gogo hunez yanen baï-t-cituen urdec yaten diüzten aza osto eta fruïtu ustelac ; baïnan nehorkec ere ez-t-zakoten deüsere emaïten.

4. Arratx batez, sabela hutxic, bere burua utci zuen erortcera escabela baten gaïnera, leïhotic so eguiten-t-zuelaric arhinki hegaldatcen-t-ciren chorier. Guero ikhusi zituen ceruan aguertcen argui izaïtia eta izarrac eta nigarrez erran-t-zuen bere baïthan: Han-t-che, ene aïtaren etchea betheïc duc muthilez zuïnec ogui, arno, arroltce eta gasna nahi duten bezaïmbat baïtute (pr. baï dute). Dembora hortan, ni, gosez hiltcen nuc heben.

5. « Untxa! Chutituco nuc, yuanen aïtaren khaüsitcera eta hari erranen: Bekhatu bat eguin nuen nahi ukhan-t-zintudanian utci. Oben haündi ukhan nuen eta behar da gaztiga nezazun, badakit hori untxa. Guehio ez nezazula deïth zure semea, trata nezazu zure azken sehia bezala. Obendun izan nintzan baïnan hiratcen nin-t-zan zutaric urhun . »

6. Aita bere baratcian-t-zen acabatcen ari bere lilien ihiztatcen. Sagartciac eta mahatxac ikhertcen-t-zituen. Ikhusi zuenian bidiaren gainian yiten bere semea izerdiz eta erhaütxez oro estalia, doï doïa sinhetxi ahal ukhan-t-zuen. Bere baïthan galdatu zuen behar zuenez gaztigatu ala behar-t-zakon barkhatu. Azkenian,

nigarrekin beguietan, hedatu zazcon besoac, eta yaüztiarekin haren lephora eman-t-zakon pot haündi bat.

7. Guero yar arazi zuen bere semea, deïthu zituen bere etchekuac eta aüzuac: « Nahi dut maïthatu aïntcinian bezala, haür gaïchua, erran-t-zeen bildu ciren bezaïn sarri. Aski gaztigatia izan da, oraï nehorkec ere ez dezacola easiaïk eguin. Zaurte haren ikhustea, ekharracocie barneco pollit bat, ezarracocie erhaztun bat erhian eta oski berriac oïnetan. Hartcen ahalco duzue ere oïlar, ahate, eta ekhartcen hiltceko hun den aatche bat: edanen dugu elgarrekin, yanen eta phesta haündi bat eguinen. »

8. Sehiec obeditu zuten beren naüsiari eta ezarri dahailla eder bat mahaïaren gaïnian. Ichtant berian, seme guehiena (ou primua) ihizitic heldu cen guibelerat bere ihiz'horekin: « Cer da ba azantz hori? oïhu eguiten du arnegatuz. Naski khantuz ari cizte heben (ou « Naski khantatcen duzue heben) ; ez da (ou « ezta) goïtche guibelerat yin (ou itzul) naïn. Eho cirea, ene aïta?

9. Ez, ene semea, ez nuc hala, ihardesten du zaharrac. Hori eguiten badut, duc ceren baïniz bozcarioz bethea. Khantatcen ari guituc (ou «khantatcen diaou») eta dohatxu guituc, ezen (ou « ceren ») badiagu untxa certaz. Nahi ukhan dezakan ala ez (ou bien brièvement: « Nahi ala ez ») khantatu beharco duc eta bozcariatu beharco hiz gurekin, ceren eta hire aneïa hila cena arrayin baïta bizirat (ou « phiztu baïta). Hori duc sortcetic heldu baliz bezala: atzo galdia zukan, egun horra idiena. »

Domezain, le 31 décembre 1894.
B. Primorena
Instituteur

1313

ESKUIZKRIBUA IKUSI

Commune de Saint-Just-Ibarre

Canton d'Iholdy

Haur prodigua, ou bareata

1. Guizon batec ez cituen bi seme beizic. Gastenac erten du bere aitari: «Ordu da ene buriaren nausi izan nedin eta dihuru ukhan dezadan. Behar dut hemendic juan ahal izan eta cartierac ikhusi. Phartitzazu çure ontasuna, eta emadazut heldu zautana. -Bai, ene semia, dio aitac ; nahi ducan bezala. Gachtaguin bat hiz eta izanen hiz punituya ». Guero tiranta bat sabalduric, phartitu cien bere ontasuna, eta bi pharte berdinac eguin.

2. Handic egun laburen barnian, seme gachtoa juan zen herritic fier éguiten zuelaric, eta nehori adioric eran gabe. Pasatu zituen frango phatar, oihan, uhaitz, eta jin zen hiri handia batea, non despendiatu beitzituen bere sos guciac. Zembait hilabeteen burian, behar izan cituen bere phildac emaste chahar bati saldu eta sehi plazatu: igorri zuten astuen eta idien zaintcera alhoreat.

3. Ordian, hainitz malerous izan cen. Ez çuen izatu guehiago oheric gauaz lo eiteco, ez eta suic berotzeco dembora hots cenian. Haimbertzetaraino zen gosetia zembait aldis, non janen baitzituen urdec jaten ditusten asa osto eta fruitu usteldu hec ; bainan nehorc ez çacon fritzic emaiten.

4. Gau batez, sabela huxic, utzi cen erortzera cacheta baten gainera, so zagolaric leihotic estiki hegaldatzen cien chorier. Guero ikhusi zuen ceruan aguertzen arguiçaitia eta içarrac, eta eran zuen bere baitan nigarrez çagolaric: '«Hantchic, ene aitaren etchia bethia dago sehiz zoinec baituzte nahi duten oguia, arnoa, araultziac eta gasna. Dembora berian, ni, gosez, hiltzen nago hemen.

5. Eh bien, chutituco naiz, juanen naiz ene aitaren causitzea eta erranen dacot: Bekhatu eguin nuen, zu utzi nahi izan nuenean. Oguen handia izan nien, eta behar naizu gastigatu, ongui badaquit. Ez naizazula guehiago deitha zure semia; trata nezazu zure ondar sehiaren pare. Culpaldun izan nintzan ; bainan zutaric urun, péitzen ari nindagon.

6. Aita baratcian zagon, bere loren ihistatziaren acabatzen ; so eguitera juana zen sagar onduer eta mahatser. Ikhusi zuenean heldu bidian bere semia dena icerdi eta erhautzac hartia, sangoa herrestan, nekez erebenitu zen. Iragan zuen bere baithan zer eguin behar zacon, gastigatu edo barkhatu. Ondareat, nigara beguietan, besoac hedatu zascon, eta lephotic lothuric, eman musu handi bat.

7. Guero jarraaci zuen bere semia; bilaraci zituen bere jendiac eta ausuac: « Nahi dut lehen bezala maithatu haur gachoa, eran cioten, elgartara bildu ondoan.

Izan da frango gastigatia: nehorc eztezacola eguin, orai dremenden ereprotchuric. Çatoste hunen ikhustera ; ekharacozie fite casaca pullit bat ; ezaracozie erhastun bat erhian eta sapata beriac sangoetan. Bilhatzen ahal dusquetzié oraino oilarac, ahatiac eta ekhartzen aetche on bat hiltzeco: janen eta edanen dugu elgarrekin eta phesta handi bat eguinen.

8. Sehiec sinhetsi zuten beren nausia eta eçarri dahaila eder bat mahayaren gainian. Ber demboran, seme guehiena heldu zen ihicetic bere chacurekin ; zer da beaz açantz hau? oihu eguin zuen sacrecaz. Uste dut khantuz ari cizten hemen: ez da goizegui ene guibelerat itzultzia. Erhotia cirea, ene aita?

9. Ez, ene semia, ez nuc hala, erepostu emaiten du zaharrac. Hori eguiten badut, alagrantzian nizalacos duc. Khantatzen diagu eta urus guituc, zeren badiagu eguiaski certaz. Nahi ala ez nahi, beharco duc khantatu hic ere, eta gurequin alagueratu, ceren eta hire anaya hila zelaric, ara phistu baita. Beriz sorthu balitz bezala duc: atso galdia zucan; egun, hora, non den beriz idirena.

L'Instituteur de Saint-Just-Ibarre
Jauréguy.

1314

ESKUIZKRIBUA IKUSI

Commune de Suhescun

Canton d'Iholdy

Haur Prodigua

1. Guizon batec ez zituen bi seme (1) baicic. Gaztenac erraiten du bere aitari: "Ordu da izan nadin neure nausi eta ukhan dezaan diru. Yuan ahal izan behar naiz eta behar dut bazter ikhusi. Pharte zazu zure ontasuna eta eman ezadazu behar dudana. - Ba, ene semia, erraiten du aitac; nahi dukan bezala. Gaichto bat hiz eta gaztigatia izanen hiz". Guero idoquitciarekin tiranta bat partitu zien bere ontasuna eta eguin zitien bi pharte bardinac.

2. Egun gutiren onduan, seme gaichtua yuan izan zen herritic eguinez ascarrarena eta erran gabe adio nehori ere. Phassatu zituen hanitz larre, oyhan, ur, eta heldu zen hiri handi batera, nun chahutu baitzuen bere diru guzia. Çombait ilhabeteren buruan behar ukhan zitien saldu bere arropac emazte zahar bati eta soldatan yarri sehi izaiteco: igorri zuten alhorretarat han beguiratcera asto eta idi.

3. Ordian izan zen arras malouros. Ez zien guchiago oheric lo eguiteco gauaz, ez eta ere suic berotceco hotz eguiten zienian. Çombait aldiz hain gose haundia zien nun yanen beitcituen unxa aza hosto eta fruitu usteldu urdec yaten dituzten hec, bainan nehorc ez zacoten deus emaiten.

4. Gau batez sabela hutsic uzten du bere burua erortcera alki baten gainera, so zagolaric leihotic airian ahinqui zabiltçan chorier. Guero ikhusi zuen aguertcen zeruan arguizaguia eta izarrac, eta bere buruari erraiten du nigarrez: Hantche, ene aitaren etchia bethia da sehiz zoinec baitute ogui eta arno, arrautce eta gasna, nahi duten bezainbat. Denbora berian ni gosiac hiltcen ari nau hemen.

5. "Eh bien, nahi naiz yaiqui, yuanen naiz edireitera ene aitaren eta erranen dacot: Eguin nien bekhatu, zu utci nahi izan zintudanian. Obendun handi nintzan eta behar nauzu gaztigatu, badaquit onxa. Ez nezazula guehiago deit zure seme, trata nezazu zure azken sehia bezala. Obendun nintzan, bainan hiratcen nintzan zure ganic urrun.

6. Aita zen bere baratcian, lilien ihiztatcen finitcen: bisitatcen zitien sagar onduac eta mahatsac. Ikhusi zienian yiten bidiaren gainian bere semia oro estalia izerdiz eta erhautsez, herrestan zangua, doï doya sinhetsi ahal ukhan zien. Bere buruari erran zuen gaztigatu behar zuenez ala behar zayon barkhatu... Guerocotz, nigarrac beguietan, hedatcen dazco besuac eta yauzi eguiten dacolaric lephora eman zacon pot handi bat.

7. Guero yar arazi zuen bere semia; deitcen tu bere yendiac eta auzuac: “Nahi dut maithatu aitcinian bezala, haur gaichua, erran zeren bildu zireneco (2). Aski gaztigatia izan da; nehorc orai ez dezola eguin errepotchuric batere. Zaurte ikhustera, fite ekhar ezozie besti poillit bat, ezar ezozie erartun bat erhian eta zapeta berriac zanguetan. Hartcen ahal tuquezie ere oillar, ahate eta ekhar aratche bat hun dena hiltceco: edanen, yanen dugu elgarrequin eta eguinen besta handi bat”.

8. Sehiec obeditcen dute beren nausiari eta ezarri zuten mahainaren gainian dafaila eder bat. Memento berian seme guehiena yiten zen ihizitic bere chakhurrequin: “Cer da beraz azantz hau? Oihu eguiten du yuramenturequin. Uste dut cantuz ari zieztela hemen, ez da goizegui yin nadin. Erhua zirea ene aita?”.

9. Ez, ene semia, ez nuc hala, errepostu emaiten du zaharrac. Cantatcen diagu eta uros guituc, ceren baitugu zertaz. Nahi ukhan dezakan ala ez beharco duc hic ere cantatu eta gurequin alagueratu, ceren eta hire anaya hila zena baita bizirat itçuli. Sorthu baliz bezala duc: atzo galdia zian, egun horra non den hatcemana.”

Duhalde

(1) La lettre (e) se prononce comment e femé.
(2) Lisez bildu zireneco

1315

ESKUIZKRIBUA IKUSI

Canton de St. Etienne-de-Baïgorry

Commune de St. Etienne-de-Baïgorry

Haour barréatia

1. Gizon batek etzitîn (ez zitièn) bi sémé bézik (baïzik). Gazté'nak érran zîn (zien) béré aïtari: "Ordou da néouré yabé izan naïn (nadin) éta dirou izan dézân (dézadan). Behaout (behar dout) youan ahal éta kampo ikhousi. Zathi zazou zouré ontasouna éta émâzou (éma-dazou) zer éré béhar baïtout. - Ba, éné sémia (séméa) érran zîn (zièn) aïtac; nahoucan (nahi doucan) bézala. Gachto bat hiz éta gaztigatia izaïnz (izanen hiz)". Gero tirantât (tiranta bat) idékitzen zièla, zathitou zîn (zien) béré ontasouna éta hartarik éin zitîn (égin zitien) bi zathi berdinak.

2. Egoun goutîn (goutirén) bourian, sémé gachtoua youan zèn herritik bapoua iten zîla (égiten ziéla), éta néhori adio erran gabé. Igân zitîn (iragan zitien) bazter hanitz, oïhanak, hour handiak, eta yin zen hiri handi batétara, noun béré dirou gouzia chahoutou baïtzîn (baïtzièn). Zembaït hilâtèn (hila bethérèn) bourian béré arropak saldou béhar oukhan zitîn (zitièn) emazté zahar bati éta béra acordatou séhi izaïteco: igorri zutén alhorrétarat astouèn eta idien zaïntzéko.

3. Ordian arras dohacabé izan zèn. Etzîn géhió oféik (ez zièn géhiago oférik) gaouaz lo itéko (égitéco), ez sourik hotz iten zîlarik (égitèn ziélarik) bérotzéko. Haïn zen gose zembaït aldiz noun yaïn baïtzitîn gotik (yanèn baitzitièn gogotik) cherriek yatèn dituztèn aza osto eta frouitou andeatou hek; baïnan nehok (nehorek) etzakon (ez zakon) deous emaïtèn.

4. Ats batez, sabéla houtsik, béré bouria outzi zîn (zièn) érortzéra alkhi batèn gaïnéra, béhatzen zîlaïk (ziélarik) léïhotik hégaldaka arinki zabilzan chorier. Gero ikhousi zitîn (zitièn) zérian agertzèn ilhargia eta izarrak, eta béré bouriari erran zîn (zièn) nigarrez: Hanchèt, éné aïtaén (aïtarèn) étchia béthia da séhîz (séhiez) douténac ogi éta ano, arrolze éta gasna nahoutèn (nahi doutèn) bézambat. Dembora hortan ni gosez hilzen ari niz hémèn.

5. Bada, yeïkiko niz, yuaïn (yuanen) niz ene aïtaèn (aïtarèn) atzemaïtera eta erraïn (erranen) dakot: Bekhatou bat ein nîn (egin nièn), zou outzi nahi izan zintouanian (zintoudanian). Hoben handia izan nîn (nièn) éta behar nouzou gaztigatou, badakit ountsa. Ez nézazoula deïth gehio (gehiago) zuré sémia, ibil nézazou zouré séhiétarik azkéna bezala. Hobendoun izan nintzan, baïnan hourtzen ari nintzan zou ganik ourroun".

6. Aïta béré baratzian zen béré lorèn ihiztatzen akhâtzèn (akhabatzèn) ari: miatzèn zitîn (zitièn) sagar ondouak eta mahatsak. Ikhousi zîlaïk (ziélarik) bidé gaïnian yitèn béré sémia izerdiz eta herraoutsez déna estalia, zangoua herrestan,

doï-doïa sinhetsi ahal izan zîn (zièn). Béré buriari galdeïn zîn (galdé égin zièn) gaztigatou béhar zîn (zièn) ala barkhatou behar zakon... Azkenian, nigarrak bégietan, besouak hédatou zazkon, eta haren lephora béré buria botatzen zîla (ziéla) pot handi bat éman zakon.

7. Géro yar-âzi zîn (yar-arazi zièn) béré sémia; deithu zitîn (zitièn) etchékouak éta aouzouak: "Maïthatou nahiout (nahi dout) léhèn bézala, haour gaïchoua, erran zên (zeyen) bildou zîneko (zireneko). Aski gaztigatia izan da: nehorek oraï ez dezakola gaizki bihirik erran. Zaourté ikhustéra; ekhar-ozî zalhou camisola poïllit bat, ezarozî (ezarozié) eraztoun bat erhian eta zapata berri batzou oïnetan. Hartzen ahalko tuzî (dituzié) éré oïlar, ahate, eta ekhar hilzeko hun den aratché bat: édanen dugu, yanen elgarrékin eta phesta handi bat éïnèn (égïnèn)".

8. Sehiek obeditou zouten béren naousiari eta ezarri zoutèn dafaïla eder bat mahain gaïnian. Ténoré bérian sémé géhiéna itzoulzen zen ihizitik bere chakhour-ekin:"Zer da bada harrabots hori? oïhou eïn zîn (égin zièn) youramentouka. Naski khantouzari zîzté (ziezté) hemen; ez da goïzei (goizegi) itzoul naïn (nadin). Erhotia ziréa, éné aïta?".

9. "Ez, ene sémia, ez nouk hala, ihardetsi zîn (zièn) zaharrak. Hori iten (egitén) badout, zérèn bozkarioz bethia baïniz. Khantouzari gitouk eta dohatsou gitouk, ezik ba-diouk zérèn. Nahi izan dezakan ala ez, khantatou beharcoouk (beharko duk) hik éré, eta alégératou gourékin, zérèn hiré anéa (anaïa) hila zéna bizirat itzouli baïta. Oraï sorthou baliz bézalaouk (bézala douk); Atzo galdia zian, égoun horra noun dèn berriz hatzémana".

Notes

Dans cette traduction, la langue basque a été écrite comme on la prononce dans la localité; mais les corrections se trouvent dans l´interligne, au-dessus des mots mal écrits.

Dans la langue basque, le son *ou* se représente par *u*; cependant pour nous conformer aux recommandations contenues dans la circulaire de Mr le Recteur, nous avons cru devoir le représenter par *ou*.

Exemples: *haour* - *ordou* - *dirou*.

La lettre *g* se prononçant dur en basque, même devant les voyelles *e*, *i*, nous avons écrit: *gira*, *géro*, pour guira, *guéro*, etc.

La consonne *z* a le son de *ç*, qu'il se trouve au commencement; dans le corps, ou à la fin d'un mot. Exemples: *zouré*, *zazou*, *zoutaz*, etc, qu'il faut prononcer: *çouré*, *çaçou*, *çoutace*.

Le son de la lettre *s* en basque, tient le milieu entre le son de *s* et celui de *j*. Exemples: *ontasouna*, *sémé*, etc. La dernière consonne se prononce toujours fort. Exemples: *gizon*, *baték*, *izan*, etc, qu'il faut prononcer: *guiçone*, *batéke*, *içane*.

L'instituteur de Baïgorry,
Bombet

1316

ESKUIZKRIBUA IKUSI

Commune de St-Etienne-de-Baïgorry

Canton de St-Etienne-de-Baïgorry

Haur barréatia

1. Gizon batek ez zitien bi seme bezik. Gastenak dio aitari: "Ordu da izan nadin neure yabe eta diru izan dezadan. Behaut yoan ahal izan, eta herri ikusi. Zati zazu zure ontasuna eta emadazu heldu zautana. Ba ene semia dio aitak, nahidukan bezala. Gachtagin bat hiz, eta kastigatia izanin hiz. Gero idekitzen diela tiranta bat, zatitzen du bere ontasuna, eta hartaz egiten bi zati berdinak.

2. Egun gutiren burian seme gachtoa yuan zen herritik egiten ziela baphoa eta nehori adiorik erran gabe. Iragan zitien bazter hanitz, oïhan, ibaïa eta yin zen hiri handibatetara, nun bere diria chahutu baïtzien. Zeimbaït hilabetheren burian, béhartu zen salzera bere soïnekoak emazte sahar bati, eta bere buriaren muthil ezar zera. Igorri zuten alhorretarat asto eta idi zaintzerat.

3. Ordian, arras dohacabe izan zen, ez zuen gehiago oferik gaüaz lo égitéko ez surik berotzeko hotz egiten zielarik. Haïn gose handia zien zeimbaït aldiz nun yanen baïzitien gogotik cherriek yaten dituzten aza osto eta udare usteldiak, bainan nehork etzakon deus emaiten.

4. As batez sabela hutzik utzi zien bere buria erorzera alki baten gainera behatzen zielarik leihotik aïrian arinki zabiltzan chorier. Gero ikusi zitien zerian ilhargia eta izarrak, eta nigarrez erran zien bere buriari: han ene aitaren etchia bethea da sehiz, nahi duten bezambat ogi eta arno, arrulze eta gasna, dutenez. Tenore berian hemen ni gosez hiltzen niz.

5. Bada, yeikiko niz eta yoanen niz aitaren hatchemaitera eta erranen diot: hus bat egin nien, zu utzi zinutalarik; hoben handia izan nien eta behar nuzu kastigatu, badakit untza. Ez nezazula deit gehiago zure seme, ibil nezazu zure azken sehia bezala, hobendun izan niz, bainan zure ganik urrun hebailtzen ari ninzan.

6. Aita bere baratzean zen, bere lilien urtatzia éginik numbaït; ikertzen zituen sagar ondoak eta mahatzak. Ikusi zielarik bidian yiten bere semea arras izerdiz eta errautsez bethea, zango herrestaca, doïdoïa sinetzi zien. Galdegin zien bere buriari kaztigatuko zie ala barkatuco. Azkenian, nigarra begietan, besoak zabaldu zazkon eta haren lephora yoanez eman zakon pot gozo bat.

7. Gero yararazi zien bere semea deitu zitien etchekoak eta aüzoak; nahi dut maitatu lehen bezala haur gaïchoa erran zioten bildu zireneco. Aski kastigatua izan

da nehork orai ez dezola erran gaizki bihirik. Zaurte horren ikustera ekarhakozue zalu camisola pollit bat, ezarakosie eraztun bat erian, eta oski berri batzu hoïnetan; hartzen ahalko tuzie oïllar, ahate, eta ekar aratché hiltzeko huden bat: edanen dugu, yanen elgarrekin eta ehaï handi bat eginen.

8. Sehiek nagusiak errana egiten zuten eta mahian eman tafaïla handi bat. Tenore berean seme saharena itzultzen zen ihizitik bere chakurrekin. Zer da bada azanz haü? oihu égiten du zin éginez, uste dut kantuz ari ziezten hemen; ez da goizegi sar nadin erodu zirea ene aita.

9. Ez ene semea ez niz hala ihardesi zien zaharrak, hori egiten batut bozkalentziaz bethia nizalacotz kantatzen dugu eta dohasu gira ezin badugu zer. Nahi baduk ala ez, behauk kantatu hic ere eta bozkalenziatu gurekin, zendako hire anaïa hila zena berriz bizitara duk, yaïo baliz bezala; atzo galdia zian, egun horra nun den iragilik.

Traduction de M. Etcheverry.

L'Instituteur de Baïgorry,
Bombet

1317

ESKUIZKRIBUA IKUSI

Commune des Aldudes

Canton de St-Etienne-de-Baïgorry

Haur prodiga

1. Guiçon batec ez cituen bi seme baicic. Gastenac erraiten dio bere aitari: "Ordu da niauren nausi içan nadin eta dirua içan deçatan. Yuan behar niz eta herriac ikhusi behar ditut. Parti citçu çure ontasunac, eta emadaçu behar dutana. - Bai, ene semea, erraiten du aitac; nahi ducan beçala. Gaichto bat hiz eta punitua içanen hiz". Guero tiranta bat idekitcen çuelaric, partitu çuen bere ontasuna eta eguin çuen bi parté berdinac.

2. Çembait egunen buruan, sémé gaichtoa yuan cen herritic, fierra eguinez, eta nehori adio erran gabe. Courritu cituen hainitz landa, oyhan, hur handiac eta yuan cen hiri handi batera, non despendiatu baitçuen bere diuru gucia. Çombait hilabeteren buruan, saldu behar içan cituen bere bestimentac andré çahar bati eta eman behar içan cen mutil: igorri çuten alhorrétarat çaintceco astoac eta idiac.

3. Orduan, arras malhurus cen. Ez cuen guehiago oheric lo eguiteco gauaz, ez suric berotceco hotz eguiten cenean. Batçuetan hain gose handia çuén gogotic yanen baitcituen aça osto eta fruitu usteldu hec çoinac cherriec yaten baituste; bainan nehorec ez çion emaiten deusic.

4. Arratz batez, tripa hutsic, utci cen erorcerat alki ttipi baten gainerat, behatcen çuelaric leyhotic, choriac airian erabiltcen cirelaric arinki. Ikhusi içan çuen aguertcen ceruan ilarguia eta içarrac, eta erraiten du nigarretan: "Hantchet, ene aitaren etchea mutiles bethea da çoinec baitute oguia eta arnoa, arroltceac eta gasna, nahi duten becembat. Dembora hortan, ni, goseac, hiltcen ari niz, hemen".

5. "Eh bien, yeikico niz, yoanen niz ene aitaren harrapatcerat eta erranen diot: Bekhatu bat eguin nuen, cutaric urrundu nahi içan nuenean. Arras hobendun içan nintçan eta behar nuçu punitu, badakit arras ontsa. Ez neçaçula guehiago deitha çure semea; traita neçaçu çure sehien asquena beçala hobendun nintçan bainan penatcen nintçan çu ganic urrun".

6. Aita bere baratcean cen, finitcen cuelaric bere loren arrosatcea; bisitatcen cituen sagar ondoac eta mahatsac. Noiz eta ere ikhusten baitçuen yiten bidearen gainean bere semea dena iserdiz eta herrautzez bethea, herrestatcen çuelaric sangoa, doidoya sinhexi çuen. Galdeguin cuen bere buruari, heia behar oté cuen punitu edo barkhatu behar oté cion... Askenean, nigarrac beguietan cituelaric, besoac hedatu çaskon, haren lepora botatcen celaric pote handi bat eman cion".

7. Guero yarraraci cuen bere semea; deitu cituen bere yendeac eta hauçoak. "Lehen beçala maitatu nahi dut haur gaichoa, erraiten diote, elgarrekin yuntatu ciren beçan sarri. Aski punitua içan da; nehorec orai ez deçon eguin erreprochuric. Çatozte haren ikhustera; ekar çoçue fité camissola pollit bat, émoçué erastun bat erian eta sapeta berri batçu sangoetan. Hartcen ahal dituçué oilharrac, ahateac, eta ekar catçue aratche bat hiltceco on dena. Edanen eta yanen dugu elgarrekin eta eguinen besta handi bat".

8. Mutilec obeditu çuten beren nausiari eta eman tafaila eder bat mahiaren gainean. Memento berean, semeric çaharrena helducen ihicitic bere sacurrekin: "Cer da beraz açantz hori? oihu eguin çuen yuramentu eguinez. Uste dut cantatcen dutcuela hemen; ez da sobera fite guibelerat yin nadin. Erotu cirea, ene aita"?

9. Ez, ez, nuc hala, ene semea, errespondítcen du çaharrac. Hori eguin badut, ceren placerrez bethea bainitz. Cantatcen dugu eta hourous guira, ceren baitugun arraçoina. Nahi edo ez baduc, cantatu beharco duc hic ere, eta alegueratu beharco duc gurekin, ceren hire aneya hiltcena bicira berriz yin baita. Sorthu berria beçala duc: atço galdua cen egun horra harrapatua".

Notes

u se prononce *ou*
s _____ *ch*
ch _____ *tch* dans le corps d'un mot
z _____ *s*
q est remplacé par *k*
Il n'y a pas de *gn*, ni de *ill*.
c prend une cédille devant *a*, *o*, *u*.

L'Instituteur,
J. D. Coudure

1318

ESKUIZKRIBUA IKUSI

Commune d'Anhaux

Canton de St-Etienne-de-Baïgorry

Haur prodigua

1. Batec guizon ez zitin baizic bi seme. Gaz tenac erran zacon bere aitari: da ordu nadin izan neure buriaren nausi eta dezatan izan dihuru. Behar dut ahala izan yuaiteco eta ikhusi lekhu. Parti zazu zure ontasuna eta emadazu eni tokatsen zautana. Ba ene semia erranzin aitac: bezala dukan nahico. Hiz bat gaitcho eta hiz izain punitia". Guero, idikiz bat tirenta, zin partitu bere ontasuna eta hartaz eguinzitin bi pharte igualac.

2. Zembait egunen burian tzarra seme zen yuan herritic eguinez fierrain eta gabe erran adioric nehori. Pasatu zitin anhitz landa, oihanac, uhaitzac eta helduzen batetara handi hiri, zoitan baitzin gastatu guzia bere dihuru. Burian zembait hilaiteren zitin beharizan saldu bere phildac bati zahar emazte eta bera acordatu mutiletaco: zuten igorri alhorretarat han zaintcera astuen eta idien.

3. Ordian zen izan biciki maluros. Ezzin ukhan guehiago oheric eguiteco lo gauaz, ezeta suric berotceco zielaric éguiten hotz. Bazin batzutan hain handia gose non baitzitin untsa yain hec osto aza eta hec fruitu ustel yaten dituzten cherriec bainan nehorc ez zacoten emaiten deus.

4. Batez ats tripa hutsic zen yarri gainian baten hoki so eguinez leihotic chorier ziren hegaldatcen arhinki. Guero zitin ikusi aguertcen cerian ilharguia eta izarrac eta erran zin nigarrez: Hantchet etchia ene aitaren da betia sehiz zoinek baitute oguia eta arnua, arrultsiac eta gasna, bezembat dutin nahi. Arte huntan ni arriniz hiltcen gosiac hemen.

5. Ebien, niz chutituco niz yuain hatcemaitera ene aitaren eta dacot errain: nin eguin bat bekatu zintuda laric izan nahi zu kitatu. Nin izan handia oguen eta behar nuzu punitu badakit untsa. Ez nizazula deitha guehiago zure semia, trata nezazu bezala azkena zure sehietaric. Niz izan oguendun bainan nin sofritzen urrun zurreganik.

6. Aita zagon bere baratcian akhabatcen ihiztatcen bere lilien, zitin bisitatcen sagar onduac eta mahatsac. Zilaric ikhusi heldu bidian bere semia dena estalia izerdiz eta erhautzez herrestan zangua zin ahalizan doidoya sinhetsi; zen pensaketa egon hea behar cinez punitu edo zakonez barkhatuco. Azkenian nigarrac beguitan zazkon hedatu besuac eta yauziz haren lephora zacon eman bat handi pot.

7. Guero zin arazi yar bere semia; zitin deithatu bere yendiac eta auzuac: "Dut nahi maithatu bezala lehen, gaicho haurra, zen erran zireneco bildu. Da izan aski punitia nehorc orai ez dezakon eguin batere erreprotchuric, zaurte ikustera ekharracozie bat poillit palto, ezarraz cotzie bat erhaztun erhian eta zapeta berriac zangotan. Tuzie ahal ere hartcen oillarrac, ahatiac eta ekhartcen bat aretche hun dena hiltceco: dugu edain yain elgarrekin eta eguinen bat handi festa.

8. Mutilec obeditu zute beren nausia eta ezarri bat ederra tafaila gainian mahayaren. Berian memento seme guehiena helduzen ihizitic bere chakurrekin: "Cer da arren hau azantz? oihu eguin zin madarizioneka. Dut uste ari zieztela khantuz emen: ez da goiche nadin itzul. Zirea erhotu ene aita"?

9. Ez ene semia, nuc ez hala, erresponditu zakon chaharrac. Badut eguiten hori zeren bainiz bethia bozkarioz. Guituk khantuzari eta guituk uros ezic badiegu ceren. Izandezakan nahi edo ez, duc beharko khantatu hic ere eta alegueratu gurekin, ceren hire anaye zena hila duc itzuli mundura. Bezala balitz heldu sortcetic: atzo zian galdia, egun horra hatzemana".

J. Mourlane

1319

ESKUIZKRIBUA IKUSI

Ascarat, le 15 décembre 1894

Canton de Baïgorry

Haur gastosa

I. Guizon batek ez situen bi seme baitzik. Gastenak erraiten dako bere aitari: "Dembora balúke izan nadin neure búrúaren eta dirú puchka baten yabe. Behar nuke ahala úkan basterren ikústeko. Partaya sasú súhaúren ontaxuna, eta emadazú nik behar dúdana. - Bai, ene semea, erresponditsen dú aitak; hik nahi dúkan bezala. Gaichtúa hitz eta pounitia izanen hitz". Guero tiranta bat idokisian, partayatú sien bere ontaxúna eta bi partetan esarri situen.

II. Sombait egunen buruan, seme gaichto hura yúan sen bere herritik fier fierra, eta adiorik nehori erran gabe. Passatú çituen haïnitz alor, ohain, eta erreka eta yinzen hiri handi batera, non gastatú baizitúen bere dirú gúziak. Combait ilhabeteren burúan behartu zizaskon jaldú bere arropak emasteki chahar bati eta bera mútil yarri etché batian: igorri çuten landetara astúen eta idien sainçera.

III. Ordian, isan sen bisiki malhúros. Ez zien ez oherik arratsetan lo eguiteko, es eta ere surik berotseko hotz eguiten suelarik. Batzien sombait aldiz hain apetitú handia non yanen baitzúen cherriek yaten ditúzten aza osto eta fruita ujtel horietarik; bainan nehorkere etzakoten deúsere emaiten.

IV. Arratx batez, estomaka hútsa, hútzi zuen bere burua erortzera alki baten gainera, lehoitik chori batzúri sozagolarik. Guero ikúsi zitúen aguertzen çeruan ilhargia eta izarrak, nigarrez hasten da erraiten duelarik: Hanche, ene aitaren etchea betea da mutilez non baitute nahi duten bezembat ogi eta arno, arroltze eta gasna. Dembora berean, ni hiltzen nu gosiak hemen.

V. "Eh bien yekiko nitz, yuanen nitz aitaren harrapatsera eta erranen dakot: eguin nuen bekatu bat, çu kitatus. Kulpa handi nuen eta beharko nuzu punitu, badakit arratz ontsa. Ez nezazúla guehiago deita çúre semea, trata nezazú zúre asken mútila baninduçú bezala. Hobendún nindúzún, bainan eneatzen zutarik húrrun".

VI. Aita bere lilien arrotsatzen finitzen arizen bere baratzean: bisitazen zituen sagarrak eta údariak. Ikusi zielarik bere semea heldu zela bidian errautsez eta izerdiz fúnditua, zanguak herrestan ez zuen sinesten ahal. Eguiten zuen bere buruarekin beharoté zuen punitú ala barkatu... Enfin, nigarra beguitan besarkatu çuen eta eman zakon pot handi bat.

VII. Guero yararatzi zuen bere semea; ekararatzi bere etchekuak eta hauzuak: "Nahi dut maitatu lehen bezala, gaicho haurra, erraiten dú bilkura eguin

ondoan. Izan da aski punitia: orai nehork ere ez zakoziela erreprochurik eguin. Zatozte ikustera, ekarkozié berehala palto pollit bat, ezarkozié eastún bat ehian eta zapeta berriak zangotan. Hartzen ahal tuzié ollarak, ahatiak eta igortzen ahal ducié ahaché bat on dena hiltzeko; yanen eta edanen dugu elgarrekin eta eguinen dugu besta handi bat".

VIII. Mútilek obeditú zúten beren naúsia eta ezarri zúten tafaila eder bat mahiaren gainean. Dembora berean, semé gehiena itzulzen da ihizitik bere chakurrekin: "Zer da azantz hau? oihu eguiten dú maldiçiak eguiten tuelarik. Husté dut kantatzen duziela hemen; está goiçei yin nindazun. Hehotú zirea, ene aita?".

IX. Ez, ene semea, enuk ehotú, erresponditzen dú zaharrak. Hori eguiten badút, plazerrez betia baïnitz. Kantatzen dúgú eta húros guira, zeren baitúgú motivoa. Nahi badúk eta ez badúk, beharko dúk kantatú eta libertitú gúrekin zeren hire anaia hiltzena pistú baita. Sortú balitz bezala dúk: atzo galdia zukan egún horra harrapatia".

Larroque
Instituteur à Ascarat

Traduit en collaboration avec M. Larratapé, propriétaire à Ascarat.

L'Instituteur,
Larroque

1320

ESKUIZKRIBUA IKUSI

Canton de St Etienne de Baïgorry

Commune de Banca

Haour prodigoua

1. Guisson batèc bassitouén bi shémé. Gasténac érraïten dio aïtari: " Démbora da yar nadïn éné bourouarén nagouchhi éta issän déssadän dihourou. Youän béhar, dout bastèr icouchhtéra. Farti sassou souré, ountachhounac, éta émadassou éné fartéa. Ba, éné shéméa ihardeshtén dio aïtac ; nahi doucän béssala. Gachto bat his éta issanén his gastigatoua. Idiquitsén dou tiranta bat fartitsén tou ontachounac bi fartétän bardïn.

2. Sombaït égounén bourouän, shémé gachto houra youaïtén da hérritic béré bourouas hartoua battéré adioric errän gabé néhori. Pachatsén dou haïnbersé alor, oïhän hour éta hèlsén da hiri haoundi batétara, noun gashtatou baïtsitouén béré dihourou goussiac. Sombaït hilabétérén bourouän, obligatoua issän sén béré pouchquén chaalséra émasté sahar bati éta chéhi yarséra: igorri soutén pénséra achtouén éta idién saïn.

3. Ordouän bissiki malourosh issän sén. Ès souén offéric gaouas lo éguitéco, ès chourïc hotsétän bérotséco. Haïnbèrsétaraïno sén gochéa noun yanén baitsitouén chérièc yatén sioustén assa oshtoac éta frouïtou oushtéldouac; baïnän néhoc éshacön yéouch émaïtén.

4. Arratsh battès tripa houtchic, oustén dou béré bouroua alqui battén gaïnéra icouchtén touélaric léyhotic choriac aïréän arïnqui sabilsala. Éta icouchtén tou aguersén sérouän ilharguia éta issarrac, éta éguitén dou nicgarrés dagolaric: hän, éné aïtarén étchéa chéhiès bétéa da doutélaric ogui, arno, arroulsé éta gashna nahi doutén béssambat. Éta démbora béréän, ni gochéac hilsén ari naou.

5. Béras yéïkico nis, youaïn nis aïtarén atsémaïtéra éta erraïn diot: bécatou bat éguïn dout sou oustéän, houtch haoundia éguïn nouén, éta béhar noussou gastégatou badaquit ouncha ès néssassoula guéhiago souré shéméa déïta, trata néssassou souré asquén chéhia béssala. Hobéndoun niïnssän éta flacatsén ari niïnssän soutaric ourroun.

6. Aïta houra béré bahatséän sén lili hourstatsén ari; béguichtatsén sitouélaric shahar ondoac éta mahatchac. Noïs éta éré icouchtén baïtou béré shéméa issérdis éta hérhaoutchés échtalia, sango bat hérréchtän, éssïn chïnhétchis égön sén. Galdès sagön gastigatou béhar souén ala barcatou béhar sïön... Baïnän béguiac nicgarrès béttéric, sabalsén diosca béchoac, éta lépotic lotouric émaïtén dio mouchou bat.

7. Guéro yar arastén dou béré shéméa; oïou éguitén dou béré yéndèr éta aoussoèr: "Maïtatou nahi dout léhén béssala, haour maïtéa, erraïtén dioté dénac élgarrétarat bildou dirénéän: Achqui gastigatoua issän da: béras néhoc ès déssossouéla gaïskiric errän saourté icoustéra; écarrassoué choïnéco pollit bat, éssarrassoué érastoun bat ériän éta sapéta bérriac sangoétän. Harsén ahalco toussoué oïlar, ahaté, éta ékhar ahatché houn bat hilséco. Edän béhar dougou, yaïn dougou élgarréquïn éta bésta bat haoundia éguinén.

8. Chéhièc éguitén douté naouchiac manatouac éta éssarsén tafaïla bat édérra mahaïnéan. Démbora béréän, shémé saharréna héldou da ihissitic chacourrékïn: "Cèrda arrabocht hori? Oïhou éguitén dou shacré haoundi batékïn ousté dout cäntous ari siéstén hémén; ès da goïségui yéïn nadïn. Érhotou siréa, éné aïta?".

9. Ès, éné shéméa, ès nis hala, ihardétchi dio saharrac. Hori éguitén dout sérén nissän boscarios bétéa. Cäntatsén dougou éta ourosh guira badougou sertas nahi badouc éta ès, béhar douc hic éré cantatou éta béhar douc gourékïn aléguératou hiré anaya hilo pistou douc. Shortou balitz béssala douc: atso galdoua siän éta égoun hatsémana.

Berdou instr à Banca

Note: toutes les lettres h sont aspirées.

1321

ESKUIZKRIBUA IKUSI

Canton de Baïgorry

Commune de Bidarray

Haur prodigua

1. Gizon batek ez zituen bi seme baizik. Gazteenak erran zion aitari: "Ordu da izan nadien nere buriaren nausi eta nere diruaren jabe. Johan behar niz hurrun ikusteko eskualde berriak. Zathi zazu zure ontasuna eta eman zaazut niri tokatzen zaana. - Bai, ene semea, erran zion aitak, nahi dukan bezala. Haur gachto bat hiz, eta gachto hizan bezala izanen haiz gaztigatua". Gero, tirenta bat idoki eta, zathitu zuen bere ontasuna, egiten zituelarik bi pharte berdinak.

2. Handik lachter, seme gachtoa joan zen herritik fierrarena eginez, nehori adiorik erran gabe. Iragan zituen larre, oihan eta uhaitz hainitz, eta heldu zen hiri handi batetarat, non chahutu baitzuen bere diru guzia. Zonbait hilabeteren buruan, behartu zitzaion saldu bere soineko phildak emazte zahar bati eta bera eman bertzen meneko, muthil bezala: Igorri zuten larrerat asto eta idi zain.

3. Geroztik, joan zuen bizia osoki dohakabe. Ez zuen gehio oherik gauaz lo egiteko ez eta ere surik berotzeko hotz aizelarik. Zonbait orduz, hain zuen gose errabia handia, non gogotik janen baitzituen zerrieri aurthikitzen ziozkaten haza osto eta fruitu usteldialk. Bainan nehok ez zion deusik emaiten.

4. Atsalde batez, sabel huts, ezin bertzez, utzi zuen bere burua erortzea alki batea, bihotza ilhunik leihotik so zaolarik lorietan airean zuhatzin chorier. Gero ohartu zen jalkhitzen zirela zeruan ilhargia eta izarrak eta begiak bustirik erran zuen: "Hantchet ene aitaren etchia bethia dago sehiz zoinek baitute nasaiki ogi eta arno, arroltze eta gasna. Anhartehan, ni hemen nago gosiak hiltzen.

5. Jaikhiko naiz, joanen naiz aitari buruz eta erranen diot: "Egin nuen bekhatu zu ganik hurrun joaitean. Hoben handiak nituen, badakit ontsa, gaztigatu behar nuzu. Ez nezazula gehio izenda zure semea, trata nezazu zure azken sehia bezala. Hobendun izan nintzen eta zu ganik hurrun deus onik ez nuen, eihartzen ari nintzen".

6. Bere baratzian zen aita, loren hurtatzen ari zena eta denbora berean so bat emaiten zuena sagar ondo eta mahatseri. Ikhusi zuenean heldu zela bere semea izerdiz hurtua, erhautsez dena estalia, zangoa therestan, ezin sinhets zezaken. Gudukan zen heia behar zuen gaztigatu edo barkhatu behar zaion... Azkenekotz, bihotza zabaldu zitzaion, eta begiak nigarrez bustirik hedatu zituen bi besuak, eta besarkatu zuen semea emaiten zaolarik musu gozo bat.

7. Gero jarrarazi zuen, oihu egin zuen bere jende eta auzueri. Bildu zirenean erran zioten: "Maithatu nahi dut haur gaichoa. Aski gaztigatua izan da; hemen goiti nehok ez dezakola egin mehatchu bat. Jin zaitezte ikhustera, ekhar zakozi soineko pollit bat, ezar zakotzi erhian erhaztun bat eta honietan zapata berriak. Harturen ahalko ditutzi oilar eta ahate, ekhartzen ahalko duzi aetche bat hiltzeko on dena. Edan dezagun, jan dezagun, dezagun balsan denek egin besta handi bat".

8. Sehiek egin zuten nausiak manhatia eta ezarri mahaian tafaila eder churi bat. Ordu berian, seme gehiena helou zen ihizetik zakhurreki. Oihuz emaiten da eta dio, sakreka dolarik: "Zer da harabots handi hori? Ene ustez khantuz ari zaizte hemen. Ez da goizegi itzuli bainiz etcherat. Aita zoratu zireia?".

9. "Ez, semea, eman zuen erreposta aita zaharrak, ez nuk zoratua. Besta hau manhatu diat zeren alegrentziaz bethia naizen. Khantuz ari gaituk eta bozkariotan gituk ezin arrazoinak baditiagu. Nahi ala ez hik ere khantatu behar duk, alegeratu behar hiz gurekin, ezin hire anaia hila zuian eta bizirat itzulia duk. Beriz sorthu baliz bezala duk: atzo oraino galdua zuian, hora egun hatchemana gutartean.

Louis Irénée Roquebert
Instituteur à Bidarray

Observations

1. La commune de Bidarray est bas-navarraise. Située sur les confins de la Basse-Navarre, elle voisine avec Louhossoa qui appartient au Labourd. Elle a aussi plus de relations d'affaires avec Espelette, Hasparren etc... qui sont au Labourd, qu'avec les autres communes de la Basse-Navarre. Aussi le langage s'en ressent-il.
2. ***ll*** se prononce comme le *ill* mouillé français.
3. **Z** ou ***z*** correspond à la lettre *s* française et doit se prononcer de même.
4. Le ***s***. Le son de cette lettre se rapporte au son de la lettre *j* en français. Mais il n'est pas si doux. Tout en demeurant sifflant ce son doit être, si l'on peut s'exprimer ainsi, plus épais.
5. Le ***j*** se prononce au Labourd en appuyant la langue sur le palais et l'en retirant brusquement. Ce qui donne le son du *d* adouci.
6. Le ***k*** se prononce comme le *c* français.
7. Au Labourd et en Basse-Navarre le son ***u*** n'existe pas. On prononce *ou* et l'on écrit *u*. ***in*** se prononce *ine* et ***au*** se prononce *aou*.
8. Le ***g*** conserve le son dur qu'il a en français intégré devant les voyelles *i* et *e*. Devant les voyelles *i* et *e,* sans qu'il soit besoin d'intercaler.

1322

ESKUIZKRIBUA IKUSI

Canton de Baïgorry

Commune d'Irouléguy

Haür emplégatzaïlia

1. Guiçon batec etzituen bi seme bécic. Gaztenac erraïten daco bere aïtari: "Ordu du içan nadin nihaün nagusi eta ukhan deçadan sosa. Behar da yuan ahal nadin eta ikhus déçadan bazter. Çathi çaçu çure huntasuna eta emadaçu nic ukhan behar dutana. - Ba, ene semia, erraïten du aïtac; nahico dukan beçala. Gaïchto bat hiz eta içanen hiz gaztigatia". Guero idekitzen çuelaric tiranta bat, çathitu cien bere huntasuna eta eguin citien bi çathi berdinac.

2. Egun gutiren burian, seme gaïchtua yuan cen herritic eguiten cielaric bapua eta erran gabe adio nehori. Curritu citien hanitz larre, oïhanac, hur handiac eta heldu cen hiri handi batera çoïntan emplegatu baïtzuen bere diru gucia. Cembaït hilabeteren buruan behar ukhan citien saldu bere phildac emazte çahar bati, eta sarthu muthil: Igorri çuten alhorretarat astuen eta idien çaïntzerat.

3. Ordian içantzen arras maluros. Ez cien içan guehiago oheric lo éguiteco gaüaz, ez eta ere suric berotzeco hotz cenian. Cembaït aldiz hain cien gose handia, nun yaïn baïtzitien aça osto eta fruitu ustelduac çoïnac yaten baïtuzte ourdïec, baïnan nehoc etzacon deüs emaïten.

4. Ats batez, tripa hutsa, uzten da erortzera cicelu baten gaïnera, soïten cielaric leïhotic chorier çoïnac aïrian baïtzabiltzan ahinki. Guero ikhusten ditu aguertzen cerian ilharguia eta içarrac eta dio nigarrez: Hantchet ene aïtaren etchia bethia da muthilez ceïnec baïtute oguia eta anua, arrultziac eta gasna: nahi duten becembat. Dembora hortan, ni, gosiac hiltzen nu hemen.

5. Beraz, yeïkiko niz, yuaïn niz harrapatzerat ene aïtaïn eta erraïn dacot: "Eguin nien bekhatu bat, çu kitatu nahi ukhan cintutalaric. Hoben handia ukhan nien, eta behar nuçu punitu, badakit untsa. Ez neçaçula deït guehiago çure semia, trata neçaçu çure muthiletaric azkena beçala. Içan nintzan hoben dun, baïnan piruntzen ari nintzan çutaric urrun".

6. Aïta bere bahatzian tzen, bere lilien arrosatzen finitzen: bisitatzen citien sagar onduac eta mahatsac. Ikhusi cielaric yiten bidiaïn gaïnian bere semia dena estalia icerdiz eta herraütsez, çangua herrestan, doï doïa sinhetsi ahal ukhan çuen hura cela. Galdatzen du bere baïthan behar cienez punitu ala behar çacon barkhatu. Azkenian, nigarrac beguitan, hedatzen dazko bere besuac, eta botatzen delaric haren lephora emaïten daco pot handi bat.

7. Guero yar arazten du bere semia; deïthatzen tu bere yendiac eta aüçuac: "Nahi dut maïthatu lehen beçala, gaïcho haür haü, erraïten déé bildu cireneco. Içan da aski punitia: nehorc oraï ez deçacola éguin erreprotchuric. Çaürte ikhustera; ekhar akocie berheala camisola pollit bat, eçar akocie erhaztun bat éhian eta çapeta berriac çangotan. Hartuco ahal tucie ere oïllarac, ahatiac eta ekharrico ahatche bat hiltzeco hun dena. Edaïn dugu, yaïn elgarrekin eta eïnen besta handi bat.

8. Muthïlec obeditu çuten beren nagusiari eta eçarri çuten tafaïla eder bat mahiaren gaïnian. Memento berian, semeric çaharrena itzultzen cen ihicïtic bere chakhurrekin. "Cer da beraz açantz hori? oïhu éguiten du yuramentuz. Uste dut khantuz ari ciezten hemen; ez da goïtche itzul nadin. Eho cirea, ene aïta?".

9. "Ez, ene semia, ez nuc hala, ihardesten du çaharrac. Eguiten badut hori, duc placerrez bethia niçalacotz. Khantuz ari guituc eta uros guituc, écic badiagu certaz. Nahi ukhan déçakan ala ez, beharko duc hic ere khantatu eta alegueratu gurekin, ceren hire anaya hila cena itzuli baïta bicira. Duc sorthu balitz beçala: atzo galdia çukan, egun horra berriz harrapatia".

Estéot Dominique

1323

ESKUIZKRIBUA IKUSI

Canton de Baïgorry

Commune de Lasse

Haur prodigua

1. Guiçon batec etcitien bi seme baïcic. Gaztenac erraiten daco bere aïtari:"Ordu dut içan nadin ene buriaren nausi eta içan deçadan dihuru. Behar dut lekhu ikhusi eta yuan ahal içan nadin. Parti çaçu çure ontasuna, eta emaneçaçu eni tocatcen çana. - Ba, ene semia, aitac erraiten daco; nahucan beçala. Gaichto bat hiz eta punitia içanen hiz". Guero idoquitcen cilaric tieta bat, partitu cin bere ontasuna eta eguin citin bi parte berdinac.

2. Dembora gutin onduan, seme gachtua yuan cen herritic buria harroric, eta nehori adioric erran gabe. Pasatu citin landa hanitz, oihanac, hur handiac, eta yin cen hiri handi batetara çointan despendiatu baitcin bere sos gucia. Çonbait hilabeteren burian saldu behartu içan citzazcon bere phildac emazte çahar bati eta soldatan yarri muthil icaiteco: igorri çuten alhorretat astuen eta idien çaintzeco.

3. Ordian, arras maluros içan cen. Etcin içan guehiago oheric gauaz lo eiteco, ez suic berotceco hotz eiten cilaïc. Batçutan hain gose handia cin nun yaen baitzitin untsa cherriec yaten diuzten aça osto eta fruitu usteldu hec; bainan nehoc etçacon deusere emaiten.

4. Ilhu naar batez, tripa hutsic, utci cin bere buria eortea alkhi baten gainera, behatcen cilaric leihotic chori batçu hegaldatcen cirenac ahinzki. Guero ikhusi citin aguertcen cerian ilharguia eta içarrac, eta erraiten du nigarretan: hantche, ene aitaren etchia muthilez bethia da, çoinec baitute ogui eta ano, arrultce eta gasna, nahuten beçambat. Dembora berian, ni, gosiac hiltcen nu hemen.

5. "Beraz, yeikico niz, yuanen niz ene aitaren harrapatcera eta erranen dacot: eguin nin bekhatu bat, nahi ukhan cintudanian quitatu. Oguen handia ukhan nin eta behar nuçu punitu badaquit untsa. Ez neçaçula guehiago çure seme deitha, trata neçaçu çure azken muthila beçala. Oguendun içan nintçan, bainan peritcen nintçan çutaric urrun".

6. Aita bere baratcian cen lilien ihistatciaren finitcen, saharren eta mahatsen ikhusten. Noiz eta ere ikhusi baïtcin bidian heldu bere semia dena izerdiz eta erhautsez estalia, zangua terrestan, doidoya sinhetsi cin. Bere buriarekin ein cin punitu behar cin ala barkhatu behar zacon... Azkenian, nigarrac beguietan, çabaldu zazcon besuac, eta lephora yauzi ein eta pot handi bat eman zacon.

7. Guero yarraraci cin bere semia, deithu citin bere yendiac eta auzuac: "Nahi dut maithatu lehen beçala, haur gaichua, erran ceen bildu ciren beçain laster. Içan

da aski punitia; nehorc ezteçacola orai gaizkibat erran. Yin cizte ikhustera, ekharracocie fite palto pollit bat, eçarracocie erhaztun bat erhian eta zapata berriac zangotan. Hartcen ahal tucie ere oillarac, ahatiac eta ekharri aetche bat hiltceco huna; edanen dugu, yanen elgarrekin eta besta handi bat einen".

8. Muthilec obeditu çuten beren nausiari eta eçarri çuten tafaila eder bat mahiaren gainian. Memento berian, seme gueihiena yiten da ihizitic bere chakhurrekin. "Cer da ba azantz hori? dio yuramenduca. Uste dut kantuz ari cizten hemen; ezta sobera sarri yin nadin. Erhotia cirea, ene aita?".

9. "Ez, ene semia, ez nuc hala, erresponditu cin chaharrac. Hori eiten badut, bozcarioz bethia niçalacotz duc. Kantu eguiten diagu eta uros guituc, ecin badiaü untsa certaz. Nahi içan deçakan edo ez, beharco duc ic ere kantu eguin eta bozcariotan sar hadin gurekin, ceren eta hire anaia hila cena itçuli baita bizirat. Sortcetic heldu balitz beçala duc: atzo galdia çukan, egun horra nun den hatcemana".

R. Quihillalt, inst^{r}

Nota

- Dans la lecture du basque toutes les lettres se prononcent: excepté dans: gui, qui.

- La lettre ***u*** se lit *ou*;

- ***c*** a les mêmes applications qu'en français.

1324

ESKUIZKRIBUA IKUSI

Canton de Baigorry

Commune d'Ossès

Haur prodigoa

1. Gizon batec ez zituen bi seme baizic. Gaztenac erran zuen aitari: "Ordu da izan nadin ene buruaren nausi eta ukhan dezadan diria. Bazter ikhusi behaut eta hortaco behaut ahala. Zati zazu zure ontarsuna eta eman daazu heldu zatana. Ba, ene semea, dio aitac; nahi dukan bezela. Gaichto bat hiz eta izanen hiz gaztigatua. Gero idekitzen duelaric ontzi bat, zatitu zuen bere ontarsuna eta egin zuen bi zati berdinac.

2. Handic laster, seme gaichtoa gaiten da herritic eiten zuelaric frango espantu eta nehori adioric erran gabe. Iragan zuen anhitz larre, oihanac, urhaitzac eta gin zen hiri handi batetara non chahatu baizuen bere diru guzia. Zembait hilabeten buruan saldu behar ukan zituen bere phildac atso bati eta muthil yarri. Igorri zuten landetarat asto eta idi zain.

3. Ordian anhitz urrikari zen. Ez zuen gehiago oferic lo eiteco gabaz ez eta ere suric berotzeco hotz zelaric. Zembait aldiz hain gose zuen yanen baitzuen urdec yaten duten aza hosto eta fruta usteldu hetaric bainan nehorc deus ez zacoten emaiten.

4. Ats batez, tripa hutsa, utzi zuen bere burua erortzera alkhi baten gainera so zagolaric chorier arinki airian zoazalaric. Gero ikhusi zuen agertzen zeruan ilhargia eta izarrac eta nigarrez erraiten du bere buruan: "Han, ene aitaren etchia, bethia da muthilez zoinec baitute ogi eta arno arroltziac eta gasna nahi duten bezembat. Dembora berian ni hemen hiltzen niz gosez.

5. Beraz yeikiko niz ganen niz aitaren atzemaitea eta erranen dakot: "Egin nuen bekhatu bat utzi nahi ukhan zintudanian. Ukhan nien ogen handia eta gaztigatu behar nuzu badakit ontsa. Ez nezazula deit zure semea gehiago, trata nezazu zure azken muthila bezela. Ogendun ninzan, bainan zutaric urhun ahitua nindagon".

6. Aita bere baratzian zagon, hurstatzen akabatzen bere lilien. Miatzen zituen sagar ondoac eta mahatsac. Ikhusi zuenean bidian heldu bere semea izerdiz eta erhautsez dena bethea zango herrestan doidoa sinhetsi ahal ukhan zuen. Galdegin zuen bere buruari behar zuenez gaztigatu ala barkhatu. Azkenean, nigarra begian hedatzen dazko besoac eta haren lephora yautziten zuelaric emaiten daco pot gozo bat.

7. Gero yar arazten du bere semea; oihu egiten du etchecoer eta ausoer: "Nahi dut maithatu lehen bezela, haur gaichoa, erraten dee, bildu ziren bezein laster. Aski gaztigatua izan da; nehor orai ez dezacotela erran gaizkiric. Zatozte ikhustera; ekharracozie maaplus pollit bat, ezarrakozie erhaztun bat ehiyan eta zapeta berri batzu zangoetan. Hartzen ahalco duzie ere oilarrac, ahatiac, eta aratche bat hiltzeco on dena: Edanen dugu yaan elgarrekin eta einen besta handi bat.

8. Sehiec sinhetsi zuten bere nausia eta ezarri zuten tafaila eder bat mahayaren gainean. Betbetan, seme geyena, ihizitic heldu zen bere zakurrekin:"Zer da beraz harraots hori? dio arneatzen zuelaric. Uste dut kantatzen duzien hemen. Ez da goizegi ethor nadin. Ehotu zirea, aita?".

9. Ez, semea, ez niz hala errepostu eman zuen aita zaharrac. Hola egiten badut, bozcarioz betheric bainiz. Kantatzen dugu eta uros gira ezen badugu zergatic. Nahi ukhan dezakan ala ez beharco duc kantatu hic ere eta bozcariatu gurekin ezen hire anea hila zena phiztu duc. Sorthu baliz bezela duc: Atzo galdia zukan egun horra atzemana.

Etcheto, instituteur

Note

au	se	prononce	*aou*
u	“	“	*ou*
ai	“	“	*aï*
ge	“	“	*gue*
gi	“	“	*gui*
z	“	“	*ce*

1325

ESKUIZKRIBUA IKUSI

Canton de St Etienne de Baïgorry

Commune d'Urepel

Haür prodigoa

1. Guiçon batec etçouen bi sémé baïcic. Gasténac erran cion béré aïtari: "Ordu da içan nadin neuré nagoussi, éta içan déçadan dirou. Béhar dout hémendic youan ahal içan éta baster ikhoussi. Çathi çaçou çouré ontassouna éta émaçout cer éré ukhan béhar baïtout". Baï éné séméa, dio aïtac, nahi doucan béçala. Gachto bat hiz, éta gastïgatia içanen hiz. Guéro çabaltcen douélaric tiran-t bat çathitou cian béré ontassouna éta éguin citian hartaz bi pharté bardinac.

2. Handic égoun gouti, sémé gachtoa yoan cen herritic fierraen éguinez éta erran gabé adio néhori. Trébésatou cian hanitz larré, oïhan, uhaïtz, éta yin cen hiri handi batéra non despendiatou baïtçuen béré dirou goucia. Cembaït hilabétéren bourouan béhar oukhan citian saldou béré arropac émasté çahar bati éta béré bouroua arkhilatou mouthil içatéco: igorri çouten alhorrétarat han astoen éta idien çaïntcéco.

3. Ordouan içan cen arras dohacabé. Etçouén guéhiago ohantcéric gaüas lo éguitéco ez éta souric bérotcéco hotz éguiten couélaric. Bacian batçouétan haïn gossé handia non gogotic yanen baïtçouen assa osto eta fruitou ustel cerriec yaten ditousténétaric, baïnan néhorc etçacon émaïten déoussic.

4. Gaü batez tripa hutsa, outzi cian béré bouroua érortcéra yar alkhi baten gaïnéra béhatcen çouélaric leihotic ahinki hégaldatcen cien chorier. Guéro ikhoussi citian aguertcen cérouan ilharguia eta içarrac, eta erran çouén béré bourouari nigarrez: Han éné aïtaren etchéa béthéa da mouthilez çoïnec baïtuté ogui eta ardo, arraütce eta gazna nahouten béçaïn bat. Dembora béréan ni gossès hiltcen niz hémen".

5. Eh bién! alchatuco niz, yoanen niz aïtaren édiéïtéra éta erranen dacot: Eguin nian békhatu bat nahi içan cintudanian quitatou. Hoben handia içan nian éta béhar naüçou gastigatou; badakit hori ongui. Ez néçaçula deitha guéhiago çouré séméa; ékhar néçaçou çouré cerbitchari ménosséna béçala. Hobendóun nintçan, baïnan hiratcen nintçan çouré ganic hourróun.

6. Aïta béré baratcian cen béré loren hourstatcia acabatcen çouéla; biyitatcen citouen sagartciac éta mahatxac. Noïz eta éré ikhoussi baïtçuen bidéaren gaïnéan heldou céla béré séméa déna icerdis éta erhaütsès estalia, isterra herrestaca doïdoïya sinhetsi ahal içan çouen. Galdéguin çouen béré bourouari béhar çuénez gastigatu ala barkhatou. Azkénéan, nigarrac béguiétan hédatou çascon bessoac,

eta béré bouroua botatcen çouélaric haren léphora éman çacon moussou handi bat.

7. Guéro yar araci çuen béré séméa; deithatou citian béré yendéac éta aüçouac: "Nahi dout maïthatou léhen béçala haür gaïchoa, erran céren bildiac içan ciren béçaïn laster. Aski gastigatia içan da: Néhorc eztéçacola éguin orai erréprotchu bat éré. Çatosté ikhoustéra. Ekharrocoué fité bestiment poïllit bat; écarrocoué éhastun bat éhian éta çapéta berriac oïnétan. Hartcen ahal ditousketçoue éré oïllar ahatiac éta ékhartcen hilcéco hon den aretché bat: Edanen dougou, yanen elgarrékin éta éguinen besta handi bat".

8. Çerbitchariec obéditu cioten béren nagoussiari éta éçarri çuten tafaïlla éder bat mahaïnaren gaïnéan. Dembora béréan sémé guéhiéna itçoultcen cen ihicitic béré tchacurrékin. "Cer da béraz açans haü? oïhou éguin çouen youramendourékin. Ousté dout khantatcen douçouen hémen ezda goïzégui hel nadin. Ehoua ciréa éné aïta?".

9. Ez éné séméa, ez nouc hala erresponditou cian çaharrac. Hori éguiten badout douc boscarioz béthia naïcela. Canthatcen diagou éta ourous guituc, céren badiagou ongui certaz éré. Nahi içan déçacan ala ez béharco douc canthatou hic éré éta alégueratou gourekin, céren hiré anéa hila céna itçouli baïta bicitara. Oraï sorthou baliz béçala duc; atço galdia cia, horra égún harrapatia.

Joseph Uhalt

1326

ESKUIZKRIBUA IKUSI

Canton de St Jean-Pied-de-Port

Commune de St Jean-Pied-de-Port

Haür prodigua

1. Gizon batec ez zitien bi seme baizic. Gastenac errantzien bere aitari: "Ordu da izan nadien ene buriaren naüsi eta ukhan dezan dihuria, yuan ahal nadien eta baster ikhus ahal dezatan. Zathi zazu zure huntasuna eta emazu eni ukhan beharduana. - Ba, ene semia, erranzien aitac, hic nahucan bezala. Gachtobat hiz eta izain hiz gaztigatia". Gero tiranta bat idokitziarekin, zathituzien bere huntasuna eta hartaz egin zitien bi parte berdinac.

2. Egun gutin burian, seme gachtua yuanzen herritic egitian fierraindaco eta nehori adioric erran gabe. Pasatu zitien hanitz larre, oihan eta hur eta yin zen hiri handibateat, nun gastatu baitzien bere dihuru guzia. Zonbait hilabeten burian, behar izan zitien saldu bere hatiac emazte zahar bati eta yarri sehi: igorri zuten landetat astuen eta idien zaintzera.

3. Ordian, unsa maluros izan zen. Etzien gehio oheic lo egiteco, ez suric berotzeco hotz egiten zienian. Zonbait aldiz gosia hain handi zien nun yain baitzitien, urdec yaten dituzten aza osto eta fruitu usteldu hec; bainan nehoc etziacozien emaiten deuse.

4. Atsalde batez, sabela hutsic, utzi zien bere buria erortzera alkhi baten gainera, sogitian leihotic chorier, zoin airatzen baitziren ahinski. Gero ikusi zitien agertzen zelian ilhargia eta izarrac eta erran zien bere buriari nigar egitiarekin: "Han, ene aitain etchia muthilez bethia da, zoinec baitute ogi eta arno, arrultze eta gasna nahidien bezambat. Dembora berian ni hemen gosiac hiltzenic.

5. Beraz chutituconuc, yuain nuc ene aitaren hatzemaïtera eta erraen diacoat: "Bekatubat egin nien, zureganic urrundu nahi izan nenian. Oben handia ukhan nizin eta behar nuzu gaztigatu badiakizut hori unxa. Enezazula gehio izenda zure semia. Trata nezazu zure sehietaric menosena bezala. Obendun izan nintzan, bainan zure ganic urrun hurtzen ari nintzan".

6. Aita bere baratzian zen, bere lilien ihistatzia akabatzen ziela; bisitatzen zitien sagar onduac eta mahaxac. Ikhusi senian yiten bidiaren gainian bere semia izerdiz eta erhaüxez estalia, zangoua errestan, doï doya sinhexi ahaltzin. Galdegin zien bere buriari gaztigatu behar zienez ala barkhatu behar zaconez. Askenian, nigarra begietan, hedatu zazcon besuac eta haren lephora bere buria botatzian eman ziacozun pot handi bat.

7. Gero yar aazi zien bere semia; deithu zitien bere yendiac eta aüzuac: "Nahi dut maitatu, lehen bezala, ene haür gaichua errantzien bildu zireneco. Izan duzu aski gaztigatia; nehorke eztezacola egin orai erreprotchuric batere. Zaurte hunen ikhustera; ekharrakozie fite camisola pollit bat; ezarrakozie ehaztun bat ehian eta zapata berriac hoinetan. Hartzen ahal tuzie ere oillarrac, ahatiac eta ekhartzen ahatche bat hiltzeco hun dena: elgarrekin yanen, edanen eta besta handibat eginen dugu".

8. Sehiec obeditu zuten bere nausia eta ezari tafailla eder bat mahiaian gainian. Ichtant berian, seme gehiena itzultzen zen ihizitic bere chakhurrekin. "Zer da beraz azantz hori? oihu egintzien yuramenduka. Iduri zaüt cantatzen ari zieztela hemen; etzu goïzegi itzulnain. Ehotia zirea aita?

9. Ez, ene semia, ez nuc hala, ihardexizien zaharrac. Haü egintendiat zeren bainiz boscarioz bethia. Cantatzendiaü eta uros gituc ezic badian zertaz. Nahi ala ez, hic ere beharcoduk cantatu eta bozcariatu gurekin zeren eta hire anaia, zoin baitzen hila, phistu beita; doi doia sortubaliz bezala duc; atzo galdia zucan, egun horra berriz hatzemana.

Observations

1. Toutes les lettres se prononcent en langue basque.
2. ***U*** se prononce *ou* comme en espagnol dans la Basse-Navarre.
3. La lettre *"**g**"* a le son dur devant toutes les voyelles et ne se prononce jamais "j".
4. La langue basque n'a pas d'accents; tous les ***e*** sont fermés.
5. La lettre ***z*** se prononce comme *ç*.

Saint Jean-Pied-de-Port, le 31 décembre 1894

L'Instituteur,
Esprabens

1327

ESKUIZKRIBUA IKUSI

Canton de St Jean-Pied-de-Port

Commune de St Jean-Pied-de-Port

Haur prodigua

1. Gizon batec ez zitien bi seme bezic. Gaztenac erran zacon bere aitari: "Ordu da izan nain ene burian nausi eta ukan dezaan dihuria, yuan ahal nain eta bazter ikus dezaan. Sathi zazu zure untasuna eta eman ezaazu ukan behautana. - Ba, ene semia, erran zien aitac, hïc nahucan bezala. Gachto bat hiz eta gaztiatia izain hiz". Gero, tianta bat idokitziarekin, satitu zien bere untasuna, eta hartaz ein bi parte berdinac.

2. Egun gutin burian, seme gachtua yuan zen herritic dena fantesia eta nehori adioric erran gabe. Pasatu zitien hanitz larre, oihan eta hur, eta yin zen hiri haundi bateat, nun empleatu baitzien bere dihuru guzia. Zembait hilaiten burian saldu behar izan zitien bere arropac emazte zahar bati eta yarri sehi; igorri zuten landetaat astuen eta idien han zaintzea.

3. Ordian, untsa maluros izan zen; etzien gehio oheic lo iteco ez suric berotzeco hotz iten zienian. Batzutan hain gose haundia zien nun yain baitzitien urdec yaten dituzten aza osto eta fruita usteldiac, bainan nehoc ez zacon deus emaiten.

4. Atsalde batez, tripa hutsa, utzi zien bere buria erortzea alki baten gainea, leihotic so iten ziela ahinki airian zuatzin chorier. Gero ikusi zitien agertzen zerian ilhargia eta izarrac, eta erran zien bere buriari nigar iten zielaic: Hantche ene aitain etchia, mutilez betia duc zoinec baitute nahuten bezambat ogi eta ano, arrultze eta gasna. Dembora berian ni hemen gosiac hiltzen ari nic.

5. Arren yeikico nuc, yuain nuc ene aitain harrapatzea eta errain diacoat: Bekatu bat in nien zure ganic urrundu nahi izan nienian. Oben handia in nizin eta behar nuzu gaztigatu, badia kizut. Enezazula gehio izenda zure semia. Atchic nezazu zure sehietaic azkena bezala. Obendun izan nintzan, bainan zure ganic urrun hurtzen ari nintzan.

6. Aita bere baatzian zen bere lilien ihiztatzia akabatzen ziela; sahar onduac eta mahatsac ikertzen zitien. Ikusi zienian bere semia bidiaren gainian izerdiz eta errautsez arrunt estalia, zangua herrestan zaramala, doi doia sinetsi zien. Bere baitan erran zien behar zienez bere semia gaztiatu ala behar zacon barcatu... Azkenian, nigarra begitan, besuac hedatu zazcon eta bere buria botatzen ziela haren lepoa, pot haundi bat eman zacon.

7. Gero yar aazi zien bere semia; galdin zitien bere sehiac eta auzuac: "Nahi dut maitatu lehen bezala, gaicho haurra, erran zien bildu zien bezen fite; aski gaztiatia izan da; nehorc ez dezacola orai erran gaizkiric batere. Zaurte hunen ikustea; ekaazkozie fite camisola pollit bat. Oilarrac eta ahatiac ere hartuco ahal tuzie eta ekarrico hiltzeco hun den aatche bat: elgarrequin yanen, edanen eta besta haundi bat inen duu.

8. Sehiec obeitu zuten beren nausia eta ezarri tafailla eder bat mahian gainian. Ichtant berian seme gehiena itzultzen zen ihizitic bere chacurrekin: "Zer da beraz azantz hori? Oihu in zien yuramentuca. Iduri zaut kantuz ari zieztela hemen; Ez da sobera goiz itzul nain. Ehotia zirea, aita?".

9. "Ez, ene semia, ez nuc hala, errepostu eman zien aita zaharrac. Bozcarioz betia nizalacotz iten diat hola. Kantuz ari gituc eta uros gituc ceren baituu arrazoina. Nahi ala ez, hic ere in beharco duc cantu eta gurekin alegeratu, zeren hire anaia hila zena phiztu baita: Doi doia sortu baliz bezala duc: atzo galdia zucan, egun horra berriz harrapatia".

(traduit par M. Haramburu, conseiller municipal)

1328

ESKUIZKRIBUA IKUSI

Canton de St Jean-Pied-de-Port

Commune d'Ahaxe-Alciette-Bascassan

Haour prodigoa

1. Guiçon batec etcicin bi seme baicic. Gastenac erran ciacoçoun bere aitari: "Ordou douçou naousi içan naïn eta diouria oukhan deçaan. Joan behar dicit eta baster ikhousi. Pharti çacou çoure ontasouna, eta eman eçaaçou yiten çaana. - Ba, ene semia, erran cicin aitac, nahoukan beçala. Gastobat hiz eta pounitia içain hiz". Eta guero tienta bat ideki eta, bere ontasouna phartitou cicin bi pharté berdinetan.

2. Handic cembaït egunen bourian seme gaichtoa youan çouçoun herritic, fieraren iten ciela, nehori adio erran gabe. Pasatou citcin anhitz larre, oïhan, erreka, eta heldou çouçoun hiri handi baterat noun despendiatou baïtcien bere dihourou goucia. Cembaït hilabeteren bourian, behar oukan citcin saldou bere phildac emaste sahar bati eta berac sehi yarri: igorri cicien landaat astouen eta idien çaïn.

3. Ordian, biciki malouros içan çouçoun. Etcicin guehio oheric atsian lo iteco, ez souic berotceko hotz cenian. Cembait aldi hoïn gose cicin, non yanen baïtcitien cherriec yaten ditousten aça osto eta froutou ousteldouac: bainan nehoc ere etciacoçun deusere emaïten.

4. Atz batez tripa houtsa, outci cicin bere bouria erortcera eskabela baten gagnera, soiten cielaïc ahinzki hegaldaca çaïltçan chorier. Guero ikhousi citcin aguertcen cerian arguiçaitia eta içarrac eta bere bouriari erran cicin nigarrez ari celaric: Hantchetan ene aitaren etchia bethia da sehiz, çoinec baïtitouzte ogui eta ano, aroltce eta gasna nahoutena. Dembora hortan, ni gosez hiltcen ari niz hemen.

5. Ebien, yeikiko niz, yoanen niz nere aitaren ganat eta erranen dacot: Bekhatou bat in nicin çou kitatou nahoukan cintoualaric. Ontsa oben oukhan nicin, behar nouçou pounitou bacikiçout. Eneçaçoula guehio deïth çoure semia, trata neçaçou çoure sehietaric oundarra beçala. Obendoun içan nouçou, baïnan sofritcen nicin çoure ganic ourroun.

6. Aïta bere baatcian çouçoun, bere liliac ihiztatouric: bisitatcen citcin bere sahar ondouac eta mahatz ondoac. Ikhousi cienian bidian heldou bere semia icerdiz eta heraoutsez dena estalia, çangoua herrestan, doï doïetaric eçaoutou cicin. Bere bouriari galdin cicin behar cienez houra pounitou ala barkhatou behar çacon. Askenian niarra beguietan, besouac çaaldou çazkotçoun, eta lephotic lotcen çakolaïc pot bat eman çakoçoun.

7. Guero yarraaci cicin bere semia, bildou citcin bere serbitchariac eta aouçouac, eta erran ciaçoçun: "Nahi dout maïtatou aïtcinian beçala haour gaïcho haou. Içan da aski pounitia; nehoc ere esteçakola guehio erreprotchouric in. Çaourte haren ikhoustera ekhar akocie fite bezti pollit bat, eçar akocie erhaztoun bat ehian eta çapata berri batçou çangouetan. Hartcen ahal toucie cembaït oillar eta ahate, eta ekhartcie ahatche guicen bat: behar douou edan, yan elgarrekin, eta besta handibat in".

8. Sehiac naousiaren maniac in citcien eta eçarri citcien tafailla eder bat mahaïnian. Memento berian seme guehiena heldou çouçoun ihicitic bere chakhourrekin. "Cer da haborotz haou? oïhou in cicin youratouz. Ouste dout yostatcen ciesten hemen, eniz goïtche yiten. Ehotou cirea aita?".

9. Ez ene semia enouc ehotou, erresponditou çakoçoun saharrac. Hola iten baout, iten diat content niçalakotz. Khantouz ari guitouc, eta houros guitouc arraçoinekin. Nahi ala ez, hic ere beharcoouc kantou in eta alegueratou gourekin, ceren eta hire anaïa hila cena phiztou den. Berriz sorthou baliz beçala douc: atso galdia çoukan, egoun aldis hara nounden atsemana.

L'Instituteur,
Oilloquy

1329

ESKUIZKRIBUA IKUSI

Canton de St Jean-Pied-de-Port

Commune d'Aïncille

Haur prodigua (enpoiltzalia)

1. Gizon batec ez zituen bi seme bezic. Gaztenac erran zacon bere aitari: "Orduizi izan nadien neure buriaren nausi eta ukhan dezadan dihuru; yuan ahal nadien eta ikhus dezadan lekhu. Zathi zazu zure huntasuna eta eman ezaazu eni ukhan behar duana". Ba, ene semia, erran zien aitac: hic nahicocan bezala. Gachto bat hiz eta izanen hiz gaztigatia. Gero idokitziarekin tiranta bat zathitu zien bere huntasuna eta egin zitien hartaz bi farte berdinac.

2. Egun gutin burian, seme gachtua yuan zen herritic egitian fantesuntziaina eta nehori adioric erran gabe. Phasatu zitien bestaldeat anhitz larre, oihan eta hur eta yintzen hiri handi batera, nun gastatu baitzien bere dihuru guzia. Zonbait ilhaiten burian, saldu behartu zitzazcon bere arropac emazte zahar bati eta yarri sehi: igorri zuten alhorretat han zaintzera astuen eta idien.

3. Ordian izantzen arras maluros. Etzien gehio oheric lo egiteco, ez suric bere berotzeco hotz egiten zienian. Zonbait aldiz bazien gosia hain handi nun yain baitzitien cherriec yaten dituzten aza osto eta fruitu usteldu hec: bainan nehoke etziacozien emaiten deuse.

4. Arraxalde batez, sabela huxic, utzi zien bere buria erortzera alkhi baten gainera, so egitian leihotic chorier zoin airatzen baitziren ahinzki. Gero ikhusi zitien zerian agertzen ilhargia eta izarrac eta nigar egitian errantzien bere baithan: "Han, ene aitaren etchia bethia duc muthilez zoinec baitute ogi eta ano, arrultze eta gasna nahi dien guzia. Denbora berian gosez hiltzen ari nuc hemen.

5. Beraz chutituco nuc, yuainuc ene aitaren hatzemaitera (kausitzera) eta erranen diakoat: Egin nizin bekhatu bat zu utzi nahi zintudanian. Hoben handia ukhan nizin eta behar nuzu gaztigatu, baziakizut hori unxa. Ez nezazula deitha gehio zure semia. Trata nezazu zure sehietaric menosena bezala. Izan nintzan hobendun, bainan piruntzen (hurtzen) ari nintzan zure ganic urrun.

6. Aita bere baratzian zen, bere lilien hurtatzia akhabatzen ziela: bisitatzen (miratzen) zitien sagar onduac eta mahaxac. Ikhusi zienian yiten bidiain gainian bere semia estalia guzia izerdiz eta erhauxez, zangua herrestan, doi doia sinhexi zien hura haren semia zela. Erran zien bere baithan behar zienez hura gaztigatu ala behar zacon barkhatu. Azkenian, nigarra begietan, hedatu ziazcozun besuac eta bere buria botatzen zielaic haren lephora eman ziacozun pot handi bat.

7. Gero yar arazi zizin bere semia; deithu zitzin bere yendiac eta auzuac: "Nahi zit maithatu, lehen bezala, ene haur gaichua, erran ziezun bildu ziren bezain laster. Aski gaztigatia izan duzu. Nehoke eztezacola egin orai erreprotchuric batere. Zaurte hunen ikhustera; ekharracozie behala barneco gaineco po-illit bat; ezarracozie ehaztun bat ehian eta zapata berriac hoinetan. Hartzen ahal tuzie ere oillarrac, ahatiac eta ekhartzen ahatche bat hiltzeco hun dena: edanen, yanen diziu elgarrekin eta eginen besta handi bat.

8. Sehiec obeditu zizien beren nausiari eta ezarri zizien tafaila eder bat mahiain gainian. Ichtant berian seme gehiena itzultzen zen ihizitic bere chakhurrekin: "Zer da beraz azantz hori? oihu egin zien yuramentuca. Iduri ziazu cantatzen duziela hemen; etzu goizegi itzulnadin. Ehotu zirea, ene aita"?

9. "Ez, ene semia, eznuc hala, ihardexi zien zaharrac. Bozcalentziaz bethia nizalakotz egiten diat hola. Cantatzen diau eta uros gituc, ezic badiau zertaz. Nahi ukhan dezakan ala ez, beharkoc hic ere cantatu eta bozcariatu gurekin, zeren eta hire anaya zoin baitzen hila phiztu baita. Orai berian sorthu balitz bezalauc: atzo galdia zucan; egun horra nun den berriz hatzemana".

M^{in} Inchauspé

Observations ou explications

Dans le basque, toutes les lettres se prononcent: Ainsi ***au*** se prononce *a-ou*; **ai** = *a-i*. Exemples: *haur* = *ha-our; aita* = *a-i-ta*. Tous les ***e*** sont fermés, mais ne prennent point d'accent. L'***u*** se prononce *ou* en Basse-Navarre. Le ***g*** a le son dur même devant les voyelles *e, i*. Ainsi ***ge*** et ***gi*** se lisent *gue*, *gui*. La lettre ***z*** = *ç*. ***Ain*** ne se prononce jamais *ein*. ***En*** ne se lit pas *an*; il se prononce comme dans le latin am*en*. ***In*** n'est jamais *ein*: il se lit comme dans le latin *in* memoria, *in* extenso, *in* secula..., soit au commencement, soit dans le corps, soit à la fin du mot. ***Oin*** = *o-in*. La lettre ***h*** est toujours aspirée.

1330

ESKUIZKRIBUA IKUSI

Canton de St Jean-Pied-de-Port

Commune d'Aïnhice-Mongelos

Haour barréatia[1]

1. Guiçon batéc etcién bi sémé baïcic. Gaztéénac erran çacon aïtari: "Ordou da éné naoussi içan nadin éta oukhan déçadan dirou. Béhar nouqué yoan éta ikhoussi lékhou. Çathi çaçou çouré ontassouna, éta éman éçadaçou heldou çadana. - Baï, éné sémia, erran cién aïtac, nah[i d]oucan[2] beçala. Gachtaguin bat hiz éta gaztigatia içanén hiz". Guéro çabaltcén ciélaric tiadér bat, çathitou cién béré ontassouna éta hartaz éguin bi çathi bardinac.

2. Hantic égoun goutién bourian sémé gachtoa yoan cén herritic éguinéz éhoaïna, éta erran gabe adio néhori. Iragan citién hanitz larré, oïhanac, our handiac, éta yin cén hiri handi batéra, non chahoutou béitcién béré dirou goucia. Hilabete çombaïtén bourian, saldou béhar içan citién béré phildac émazté chahar bati éta bérac mouthil yarri: igorri çoutén landétarat astoén éta idién çaïntcera.

3. Ordian biciki dohacabé cén. Etcién guehiago ohéric lo éguitéco gaouaz, ez souic hotz éguitén ciélaric bérotcéco. Haïn gossé handia cién çombaït aldiz non yanén béitcitién gogotic aça osto éta frouta oustéldou ourdéc yatén douztén hec; baïnan néhorc étçacon déoussic émaïtén.

4. Arrats aldi batéz, sabéla houtsic, béré bouria outci cién érortcéra alkhi batén gaïnéra, so éguitén ciélaric léihotic chorier, çoïnac hégaldatcén béitcirén arhinki. Guéro ikhoussi citién aguértcén cérouan ilharguia éta içarrac, éta erran cién béré bouriari nigarréz: "Hanchet, éné aïtarén étchia béthia da séhiz çoïnec baïtouté ogui éta arno, arraoultcé éta gasna, nah[i d]outén[3] béçaïn bat. Démbora bérian, ni, gosséarékin hiltcén niz hémén.

5. Eta arrén, yéikico nïz, yoanén niz aïtarén caoussitcéra éta érranén dacot: "Éguin nicin békhatou bat outci nahi içan cintoudalaric. Obén handia içan nicin, éta béhar naouçou gaztigatou, hori ongui badakiçout. Énéçaçoula déith guéhiago çouré sémia, ékhar néçaçou çouré azquén mouthila béçala. Obéndoun bilhacatou nindouçoun, baïnan éïhartcén nindouçoun çoutaric hourroun".

6. Aïta béré baratcian cén béré liliac hourstatouric: so çagon béré sagar ondo éta mahatsér. Ikhoussi ciélaric yitén bidian béré sémia goucia éstalia icérdiz éta érhaoutséz, hérréstan çangoa, néquéz hori sinhétsi ahal içan cién. Béré

---

[1] Pour la prononciation, voir une note à la fin.
[2] Dans le langage parlé on supprime ces deux lettres entre crochets.
[3]. Les deux lettres entre crochets ne se prononcent pas.

bourouarékin[4] éguin cién béhar othé cién gaztigatou édo béhar çacon barkhatou.... Azquénécoz, nigarrac béguian, hédatou ciozcan bessoac, éta yaouciric léphora éman çacon pot handi bat.

7. Guéro yar araci cién béré sémia; déithou citien béré etchécoac éta aoçoac: "Nahi dicit maïthatou léhén béçala, haour gachoa, erran ciotén bildou cién béçaïn lastér. Aski gaztigatoua içan douçou: néhorc éztéçola oraï érran gaïzkiric batéré. Çaouté hounén ikhoustéra; ékhar éçocié béhala chamar pouillit bat, éçarcotcié érhaztoun bat érhian éta çapata bérriac oïnétan. Hartcén ahal éré toutcié oïllarac, ahatiac, éta ékhartcén aratché bat hiltcéco on déna: édanén dougou, yanén élgarrékin éta éguinén bésta handi bat".

8. Mouthiléc éguin çoutén naoussiarén érrana éta éman çoutén dafaïla édér bat mahaïarén gaïnéan. Ordou bérian, sémé guéhiéna itçoultcén cén ihicitic béré chakhourékin: "Cér da bada harraots hori? érran cién oïhouz arnégouca. Ousté dout khantouz ari ciztéla hémén; ézta goïcégui itçoul nadin. Éhotia ciréa, éné aïta?

9. - Éz, éné sémia, énouc hala, érépousta éman çacon çaharrac. Hori éguitén badiat, aléguérantciaz béthia niçalacoz douc. Khantouz ari guitouc éta bozcarioan guitouc, cérén baïtougou ongui certaco. Nahi édo éz, béharco douc khantatou hic éré éta aléguératou gourékin, cérén éta hié anaïa, çoïna hila baïtcén, bérriz yin douc bicirat. Oraï sorthia baliz béçala douc: atço galdia çoucan, égoun horra non dougoun hatcémana".

T.S.V.P.

Pour lire la traduction ci-dessus, se conformer aux observations suivantes:
1° Tous les e, sans exception, sont, en basque, des é fermés.
2° Le h est toujours aspiré.
3° La consonne s, simple ou redoublée, se prononce comme le s espagnol.
4° z se prononce comme ç.
5° Les voyelles nasales an, en, in, on se prononcent toujours comme en espagnol, c'est-à-dire qu'elles doivent se prononcer ane, éne, ine, one, mais la voyelle finale (e) étant complètement muette.
6° y se prononce comme un d mouillé.

Note sur la traduction. J'ai traduit d'abord le morceau moi-même. Ensuite j'ai lu la traduction quatre fois devant plusieurs personnes de la commune, en la corrigeant chaque fois suivant leurs observations. Enfin je l'ai lue à une personne âgée n'ayant jamais quitté la commune et réputée comme parlant très bien le basque; celle-ci n'a plus trouvé rien à changer. J'ai donc la certitude que le basque que j'ai écrit est bien celui qu'on parle dans la localité.

Ainhice-Mongelos, le 9 décembre 1894

---

[4]. Il faut bouriarékin: bourouarekin, écrit ici par erreur, se dit dans le Labourd.

L'Instituteur,
M. Beignatborde

1331

ESKUIZKRIBUA IKUSI

Canton de Saint-Jean-Pied-de-Port

Commune d'Arnéguy

Haur prodigua
(L'enfant prodigue)

1. Gizon batec ez zuen bi seme baizic. Gaztenac erraiten du bere aitari: "Ordu du izan nadin neure nausi eta izan dezatan diru. Behar dut kurritu eta leku ikhusi. Parti zazu zure ontasuna, eta eman eni, izan behar dutana. - Bai, ene seme, dio aitac; nahi dukan bezala. Gaichto bat hiz eta izanen hiz gaztigatua". Gero tiranta idokiric, partitzen du bere ontasuna eta egiten bi parte berdinac.

2. Egun gutien ondotic, seme gaichtoa, gan zen herritic eginez fierra eta nehori adio erran gabe. Kurritu zituen hanitz landa, oihan, hur handi eta heldu hiri handi batetala, nun gastatu baitzuen bere diru guzia. Zonbait ilabeteren burian, behar izan zituen saldu bere arropac emazte zahar bati eta akordatu muthil izaiteco: igorri zuten alhorretalat asto eta idi zain.

3. Ordian, izan zen arras maluros. Ez zuen geihago oheric lo egiteko gaüaz, ez eta suric berotzeko hotz egiten zuelaric. Hain zen zonbait aldiz gose handian, nun gootic yanen baizuen aza osto eta fruita usteldu yaten tuztenac urdec; bainan nehorc ez zaïon deuse emaiten.

4. Arrats batez, tripa hutsa, erori zen alki baten gainera, so eginez leihotic, choriac hegaldaka arinki. Gero ikusi zuen agertzen zeruan ilargia eta izarrac eta berari erran zuen nigarrez. Han, ene aitaren etchia bethia da muthilez zoinec baitute ogi eta arno, arroltze eta gasna, nahi duten bezanbat. Denbora berian, ni hiltzen niz gosez, hemen.

5. "Eh bien! yekico niz, yuanen niz aitaren ganat eta erranen diot: Egin nuen bekatu, nahi ukhan nuenian zu kitatu. Oben handi ukhan nuen, eta behar nauzu gaztigatu, badakit untsa. Ez nezazulu geihago deit zure semia, trata nezazu zure muthiletaric azkena bezala. Obendun nintzan, bainan izigarri sofritzen nuen urrun zutaric".

6. Aita zen bere baratzien, akabatzen lilien hurtatzia: so zagon, sagar onduer eta mahatser. Ikhusi zuenian yiten, bide gaïnen bere semia izerdi eta erhautsez estalia, zangua terrestan, doi doya sinhetsi ahal ukhan zuen. Bere buriari galdetu zuen behar zuen gaztigatu edo barkhatu. Gero nikarrac begietan, besoac aitzinatu zituen eta iraganez lephora, eman zakon pot gizen bat.

7. Gero, yar arazi zuen bere semia; deitu zituen etcheco yendiac eta auzuac: "Nahi dut maitatu lehen bezala, gaicho haurra, heri erran zuen, bildu zien bezain

laster. Aski gaztigatua izan da: nihorc ez dezakon orai egin batere erreprotchuric. Zaurte haren ikhusterat; ekarrazakozié fite palto pollit bat, ezarrakozie eraztuna erhian eta zapata berriac zanguetan. Hartzen ahalko duzie ere oillarrac, ahatiac, eta ekartzen aatche bat huna hiltzeko: edanen dugu, yanen dugu elgarrekin eta eginen besta handi bat".

8. Mutilec obeditu zuten nausiari eta ezarri tafaila ederra mahainaren gainen. Memento berian, primia heldu zen ihizitic chakurrekin: "Zer da azantz hori? oihu egiten du sakreka. Iduri zaut kantuz ari zieztela hemen; ez da goizegi itzul nadin; errotu zirea, aita"?

9. Ez, ene semia, ez nuc hala, errepostu aita zaharrac. Egiten badut hori, alegrantziaz bethia bainiz. Kantuz ari gira eta uros gira, baitugu zer. Hic nahi edo ez beharco duc khantatu eta alegrantziaz bete, zeren hire aneya hil dena, phiztu baita. Orai sortu balitz bezala duc: atzo galdia zukan, egun horra berriz bildia".

Elissagaray

Nota

L'orthographe a été respectée. Aussi:

1° toutes les voyelles doivent être décomposées;
2° en = in; g = gue; ll = ill;
3° u = ou; z = ç; e = é = è = ê;
4° s = ch gras (ce son n'existe pas en français).

Pour la traduction, le mot à mot du morceau a été suivi. Dans le basque usuel, les inversions sont plus fréquentes.

1332

ESKUIZKRIBUA IKUSI

Canton de St Jean-Pied-de-Port

Commune de Bussunarits-Sarrasquette

Haur prodigua

1. Gizon batec ez zuen bi seme baizic. Gaztenac erraiten dio bere aitari: "Ordu da nausi izan nadien eta izan dezadan sosa. Behar nukhe yuan eta lekhuac kurritu; zatikha zazu zure ontasuna eta emadazu ene partia. - Bai, ene semea, dio aitac; nahi dukan bezala; gaichtagin bat hiz eta gaztigatua izanen hiz". Gero aitac zabaldu eta tirant bat zatitu zuen bere ontasuna eginez bi parthe bardinac.

2. Handic zonbait egunen buruan seme tzar hura yoan zen bere herritic fierraena eginez eta nehori ere adioric egin gabe. Khurritu zituen haitniz landa, oyhan, hur alde eta gero erori zen hiri handi batetarat nun despendiatu baitzuen bere sos guzia. Zombait ilabeteren burian, saldu zituen bere phildac atso zahar bati eta behar izan zuen sehi yarri: igorri zuten landetarat idi eta asto zain.

3. Orduan izan zen maluros. Ez zuen oheric gauaz, ez suric hotz zelaric. Batzutan hain gose zen nun yanen baitzuen gogo hunez cherrieri emaiten den aza osto eta fruitu usteldu hetaric; bainan nehorc ez zion deusere emaiten.

4. Arrats batez, tripa hutsic, uzten du bere burua erortzerat alki baten gainerat, soiten duelaric leiotic choriac airian. Gero ikhusten du zeruan ilhargia, izarrac eta bere buruari dio nigarrez: Han, ene aitaren etchea bethia da sehiz zoinec baitute ogi eta arno, arroltze eta gasna nahi duten bezenbat. Eta ni ber demboran, gosia nago hemen.

5. Eh bien, yeikiko niz, yuanen niz ene aitaren ganat eta erranen diot: Bekhatu egin nuen, zu kitatuz; hoben izan dut; behar nauzu gaztigatu, hori badakit. Ez nezazula gejago ni deit zure semea; trata nezazu zure azken mutila bezala. Hoben izan nuen, bainan peritzen nintzan zure ganic hurrun.

6. Aita bere baratzian zagon, lili arrosatzen, bere sagar eta mahatseri beha. Ikhusi zuenian bidian heldu bere semea izerdiz eta errautsez bethea, tiraka heldu, ez zezaken sinhets. Bere baitan ari zen eyan behar zuenez gaztigatu edo barkhatu... Askenian, nigarrac begian, hedatzen ditu bere besoac, lotzen saio semeari lephotic eta emaiten dako pot handi bat.

7. Gero yarrarazten du bere semea oihu egiten du bere yenderi eta bere auzueri: "Nahi dut maitatu ene semea lehen bezala, dio aitac, denac bildu direlaric. Aski gaztigatua izan da; nehorc ez dezakola mehatchuric egin. Zatozte ikhusterat; ekhar zakozue kamisola eder bat; emakozue eraztun bat erian, zapata berriac

oinetan. Hartzen ahal dituzue ere oilhar eta ahate, ekhar zazue ahatche hun bat hiltzeko. Yan eta edan behar dugu guziec elgarrekin eta besta handi bat egin.

8. Sehiec obeditu zuten nausiari eta ezarri tafaila eder bat mahainaren gainean. Memento berean, heldu da seme zaharrena ihizetic bere chakhurrekin: "Zer dira azantz horiec, erraiten du, sacre batekin. Uste dut khantuz ari zieztela. Ez da goizegi itzul nadien. Errotu zirea ene aita"?

9. "Ez, ene semea, ez nuc errotu, dio aita zaharrac. Hori egiten badut, egiten diat alegera nizalakotz. Khantuz ari gituc eta uros gituc eta badiagu arrazoin. Hic nahi edo ez, beharko duc hic ere khantatu eta alegeratu gurekin zeren hire anaya hila baitzen eta phiztu baita. Berriz sorthu balitz bezala duc; atzo galdua zukan, egun arrapatu diagu".

L'Instituteur de Bussunarits,
G. Elissagaray

1333

ESKUIZKRIBUA IKUSI

Canton de Saint-Jean-Pied-de-Port

Commune de Bustince Iriberry

Haour onthasoun chahouçaïlèa

1. Guiçon ([1]) batèk étcièn bi ([2]) sèmè bécik. Gazténak ([3]) erraïtèn dako aïtari: "Ordouïci içan nadïn ènè bouriaïn naousi éta oukhan ([4]) déçadan dihourou. Béhaïcit youaïtéko([5]) ahala éta lékhou ikhoustéko. Çathika çaçou çourè onthasouna éta éman éçadaçou eni hèldou çadana. - Ba, ènè sèmia, erraïtèn dou aïtak; nahoukan béçala. Gaïchto bat hiz éta içaïntz gaztigatia". Guio çabaltcèn cièlaïk tièta bat, çathikatou cièn bèrè onthasouna éta éguïn bi çathi berdinak.

2. Egoun goutïn bourian, sèmè gaïchtoua youan cèn herritik bouria goraïk, néhori adioïk (berriz artio) erran gabè. Phasatou cièn anhitz larrè, oïhan, our errèka; éta yïn hiri haoundi batèra, çoïntan chahoutou baïtcièn bèrè sos goucia. Çombaït ilhaïtèïn bourian, bèhartou citçazkon saldou bèrè phildak émaztè chahar bati éta alokaïrian yarri mouthil guisa: igorri çoutèn alhorrètat idièn éta astouèn çaïntcèa.

3. Ordian içantcèn biciki dohakabè. Etcièn oukhan guèhio ohèïk lo itèko atsian, ez souik bèrotcèko hotcènian. Bacièn batçoutan haïn gosè hanoundia noun yaïn baïtcitièn gôtik ([6]) cherrièk yatèn ditouztèn aça osto éta froutou oustèldou hèk; bana nèhok étçakon déousèrè émaïtèn.

4. Gaou batez, sabèla houtsa, outci cèn érortèra alkhi batèn gaïnèa, soïtèn cièlaïk leïhotik chorièri hègaldakatcen ahïnki. Guio ikhousi citièn aguèrtcèn cèrian arguiçaria eta içarrak éta erran cièn bèrè baïthan nigar éguitèn cièlaïk: Han, (hantche) ènè aïtaïn étchia mouthilèz bèthiaouk, çoïnèk baïtoutè oguia éta anoua, arroultciak éta gasna, nahoutèn béçambat. Dèmbora bèrian, ni, hiltcèn nouk gosèz hèmèn.

5. "Bèraz choutitouko nouk, aïtaïn khaousitcèa youaïn nouk éta èrraïn diakoat: Eguin nicïn bèkhatou bat, noïcère nahi oukhan cïntouanian dèspèïtou. Oguèn haoundia oukhan nicin, éta bèhar nouçou gaztigatou baciaïçout ountsa. Enèçaçoula deïth guèhio çourè sèmia, har nèçaçou çoure azkèn mouthila bèçala. Oguèndoun içan nouçou, bana hourtcèn aï nïndouçoun çoutaïk ourroun".

6. Aïta bèrè bâtcian cèn lilièn ihiztatcèn akhabatcèn ari: ikhouska çabilan bèrè sagartcèn éta mahatsèn. Ikhousi ciènian yiten bidiaïn gaïnian bèrè sèmia icèrdiz éta èrhaoutsez èstalia, çango bat herrèstan doï doïa sïnhètsi cièn. Bèrè baïthan erran cièn bèhar ciènèz gaztigatou ala bèhar çakon barkhatou... Azkènian, nigarrak bèguiètan, hèdatou çazkon bèsouak éta yaouciten çakolaïk lèphora éman çakon pot haoundi bat.

7. Guèro yarraraci cièn bèrè sèmia; deïthou citièn ètchèkouak éta aouçouak: "Nahiout maïthatou lèhèn bèçala, gaicho haourra, erraïtèn dê bildou cien bècèn lastèr. Içan da, aski gaztigatia; nèhok ez dèçakola ouaï gaïzkirik batrè erran. Çaourtè hounèn ikhoustèa; ékharrakociè bèhala camisola bat pollita ([7]), éçarrakociè erhaztoun bat èhian éta çapèta berriak oïnètan. Hartouko ahal touciè oïlarrak, ahatiak, éta ékharriko ahètchè bat hiltcèko houn dèna: édaïn dougou, yaïn élgarrèkin éta èguinèn bèsta haoundi bat".

8. Mouthilèk éguïn çoutèn naousiak errana éta èçarri çoutèn tafaïla bat édèrra mahaïarèn gaïnian. Ordou bèrian, sèmè guèhièna hèldou cèn ihicitik bèrè chakhourrèkïn. "Cer da bèraz açantz hori? oïhou èguitèn dou youramèntouikïn. Idouri çaout khantouz ari cièztèla hèmèn: ezta goïceï yïn naïn. Erhoua cirèa ènè aïta"? [ehotou].

9. "Ez, ènè sèmia, ènouk hala, ihardestèn dako çaharrak. Hori itèn baout, itèn diat bozkarioz bèthia niçalakouan. Ari guitouk khantouz éta dohatsou guitouk, écik badiaou ountsa certaz. Nahi baouk éta ez, bèharkôouk khantou ïn hik èrè éta bozkariatou gouèkïn, cèrèn hirè anaïa hila cèna phiztou douk (bicirat itçouli douk). Sorth bèrri bèçala douk; atço galdia cian, ègoun horra hatcèmana".

L'Instituteur,
Jean Curutchet

Notes

Le basque a été écrit tel qu'il est parlé dans la commune.

I. ***on, en, an, in, aïn, oun*** placés à la fin des mots se prononcent *one, ène, ane, ïne, aïne, oune*.
II. L'***s*** se prononce comme *j* ou mieux comme le *"s"* gras espagnol.
III. Le ***"z"*** se prononce comme *s* ou *ç*.
IV. Le ***h*** est toujours aspiré.
V. L'***y*** se prononce en appuyant le bout de la langue contre les dents et le palais autrement comme *ill*.
VI. Le ***l*** est mouillé dans *ll*.
VII. L **^** sur *a, o, e*, indique que la voyelle est longue.

1334

ESKUIZKRIBUA IKUSI

Canton de St-Jean Pied-de-Port

Commune de Çaro

Haur prodigua

1. Gizon batec bazitien bi seme. Gaztenac errantzacon aitari: "Ordu dizi izan nadin nihauren nausi eta ukhan dezadan dihuru. Yuan behartzit kartier ikhustera. Phartizazu zure huntasuna, eta eman eni neure lejitimua. - Ba, ene semia, errantzien aitac; nahucan bezala. Gaichtobat hiz eta izain hiz gaztigatua". Gero, idokitzenzielaric tirentabat, phartituzien bere untasuna eta intzitien hartaz bi porzione bardinac.

2. Hantic fite, seme tzar hori yuantzen herritic iten zielaric fierrarena, eta nehori adioric erran gabe. Trebesatu zitien landac, oyhanac, uhaitzac, eta yintzen hiri handi batera, nun impoïldu beitzien bere dihuru guzia. Zombait hilabetheren burian, behar ukhan zitien bere arropac saldu emazte zahar bati eta bortchatia izantzen muthil yartzera: igorri zuten alhorretarat asto eta idi beiratzera.

3. Ordian izantzen maluros. Etzien oheric arhatsetan lo egiteco, ez eta ere suïc hotz zelaric berotzeco. Zombait aldiz haintzen gose, nun yain beitzitien gogotic urdec yaten duzten aza osto eta fruta usteldiac, bena nehoc etzacon deusic emaiten.

4. Ilhuntzebatez, tripa hutsa, utzi zien bere buria erortzera alkhi baten gagnera, soiten zielaric leyhotic ahinki hegaldaca zabiltzan chori batzuri. Gero ikhusi zitien agertzen zeruan argizegia eta izarrac, eta nigarrez zagolaric erreyten zien bere buriarekin: Hantche ene aitaren etchia bethia duc muthilez zoinec baitute ogi eta ano, arroltze eta gasna, nahi duten guzia. Dembora berian ni hemen nuc abantzu gosiac hila.

5. Aski hola! yeikico nuc eta yuain ene aitarengana eta erranen dioyat: Egin nizin bekhatu bat, kitatu zintuanian. Gaizki egin nizin, eta behar nuzu gastigatu, badakizut arraz ontsa. Ez nezazula deit gehiago zure semia, trata nezazu zure azken zerbitcharia bezala. Obendun nintzun, bena zutaric urrun etzuzun enetaco penaric beizic.

6. Aita bere baratzian zen, lilibatzu hurtaturic, bisitatzen zitien memento hartan sagar ondo eta mahats batzu. Ikhusi zienian bere semia bidian oro izerdiz eta erhautsez bethia, zangua ezin yarraikiz, ezin sinhetsiz zagon planta hartan ikhusten ahal zienez. Dudan tzen heya gastigatu behar othe zien ala beharzacon barkhatu... Azkenian, nigarra begietan, bezuac semiaren alderat hedatu zitien eta lephotic besarca hartzen zielaric, eman zacon finki pot gozobat.

7. Gero yarrarazi zien bere semia; deithu zitien bere yendiac eta auzuac eta elgarretarat bilduzirenian: "Nahidut, errantzeyen, maithatu lehen bezala ene haur gaichua. Izan da azki gaztigatua: ezdezacon nehoc in orai erreprotchuric. Zaurthe ikhusazie; ekharracozie yaqueta poillit bat, ezarracozie ehaztun bat erhian eta emazcotzie zapata berriac hugnetan. Hartzen ahal duzie berguisan, oillar eta ahate eta ekharrazie phicatzeco hun den aratchi bat: yanen dugu eta edanen oroc elgarrekin eta eginen phesta handi bat.

8. Muthilec obeditu zuten nausia eta ezarri dahailla eder bat mahagnian. Memento berian, seme gehiena heldu zen ihizitic bere chakhurrekin: zer da azantz ori? oihu egin tzien yuamentu batekin. Uste dizit khantuz ari ziztela heben; Ordu zizin yin nindadin. Ehotia zirea aita"?

9. "Ez, ene semia, enuc hala, errepostu emantzacon zaharrac. Hola egiten diat, zeren beiniz alegrantziaz bethia. Khantatzen diaguc eta uros gituc, ezic badiaguc zertaco. Nahi ala ez, beharco duc hic ere khantatu eta gurekin bozcarioetan sarthu, zeren hire anaya hila zian eta bizirat arra yinduc. Orai sorthia baliz bezala duc: atzo galdia zian, eta egun horra nunden gurekin.

Certifié conforme à l'original
A Çaro, le 18 décembre 1894

L'Instituteur,
Biscay

Notes

L'***u*** se prononce comme *ou*.
La lettre ***h*** est partout aspirée.
Z a le même son que s, en français.
Gn se prononce comme en français, de même que la lettre ***k*** et ***c***.
S doit se prononcer avec un léger sifflement entre les dents imitant quasiment celui du serpent.

1335

ESKUIZKRIBUA IKUSI

Canton de Saint Jean-Pied-de-Port

Commune d'Estérençuby

Haour prodigoua

1. Guiçonn batéc ètcitienn bi sémé baïcic. Gazténac érran çiacoçunn béré aïtari: "Ordou douçou éné bouriaren naousi içan nadiènn éta içan déçatann dihourou. Béharcit mouaïéna youaïtéco éta couartièrrac ikhousi. Pharti çaçou çouré hountasouna éta émadaçou éni tocatcen çaoutana. - Aïtac érraïten daco: "baï éné sémia nahi doucann beçala. Coquïnn bat hizz eta pounitia içanénn hizz". Guéro tirénta bat idoquitcènn cilaric phartitou ciènn béré hountasouna éta éguinn ciènn bi pharté bèrdïnn bèrdinac.

2. Démbora goutirén barniann, haour gachtoua youan cèn hérritic fiérraren éguitén cilaric éta néhori adioric érrann gabé. Phasatou citiènn campo çabal anhitzz, oïhann batçou, hour handi batçou, éta hèldou cènn hiri handi batéra; hann gastatou citiènn béré sos gouciac. Çombaït hilabétérénn bouriann, béhar oukhann citiénn saldu béré arropac émazté chahar bati, éta acordatou mouthilétaco. Igorri çoutènn landétarat astouènn éta idiènn çaïtcèra.

3. Ordiann biciqui malouros içann cènn. Etciènn guéhiago içann ohéric gaouazz ètçatéco, èzz éta souric bérotcéco hotzz cèniann. Batçouétan haïnn gosé handia ciènn nonn yann béitçouzquïn chérrièc yatènn ditouztènn aça osto horic éta frouïtou oustèldou horic, baïnann néhoc étçaconn déous émaïtènn.

4. Atx batézz, tripa houtsic, béré bouria outci ciènn érortcèra alkhi batènn gaïnéra, so éguitènn cérélaric léihotic chorièrr çalhou hégaldatcénn cirénèrr. Guéro aguertcènn ikhousi citiènn cériann arguiçaguia éta içarrac éta érrann ciènn béré baïthann nigarrézz: Béhéré hartan éné aïtarénn étchia séhiz béthia douçou douténac ogui éta ano, arrolcé éta gasna nahi douténa. Arté hortann ni gosiac hila nizz héménn.

5. "Eh biénn, yéïquico nizz, youanènn nizz aïtarènn gana éta érranénn dacot: Békhatu bat éguïnn niènn nahï oukhann cintoudanian quitatou. Oguénn handia içan niènn éta béhar nouçou pounitou, badaquit ountxa. Ezz, néçaçoula guéhiago déïtha çouré sémia, trata néçaçou çuré azquènn séhia béçala. Oguéndun içann nintçan éta sofritcènn nicïnn çoure ganic ourrounn".

6. Aïta baratciann cènn béré liliènn ihiztatcènn finitcènn. So éguiténn cérènn sagar ondoèrr éta mahatxèrr. Ikhousi cilaric béré sémia hèldou bidian icèrdizz éta erhaoutxèzz èstaliric, çangoua hérréstatcénn cila néquétzz sinhétxi ciènn. Gogouann ibili ciénn pounitou béhar cinétzz édo barkhatou béhar çaconnètzz.

Azquéniann nigarrac béguiétann, bésouac çabaldou çazcon éta léphotic hartcènn cilaric pot handi bat émann çaconn.

7. Yarraraci ciènn guéro béré sémia, déïthou citiènn béré étchéco yéndiac éta aouçouac: "Bildou cirélaric érrann cérènn, nahi dicit maïthatou léhènn béçala, gaïcho haourra. Asqui pounitia içann douçou: Ezz déçaconn néhoc éguïn oraï érréprotchouric batéré. Çaouzté ikhoustéra; ékharracocié fité paltto poillit bat, éçarracocié érraztunn bat éhiann éta çapéta bèrri batçou soïniann. Atcémaïten ahal toucié éré oïllar batçou, ahaté batçou éta ekhartcènn aratché bat hilcéco hounn déna: édanènn dougou, yanènn dougou èlgarréquïnn éta bèsta handi bat éguinénn".

8. Cèrbitçarièc obéditou çacotènn bérénn naousiari éta éçarri çoutènn mahico oïhal bat éderra mahiann. Méménto bériann, sémé guéhiéna hèldou cènn ihicitic béré chakhourréquinn. "Arnégouzz ari cèlaric oïhou éguinn ciènn: cèrr da açantzz hori bada. Ousté dicit khantuzz ari çièztènn héménn. Ez douçou goïcégui hèl nadïnn. Erhotia ciréa, éné aïta"?

9. Çaharrac érrésponditou ciènn: Ezz, éné sémia, èzz nizz hala. Bozcariozz béthia béinizz, hortacotzz éguitènn dicit hori. Khantuzz ari guira éta ouros guira écic badicigou cèrènn. Nahi badouc éta èzz badouc béharco douc khantatou hic éré éta aléguératou gouréquïn cèrènn éta hiré anaïa hila céna bèrrizz bici duc. Orai sor balédi béçala douc: atço galdia cènn, horra nounn égounn hatcémana dènn bèrrizz.

Nota

1. Le ***s*** et le ***x*** se prononcent comme en espagnol en refoulant la langue;
2. On appuie sur les <u>doubles</u> <u>lettres</u> <u>finales</u> comme dans les mots français: "spécimen" et "vis";
3. L'***y*** fait comme dans "voyons";
4. Le son ***ph*** est aspiré: on ne dit pas "f";
5. Le ***tt*** est un *t* mouillé.

L'Instituteur public d'Estérençuby (Bourg)
J. B. Landé

1336

ESKUIZKRIBUA IKUSI

Canton de St Jean-Pied-de-Port

Commune d'Ispoure

Haur prodigua (empoilzalia)

1. Guizon batec etzitien bi seme baizic. Gaztenac erran zacon bere aitari: "Ordu da izan nadien ene buriaren naussi eta ukhan dezatan dihuru; yuan ahal nadien hementic eta bazter ikhus ahal dezatan. Pharteca zazu zure ontasuna eta eman ezaazu eni heldu zautana". - "Bai, ene semia, erran zien aitac: hic nahucan bezala. Gachto bat hiz eta gaztiatia izanen hiz". Gero zabaltzen zielaric tienta bat, phartecatu zien bere ontasuna eta eguin zitien bi pharte berdinac.

2. Egun gutien burian, seme gachtua yuan sen herritic dena fantesia eta nehori adioric erran gabe. Passatu zitien bestalderat anitz larre, oihan, hur, eta yin zen hiri handi batera non chahutu (edo igorri) baitzien bere dihuru guzia. Zonbait hilabeteren burian saldu behar ukhan zitien bere arropac emazte zahar bati eta yarri sehi: igorri zuten landetarat astuen eta idien han zaintzera.

3. Ordian (edo han) onxa maluros izan zen; etzien gehiago oheric lo eiteco, ez suric berotzeco hotz eiten zienian. Batzuetan hoin gose handia zien non yan baitzuzken azinda beltzec yaten dituzten aza osto eta fruitu usteldu hec; bainan nehoc etzacon deus emaiten.

4. Arraxalde batez tripa huxa, utzi zien bere buria erortzera (edo yarri zen) zurezko alkhi baten gagnera, leihotic so eiten ziela ahinki airian zoatzin chorier. Gero ikhussi zitien agertzen zerian argizaia eta izarrac eta erran zien bere buriari nigar eiten zielaric: "Hantche, ene aitaren etchia muthilez bethia duc zoinec baitute nahuten bezainbat ogi eta ano, arroltze eta gasna. Denbora berian ni hemen gosiac hiltzen ari nic.

5. Arren yeikiko nuc, yuanen nuc ene aitaren khaussitzera eta erranen diacoat: Bekhatu bat ein nien zureganic urrundu nahi izan nienian. Oben handia ein nizin eta behar nuzu gaztiatu, baziakizut. Eznezazula gehiago deitha zure semia. Atchic nezazu zure sehietaric azkena bezala. Hobendun izan nintzan, bainan zureganic urrun hurtzen ari nintzan (edo biziki sofritzen nien)".

6. Aita bere baratzian zen bere lilien hurtatzia akabatzen ziela: saar ondoac eta mahaxac ikhertzen zitiela. Ikhusi zienian bidiaren gagnian bere semia izerdiz eta erhauxez guzia estalia, zangua herrestan zeramala, doi doia sinhexi zien hura haren semia zela. Bere baithan erran zien behar zienez bere semia gaztiatu ala behar zacon barkhatu. Azkenian nigarra begietan, bessuac hedatu zazcon eta bere buria botatzen ziela haren lephora pot handi bat eman zacon.

7. Gero yar arazi zien bere semia; galdein zitien bere sehiac eta auzuac: "Nahi dut maithatu lehen bezala, gaicho haurra, erran zeen bildu zien bezain laster. Aski gaztiatia izan da; nehoc eztezacola orai ein erreprotchuric batere. Zaurte hunen ikhustera; ekhar acozie laster barneco gagneco poillit bat; ezarzkotzie ehaztun bat ehian eta zapata berriac zanguetan. Oillarrac eta ahatiac ere hartuco ahal tuzie eta ekharrico hiltzeco hun (edo aski gizen den) aetche bat: elgarrekin edanen, yanen eta besta handi bat einen dugu".

8. Sehiec obeditu zuten beren nausia eta ezarri zuten tafailla eder bat mahaiaren gagnian. Memento berian, seme gehiena itzultzen zen ihizitic bere chacurrekin. "Zer da beraz habarrox hori? oihu ein zien yuramentuca. Iduri zaut khantuz ari zieztela hemen; ordu zen naski itzul nindadien. Ehotia zirea aita"?

9. "Ez, ene semia, ez nuc hala, errepostu eman zien aita zaharrac. Alegrantziaz bethia nizalacotz eiten diat hola. Khantuz ari gituc eta uros gituc ezic badiagu arrazoina. Nahi ala ez nahi hic ere ein beharco duc khantu eta gurekin alegeratu, zeren eta hire anaia hila zena phiztu baita: doi doia sorthu balitz bezala duc; atzo galdia zucan, egun berriz idiena duc".

Observations

Toutes les lettres se prononcent dans le basque;
Exemple: *aita* se prononce *a-i-ta; eitia = e-i-tia; zaut = z-a-ut.*
Le ***u*** se prononce *ou* dans la Basse-Navarre;
Le ***g*** a le son dur devant toutes les voyelles et ne se prononce jamais *j*;
Dans le basque, on ne met jamais d'accent sur les ***e***; tous les ***e*** sont fermés;
Le ***z*** a aussi le son dur et équivaut à *ç*.

Epherre-Iriart,
Instituteur

1337

ESKUIZKRIBUA IKUSI

Canton de Saint Jean-Pied-de-Port

Commune de Jaxu

Haur prodigua

1. Guizon batek etzitien bi seme bezik. Gaztenak erraiten dizi bere aitari: "Ordu dizi izan nain neure nausi eta ukan dezan diru. Behar nuzu yuan ahal eta behaizit ikusi leku. Zati zazu zure huntasuna eta emanezazu nik beharduana. - Ba, ene semia erraiten dizi aitak, nahi dukan bezala. Gaichto bat hiz eta gaztigatia izain hiz". Gero idokik tiranta bat, zatitzen dizi bere huntasuna eta egiten dizi bi parte berdin.

2. Egun bakar batzuin burian, seme gaichtua yuaiten duzu herritic eginez fierra, eta erran gabe adio nehori. Traversatzen dizi anhitz leku putzuzu, oyhanak, hur haundiak, eta yuaiten duzu hiri haundi batera, nun despendiatzen baitu bere sos guzia. Zombait ilhaitein burian, saldu beharthu zitzin bere philda zarrak emazte zahar bati eta accordathu zuzun muthil izaiteko: igortzen dizie alhorretat han zaintzeko astuak eta idiak.

3. Ordian izan zuzun biziki malhuros. Etzizin geyho oheik lo egiteko gauaz, ez ere suik berotzeko egiten zienian hotz. Zombait aldiz hain gose haundia zizin yanen baitzien untsa aza osto eta fruita usteldu urdek yaten duztenak; bainan nehok etziakozien deus emaiten.

4. Ats batez, tripa hutsa, utzi zuzun erortzea, alki baten gainea, so eginez leyhotik chorier zoinac hegaldatzen baitzien ahinki. Gero ikusi zizin agertzen zerian argizaria eta izarrak eta erraiten dizi nigarrez: Han, ene aitain etchia bethia duzu mutilez zoinek baitute ogia eta anua, arrultziak eta gasna nahi duten bezembat. Dembora berian ni hiltzen nuzu gosiaikin hemen.

5. Eh bien, nahi nuzu yeiki, yuain nuzu hatzemaitea neure aitain eta erranen, diakozut: Egin nizin bekatu bat nahi ukan zinthuanian zu utzi. Ukan nizin hoben haundia, eta behar nuzu gaztigatu, badakit untsa. Ez nezazula deita gueyho zure semia, trata nezazu zure muthil undarra bezala. Hobendun ninduzun, bainan peritzen ari ninduzun zutaik urrun.

6. Aita bere bahatzian zuzun, bere lilien ihiztatzen finitzen ari: bisitatzen zitzin sahar onduak eta mahasak. Ikusi zienian yiten bidiain gainian bere semia guzia estalia izerdiz eta erhautses, herrestan zangua, doy doya sinhetsi ahal zizin. Galdegin zizin behar zienez gaztigathu ala behar zienez barkathu. Enfin, nigarrak begietan, besuak luzathu ziazcotzun, eta erorik hain lephora emaiten diakozu pot gizen bat.

7. Gero yarrazten dizi bere semia, galdegitentzi bere yendiak eta auzuak: "Nahi dizit maitathu lehen bezala, gacho haurra, erraiten diezu bildu zien bezain laster. Aski gaztigatia izan duzu, ez dezakotela nehok geyho egin erreprotchurik. Zaurte ikustea; ekarrakozie behala palto poillit bat, ezarrakozie ehaztun bat ehian eta zapata berriak oinetan. Harthuko ahal thuziere, oillarrak, ahatiak, eta ekar ahatche bat huna hiltzeko; behar dizigu edan, yan elgarrekin eta egin besta haundi bat.

8. Mutilek obeditzen dizie beren nausiari eta ezartzen dizie tafailla eder bat mahiaren gainian. Memento berian, seme lehena, heldu zuzun ihizitik bere chakurrekin. "Zer da beraz azantz hau? oyhu egiten dizi yuamenthuka. Uste dizit kantatzen duzien hemen; ezduzu goizegi arrayin nain. Eho zirea, ene aita?

9. Ez, ene semia, eznuk hala, erresponditzen dizi zaharrak. Egiten badut hori, zeren alegrantziaz bethia bainiz. Kantatzen diau eta uroz gituk, zeren baitugu untsa zertaik. Hik nahik ala ez, beharko duk kantatu hik ere eta alegerathu gurekin, zeren hire anaya zoina hila baitzen arra itzuli baita bizirat. Sorthu balitz bezala duk: atzo galdia zian, egun horra arra-hatzemana.

L'Instituteur,
Jn. Pouchouhitéguy

(z) se prononce (s)
(s) se prononce (j)
Les (e) se prononcent (é)
(u) se prononce (ou)
(ai) se prononce (aï)
(au) ------ (aü)
Lisez (naüsi) et non (nausi)

1338

ESKUIZKRIBUA IKUSI

Canton de St Jean-Pied-de-Port

Commune de Lacarre

Haour beïrougabia

1. Guizon batec(1) ez zouen bi seme (2) baizen (3). Gazteenac eran zion(4) bere aïtari: "Ordou dizou neoure naousi izan nadin eta oukhan (5) dezadan dihourou. Behar dizou joan ahal izan nadin eta ikhous dezadan lekhou. Zathi zazou zoure ontasouna, eta emadazou oukhan behar doudana. - Ba, ene semea, eraïten dio aïtac; nahi doukecan bezala. Gachto bat hiz eta pounitouïa izanen hiz". Guero zabaltzen douelaric tiranta bat, zathitou zouen bere ontasouna eta eguin bi zathi berdinac.

2. Egoun goutiren ondoan, seme gachtoa yoan zen herritic eguiten zouelaric sendoa; eta adioric eran gabe nehori. Igaran zouen hanitz larre, oïhan, ouhaïtz, eta yin zen hiri handi batera, non gouastatou baïtzouen bere dihourou gouzia. Zembaït hilabeteren bourian, behar oukhan zitouen saldou bere phildac emazte zahar bati eta bera eman mouthil: igori zouten campaderetarat astoen eta idien zaintzerat.

3. Ordouian izan zen biciki dohacabe. Ez zouen guehiago oukhan oferic lo eguiteco gaouaz, ez etare souric berotceco hotz eguiten zouenean. Zembaït aldi haïn gose handia zouen yan baïtzitouzken aza osto eta frouitou ousteldou ourdec yaten zitouzten heyec; bainan nehorc ez zacoten emaïten deousic.

4. Arax batez, sabela houxic, bere bouria aurthiki zouen alkhi batera, behatzen zouila leïhotic arhinki hegaltatzen ziren chorieri. Guero ikhousi zitouen aguertzen zerian arguizaïa eta izarrac, eta eran zouen bere baïthan nigarez zagoelaric. Han, ene aïtaren etchea bethia da sehiz zeinec baïtoute ogui, arno, aroltze eta gasna, nah[i d]outen bezembat. Dembora berean, ni, hiltzen niz gosez hemen.

5. Beraz, choutitouren naïz, joanen naïz ene aïtaren idireïterat eta eranen dacot: "Eguin nizoun bekhatou bat, noiz etare outci nahi izan baïtzintoudan. Oukhan nizoun oben handia, eta behar nouzou pounitou, baziakizout onxa. Ez nezazoula deïtha guehiago zure semea, trata nezazou zoure mouthiletaric azkena bezala. Hoben doun izan nindouzoun, baïnan hourtzen nindouzoun zoure ganic hourroun".

6. Aïta bere baratzian zen, bere lilien ihitztatzen acabatzen: ikhertcen zitouen oudare ondoac eta mahaxac. Noïz etare ikhousi baïtzouen bidean bere semea izerdiz eta erhaouxez osoki estalia, zangoa herestan doïdoïa sinhexi ahal izan zouen. Bere bouriari galdeguin zouen, behar zouenez houra gaztigatou ala hari

barkhatou. Azkenean, nigarac beguietan, hedatou zazcon besoac, eta yaouzten zelaric haren lephora eman zacon pot handi bat.

7. Guero jar arazi zouen bere semia; deïthatou zitouen bere yendiac eta aouzoac: "Nahi dizout maithatou lehenago bezala, haour gaïzoa, eraïtin dee bildou ziren bezain laster. Izan da aski pounitouia; nehorc ere oraï ez bezaco eran batere gaizkïric. Zaourte hounen ikhousterat; ekharacozie fite camisola berri bat, emacozoue erhaztoun bat erhian eta zaphata berri batzou zangoetan. Hartzen ahal ditouzkezoue ere oillarac, ahatiac eta ekhartzen aretche bat hiltceco ona. Edanen dizougou, yanen elgarekin eta eguinen phesta handi bat".

8. Mouthilec eguin zouten naosiac erana, eta eman tafaïla eder bat mahaïan. Ordou berean, seme guehiena itzoultzen zen ihizitic bere chacourekin: "Zer da arren harabox hori? oïhou eguiten dou arnegourekin. Idouri ziazout khantouz ari zieztela: ez douzou goïzche itzoul nadin. Erho zireïa, ene aïta?

9. "Ez, ene semea, enouc hala, ihardesten daco zaharac, hori eguiten badout, douc bozcarioz bethia beniz. Nahi izan dezacan ala ez, beharco douc hic ere khantatou eta alegueratou gourekin, zeren eta hire anaya hil zena phiztou douc. Sorthou beri bezala douc: atzo galdia zoucan, egoun hora beriz idirena".

L'Instituteur,
Prat

Notes:

1. Tous les e sont moyens et ne prennent pas d'accent.
2. Le s se prononce comme en espagnol.
3. Le z se prononce s.
4. Le n se fait sentir dans an, in, on, un, oun, én, qui se prononcent ane, ine, one, une, oune, ene.
5. Le h est toujours aspiré.

1339

ESKUIZKRIBUA IKUSI

Canton de Saint Jean-Pied-de-Port

Commune de Lecumberry

Haour galdia (prodigoua)

1. Guiçon batec etzitien bi sémé becic. Gasténac erraïten diacoçou béré aïtari: "Ordou ouçou izan nadin neüre naousi éta ouhken dézaan dihourou. Béhar dout jouan ahal içan éta ikhousi cartier. Partaya çaçou çouré hountarsouna éta éman éçaaçou éni jiten zaana. - Baï, éné sémia erraïten diacoçou aïtac, nahi doucan beçala. Gaïchto bat his éta izanen his gastigatia". Guéro idékitcen ziélaric tienta bat, sathitou zien béré hountarsouna éta éguin izan zien bi parthé berdinac.

2. Egoun goutiren oundouan, sémé gaïchtoua jouan zen herritic éguiten ziélaric handiaren éta batéré adioric erran gabe nehori. Igaran zitien hanitz landa, oïhan, hour, éta jin zen hiri handi batetara noun igorri béïtzien béré dirou gouzia. Zembaït hilabétéren bourian, saldou béhar izan zitien béré hatiac émasté sahar bati éta béra séhi bézala jari: igorri zouten alhorétarat zaïntcéra astouen éta idien.

3. Ordian izan zen aras gaïski. Etzian guéhiago ohéric loc hartzéco gaouas, ez souic béotzeco hotz éguiten ziénian. Zembaït aldis haïn zen gosé noun janen béitzien gogotic ourdec jaten ditousten assa osto éta frouitou ousteldiac. Béna nehorc etzacon déusic émaïten.

4. Gaou bates, tripa houtsic, jari zen alkhi baten gagnian so éguiten ziélaric léihotic ahinic hégaldatzen zien chorier. Guéro ikhousi zian aguertzen cérian arguiçaguia éta izarrac éta béré béithan erran zien nigarres: Han, éné aïtaren etchia béthéric dago séhis zoïgnec béituté ogui éta ano, arraoutcé eta gasna nahi douten bezaïn bat. Dembora berrian, ni gosiac hiltzen nou hében.

5. Béras, jaïkico nis, jouanen nis atcémaïtéra éné aïtaren éta erranen diacozout: Eguin nouen bekhatou bat zou outzi nahi izan zintoudanian. Oukhan nien oben handia éta béhar nouzou gastigatou badakit ountxa. Ez néçaçoula déith guéhiago zouré sémia, trata nézazou zouré séhiétaric askéna bézala. Obendoun nindouzoun, baïnan mendratzen ari nindouzoun zoutaric hourroun".

6. Aïta zagon baratzian, béré lilien ihista akabatzen: so éguiten zien béré sagar oundouer éta mahatxer. Ikhousi ziénian bidiaren gagnian béré sémia oro iserdis éta erhautxez estalia, sangoua hérestan, bortcha sinhetsi ahal izan zien. Eguin zien béré béithan behar ziénes gastigatou ala behar zakon barkhatou. Askénécotz, nigarrac béguian, hédatou zaskon bésouac éta haren léphora érortzen zélaric éman zakon pot gozo bat.

7. Guéro sar érazi zien béré sémia, galdé éguin zitien béré iendiac éta aouzouac: "Nahi dout maïthatou léhen bézala, gacho haourra, erran zéren bildou zirélaric. Izan da aski gastigatoua. Nehorc estézacotéla éguin démendren aïp(h)aménic. Zaousté ikhoustéra; ekhar akozié laster besti pollit bat; ézar akozié erhastoun bat éhian éta zapata berriac hoïgnétan. Hartuko ahal touzié oïllar, ahaté, éta ékharico arétché bat hiltzéco houn déna; édanen dougou janen elgarékin éta éguinen besta handi bat".

8. Séhiec éguin zouten béré naousiaren errana éta ézari zouten tafailla éder bat mahaïnan. Dembora bérian, sémé guéhiéna heldou zen ihizétic béré chakuréqui: "Zer da arren azantz hori? erran zien juramentatzen ziélaric.Ousté dout khantatzen ari sisten heben. Esta goïtche jin nadin. Ehoua zirea éné aïta?"

9. Ez, éné sémia, ez nis hala, érépostou émaïten dako saharrac. Haou éguiten badout zéren boskarios béthia bénis. Khantatzen dougou éta ourous guira, ezen badougou certzas. Nahi badouc éta ez, beharco douc khantatou éta alaguératou hic éré gourequi, zeren hire anaïé hila zéna, p(h)istou béita. Sorthou izan balis bézala douc: atzo galdia zian éta gaour hora noun den ara atcémana".

Corthondo

Notes

La lettre (h) se prononce séparément du (p) dans les mots où elle a été placée entre parenthèses; elle ne donne point le son du *f*, mais conserve la prononciation à elle tout en se disant en même temps que le (p): ex. *(peuh!)* Partout où elle a été soulignée la lettre (s) prend une prononciation qui n'est ni celle qu'elle a d'ordinaire ni celle du (j) ou du (ch), mais qui est une prononciation intermédiaire, moins mouillée que le (j) ou le (ch), plus mouillée que le (s) ordinaire. Cette prononciation est celle que beaucoup de Béarnais donnent à la lettre (s).

1340

ESKUIZKRIBUA IKUSI

Canton de Saint Jean-Pied-de-Port

Commune de Mendive

Haoür galdia

1. Guiçon batek ez citcin bi sémé bécik. Gastéénak erran ciacoçoun béré aïtari: Ordououçou içan naïn éné naüssi éta oukan déçaan dihourou. Béharcit youan ahal éta ikhoussi herri. Phartaya[1] çaçou çouré hountassouna éta éman éçaaçou éni oukhan béhaoutana. - Ba, éné sémia, erraïten dici aïtak, nahoukan béçala. Gaïchtoat hiz éta içaïns pounitia". Guéro idokiz tirantaat, phartayatou cicin béré hountassouna eta in citcin bi pharte berdinak.

2. Egoun goutiik barnian, sémé gachtoua youan çouçoun herritik inez fierraïna, éta erran gabé adio nehori. Phassatou citcin haniz larré, oïhan, hour handi éta yin çouçoun hiri handi batétaa, noun igorri baïtcien béré dihourou goucia. Çombaït hilaïtein bourian, béhar oukhan citcin saldou béré phildak émasté çahar bati eta akordatou béré bouria içaïteko mouthil: igorri cicien alhorrétaat han çaïntceko asstouak eta idiak.

3. Ordian içan çouçoun biciki malouros. Etcicin oukhan guéhioo ohéïk lo iteko gaouaz ez souïk béré bérotcéko iten ciénian hotz. Çombaït aldiz haïn gossé handia cicin noun yaïn ahal baïtcitien ountsa aça osto hec eta frouïtou ousteldou hek çoïnak yaten baïtiousté cherriek, béna néhokée ez ciakocien émaïten déousséé.

4. Ats batez, tripa houtsik, outci cicin béré bouria éortcéa escaéla baten gaïnéa so inez leïhotik chori ahinki hégaldatcen ciéner. Guero ikhoussi citcin aguertcen cérian arguiçaguia éta içarrak, éta erran cicin béré baïthan nigarrez: Hantché éné aitaïn etchia bethia ouçou sehiz çoïnek baïtute oguia éta anoua, arroultciak eta gasna, nahouten béçan bat. Denbora berian, ni, hiltcen aï nouçou gossiak hemen.

5. Béraz yeïkiko nouçou, youaïn nouçou hatcemaïtea éné aïtaïn eta erraïn diakoçout: Eïn nicin bekhatou bat, nahi oukhan cintou tanian çou outci. Oguen handia oukhan nicin, éta béhar nouçou pounitou, badiakiçout ountsa. Ez néçaçoula guéhioo deïtha çouré sémé, trata néçaçou çouré asken mouthila béçala. Içan nintçoun oguendoun, béna pirountcen ari nindouçoun ourhoun çouréanik".

6. Aïta béré baatcian çouçoun, lilien ihitztatcen finitcen ari: bissitatcen citcin saar ondouak eta mahatssak. Noïcéé ikhoussi baïtcien yiten bidiaïn gaïnian béré sémia goucia estalia icerdiz eta erhaoutssez, çangoua herrestan, doïdoïa sinhetssi

---

[1]. *ph* ne se prononce pas *f* mais p.har.

içan ahal cicin. Galdéin cicin béré baïthan béhar cienez houra pounitou édo barkhatou behar çakonez. Askénékots, nigarrak béguiétan, hédatou ciaz catçoun bessouak eta béré bouria botatouz haïn léphora éman ciacoçoun pot bat handia.

7. Guéro yar aaci cicin béré sémia; deïthou citcin béré yendiak éta aouçouak: "Nahü cit maïthatou léhen béçala, gaïcho haourra, erran ciéçoun bildou ciénéko. Içan douçou aski pounitia: néhokée oraï ez déçakotéla in gaïskirik. Çaourté hounen ikoustéra; ékharakocié fité arropa pollit bat, éçar akocié éhastoun bat éhian eta çapéta berriak çangouétan. Hartcen ahalgo toutcié éré oïllarac, ahatiac eta ekartcen ahatchéat houna hiltceko: édaïn diciou, yaïn diciou elgarrekin eta eïnen besta handi bat".

8. Mouthilek obéditou cicien beren naoussia eta éçarri cicien mahaï estalgui eder bat mahaïaren gaïnian. Memento bérian, sémé guéhiéna itçoultcen çouçoun ihicitik béré chakourrekin: "Cer da harren açanz hori? erraïten dici goraki youramentouz. Oustéout khantatcen doucien hemen; ez tçen goïtche itçoul naïn. Ehotia ciréa, éné aïta?

9. Ez, éné sémia, ez nouk hala, errépostia émaïten dici çaharrak. Iten baout hola, alégrantciaz béthia niçalakots iten diat. Khantatcen diaou éta ouros guitouk, écén baïtouou ountsa certaz. Nahi baouc eta ez, béharkoouc khantatou hik éré éta aléguératou gouéki, céren hiré anaïa hila céna yin baïta berriz bicira. Sortcen balitz béçalaouk: atço galdia çoukan, égoun horra noun den hatcémana.

Fait à Mendive, le 12 X^{bre} 1894, par l'Instituteur soussigné,

Fourcade

1341

ESKUIZKRIBUA IKUSI

Canton de St Jean-Pied-de-Port

Commune de St Jean-Le-Vieux

Haour igorçaléa

1. Guiçon batec ez citien bi sémé baïcic. Gasténac erran cien béré aïtari: "(1)Ordou da içan nadin éné bouriaren naousi" eta oukhan déçadan "(2)dirou saquélan". "(3)Béhar dout" yoan ahal içan éta icousi baster-lékhou. Çathi çaçou çoure ontasouna éta éman éçadaçou cer éré oukhan béhar baïtout. Ba, éné sémia, erran cian aïtac; nahi doucan béçala. Çar bat his éta içanen his gastigatia. Guéro tirant bat çabaldouric, çathitou cien béré ontasouna éta hartaric éguin bi pharte berdinac.

2. "(4)Çombeit égounen bourian", sémé gachtoua yoan cen herritic "(5)yaoun handi éguinés" éta nihori adio erran gabé. Igan citien hanits larré, oïhanac, hour handiac éta yin cen hiri handi batéra non igorri beitcian béré diourou goucia. Çombeit hilabétéren bourian, béhar oukhan citien saldou béré phildac émasté çahar bati éta "(6)éman béhar içan cen mouthil béçala": igorri çouten alhorrétarat han çaïntceco astoac éta idiac.

3. Ordian içan cen biciqui dohacabé. Etcian oukhan guéhiago ohéric lo éguitéco gaouas, ez éta souric bére bérotceco hots éguiten cialaric. Batçoutan cien haïn gosé handia non yanen beitcitien assa osto hec éta frouitou ousteldou hec ourdec yaten tousténac; baïnan nihorc étçacon déousic émaïten.

4. Ilhountce batés, sabéla houxic, "(7)béré bouria outci cien érortcera alkhi baten gaïnéra" so éguiten cialaric léïhotic arhinqui hégaldaca çabiltçan choriéri. Guéro ikhousi cien aguertcen cerouan ilharguia éta içarrac éta "(8)erran béré bouriari nigarrés çagolaric": Han, éné aitaren etchia bethia da séhis çoïnec baïtouté ogui éta ano, arraoutciac éta gasna nahi douten beçaïn bertce. Arté hartan, ni gosés hiltcen nis hémen.

5. Béras choutitouco nis, yoanen nis harrapatcera éné aitaren éta hari erranen dacot. Eguin nien bekhatou bat noïs éta nic nahi içan baïntcintoudan utci. Nic içan nien hoben handia éta behar nouçou gastigatou, hori badaquit. Içan nintçan hoben doun baïnan "(9)hourtcen" nintçan hourroun çou ganic.

6. Aïta béré baratcian cen, akhabatcen ciéla béré lilien hourtatcia: ikhousca çabilan sagar éta mahaxen. Noïs éta ikhousi beitcien yiten bidian béré sémia, oro estalia icerdis éta erhaouxés, herrestan sangoa, ahal içan cien doï doïa sinhexi. "(10)Galdéguin cien béré bourouari" "(11)behar cianés" gastigatou ala behar çacon barkhatou. Asquénian, nigarrac béguiétan, hédatou çascon besoac éta

"(12)aourthiquitcen çouélaric béré bouria" haren léphora éman çacon pot "(13)handi" bat.

7. Guéro yar eraci cien béré sémia; galdéguin citien béré yendiac éta aouçouac: Nahi dout maithatou lehen béçala, gaïcho haourra, erran cien bildou ciren bécen sarri. Içan da asqui gastigatia; nihorc éré oraï estéçacola éguin batéré gaïsquitceric. Çaïsté haren ikhoustéra; ékhar éçacocié bertan bestimenta poillit bat; éçar acocié erhastoun bat erhian éta çapéta berriac oïnétan. Hartouco ahal toucié éré oillarrac, ahatiac éta ékharéracico arétché bat houn déna hiltceco: édanen dougou, yanen elgarréquin éta éguinen phesta handi bat.

8. Séhiec obéitou çouten naoussiari éta éçari çouten mahaï-oïhal éder bat mahaïaren gaïnian. Mémento bérian, sémé guéhiéna heldou cen ihicitic béré sakhurréquin. Cer da ba assants hori? oïhou éguin cien youramendouca. Ousté dout khantous ari ciestéla hémen; ez da sobéra goïs yin nadien. Ehoa ciréa éné aïta?

9. Ez, éné sémia, ez nuc hala, errépostou éman cien çaharrac. Hori éguiten badout, hori douc placerrés béthia baïnis. Khantous ari gaïtouc éta ouros guitouc céren badiagou certas. Nahi doucan ala ez, "(14)béharco douc khantatou" hic éré éta "(15)allégrantcian éman" gouréquin, céren éta hiré anaïa, çoïn beitcen hila, berris yin douc bicirat. Hori douc sortcen balits béçala: atço galdia cian, égoun horra berris édirena.

Constantin,
Instituteur

1. Il est temps que je sois mon maître. Cette phrase se traduit comme si elle était ainsi exprimée: il est temps que je sois le maître de ma tête.
2. De l'argent - à la traduction: de l'argent en poche.
3. Il faut ne peut se traduire dans ce cas. On le remplace par je dois.
4. Au lieu de peu de jours après, la traduction demande au bout de quelques jours.
5. En faisant le fier se dit par en faisant le grand monsieur.
6. Se louer pour être valet. Se donner comme valet.
7. Il se laissa tomber sur un escabeau. Il laissa tomber sa tête sur un escabeau.
8. Et se dit en pleurant. Et dit à sa tête en pleurant.
9. Je languissais. Je fondais.
10. Il se demanda. Il demanda à sa tête.
11. S'il fallait qu'il le punît. S'il devait le punir.
12. Se jetant. En jetant sa tête.
13. Gros baiser. Grand baiser.
14. Il faudra que tu chantes. Tu devras chanter.
15. Que tu te réjouis. Te mettre en allégresse.

L's basque se prononce comme l's gascon.

ph n'a pas la valeur de f. Ces deux lettres se prononcent presque séparément: p he (aspiré).

1342

ESKUIZKRIBUA IKUSI

Canton de Saint Jean-Pied-de-Port

Commune de St Michel

Haur barreatia

1. Guizon batec ez citien bi seme baicic. Gaztenac erraiten dio bere aitari: "Ordu du izan nadien neure buriaren nagusi eta izan dezadan diru. Behar dut athéatu eta campo ikhusi. Partheka zazu zure ontasuna, eta emadazu niri tokatzen zautana". Ba, ene semia, erran zien aitac: nahi dukan bezala. Gachto bat hiz, eta izanen hiz gaztigatia. Guero idekizian tiranta bat, bere ontasuna parthekatu zien, eta zatitu orori berdin.

2. Hantic zombait egunen burian, seme gachtua atheratu zen herritic fantesia handian, eta nehori adioric erran gabe. Phasatu zitien hambeste larre, oihian, erreca, eta heldu zen hiri handi batetara, nun bere dihuru guzia chahutu baizien. Zombait hilabeteren burian, behartu zaion saldu bere phildac emazte chahar bati eta bere buria ofreitu sehi yarzeco: igorri zuten landetara asto eta idi zainzera.

3. Ordian izan zen maluros. Ez zien oheric ere gauaren phasatzeco, ez suric berotzeco hotz eguiten zienian. Bazien batzuetan halaco gosia nun yanen baitzien gogotic cherriec yaten dituzten aza hosto eta fruitu usteldu hetaric; bainan nehoc ez zacoten deus emaiten.

4. Atxalde batez, barnia hutxa, yarri zen alkhi baten gainian, so éguiteco lehiotic airian zabiltzan choriac. Guero ikhusi zitien aguertzen zerian ilhargia eta izarrac, eta erran zien bere buriari: "Han, ene aitaren etchia bethia da sehiz zoinec baitute ogi eta arno, arroutze eta gasna nahi duten becembat. Dembora hortan ni hemen gosiac hilzen ari nu.

5. Eh bien, yeikiko niz, yoanen niz aitaren ganat eta erranen dakot: bekhatu bat eguin nien zu utzi zintudanian. Hoben handia ukhan nien, eta behar nuzu punitu, badakit ontxa. Ez nezazula guehiago deit zure semia bainan zure azken azken sehia bezala trata nezazu. Gaïzki eguin nien bainan eyhiartzen ari nintzan zutaric urrun.

6. Aita baratzian zen, bere liliac abantchu trempatiac zitien: sagar onduac eta mahatxac ikhusten zitien. Ikhusi zienian bere semia bidian heldu, izerdiz eta erhautxez funditia, zangoa herrestan, ez zien aise sinhetxi nahi. Bere buriarekin ari zen behar zienez punitu ala barkhatu. Azkenian, beguietan nigarra, bere besoac hedatu zitzaion, erori haren lephoaren ondora eta pot handi bat eman.

7. Guéro bere semia, yarrarazi zien; bere pekuac eta aüzuac ekharrarazi: "Nahi dut maithatu ene semia lehen bezala, erran zioten bildu zirenian. Aski

punitua izan da: nehoc orai ez horri gaïzkiric erran. Zaurte ikhustera; ekharrakozie fite maapulis pollit bat, emakozie ehaztun bat erhian eta zapata berriac zangoetan. Hartzen ahal dituzie oilar, ahate zombait, eta ekhar aratche hiltzeco hun den bat: edanen dugu, elgarrekin yanen eta eguinen phesta handi bat.

8. Sehiec obeditu zuten nagusiari, eta dafaila eder bat ezarri mahainaren gainian. Memento berian, seme guehiena helduzen ihizitic bere chakhurrekin: "Zer da beraz arrabotx hori? oihu eguin zien sakreka. Uste dut khantuz ari zieztela hemen; ez da sobera goiz yin nadien. Ehotu zirea, aita?

9. Ez, ene semia, ez nuk ehotia, ihardetsi zion chaharrac. Hori eguiten badut, zeren bozkalentzia handian bainiz. Khantu eguiten dugu eta uros guira, zeren baitugu arrazoina. Nahi edo ez, hic ere beharko duk khantatu eta gurekin batian alegueratu, ceren eta hire aneia hila zena, phiztu duk. Sorthu baliz bezala duk: atzo galdia zian eta egun horra nun dugun hatzemana.

St Michel, le 21 X^{bre} 1894

L'Instituteur,
M. Darritchon

1343

ESKUIZKRIBUA IKUSI

Canton de St Jean-Pied-de-Port

Commune d'Uhart Cize

Haour sobranioa

1. Guiçon batec ez citien bi sémé becic. Gaztenac erran çacon béré aïtari: "Ordou da içan naïn nihaouren naousi éta oukhan décadan dihourou. Béhar dout youan ahal oukhan éta campo ikhousi. Pharti çaçou çouré ontasouna éta éman eçaaçou oukhan béhar doutana. - Ba, éné semia, erran cien aïtac; nahi doucan beçala. Gaïchto bat hiz éta içanen hiz gaztigatia". Guéro, idokiz tirenta bat, phartitou cien béré ontasouna éta hartaric éguin citien bi pharté berdinac.

2. Egoun goutiren ondouan, seme gaïchtoua youan cen herritic inez bapouarendaco, eta nehori adioïc erran gabé. Trébésatu citien hanitz larré, oïhan, ouhaïtz, éta yin cen hiri haoundi batera, noun despendiatou baïtcien béré dihourou goucia. Cembaït hilaïtein bourian, behartou cen saltcera bere philden emazte çahar bati, eta bere bouria alocatou mouthil içaïteco: igorri çouten landetara asto eta idi çaïntcera.

3. Ordian içan cen biciki malouros. Ez cién guéhio oukhan ohéïc lo iteco gaouaz, ez eta ere souric berotceco hotz iten ciénian. Cembaït aldiz haïn cien gose haoundia noun ountsa yaïn baïtcitien aça osto héc eta frouitou oustél héc çoïnak yatén baïtiouzté chérriéc: bana nehoc ez çakon emaïten deousic.

4. Ats batez, tripa houtsic, bere bouria outzi cién érortcéra alkhi baten gaïnéra, so eguinez leïhotic choriér çoïnac aïrian baïtzabiltzan arhinki. Guero ikhousi citien aguértcén cérian ilharguia eta içarrac, eta erran cien béré bouriari nigarrez: "Hantché, éné aitarén étchia béthia da séhiz çoïnec baïtuté oguia eta anoua, arroultciac éta gasna, nahi douten bézambat. Arté hortan, ni, gosiac hiltcén niz hémén.

5. Bada, yaïkico niz, yuaïn niz khaousitcera ene aïtaïn éta erraïn dacot: "In nién békhatou bat nahi oukhan cintouanian kitatou. Obén handia oukhan nién, éta béhar nouçou gaztigatou, badakit ountsa. Ez néçaçoula guéhio déitha çouré sémia, trata néçaçou çouré mouthilétaric azkéna béçala. Içan nintçan obendoun, bana ez nintçan bici çoutaric ourroun.

6. Aïta cén béré baratcian, akhabatcén ari béré lilién hourtatcén: bisitatcén citién sagar ondouak éta mahatsac. Ikhousi ciénian yitén bidiaïn gaïnian béré sémia oro estalia icerdiz éta érhaoutsez, çangoua herrestan, doï doïa sinhetsi ahal oukhan cien. Galdin cién béré bouriari béhar ciénéz gaztigatou ala béhar çacon barkhatou. Azkénian, nigarra béguiétan, hédatou çazkon bésoac, éta béré bouria botatouz harén léphora, éman çacon pot handi bat.

7. Guéro yar araci cien béré sémia; déïthou citién béré yendïac, éta aouçoac: "Nahi dout maïthatou léhén beçala, gaïcho haourra, érran céén, bildouric içan cirénéco. Içan da aski gaztigatia: nehoc oraï ez deçacola in erreprotchourik. Çaourté haïn ikhoustéa; ékharacocié fité yaketa poillit bat, éçaracocié erhaztoun bat érhian éta çapata bérri batzou çangouétan. Hartouco ahal toucié éré oillarrac, ahatiac, éta ekharrico ahatché bat houna hiltcéco: édaïn éta yaïn dougou élgarrékin éta éguinen besta handi bat.

8. Mouthiléc obéïtou çouten beren naousiari éta éçarri çouten dafaïla éder bat mahaïaïn gaïnian. Memento bérian sémé guéhiéna itzoultcen cen ihicitic béré chakhourrékin: "Çoïn da bada açantz hori? oïhou in cien youramentouca. Ousté dout khantouzari ciztén hémén; ez da goïtché itzoul naïn. Ehotou cirea, éné aïta?

9. Ez, éné sémia, ez nouc hala, errepostou eman cien guiçon çaharrac. Iten badout hori, douc céren baïniz bozcarioz béthia. Khantatcen diaou éta ouros guitouc, écic badiaou certaïc. Hic nahi oukhanic ala ez, béharco douc khantatou hic éré, éta aléguératou gourekin, ceren eta hiré anaya zoïna baïtcén hila itzouli baïta bicirat. Douc sorthou baliz beçala: atço galdia çoukan, egoun horra noun den berriz atcémana.

L'Instituteur public,
Estéot

Nota

La lettre ***z*** au commencement ou à la fin d'un mot, de même que dans le corps de ce mot a le son dur de *ç*.

La lettre ***s*** se prononce comme le *j* dur ou fort exempt de nasillement.

La syllabe ***in*** n'a pas le son *ein* comme en français: elle se prononce comme dans *in-folio*.

La lettre ***y*** au commencement d'un mot ou dans son corps se prononce comme dans *Yokohama*, indépendamment des lettres qui l'accompagnent.

1344

ESKUIZKRIBUA IKUSI

Canton de Tardets

Commune de Tardets-Sorholus

Haür prodigoua

1. Guizon batek etzin bi seme baïsik. Gastenak eran zeron bere aïtiri: "Ordu dizu izan nadin nihaouen naousi eta ukhen dezadan diharu. Behardit jouan ahal izan hebetik eta basterak ikhousi. Phartizazu zoure hountarzuna eta eman ezadazut ukhen behar dudana. - Baï ene semia, dio aïtak; nahi dukia bezala. Gachto bat hiz eta gastigaturik izanen hiz". Guero sabaltzen zialarik tieta bat, erdichkatu zian eta eguin sian bi parte bardin.

2. Guti egunen burian, seme gachtoua jouan zen heritik handiaren eguitez ihouer adio eran gabe. Igaran zian hanich larre, oïhan eta uhaïtz eta jin herry handi batetara, noun igorri beitzian diharia oro. Hilabete zoumbaït en burian, zaldu behar ukhen zutian bere aropak emaste chaharbati eta bere buria soldatan ezari mithil izateko: igori zien alhoretarat han zaintzeko astouen éta idien.

3. Ordian, izantzen hanich planugari. Etzin haboro oherik lo eguiteco ez eta zurik berotzeco hotz eguiten zinin. Zoumbaït aldis gosia haïn zian handi noun janen beitzutian asa osto hourak eta fruta hiotu ourdek jaten tienak: bena ihourk etzeron deuze emaïten.

4. Gaï batez, zabela hutzik, bere buria erortera utzi zian hoki bat en gagna, zo zelarik leihotik tchori arhinski hegaltazaler. Guero ikhousi zutian zelian aguerzen arguizaguia eta izarak eta eran zian bere buriari nigarrez aïzelarik: Hanchek ene aïtaren etchia mithilez betherik zouinek ogui eta ardou, araoutze eta gasna nahidiren bezaïn bat. Ber demboran ni, heben gosez hilzeniz.

5. Eta aren jeikico niz jouanen niz ene aïtaren edireitera. Eguin nizun bekhatu bat, utzi nahi uken zuntudanian. Ukhen nizun oguen handia eta behar naïzu gastigatu, hori badakik ountza. Ez nezazula dey haboro zoure semia. Etchek nezazu soure asken mithila bezala. Ogen doun nunduzun bena zutarik hurun ezmeiatzen nunduzun.

6. Aïta bere baratzian zen lilien hourta urhentzen. So zelarik sagartzer eta mahatzer. Nouiz ikousi beitzin biden gagnen bere semia izerdiz eta erhaoutzez betherik sankhoua theresta bortcha sinhesi ahal uken zian. Gogouan igaran zian behar zianez gastigatu ala behar zeron pharkatu. Oitin nigarak beguietan, hedatu zeitzon besouak eta bere buria egochten zialarik haren lephouala eman zeron pot handi bat.

7. Guero jarerasi zian bere semia, deithu zutian bere etchekouak eta aïsouak: "Nahi dit maithatu lehen bezala gaïcho houra eran zeyen bildu zien besain sarri. Aski gastigaturik izanda: ihourkere aren oraï estezola eguin mehatchurik batere. Ziaouste ikhoustera; ekhar ezozie berhala subesta ejerbat ezar ezozie erhastumbat erhian, eta oski berriak hougnetan. Hartuko ahal dukesie ere oilhar, ahate eta ekhar aretche houndembat ehaïteko: Edanen dugu, janen algareki eta eguinen besta handibat".

8. Mithilec bere buruzaguiaren mania eguin zien eta izari tahailla eder bat mahagnen gagnen. Ber demboran, seme guihiena utzultzen zen ihestekatik bere tchakureki: "Zer da aren heros ori, oihu eguin zin, juratzen zialanik. Ouste dit khantatzen duzien heben; esta estuzu zobera zari utzulnadin. Erchoturik zia ene aïta?".

9. Ez ene semia, enuk hala, arapostu eguin zian saharak. Eguiten badut hola, zeren beniz bostarioz betherik. Khantatzen diagu eta irouz gutuk, zeren beitugu ountza zer gatik. Nahi baduk eta ez behar dukec hik ere khantatu eta goureki alageratu, zeren eta hire anaie hil zena araphistu beita. Oraï zortu baliz bezala: atzo galdurik beitzen eta egun haü diala ara edienik".

Explications nécessaires pour la prononciations

1. Tous les ***e*** sont fermés et point n'est besoin de les surmonter d'un accent aigu.
   Exemple: on écrit: *seme, egunen* et on prononce: *sémé, égunén.*
2. ***Z*** se prononce *s*.
   Exemple: on écrit: *zoure, etzin, zeren, ezozie* et on prononce: *souré, étsin, sérén, ésosie.*

Tardets, le 25 décembre 1894

L'Instituteur public,

J^{n} Oyhesqui

1345

ESKUIZKRIBUA IKUSI

Canton de Tardets

Commune de Tardets

Haur prodigoua

1. Guizon batek etzizun bi seme baizik. Gaztenak erran ziozun bere aitari: "Ordu dizu izan nadin ene buriaren buruzagui eta ukhen dezadant zerbait diharu. Behartit jouaiteko ahalak kartiel zoumbaiten ikhoustera. Pharti ezazu zoure hountarzuna eta emadazut jiten zaitadana. Bai, ene semia, erraiten dizu aïtak, nahi dukian bezala. Haur gaiztobat hiz eta gaztigaturik izanen hiz. Guero, zabalzen zialarik tietabat, phartitu zizun bere hountazuna eta harez eguin bi pharte bardin.

2. Hantik egun aphurren burian, seme gaistoua jouan zuzun herritik, jaun handiarena eguiten zialarik, eta nihouri adiorik erran gabe. Traukatu zizun hanitz bazter utsal, oihan eta uhaitz, eta heltu zuzun hiri handi batetara, noun gastatu beitzian bere diharia oro. Zoumbait hilabeteren burian, saldu behartu ziotzun bere arropak emazte zahar bati eta bera jarri mithil: igorri zizien kampoualat astouen eta idien beguiratzera.

3. Ordian hanitz malerous izan zuzun. Etzizun haboro oherik lotzeko gaian ez eta ere surik berotzeco hotz eguiten zianian. Zoumbait aldiz, hain zizun gosia handi noun jan beitzutukian aza osto eta fruta hirotu ourdek jaten dutienak, bena nihourk etziozun emaiten deuzere.

4. Gai batez, sabela hutsik, utzi zizun bere buria erortera escabela baten gagnera, so eguiten zialarik airian ahinki hegaltatzen zien tchorier. Guero ikhousi zitizun aguertzen zelian arguizaguia eta izarrak eta erran zizun bere beithan, nigarrez ari zelarik: Hantche, ene aitaren etchia betherik duzu mithil eta nescatoz, zougnek beitie ogui, ardou, arrautze eta gazna nahi diena oro. Ber demboran ni aldiz heben gosez hiltzen.

5. Arren jaikiko nuzu, jouanen nuzu aitaren edireitera eta erranen diot: Eguin nizun bekhatu bat zu utzi nahi ukhen zuntudanian. Ukhen nizun oguen handia eta gaztigatu behar naizu, badakit ountsa. Enezazula haboro deith zoure semia, erabil nezazu zoure mithiletarik azkena bezala. Oguendans nunduzun, bena esteiari bici nunduzun zoure ganik hurrun.

6. Aita bere baratzian zuzun, bere lilien hourtatzen finitzen ari: bere sagartze eta mahatzer zo zagouelarik. Nouiz eta ere ikhousi beitzian jiten biden gagnen bere semia, izerdiz eta erhautzez betherik, zankhoua herresta, bortcha sinhetzi zizun. Bere beithan erraiten zizun behar zianez gaztigatu ala behar othe zeron pharkatu... Azkenian, nigarrak beguietan zutialarik, hedatu ziotzun besouak eta haren lephouaren gagna bere buria egoizten zialarik, besarkatu zizun.

7. Guero jar erazi zizun bere semia; deithu zitizun bere jentiak eta aizouak: "Nahidit maithatu lehen bezala, haur gachoua, erran ziezun algargana bildu ziren bezain sarri. Aski gaztigaturik izan duzu: eztizon orai nihourk ere erreprochurik eguin. Ziauzte ikhoustera; ekhar ezozie fite arropa ederbat, ezar ezozie ehaztunbat ehian eta oski berri élibat hougnetan. Harturen ahal duzie ere chahalbat ehaiteko houn dena; janen eta edanen dugu orok algarreki eta eguinen besta handibat.

8. Mithilek obeditu zizien beren nauziari eta ezari mahagnaren gagnen tahailla ederbat. Hain sarri, seme guehiena helzen zuzun ihizekatik bere horeki: "Zer da arren herots handi hori, oihu eguin zizun, juratzen zialarik. Ouste dit khantatzen ari ziradien heben; eztuzu goizegui utzul nadin. Ertzotu zia, ene aita?"

9. Ez, ene semia, enuk ertzo, arrepostu eguin ziozun guizon zaharrak; hori eguiten badut, eguiten diat boztariotan nizalakos. Khantatzen ari gutuk eta irous gutuk zeren beitugu zertzaz. Nahi baduk eta ez, behardukek hik ere goureki khantatu eta goureki boztariotan jarri, zeren hire anaye hilik zena arra utzuli beita bizialat; orai sorthurik baliz bezala beita; atzo galdurik zia, eta egun horra nounden arra edirenik".

Tardets, le 26 X^{bre} 1894

Duleau

Légende

Le son ***ai*** se prononce *aï*; le son ***en*** se prononce *ën*; le son ***in*** se prononce *ïn*; le son ***au*** se prononce *aü*; le son ***oi*** se prononce *oï*; la lettre ***s*** est un son intermédiaire entre le *z* et le *ch*, et se prononce en appuyant fortement la langue contre le palais; la lettre ***z*** se prononce toujours *ç*; la lettre ***u*** n'a pas de valeur et dans le corps du mot après *g*. Tous les ***e*** sont ouverts.

1346

ESKUIZKRIBUA IKUSI

Canton de Tardets

Commune d'Alçay

Haour barreata

1. Guiçoun batec éciçun bi sémé baïcic. Gasténac erraïten dioçu béé aïtari: "Ordu duçu nihaüen buïaen buuçagui içan nadin éta sos uken deçadan. Béhar dit jouan éta kartiel icousi. Parti éçaçu soure hountarçuna éta émaçut uken béhar dudana. Bay, éné sémia, erraïten diçu aïtac; nahi diân béçala. Gaïschto bat is éta punituic içanen is". Guéo çabalcen cialaric tiétabat, partitu ciçun béé hountarçuna éta éguin bi pharté bardin.

2. Eguun guutin buian, sémé gaïschtoua jouan çuçun herritic éguiten cialaïc fierra, éta adio erran gabé nihouéï. Igan ciçun désertu hanich, oyhan, uhays, éta jin herri handi batétaa, noun igorri béïcian béé sosa oo. Hilabété çoumbaïten buian, béhar uken citissun saldu béé arropac émasté chahar bati éta mitil jarrî: igorri cîssien alhorrétaat astouen éta idien béguiacéco.

3. Ordian, hanich maléous içan çuçun. Eçiçun haboo uken ohéic lotcéco gaïas, ez éta suïc béotcéco hotz cénian. Çoumbaït aldis, gosia haingn handi ciçun janen beïcian assa osto houac eta fruta hiotu houac borthacouec jaten tiénac, béna ihourc éec etcien déusic émaïten.

4. Gaï batez, sabéla husic, jarri çuçun tristéïc cacheta batétan, sogui éguiten cialaric léihotic tchoïer çouïng hégaltasen beïcien ahîsqui. Guéo icoutsi siçun aguertcen célian arguiçaguia éta içarrac éta béé béitan erran siçun nigarrez aïcélaïc. Hân, éné aïtaen etchia béthéïc duçu mitilez çougnec béitié ogui éta ardou, arraoutcé éta gasna, nahi dien béçaingn besté. Demboa hartan, ni, gosez hilcen niz hében.

5. Arren, nahi nuçu jeïki, jouanen nuçu éné aïtaren idieitéra éta erranen diot: Békatu bat éguin niçun, nouïs éé nahi uken béïtçuntudan quitatu. Oguen handi uken niçun éta behar naïçu punitu, badakit. Enéçaçula haboo déit çoure semía, trata neçaçu çouré mitil asquena béçala. Oguen dun içan nunduçun, bena hîatcen nundeçun, çutaïc hurrun".

6. Aïta baacîan çuçun, lilitcen hourtaciaen urhensen: soguiten ciçun sagartcer éta mahaser. Nouîs éé icoutsi beïcîan bidian jiten béé semîa, icerdis éta erhaüsez bétéic, sankoua herresta, etsiçun sinhesten ahal. Igan çiçun gogouan behar tçonès pharcatu alla punitu... Guéocos nîgarrac béguiétan, bésouac sabaltu ciotçun éta bésarcacen cialaïc éman bot handi bat.

7. Guêo jarréacî ciçun béé semîa, déïtu bêé etchécouac éta ayçouac: "Nahi dit maïtatu léhen béçala, gaïtcho haourra, erran ciéçun, bildu ciénîan. Aski punîtuîc içan duçu, ihourc ééc oay estéçola arraprotchuîc éguîn. Ciaousté ikoustera, ékar éçocié bertan arropa éjerbat, etçar écocié erhastun bat éhian éta oski berriac sankouétan. Hartuco ducié éé oillard éta ahaté éta ekarrico éhaïteco houn den aétchébat. Bêhar diçugu édan, jan algarrekin éta besta handit bat éguin.

8. Mitilec sinhetsi cién béé naousia éta essaï tahailla éder bat mahagnian. Ber mementouan, sémé guéhièna jiten cen ihistèkatic béé tchakurrekin. "Cer da héots hoï? erraïten diçu juatcen cialaïc. Oustè dit cantatcen aïciden heben; estuçu sarri êgui utsul nadîn. Erso cîa aïta?"

9. Es, êné semîa, énuc erso, erraïten diçu chaharrac. Hoy éguiten badut, plaséés béthéic niçalakos duc. Cantatcen dîagu éta îous gutuc éta badiagu cersas. Nahi aléz, béhar duket hic éé gouéki cantatu éta gossatu, céen éta hié anaïé hilic séna arrapîstu béita. Sorthu baliz béçala béïta: atso galduic cîa éta égun horra arra îdiénîc".

Carrîquiry

1347

ESKUIZKRIBUA IKUSI

Canton de Tardets

Commune d'Alos

Haour bareata

1. Guizoun batek etzizun bi seme baïzik. Gaztenak eran ziozun bere aïtari: " Ordu duzu izan nadin ene buruzagui eta ukhen dezadan dihaü. Behar dit jouan ahal izan ikhous ahal dezadan bazter. Phartizazu zoure hountarzuna eta eman ezadazut ukhen behar dudana. - Baï, ene semia, eraïten diozu aïtak; nahi dian bezala. Gaïchto bat hiz eta gaztigaturik izateke". Gueo zabaltzen dialarik tietabat, phartitu zizun bere hountarzuna eta hartaïk eguin bi pharte bardin.

2. Egun aphuretarik landa, seme gaïchtoua joun zuzun heritik buria goa eta eran gabe adio ihouiere. Igan zititzun hanitch laré, oïhan, uhaïtz eta jin hiri handi batetara noun despendiatu beïtzin bere dihaïa oro. Hilabete zoumbaïten buian, behar ukhen zitizun saldu bee aropa tcharak emaste chahar bati eta alogatu mithil bezala: igori zizien alhoretat han beguiatzeko astouen eta idien.

3. Ordian, izan zuzun hanitch malerous. Etzizun habo oheïk lo eguiteko gaïaz ez suik beotzeko hotz eguiten zinin. Bazizun zombaït aldiz hagn gose handia jan beïtzutukin aza osto hourak eta fruta hiotu hourak zougn ourdek jaten beïtzutien; bena ihourk ere etziezun emaïten deüze.

4. Gaï batez, sabela hutsik, utzi zizun eortea bee buia hoki baten gagna soguitez leïhotik tchorier sougn hegaltatzen beïtzien ahinzki. Gueo ikhousi zizun aguertzen zelian arguizaguia eta izarak eta eran zizun bee buiaï nigarez aï zelaïk: Hantche, ene aïtaren etchia betheïk duzu michkandiz zougnek beïtie ogui eta ardou, araoutze eta gazna, nahi dien bezaïn bat. Ber demboan, ni hiltzen nuzu gosez heben.

5. Eta aren, jaïkiko nuzu, jouanen nuzu edieïtea ene aïtaren eta eranen diot: Eguin nizun bekhatu bat nouiz eta utzi nahi ukhen beïtzuntudan. Ukhen nizun oguen handi, eta behar dizu gaztiga nezazun, hoï bakit ountsa. Enezazula habo deïth zoue semia, etchek nezazu zoue azken mithila bezala. Izan nunduzun oguendant, bena hiatzen nunduzun zutaïk hurun".

6. Aïta zuzun bee baatzian, urhentzian hourtatzia bee lilien: bichtatzen zitizun sagartziak eta mahatsak. Ikhousi zinian jiten biden gagnen bee semia oro thapatuik izerdiz eta erhaoutsez, therestan zankhoua, ahal zizun nekez sinhetsi hoï. Galthatu zizun bee buiaï behar zenez gaztiga lezan edo pharka lezon... Azkenin, nigarak beguietan, hedatu ziotzun besouak, eta erthoukitzian bee buïa haen lephouala eman ziozun pot gozo bat.

7. Gueo jar eazi zizun bee semia; deithu zititzun bee jentik eta aïzouak: "Maïthatu nahi dit lehen bezala gacho haoura, eran ziezun algareta bildu izan zien bezaïgn sari. Izan duzu aski gaztigatuik: ihourke oaï eztezola batee eguin eskernioïk. Jin zite haen ikhoustea; ekhar ezozie bertan subesta ejer bat; ezar ezozie erhastun bat eskian eta oski beri zankhouetan. Ahal dukezie ere hartzen oillar, ahate eta ekharten chahal houn bat ehaïteko; edanen dizugu, janen algareki eta eguinen besta handibat.

8. Michkandiek sinhetsi zizien been naousiari eta ezari zizien tahailla ejer bat mahagnen gagnen. Ber mementouan, seme saharena utzultzen zuzun ihiztekatik bee hoeki: "Zer da aren heots hoi, oïhu eguiten dizu, arnegu eguiten dialarik. Ouste dit khantatzen duzien heben; eztuzu goïzegui ara utzul nadin. Erho zieya ene aïta?".

9. Ez ene semia enuk hala, arapostu eman zizun zaharak. Eguiten badut hori, hori duk alagrantziaz betherik beniz. Khantatzen diagu eta gutuk irous zeren beïtugu ountsa zertzaz. Nahi baduk eta ez behar ukhenen duk khantatu hike eta alaguera hadin goureki, zeren hire anaïe hil zena arajin beïta biziala. Sortzetik jin baliz bezala duk: atzo galdurik zia, egun houra ara edienik.

Nota

Tous les e sont fermés.
La lettre z a le son de l's français.
La lettre s a un son particulier qu'on obtient en appuyant le bout de la langue au palais et en soufflant; ce son imite le sifflement de l'oie en colère.

L'Instituteur,
R. Mendicouague

1348

ESKUIZKRIBUA IKUSI

Canton de Tardets

Commune de Camou-Cihigue

Haour prodigoua

1. Guiçoun batec etzutian bi seme baïcic. Gaztenac erran ceon bere aitari: "Ordu da içan nadin ene buruçagui eta ukhen deçadan diharu. Behar dut jouan ahal içan eta ikhous deçadan cartiel. Partaja eçaçu çoure hountarsuna, eta eman içadaçu nic ukhen behar dudana. - Baï, ene semia, erran cian aïtac; nahi dukean beçala. Gaïchto bat hiz, eta punituic içanen hiz. Guero sabaltzen cielaric tiader bat, aïtac partajatu cian bere hountarsuna, eta hartaric eguin çutian bi ppharte bardinac.

2. Egun gutien burian, seme gachtoua jouan cen herritic eguiten cielaric fierraen, eta erran gabe adio ihouri ere. Trebesatu çutian hanitch mendi, oïhanac, erreca handiac, eta jin cen hiri handi batetara, noun despendiatu beitzian bere diharia oro. Soumbaït hilabeteen burian, behar ukhen çutian saldu bere arropac emaste sahar bati, eta bere buria jonalian eçari, içateco mithil: houa igorri cien alhorretarat, han astouen eta idien beguiatzeco.

3. Ordian içan cen hanitch malerous. Etzian ukhen haboro oheric lo eguiteco gaïaz, ez suic bere buriaen beotzeco hotz eguiten cienian. Bacien soumbaït aldiz haïn gosse handia, noun ountxa jan beitzutukian assa osto houac eta frutu hiotu houac, sougn jaten beitutie ourdec; bena ihouro ere etzeon emaïten densere.

4. Arristiri batez, sabela hutxic, buria utzi cian eortea jarguia batetara, soeguiten cielaric leihotic tchoï ahinki hegaltatzen ciener. Gueo ikhoussi çutian aguertzen celian arguissaguia eta issarrac, eta bere buriari erran cian nigar eguiten cielaïc: Han, ene aitaen etchia betheic da mithilez, sougnec beitie ogui eta ardou, arraoultze eta gazna nahi dien beçain beste. Demboa hountan, ni, gossez hiltzen niz heben.

5. "Eh bien, jeikico niz, jouanen niz ene aïtaren edieitea, eta hari erranen deot. Eguin nissun bekhatu bat nahi ukhen suntudanian çu kitatu. Ukhen niçun oguen handia, eta behar naïssu punitu, hoï badakit ountxa. Eneçaçula haboro dei soue semia, trata neçaçu soue mithiletaic azkena beçala. Içan nunduçun oguendun, bena sofritzen niçun soue ganic hurrun.

6. Aïta bere baatzian cen, bere lilien arrosatzia finitzen cielaïc: bizitatzen sutian sagartziac eta mahatxac. Ikhoussi cienian jiten biden gagnen bere semia oro gordeic icerdiz eta erhaoutxez, herrestatzen cielaic sankhoua, doï doïa hori sinhetxi ahal ukhen cian. Bere buriaï galthatu cian behar cianez houa punitu ala

hari ppharcatu. Enfin, beguietan nigarreki, hedatu ceitzon bessouac, eta bere buria ourthoukiten cielaïc haen lepphouala haï eman ceon pot handi bat.

7. Gueo jar eaci cian bere semia; deithu çutian bere jentiac eta aïssouac: "Nahi dut hoï maïthatu lehen beçala, haour gachoua, erran ceen bilduric içan cien beçaïn sarri. Içan da aski punituic: ihourc ere oaï eztissosiela hori eguin erreprotchuic batere. Jin citaie hounen ikhoustea; ekhar içocie fite subesta eijer bat, eçar içocie erhastun bat ehian eta oski berriac sankhouetan. Hartzen ahal tukecie ere oïllarrac, ahatiac, eta ekharten chahal bat ehaïteco houna: edanen dugu, janen algarreki eta eguinen besta handi bat.

8. Mithilec obeditu cien bere buruçaguiari, eta eçari cien mahagn oïhal eder bat mahagnen gagnen. Memento berian, seme guehiena jiten cen ihissetic bere hoeki: "Cer da arren heotx hoï? oïhu eguin cian juatzen cielaïc. Ouste dut khantatzen duciela heben: esta sobea fite arra jin nadin. Enuchent cia ene aïta".

9. Ez ene semia, enuc hala, arrapostu eman cian saharrac. Hoï eguiten badut, hoï duc bostarioz betheric niçala. Khanthatzen diagu ious gutuc, eci badiagu ountxa certaco. Nahi ukhen deçan hoï ala ez, behar dukec khantatu hic ere eta plazer hartu goueki, centaco hie anaïa, sougn hilic beitzen, arra jin beita biciala. Hoï duc oaï sorthu baliz beçala: atzo galduic cia, egun hoï diala arra edienic.

L'Instituteur,
Tapie

ESKUIZKRIBUA IKUSI

1349

Canton de Tardets

Commune d'Etchebar

Haour houndusa

1. Gizoun batek etzizun bi seme baizik. Gastenak erran ziozun bere aitari: Ordu dizu izan nadin ene buriaren buruzagi, eta ukhen dezadan diharu. Behar dit jouan ahal izan eta ikhousi ahal ukhen kartiel. Phouchkaka ezazu zoure hountarzuna, éta eman izadazut ukhen behar dudana. - Bai, ene semia, erran zizun aitac; nahi dukeian gisa. Gachto bat hiz, eta gastigatuik izanen hiz". Gero, sabaltuic tieta bat, phouchkakatu zizun bere hountarzuna, eta hartzaz egin bi phouchka bardin.

2. Gute egunen burian, seme gachtoua jouan zuzun heritic, egiten zialaric jaounaren, eta adio erran gabe ihouri. Igan zizun lur huts hanitch, oihan, uhaitz, eta jin hiri handi batetara, noun igorri beitzian bere sosa oro. Hilabete zounbaiten burian, behar ukhen zitizun saldu bere arropak emazte zahar bati, eta mithil sarthu: igorri zizien alhorretarat, han begiatzera astouen eta idien.

3. Ordian, hanitch maleous izan zuzun. Etzizun haboro ukhen oheik lotzeco gaiaz, ez eta suic berotzeco hotz egitan zianian. Zounbait aldiz hagn gose handia zizun, noun jan beitzutukian aza eta frutu gastatu ourdek jaten zutien hourak; bena ihourk etziozun deus emaiten.

4. Gai batez, sabela hutsik, bere buria utzi zizun hoki batetan gagna eortera, so zelarik tchori arhinki hegaltakatzen zirener. Gero, ikhousi zitizun agertzen zelian argizagia eta izarrak, eta bere beithan igaran zizun, nigarrez zagouelarik: Hantche ene aitaren etchia betherik duzu michkandiz, zougnek beitie ogi eta ardou, arraoutze eta gazna, nahi dien bezagn beste. Ber denboran, ni, gosez hilzera nouazu heben.

5. "Arren, jaikiko nuzu, jouanen nuzu ene aitaren edireitera, eta erranen diot: Bekhatu bat egin nizun nahi uken zuntudanian utzi. Ogen handi ukhen nizun, eta behar naizu gaztigatu badakit ountza. Enezazula dei haboro zoure semia, trata nezazu zoure azken mithila bezala. Ogendant izan nunduzun, bena esmeiatzen nunduzun zutaric hurun".

6. Aita bere baratzian zuzun bere lilien hourta urhentzen ari: kousidatzen zitizun sagartziac eta aihenak. Ikousi zianian bere semia biden gagnian jiten, izerdiz eta erhaoutsez betherik, zankhoua therresta, bortcha sinhetsi zizun. Bere buriari galthatu zizun behar zianez gaztigatu, ala behar zeion pharkatu... Azkenian, nigarrak begian, hedatu ziotzun besouak, eta bere buria egotchirik haren lephoula, eman ziozun pot handi bat.

7. Gero, jar erazi zizun bere semia; deithu zitizun bere etchekouak eta aizouak. Bildu ziren bezagn sari, erran ziezun: "Nahi dit maithatu lehen bezala, haour gachoua. Aski gaztigatuik izan duzu; ihourk ere, orai, eztezala mehatcha. Ziaouste haren ikoustera; ekhar ezozie bertan camizola berri bat, ezar ezozie erhaztun bat erhian eta oski berri elibat hougnetan. Hartzen ahal dukezie ere oillar, ahate eta ekharten chahal erhaiteco hounden bat. Edanen dizugu, janen algarreki, eta eginen besta handi bat.

8. Miechkandiec sinhetsi zizien bere buruzagiari eta ezari mahagn oihal eder bat mahagnen gagnen. Ber denboran, seme gehiena arra jiten zuzun ihizetik bere tchakurreki: "Zer da arren herots haou? oihu egin zizun bourhaoueki. Ouste dit khantuz ari zidela heben; eztuzu goiz egi arra jin nadin. Erho ziadia, ene aita?"

9. "Ez, ene semia, enuk erho, arrapostatu zizun zaharrak. Hoi egiten badut, bozkarioz betherik nizalacoz duk. Khantatzen diagu, eta irous gutuk, zeren badiagu zertzaz. Nahi ala ez, behar dukek, hic ere khantatu goureki eta bozkariotan sarthu, zeren hire anaie hil zena arraphiztu duk. Sorthu beiliz bezala duk. Atzo galdurik zian, egun haou diala arra edirenik".

L'Instituteur d'Etchebar,
F. Lolou
(18 X^{bre} 1894)

Notes explicatives

Les voyelles se prononcent toujours comme en français, sauf e qui a constamment le son de l'è français.

Lorsque deux voyelles se trouvent réunies, chacune d'elles conserve le son qu'elle a isolément sauf pour la voyelle composée *ou* qui se prononce comme en français.

Ainsi les voyelles réunies **ai** se prononcent *a-i*;
---------- **ei** ---------- *e-i*;
---------- **oi** ---------- *o-i*;
---------- **ui** ---------- *u-i*;

C ne s'emploie que devant h pour former le ch français.

G a toujours le son dur, même devant e et i.

J se prononce comme en français.

K s'emploie pour représenter le son dur de c ou de q. Cette lettre, suivie de h, forme un son complexe dans lequel le son dur c est suivi d'une aspiration. Il en est de même de p suivi de h.

Le s, en basque, a deux sons distincts: le son sifflant, qui est représenté par *s,* et le son doux, correspondant au ç français, rendu par z.

F. L.

1350

ESKUIZKRIBUA IKUSI

Canton de Tardets

Commune de Haux

Haur prodigoua

1. Guiçoun batec etciçun bi seme baicic. Gaztenac erraiten diçu bere aitari: "Ordu diçu içan nadin ene buriaren buruçagui eta ukhen deçadan diharu. Behar dit jouan quartiel ikhoustera. Phartiçaçu çoure hountarçuna, eta eman içadaçut eni jiten çaitadana. - Bai, ene semia, aitac erraiten diçu; nahi dian beçala. Gaisto bat hiz eta punituric içanen hiz". Guero çabaldu ciçun tireta bat, phartitu ciçun bere hountarçuna eta eguin bi pharte bardinac.

2. Egun couimbaiten burian, seme gaistoua jouan çuçun heritic fieraen eguitez, eta adio ihouri erran gabe. Trebesatu ciçun bazter, oihan, uhaitz hanitch eta heltu cuçun hiri handi batetara, noun despendibeitcian bere diharia oro. Hilabete çouimbaiten burian, behartu cioçun saldu bere arropac emazte çahar bati eta berac mithil jarri: igorri cicien alhoretat asto eta idi beguiratcera.

3. Ordian, hanitch malerous içan cuçun. Gayaz etciçun oheric lotceko, ez suic berotceko hotz eguiten cianian. Couinbait aldiz gossia hagn handi ciçun noun janen beitçutian ourdec jaten çutien aza osto eta frutu hiotiac; bena ihourc ere etcieçun deuz ere emaiten.

4. Gay batez, sabela hutsic celaric, uzten diçu bere buria erortera cacheta baten gagnera, so eguiten cialaric leihotic tchorier couign ahinki hegaltatcen beitciren. Guero ikhousten diçu aguertcen arguiçaguia eta içarrac celian, eta erraiten diçu bere beithan nigarrez ari celaric: "Hantche, ene aitaren etchia betheric duçu michcandiz çougnec betire ogui eta ardou, arautze eta gazna, nahi dien beçagn beste. Ber demboran, ni aldiz gossez hiltcen nuçu heben.

5. "Eh bien, nahi nuçu jeiki, jouanen nuçu ene aitaren edireitara eta erranen diot: Eguin niçun bekhatu bat quittatu nahi ukhen çuntudanian. Oguen handia ukhen niçun eta behar naiçu punitu, badakit hori ounxa. Eneçaçula haboro deith çoure semia, trata neçacu çoure azken mithila beçala. Oguen dun nunduçun bena débeiatcen nunduçun çutaric hurrun.

6. Aita baratcian çuçun, bere lilien arrosa urhentcen bijitatcen citiçun sagartciac eta mahatsac. Ikhoussi cianian jiten bidia gainti bere semia oro thapaturic icerdiz eta erhautsez, çankhoua heresta, doidoia eçagutu ciçun. Bere beithan igaran ciçun ala cian behar punitu edo behar ceyon pharcatu... Azkenian, nigarra beguian, hedatu ciotçun bessouac lephotic hartu ciçun eta eman cioçun pot handi bat.

7. Guero jar eraci ciçun bere semia; deithu citçun bere etchencouac eta aiçouac: "Nahi dit maithatu lehen beçala, haur gachoua, erraiten dieçu bildu cien beçagn sarri. Içan duçu aski punituric: ihourc estiçola eguin oray erreprotchuric. Jin cite ikhoustera; ekhar içocie fite arropa eijer bat, eçar içocie erhaztun bat erhian eta oski berri elibat hougnetan. Hartcen ahal duci ere oillar, ahate, eta ekhar eçacie aretche ehaiteko houn den bat: behar diçugu edan, jan algarreki eta eguin besta handi bat.

8. Mithiléc obeditcen dicie beren naussia eta eçari cicien tahailla eder bat mahagnian. Ber mementouan, lehen semia heltcen duçu ihicekatic bere tchacureki: "Cer da arren herots hori? erraiten diçu juratcen cialaric. Ouste dit khantan ari ciden heben; eztuçu aski sarri utçul nadin. Ehoturic cia, ene aita?"

9. "Ez, ene semia, enuc hala, erepostu emaiten diçu aita çaharrac. Hori eguiten diat, ceren bozkarioz betheric beniz. Khantatcen diagu eta irouz gutuc, ez arasou gabe. Nahi ala ez, behar duc hic ere khantatu eta alagueratu goureki, ceren hire ananya hilic cena arra phiztu beita. Sorthu beçala duc: atço galduric cia, egun hoidiala arraedirenic".

Gastarriet

1351

ESKUIZKRIBUA IKUSI

Canton de Tardets

Commune de Lacarry

Haur prodigoua

1. Guiçoun batec etciçun bi seme baicic. Gastenac eraiten dioçu bere aitari: "Ordu diçu içan nadin ene burïas naussi eta ukhen deçadan diharu. Jouan ahal nadin eta cartiel ikhous ahal deçadan. Phartiçaçu çoure hountarçuna, eta eman içadaçut jiten çaitadana. Bai, ene semia, eraiten dioçu aitac; nahi dukian beçala. Gaisto bat his eta gastigaturic hiçate". Guero sabaltcen dialaric tiader bat, phartitu ciçun bere hountarçuna eta eguin ciçun bi pharte bardin.

2. Aphurbat egunen burian, seme gaistoua jouan çuçun heritic jaun handiaren eguiten cialaric, eta ihouri ere mintçatu gabe. Igan ciçun hanitch mendi, oïhan, uhaits eta jin çuçun heri handi bateta, noun igori beitcian bere diharia oro. Çoumbait hilabeten burian, behar içan citiçun saldu bere aropac oro emaste chahar bati eta acordatu çuçun mithil içateco: igori cicien alhoretat astouen eta idien beguiratcera.

3. Ordian, içan çuçun hanitch dolugari. Etciçun haboro oheric gaias lotceco, es eta ere suric beotceco hots eguiten cianian. Hain çuçun gosse çoumbait aldis jan beitçutukian ourdec jaten çutien assa osto frutac hiotu houac, bena ihourkec etcieçun deus ere emaiten.

4. Gai bates, sabela hutxic, utci ciçun erortera bere buria cacheta batetara, so eguiten cialaric leihotic ahinski hegaltatcen cien tchorier. Guero ikhoussi citiçun aguertcen celian arguiçaguia eta içarrac, eta eran ciçun nigares ari celaric: Hantche, ene aitaren etchia mithiles betheric çougnec beitie ogui eta ardou, arrautze eta gasna, nahi dien beçain beste. Ber demboran, ni, heben gossiac ehaiten.

5. "Aren, jeikico nuçu, jouanen nuçu ene aitaren ediraitera eta eranen diot: Eguin niçun bekhatu bat, çoure ganic jouan nahi içan nintçanian. Oguen handia ukhen niçun, eta gastigatu behar naiçu, badakit ountxa. Eneçaçula haboro deit çoure semia, trata neçaçu çoure asken mithil arountena beçala. Içan nuçu oguendant, bena esmeiatcen nunduçun çutaric hurun".

6. Aita bere baratcian çuçun, bere lilien hourta urhentcen: so eguiten cieçun sagartcer eta mahatxer. Nouis eta ikhoussi beitcian jiten biden gagnen bere semia oro santxituic icerdis eta erhautxes, theresta sankhoua, doydoya eçagutu ahal içan ciçun. Bere beithan igan ciçun behar cines gastigatu ala behar cacon pharcatu... Bena, nigarrac beguietan, hedatu ciotçun bessouac, eta jausten celaric haren lephouala eman cioçun pot handi bat.

7. Guero jar eraci ciçun bere semia; deithu citiçun bere etchecouac eta aiçouac. "Nahi dit maithatu lehen beçala, gacho haurra, eran cieçun juntatu ciren beçain sari. Içan duçu aski gastigaturic: ihourkec ere orai estiçoala eguin mespetchuric batere. Jin site ikhoustea; ekhar eçocie bertan aropa ejer bat, eçar eçocie erhastun bat ehian eta oski berriac hougnetan. Atçamaiten ahal tuketcie ere oillarac, ahatiac eta ekhar aitche bat ehaiteco houn: edanen diçugu, janen diçugu algareki eta eguinen diçugu besta handi bat".

8. Mithilec sinhetxi cicien beren naussia eta eçari cicien mahain oihal eder bat mahagnen gagnen. Ber mementouan, seme guehiena jiten çuçun ihistecatic bere tchacurreki. "Cer herrots da hau? oihu eguiten diçu juratcen dialaric. Ouste dit khantatcen ari ciden heben; estuçu gois egui jin nadin. Ertço cira, ene aita"?

9. "Es, ene semia, enuc batere ertço, arapostu emaiten diçu çaharrac. Eguiten badut hori, ceren eta bostarios betheric benis. Khantatcen diagu eta irous gutuc, ceren beitugu franco certças. Nahi baduc, eta es, behartuco çaic khanta hiri ere eta bostariotan jar adin goureki, ceren hire anaia çougn hil beitcen araphistu beita. Orai sortcen balis beçala duc, atço galduric cia, egun hora ara edianic".

L'Instituteur,
Duleau

Lacarry, le 6 janvier 1894

Légende

Dans le basque l'e n'est jamais muet; c'est une moyenne entre l'é fermé et l'è ouvert du français. Ai se prononce aï. Au se prononce aü. Le h est toujours aspiré. La lettre s est difficile à prononcer pour quiconque n'a pas appris le basque. Il a un son sifflant différent de l's des autres langues. Pour prononcer l's basque il faut le siffler en recourbant la langue vers le haut du palais. X en basque ne se prononce pas ks mais bien ts en accentuant bien le son particulier de l's basque. Tc se prononce aussi ts.

1352

ESKUIZKRIBUA IKUSI

Canton de Tardets

Commune de Laguinge

Haour prodigouâ
(Traduction conforme au patois usuel de la commune)

1. Guiçoun batec étcian (prononcer: i-ane) bi sémé (s sifflante) baïcic. Gastenac (s douce) erran (a-ne) cian (a-ne) bé aytay: "Ordu da içan (a-ne) nadin (i-ne) éné buyaen buçagui eta ukhén (é-ne) déçadan (a-ne) dihaü. Béhar da jouan (a-ne) ahal nadin (i-ne) éta ikhous (s sifflante) ahal déçadan cartiel. Partaja éçaçu çoué hountarçuna (appuyer sur le 1er n), éta éman (a-ne) içadaçut cé é ukhén (é-ne) béhar béytut. - Baï, éné sémia (s sifflante), erran (a-ne) cian (a-ne) cütac; nahi dukian beçala. Gachto bat his eta punituic içatéké. Guéo, çabaltcén (é-ne) cialayc tieta bat, partajatu cian (a-ne) bé hountarçuna eta hartayc éguin (i-ne) cian bi porcioné bardin (i-ne).

2. Guti égunén (é-ne) buyan (a-ne), sémé (s sifflante) gachtoua jouan (a-ne) cén (é-ne) herritic éguitén (é-ne) cialayc fiéra, eta erran (a-ne) gabé adio ihouy. Trébézatu cian (a-ne) landa hanitch, oyhan (a-ne) uhayts (s douce) eta jin (i-ne) cén (é-ne) hi handi batéta, noun despéndiatu (s sifflante) (e-ne) beytcian (a-ne) bé dihaya oro. Hilabété çoumbaytén (ou-me) (é-ne) buyan (a-ne), béhar ukhén (é-ne) çutian (a-ne) saldu (s sifflante) bé arropac émasté (s douce) çahar bati eta bé buyia alocaydian (a-ne) éman (a-ne) (se louer est traduit par: se donner en louage) içateco mithil: igorri cién (é-ne) alhorrétat han (a-ne) béguiatcéco astouac (s sifflante) eta idiac.

3. Ordian (a-ne), içan cén (a-ne) (è-ne) icigari maléous (s sifflante). Etcian ukhén (é-ne) habo ohéyc lotcéco gayas (prononcer l's; s douce), ez éta é suyc (s sifflante) bé buyaën béotcéco nouïs é hots (prononcer l's; s douce) éguitén (é-ne) béytcian (a-ne). Baçian (a-ne) coumbaït (ou-me) aldis (prononcer l's; s douce) haïn (i-ne) gosé (s sifflante) handi, noun ounxa (prononcer tx) jan (a-ne) béytçukian (a-ne) assa osto (s sifflante) houac eta frutu hiotu houac çougn jatén (é-ne) béytutié ourdéc; bena ihourké étçon émaïtén (é-ne) deüzé (z sifflante).

4. Araxé (cs; s sifflante) batès (prononcer l's; s douce), sabéla (s sifflante) huxic (cs; s sifflante), utci cian (a-ne) bé buya éortéa cachéta batén (é-ne) gagna, soguitén (s sifflante) (é-ne) cialayc léhotic tchoyac çougn hégaltatcén (é-ne) beytcién (é-ne) ahinki (i-ne). Guéo ikhousi (s sifflante) cian (a-ne) aguertcén (é-ne) célian (a-ne) arguiçaguia éta içarrac éta bé buyay erran cian (a-ne) nigarrès (s douce) ay (a-ï) célayc (a-ic): Hantché (a-ne), éné aïtaën étchia béthéyc da michkhandis, (prononcer l's) çougnec béytié ogui eta ardou, araoutcé eta gasna (s douce) nahi dién (é-ne) beçagn besté (s sifflante). Démboà (è-me) hortan (a-ne),

ni, hiltcén (e-ne) nis (prononcer l's) gosès (1ère s sifflante; la 2è douce) hébén (è-ne).

5. Eh bien (expression inusitée en basque, est habituellement prononcée comme en français) jeykien (è-ne) nis (prononcer l's), jouanén (è-ne) nis (prononcer l's) éné aytaën édiéytéa eta erranén (e-ne) déot: Eguin (i-ne) nian (a-ne) bekhatu bat nouis (s douce) é nahi içan (a-ne) béytçuntudan (u-ne) (a-ne) quitatu. Ukhén (e-ne) niçun (u-ne) oguén (e-ne) handi (a-ne) éta béhar nayçu (a-ï) punitu badakit ounxa (cs, s sifflante). Eneçaçula habo déy çouré semia (s sifflante), trata néçaçu çoué mithiletayc askéna beçala. Içan (i majuscule) nintçan (i-ne) oguéndun (è-ne) (u-ne) bena éy nunduçun (u-ne) hurrun (u-ne) çutayc (a-ï-c) (Le mot langueur n'a pas d'équivalent en basque; il est traduit par le mot éy qui signifie être malade, être souffrant).

6. Aïta bé batcian (a-ne) cén (e-ne), finitcén (è-ne) bé lilién (è-ne) arrozatcia; bijitatcén (è-ne) çutian (a-ne) sagartciac (s sifflante) éta mahaxac (cs; s sifflante). Nouis (prononcer l's) é ikhousi (s sifflante) béytcian (a-ne) jitén (e-ne) bidén (e-ne) gagnén (è-ne) bé semia (s sifflante) oro gordéyc icerdis (s à prononcer) eta erhaouxès (cs; s sifflante; prononcer l's finale), thérestatcén (e-ne) cialayc (a-ic) sankhoua, sinhexi (i-ne; cs; s sifflante) ahal ukhén (e-ne) cian (a-ne) doy doyà. Bé buyay (a-ï) galthatu cian (a-n) behar cianès (prononcer l's) houa punitu ala béhar céon ppharcatu (prononcer p-h). Askénian (a-ne), nigareki béguiétan (a-ne), hédatu céotçan (a-ne) besouac (s sifflante), eta ourthoukitcén (e-ne) célayc (i-c) haën lepphoula (prononcer p-h) éman (a-ne) céon (o-ne) pot (prononcer t) handi (a-ne) bat.

7. Guéo jar éaci cian (a-ne) bé sémia (s sifflante) déïthu cutian (a-ne) bé jéntiac (è-ne) eta ayçouac: "Nahi dut maythatu (a-ï) aytcinetci (a-ï) beçala, gacho haoura, erran cén (a-ne) (è-ne) bilduïc içan cién beçan (a-ne) sarri (s sifflante). Içan (i majuscule) da aski (s sifflante) punituic: ihourké oay (a-ï) estiçon éguin (i-ne) éréprotchuric baté. Tciaousté haën ikhoustéa (s sifflante) ékhar eçocié bertan (a-ne) subesta éjer bat (les deux s sifflantes; prononcer l'r); eçar icoçié erhastun (u-ne) bat éhian (a-ne) eta oski (s sifflante) berri élibat sankouétan (a-ne). Hartcén (è-ne) ahal dukécié é oillar, ahaté eta jin (i-ne) éas (prononcer l's) (amener est traduit par jin éas qui signifiait faire venir) chahal bat houn éhaïteco: édatéa, jatéa gouatça algareki éta éguitéa besta (s siff.) handi bat.

8. Mithilec obéditu cién bé buçaguiay (a-ï) éta éçay (a-ï) napa éder bat mahagnén (e-ne) gagnén. Ber mémentouan (m-ène; ou-ane) sémé (s sifflante) léhén sorthia (s sifflante) (aîné traduit par sémé lehen sorthia qui signifient: fils premier né) ara jitén cén (è-ne) ihistecatic bé tchacureki: "Cer da arrén héox (cs; s sifflante) hoy (o-i) oyhéguin (i-ne) cian (a-ne) juatcén cialayé (i-e). Ousté (s siff.) dut khantatcén duciéla hebén (e-ne); esta (prononcer a légèrement) goycic égui arra jin nadin (i-ne). Ertço cia éné ayta?

9. "Ez, éné semia, (s siff.) énuc ertço (mis pour: je ne suis pas fou; le compl. le ne se traduit pas en basque) arapostu (s siff.) éman cian (a-ne) guiçoun

çaharrac (vieillard se traduit par: vieil homme). Eguitén badut hoy, alagrantcias béthéyc benis (prononcer les s finales). Khantatcén (a-ne; è-ne) ay gutuc eta ious (s siff.) gutuc éci badiagu ounxa (cs, s siff.) certças. Hic nahi ala ez nahi, behar dukec khantatu hic é eta alaguéatu goueki céén eta hié anaya çougn hilic beytcén (e-ne) ara jin (i-ne) beyta biciala. Hoy duc sortcétic (s siff.) jitén balis beçala: atço galduïc cia, égun (u-ne) hoy déla édiénic".

Nota

La traduction ne renferme aucune h muette ni non plus de lettres nulles; se rapporter aux indications entre parenthèses.

L'Instituteur de Laguinge,
S. Quihillalt

1353

ESKUIZKRIBUA IKUSI

Canton de Tardets

Commune de Larrau

Haour prodigoua

1. Guiçoun batec etciçun bi sémé baïcic. Gasténac erraïten dioçu béré aïtari: "Ordu duçu éné buriaren buruçagui içan nadin éta ukhen déçadan diharu. Pharti éçaçu çoure hountarçuna éta émadaçut eni jiten çaïtana". - "Bai éné sémia, erran cien aïtac, nahi dian béçala. Gaïsto bat-iz éta içanen-iz punitia". Guero çabaltcen ciélaric tiétabat, phartitu ciçun béré hountarçuna éta éguin bi pharté bardin bardina.

2. Egun gutien burian, sémé gaïstoua jouan çuçun herritic fierraren éguiten cielaric, éta adioric ihouri erran gabé. Igaran ciçun mendi hanitz, oyhan, uhaïtz éta jin hiri handi batétara, çoïntan béré diharia oro igorri béitcien. Çoumbaït hilabeteren burian behar ukhen citiçun saldu arropac emaste chahar bati eta mithil jarri; igorri cicien alhorretarat asto eta idi beguiratcera.

3. Ordian icigarri malerous içan çuçun. Etciçun haboro oheric gaïan lotceco, ez suic berotceco hotz eguiten cienian. Haïn gosse handia ciçun noun, gogo hounez janen béitçutien assosto eta fruta gastatu ourdec jaten tienac, béna etcieçun deuz éré émaïten.

4. Gaï batez, sabela hutsic, béré buria utci ciçun escabéla baten gagna erortera, soguiten ciélaric léihotic tchorier, çouin hegaltatcen béitcien arhinic. Guéro ikhoussi citiçun aguertcen arguiçaguia éta içarrac, éta erran ciçun nigarrez ari célaric: "Han, éné aïtaren etchia miscandiz betheric duçu, çougnec béitié ogui éta ardou, arraoutcé éta gasna, nahi diena oro. Arte hartan, ni, hében gossez hiltcen nuçu.

5. "Arren jéikien nuçu eta jouanen nuçu aïtaren édiéitéra, éta erranen diot. Békhatu bat éguin niçun nouiz éré nahi ukhen béitçuntudan quittatu. Oguen handi ukhen niçun, éta béhar naïçu punitu, badaquit. Eneçaçula haboro déit çoure semia, trata neçaçu çoure asken miscandia béçala. Oguen ukhen niçun, bena çoure ganic hurrun soffritcen niçun".

6. Aïta jarriric çuçun bere baratcian, lilien hourtatcia acabatcen ciélaric. Ikhoussi ciénian jiten bidia gaïnti bere sémia, oro icerdiz éta erhaoutsez betheric, sankhoua therresta, bortchagni sinhetsi ciçun. Bere buriarequi igaran ciçun béhar ciénez punitu ala behar céron pharcatu. Asquénécoz, nigarra béguian, bessouac hedatu citçoçun éta lephouala jaousten cerolaric, pot handi bat éman cioçun.

7. Guero jar eraci ciçun béré sémia, déithu béré jentiac éta aïçouac: "Nahi dut maïthatu léhen béçala haour gaïchoua, erran cieçun, bildu cienian. Aski punituric

içan duçu, ihourc estiçola éréprotchuric éguin oraï. Tciaouste ikhoustéra, ékhar éçocie subesta éjer bat, éçar éçocié erhastun bat éhian éta osqui berriac hougnetan. Atçamaïten ahal dukécié oillar, ahate, éta ekharten chahal bat éhaïteco houn déna. Edanen diçugu, janen algarréki éta besta handi bat éguinen".

8. Miscandiec obéditu cicien naousiari éta éçari mahagnian oïhal bat éderra. Ber mémentouan, sémé guéhiena jiten çuçun ihiscatic béré hoéki: "Cer da herots haou? oïheguin ciçun, juratcen ciélaric, ouste dit khantatcen ari ciden heben, eztuçu goïz-égui arra utçul nadin. Erhoturic cia, aïta?".

9. "Ez, ene semia, enuc erhoturic, érépostu éman ciçun çaharrac. Haou éguiten badut, bostarioz bétheric niçalacoz diat éguiten. Khantatcen ari gutuc éta irouz gutuc ceren badiagu cer gatic. Nahi ala ez nahi behar duquec hic éré khantatu, éta gouréki plazer hartu, ceren hiré anaïé hilic béitcen éta biciala arra utçuli béita. Oraï sorthuric béçala duc: atso galduric cia, égun arra édirenic duc".

Iriart instituteur

1354

ESKUIZKRIBUA IKUSI

Canton de Tardets

Commune de Lichans-Sunhar

Haour houndusa

1. Gisoun batek etzitizun bi seme baizik. Gastenak erran ziezun bere aitari: "Ordu dizu izan nadin ene buriaren buruzagi, eta ukhen dezadan diharu. Behar dit jouan ahal izan, eta ikhousi ahal ukhen kartiel. Phouchkaka ezazu zoure hountarsuna, eta eman izadazut ukhen behar dudana. - Bai, ene semia, erran zizun aitac; nahi dukian gisa. Gachto bat hiz, eta gaztigatuik izanen hiz". Gero, zabaltuik tieta bat, phouchkakatu zizun bere hountarzuna, eta hartzaz egin bi phouchka bardin.

2. Guti egunen burian, seme gachtoua jouan zuzun heritik, egiten zialarik jaounaren, eta adio erran gabe ihouri. Igan zizun lur huts hanitch, oihan, uhaitz, eta jin hiri handi batetara, noun igorri beitzian bere sosa oro. Hilabete zounbaiten burian, behar ukhen zitizun saldu bere arropak emazte zahar bati, eta mithil sarthu: igorri zizien alhorretarat, han begiatzea astouen eta idien.

3. Ordian hanitch maloous izana zuzun. Etzizun haboro ukhen oheik lotzeko gaiaz, ez eta suik berotzeko hotz egiten zianian. Zounbait aldiz hagn gose handia zizun, noun jan beitzutukian aza eta frutu gastatu ourdek jaten zutien hourak, bena ihourk etziozun deus emaiten.

4. Gai batez, sabela hutsik bere buria utzi zizun hoki batetan gagna erortera, so zelarik tchori arhinki hegaltakatzen zirener. Gero, ikhousi zitizun agertzen zelian argizagia eta izarrak, eta bere beithan igaran zizun, nigarrez zagouelarik: "Hantche, ene aitaren etchia betherik duzu michkandiz, zougnec beitie ogi eta ardou, arraoutze eta gazna nahi dien bezagn beste. Ber denboran, ni, gosez hiltzera nouazu heben.

5. Arren, jaikiko nuzu, jouanen nuzu ene aitaren edireitera, eta erranen diot: "Bekhatu bat egin nizun nahi ukhen zuntudanian utzi. Ogen handi ukhen nizun, eta behar naizu gaztigatu, badakit ountsa. Enezazula dei haboro zoure semia, sogidazu zoure azken mithilai bezala. Ogendun izan nunduzun, bena esmeiatzen nunduzun zutarik hurrun.

6. Aita bere baratzian zuzun, bere lilien hourta urhentzen ari: kousidatzen zitizun sagartziak eta aihenak. Ikhousi zianian bere semia biden gagnen jiten, izerdiz eta erhaoutsez betherik, zankhoua therresta, bortcha sinhetsi zizun. Bere buriari galthatu zizun behar zianez gaztigatu, ala behar zeion pharkatu... Azkenian, nigarrak begian, hedatu ziotzun besouak, eta bere buria egotchirik haren lephoula, eman ziozun pot handi bat.

7. Gero jar erazi zizun bere semia; deithu zitizun bere etchekoaak eta aizouak. Bildu ziren bezagn sari, erran ziezun: "Nahi dit maithatu lehen bezala, haour gachoua. Aski gaztigatuic izan duzu; ihourkere, orai eztezala mehatcha. Tziaouste haren ikhoustera; ekhar ezozie bertan camisola berri bat, ezar ezozie erhaztun bat erhian, eta oski berri elibat hougnetan. Hartzen ahal dukezie ere ollar, ahate, eta ekharten chahal erhaiteco houn den bat. Edanen dizugu, janen algarreki, eta eginen besta handi bat".

8. Michkandiek sinhetsi zizien bere buruzagiari, eta ezari mahagn oihal eder bat mahagen gagnen. Ber denboran, seme gehiena arra jiten zuzun ihizetik bere tchakurreki: "Zer da arren herots haou? oihu, egin zizun bourhaoueki. Ouste dit khantuz ari zidela heben; eztuzu goiz egi arra jin nadin. Eho ziadia, ene aita?"

9. "Ez, ene semia enuk erho, arrapostatu zizun zaharrak. Hoi egiten badut, boztarioz betherik nizalacoz duk. Khantatzen diagu, eta irous gutuk, zeren badiagu zertzaz. Nahi ala ez, behar dukek, hik ere, khantatu goureki, eta boztariotan sarthu, zeren hire anaie hil zena arra phiztu duk. Sorthu beiliz bezala duk. Atzo galdurik zian, egun haou diala arra edirenik.

Notes explicatives pour la lecture de la traduction

Les voyelles **a**, **i**, **o**, **u** se prononcent toujours comme en français.

La voyelle **e** a toujours le son de l'*è* français.

Lorsque deux voyelles se trouvent réunies, chacune d'elles conserve le son qu'elle possède isolément, excepté pour la voyelle composée **ou**, qui se prononce comme en français.

Les voyelles réunies **ai** se prononcent *a-i*

---------- **ei** ---------- *e-i*

---------- **oi** ---------- *o-i*

---------- **ui** ---------- *u-i*

c ne s'emploie que devant *h*, pour fermer le ***ch*** français.

Le **g** a toujours le son dur, même devant *e* et *i*.

Le **j** se prononce comme en français.

k s'emploie pour représenter le son dur de *c* ou de *q*. Cette lettre, suivie de *h*, forme un son complexe, dans lequel le son dur *c* est suivi d'une aspiration. Il en est de même de *p* suivi de *h*.

Le **s** en basque a deux sons distints: le son sifflant, qui est représenté par *s*, et le son doux, correspondant du *ç* français, rendu par *z*.

L'Instituteur,
F. Hastoy

1355

ESKUIZKRIBUA IKUSI

Canton de Tardets

Commune de Licq-Athérey

Haour prodigoua

1. Guiçoun batéc étçutian bi sémé baïsic. Gasténac érantzéron béré aïtari: "Ordu diçu içan nadin[1] éné buriaren naousi éta ukhen déçadan diharu çerbaït, amorecatic jouan ahal nadin cartiel ikhoustéra. Partaja éçaçu çouré hountarçun éta éman içadaçut jiten çaitadana. - Baï, éné sémia éran sian aïtac; nahi duia beçala. Gaïchtoua his éta içanen his punituric". Guéro çabaltzen sialaric tiéta bat, partajatu sian béré hountarçun éta éguin ukhen çutian bi pharte bardin bardina.

2. Egun çounbaïten burian, sémé gaïchtoua jouan sen héritic, fiéraen éguiten sialaric eta ihouri adio éran gabé. Landa, oïhan eta uhaïts hanitch trébézatu çutian, éta jintzen hiri handi batétara, noun déspendiatu béïtzian béré diharia oro. Hilabété çounbaïten burian saldu béhar ukhen çutian béré aropac émasté çahar bati éta mithil jari: igori sien alhorétat han béguiratzéco astouen éta idien.

3. Ordian içan sen hanitch malérous. Etzian oheric haboro gaïas lotzéco, és éta suic bérotzéco nouis éré hotz béïtzen. Çouin aldis haïn sian gosia handi noun janen béïtçutian ourdéc jaten dutien asa osto éta fruta gastatiac; béna ihourc éré étzon déuzéré émaïten.

4. Gaï batés, sabéla huxic, jari sen cachéta batétan, so éguiten célaric léïhoti arhinsqui hégaltatzen ari cien tchorier. Guéro ikhousi çutian célian aguertzen arguiçaguia éta içarrac, éta éran sian béré buriari nigarés çagolaric: "Hantchec, éné aïtaren étchia michkandis béthéric da, çougnéc béïtiré ogui éta ardou, araoutzé éta gasna, nahi dien beçain bat. Dembora bérian, ni aldis hében gosés hiltzen nis.

5. Aren, jaïquien nis, jouanen nis éné aïta gana éta éranen dérot: Eguin niçun békhatu bat çu quitatu çuntudanian. Handisqui oguen ukhen niçun, éta nésésari duçu puni néçaçun, badaquit ounxa. Enéçaçula haboro déïth çoure semia, trata néçaçu çoure michkandiétaco asquéna beçala. Oguen ukhen niçun, bena ésméïatzen nunduçun çutaric hurun".

6. Aita béré baratzian zen, béré lilien aroza urhentzen ari; bijitatzen ari zen sagartzen eta mahaxen. Nouis éré ikhousi béïtzian jiten, biden gainti, béré sémia, icérdis éta erhaouxes béthéric çankhoua héresta, ézin ciouan sinhexi. Béré béïtan igaran cian éïa béhar cianes punitu ala béhar zéron pharkatu... Asquenian, nigarac

---

[1]. En basque, **in** se prononce *i-n*, sans appuyer sur la consonne n comme si l'on prononçait *ine*.

béguiétan, hédatu séïtzon bésouac éta jaousten séïolaric léphouala éman séïon pot handi bat.

7. Guéro, jari éraci cian béré sémia; déïthu çutian béré jentiac éta aïçouac: "Nahi dit maïthatu léhen béçala, gacho haoura, éran ukhen céren oro bildu oundouan. Asqui punituric içan da; ihourc éré éstiéçola oraï éréprotchuric éguin. Jin citéïéla ikhoustera; ékhar içocié subésta éïjer bat; éçar içocié erhastun bat erhian éta osqui bériac hougnetan. Hatzamaïten ahal tuquécié éré baï oillar, baï ahaté, éta ékharten éhaïtéco houn den chahal bat; édanenco dugu, janen algaréqui éta éguinen bésta handibat".

8. Mithilec obéditu cïen béren naousiari éta éçari oïhal éderbat mahagnaren gagnen. Bér mémentouan sémé guéhiéna houna zen ihistecatic béré tzakurequi: "Cer da aren hérox hori? oïhu éguin cian juratzen cialaric. Uduri çaït khantus ari ciadéla hében; estuçu goïcégui utzul nendin. Ehoturic cia, éné aïta?"

9. Es, éné sémia, énuc hala, arapostu émantzian çaharac. Hola éguiten badut éré, éguiten diat céren bénis bostarios béthia. Khantatzen ari gutuc éta irous gutuc, céren éta béitugu phasta. Nahi ala és, béharco duc hic éré khantatu gourequi, bai éta éré alaguératu, cérentaco hiré anaïé hilic céna ara biciala jin den. Sorthu içan balis beçala duc; atzo galduric cia, egun ara édiénic duc".

L'Instituteur communal,
L. Aguer

1357

ESKUIZKRIBUA IKUSI

Canton de Tardets

Commune d'Ossas Suhare

L'enfant prodigue (traduit en basque)
Haoura prodigo

1. Bat guiçon ess sian baïcic bi sémé. Haboro gastinac éran sian béré aïtari: "Da dembora ni issan nadin éné burussagui éta ukhen déssadan diharu. Behar da ni jouan ahal nadin éta ikhous déssadan baster. Partissassu çouré hountarsuna eta éman éssassu cer éré béhar béïtut. Baï éné sémia éran sian aïtac, béssala hic nahi duquian. Hi iss bat, gachto éta hi issanen gastigaturic". Guéo sabalssia équi bat tiéta, haec phartitu (prononcer p-h) sian béré hountarsuna éta hartaric éguin bi pharté (prononcer p-h) bardin.

2. Guti egunen guéo, gachto sémia jouan herritic éguiten siélaric fiéraen éta batéré éran adio ihouïéré. Haec igaran sutian hanits landa oyhan élibat, uhaïts élibat eta jin bat handi hirribatetara, noun haec igori sian oro béré diharia. Burian çoumbaït hilabété haec behar ukhen sian saldu béré arropac bati émasté sahar éta alocaïdian jarri issatéco mithil: sien igori alhorrétat, han béguiatséa astouac éta idiac.

3. Ordian houa sen hanits maléous. Haec éss sian haboro ohéic lotsséco gaïas, éss suic béotséco nouïs éguiten béïtsian hots. Haec sian çoumbaït aldis haïn handi gossia haéc suquian ountsa jan houac osto assénac eta houac frutu gasstatiac jaten tiénac ourdec: béna ihourqué éss seren émaïten déüséré.

4. Bat gaï sabela hutsic haéc béré buria utsi sian éortéra gagna caïdéa baten, so éguiten selaric léïhotic choriac hégaltatsen ahinqui. Guéo haec icoussi aguertsen célian arguissaguia éta issarrac éta béré béïthan éran nigarréss: Hantché étchia éné aïtaéna da béthéric michcandis çougnec béïtié ogui éta ardou, arraoutsiac eta gasna hec nahi dien beçaïn besté. Dembora hartan, ni hiltsen gossés hében.

5. Ebi<u>en</u> (ne pas prononcer an) ni jéïquico nis, jouanen édiéïtéa éné aïtaen éta hari éranen: Nic éguin nian bat bekhatu nouis nic nahuquénian siéc utsi. Nic ukhen nian handi oguéna éta béhar da suc ni gastigatu nic hoï daquit ountsa. Ess ni déït haboro soué sémia, trata nessassu noula asquéna çoué mithilétacoua. Nintsan ogu<u>en</u>dun (ne pas prononcer an) béna ni phénats<u>en</u> (ne pas prononcer an) hurun sutaric.

6. Aïta sen béré baratsian urhentsen hourtatsen béré lili<u>en</u> (ne pas prononcer an): haéc bijitatsen sutian sagartsiac éta mahatsac. Nouïs haec icoussian ikhoussi béïtsian jiten bidian béré sémia oro gordéic isserdis éta erhaoutssés, théresta

sancoua, haéc ahal ukhen sian néqués sïnhesten. Askénécos nigarrac béguiétan haéc haï hédatu bessouac éta béré buria ithouquiten siélaïc haen (ne pas prononcer an) lephoula (ne pas prononcer f), haï émantson bat lodi pota.

7. Guéo haec jar éassi béré sémia, haëc déïthu béré jentiac (ne pas prononcer an) éta aïssouac: "Nic dut nahi houa maïthatu noula aïtsinetic gaïcho haoura, hér éran sian bildu bessaïn sari. Houa da issan assqui gastigaturic, ihourqué oraï és éguin batéré mespéréchuïc. Siaousté haen ikhoustéa, ékhar issosié béhala bat éïjer subésta, essar issossié bat erhastun éhian éta ossqui élibat bérriric hougnétan. Ciec ahal duquéssie éré har oillarac, ahatïac éta ékhar aétché bat houn éhoïteco: guc édanen dugu, janen algaréqui éta éguinen bat handi besta.

8. Mithiléc obéditu sien (ne pas prononcer an) béren burussaguiaria éta essari sien (id.)bat éder estalgui mahagnian. Ber mémentouan (ne pas prononcer an) sémé guéhiéna utsultsen sen (id.) ihissétic béré chacuréqui: "Cer da aren hoï héots? oïhu éguin sian juatsen siélaric. Nic dut ousté siéc dussiéla khantatsen hében: esta asqui sari jin nadin. Sia su ertso, éné aïta?

9. Ess éné sémia ni ess nis ertso, arrapostu éman sian saharrac. Badut nic éguiten hoï, da nis bethéric bostaïos. Dugu khantatsen eta guia ious, éssi guc dugu sentaco (ne pas prononcer an). Nahi baduc édo es béhar duquéc khantatu hic éré éta plazér har dessan gouéqui séren hiré anaïa couïn beïtsen hil da arajin bissilat. Da noula sortcen balis bessala: atso houa sen galduric, égun soïssié ara édiénic".

L'Instituteur d'Ossas
Nicibar

1358

ESKUIZKRIBUA IKUSI

Canton de Tardets

Commune de Ste Engrace

Haür barreïata

1. Guizoun batek étzizun bi sémé baïzik. Gazténak erran zizun béré aïtari: "Ordu duzu izan nadin éné buruzagui éta ukhen dézadan diharu. Béhar dit jouan ahal izan ikhous ahal dézadan bazter. Phartizazu zouré hountarzuna, éta éman ézadazut ukhen béhar dudana. - Baï, éné sémia, erraïten dizu aïtak; nahi dian bézala. Gachto bat hiz éta gaztigaturik izatéké". Guéro zabaltzez tirétabat, phartitu zizun béré hountarzuna éta hartaz éguin bi pharté bardin.

2. Egun aphurrétarik landa, sémé gachtoua joun zuzun herritik buria gora édukiten zialarik, eta erran gabé adio ihouriéré. Igaran zizun hanitch larré, oyhan, uhaïtz, eta jin hiri handi batétara, noun despendiatu béïtzin béré diharia oro. Zoumbaït hilabétéren burian saldu béhar ukhen zitizun béré arropa charrak émazté zahar bati eta béré buria alokaïrian éman mithil izatéko: égorri zizien alhorrétarat han zaïntzéko astouen éta idien.

3. Ordin, izan zuzun izigarri dolugarri. Etzizun ukhen haboro ohérik lo éguitéko gaïan, ez éta éré suik béré bérotzéko hotz éguiten zinin. Bazizun zoumbaït aldiz haïn gossé handia noun ountsa janen béïtzutin aza osto hourak éta frutu thustatu hourak zougnak jaten béïtutié ourdek; béna ihourk éré étziozun émaïten deus éré.

4. Gaï batez, sabéla hutsik, béré buria utzi zizun érortéra sédéilla baten gagna, soguitez léïhotik tchori hégaltatzen ziéner arhinzki. Guéro ikhoussi zizun aguertzen zélian arguizaguia éta izarrak, éta erran zizun béré buriari nigarrez: Han hurrun, éné aïtaren étchia béthérik duzu michkandiz zougnek béïtié ogui éta ardou, arraoutzé éta gazna, nahi dien bézainbat. Dembora bérian, ni, hiltzen nuzu gossez hében.

5. Eta arren, jaïkiko nuzu, jounen nuzu édiréïtéra éné aïtaren éta erranen diot: Eguin nizun békhatu bat, nouiz éta éré nahi ukhen béïtzuntudan utzi. Ukhen nizun oguen handi, eta behar naïzu gaztigatu, hori badakit ountsa. Ez nézazula dey haboro zouré sémia, étchek nézazu zouré azken mithila bézala. Izan nunduzun oguendant, béna hiratzen nunduzun hurrun zutarik".

6. Aïta zuzun béré baratzian urhentzian hourtatzia béré lilien: bichtatzen zitizun sagartziak éta mahatsak. Nouiz éta éré ikhoussi béïtzin jiten biden gagnen béré sémia oro thapaturik izerdiz éta erhaütsez, herrestatzez zankhoua, nekez sinhétsi ahal ukhen zizun. Béré buriari galtéguin zizun béhar zénez gaztiga lézan

édo pharka lézon... Azquénin, nigarrak béguiétan, hédatu ziotzun bessouak, éta béré buria ourthoukitzen zialarik haren léphouala éman ziozun pot gozo bat.

7. Guéro jar érazi zizun béré sémia; déïthu zitizun béré jentik éta aïzouak: "Nahi dit maïthatu léhen bézala, gaïcho haürra, erran ziézun izan zien bézain sarri algarrétara bildurik. Izan duzu aski gaztigaturik: ihourk éré oraï eztézola éguin batéré uphorik. Jin zitié haren ikhoustéra; ékhar ézozié bertan gagnéko éïjer bat, ézar ézozié erhaztun bat erhian éta oski berri hougnétan. Ahal dukézié éré hartzen oillar, ahaté, éta ékharten chahal bat houn déna erhaïtéko: édanen dizugu, jatia algarréki éta éguinen besta handi bat.

8. Michkandiek sinhétsi zizien béaïen naüssiari éta ézari zizien tahailla éder bat mahagnen gagnen. Ber mémentouan sémé zaharréna utzultzen zuzun ihizékatik béré horéki: "Zer da arren hérots hori? oyhu éguiten dizu arnégu éguiten dialarik. Ousté dit khantatzen duzien hében; eztuzu goïzégui arra utzul nadin. Erho ziréïa, éné aïta"?

9. Ez, ene sémia, énuk hala, arrapostu éman zizun zaharrak. Eguiten badut hori, hori duk alagrantziaz béthérik nizala. Khantatzen diagu éta gutuk irous, zéren béïtugu ountsa zertaz. Nahi dian édo ez, béharko duk khantatu hik éré éta aléguéra hadin gouréki, zéren hiré anaïé hil zéna arra jin béïta biziala. Sortzétik jiten baliz bézala duk: atzo galdurik zia, égun horra houra arra édiénik.

P. Duque

1359

ESKUIZKRIBUA IKUSI

Canton de Tardets

Commune de Sauguis St Etienne

Haour prodigoua

1. Guiçon batec etciçun bi seme baïcik. Gaztiagouak erran ziozun bere aïtari. "Ordu ditzuene buriaren buruzaqui izan nadin eta diharu ukhen dezadan. Behar dit libro izan jouaïteko eta kartiel ikhousi. Pharti ezazu zoure hountarzuna eta emadazu jiten zeitadana. - Bai, ene semia, erran zizun aïtak; nahi dian bezala. Gachto bat hiz eta puniturik izanen hiz". Guero zabaltzen zialarik tireta bat; phartitu zizun bere hountarzuna eta hartarïk eguin bi pharte bardinik.

2. Guti egunen burian seme gachtoua jouan zuzun herritik handiaren eguitez, ihouri adio erran gabe. Igaran zizun hanitch landa, oihan, uhaïtz eta jin hiri handi batetara, zouïntan igorri beïtzian bere diharia oro. Zoumbaït hilabeteren burian behar ukhen zitizun saldu bere arropak emazte zahar bati eta bere buria mithil acordatu: igorri zizien kamporat astouen eta idien beguiratzera.

3. Ordian izigarri malerous izan zuzun. Etzizun ukhen haboro oherik gaïaz lotzeko ez surik hotz zenian berotzeko. Zoumbaït aldiz haïn gose zuzun noun gogo hounez: janen beïtzutian, ourdek jaten dutien aza osto eta fruta hiotu hourak: bena ihourkere etziozun deusere emaïten.

4. Arats batez, sabela hutsik, bere buria utzi zizun erortera hoki batetara, so eguiten zielarik leihotik tchorier, hegaltatzen beïtzien arhinki. Guero ikhousi zitizun aguertzen zelian arguizaguia eta izarrak eta bere buriari erran zizun nigarrez ari zelarik: Hantchek, ene aïtaren etchia betherik duzu michkandiz zougnek beitie ogui eta ardou, arraoutze eta gazna nahi dien bezaïmbeste. Arte hortan, ni, gosez hiltzen nuzu heben.

5. "Arren, jeikiko nuzu, jouanen nuzu ene aïtaren edireïtera eta erranen diot: Eguin nizun bekhatu bat kitatu nahi ukhen zuntudanian oguen handia ukhen nizun eta behar naïzu punitu, badakit ountsa. Enezazula haboro dei zoure semia, trata nezazu zoure azken mithila bezala. Oguendun izan nunduzun, bena phenan nunduzun zutarik hurrun".

6. Aïta bere baratzian zuzun, bere lilien hourta urhentzen ari; so zuzun sagartzer eta mahatser. Ikhousi zianian jiten biden gaïnti bere semia izerdiz eta erhaoutsez betheric, zankhoua herresta, bortchagni sinhetsi zizun. Bere gogouan igaran zizun béhar zianez punitu ala behar zeion pharkatu. Azkenekoz, nigarra beguietan, besouak hedatu ziotzun, eta haren lephouala jaouzten zelarik eman ziozun pot handi bat.

7. Guero, jarerazi zizun bere semia; deithu zititzun bere etchekouak eta aïzouak: "Nahi dit maïte ukhen lehen bezala, gaïcho haoura, erran ziezun bildu zien bezaïn sarri. Izan duzu aski puniturik: ihourk ere orai eztizola eguin erreprotchu bat ere. Tziaouste hounen ikhoustera; ekhar izozie bertan subesta ejer bat, ezar izozie erhaztun bat ehian eta oski berri elibat hougnetan. Atzamaïten ahal dukezie orano o(illar), ahate, eta ekharten chahal bat ehoiteko hegnekoua: edanen dizugu, janen algarreki eta eguinen besta handi bat".

8. Mithilek sinhetsi zizien bere naousia eta ezarri zizien taha(illa) eder bat mahagnian. Ber demboran seme guehiena utzultzen zuzun ihizetik bere horekin. “Zer da othian herots hori? oihu eguin zizun juratzen zialarik. Ouste dit khantatzen ari ziden heben, eztuzu goïzequi arrajin nadin. Ertzoturik zira, ene aïta".

9. "Ez ene semia, enuzu hala, arrapostu eman zizun zaharrak. Hori eguiten badut ere, boztarioz betherik nizalakoz duzu. Khantatzen ari gututzu eta irous gututzu, beïtugu cergatik. Nahi ala ez, beharko duk khantatu hik ere eta gourekin botztu, zeren hire anaïe hiri arraphiztu beïta. Sorthu berri balitz bezala duk, atzo galdurik zian, houna noun den egun arra edirenik".

Observations

Le s n'a pas tout à fait le même son qu'en français, pour le prononcer on relève l'extrémité de la langue vers le palais.
Le ç et le z se prononcent comme s en français.
Le h se fait entendre après la consonne qui le précède comme dans (ph), kh.
ou se prononce comme en français.
ai, ei, oi se lisent comme s'il y avait un tréma sur i.
e se prononce comme è. L'e muet n'existe pas en basque.

L'Instituteur,
Herréçaret

1360

ESKUIZKRIBUA IKUSI

Canton de Tardets

Commune de Trois Villes

Haour prodigoua

1. Guisson batec etsian bi sémé baïssic. Gastenac éran séon béré aïtari: "Ordu du issan nadin nihaouren burussagui éta ukhen dessadan dihaü. Behar dut issan ahalétan jouïteco éta cartiel ikhoustéco. Pharti essassu souré hountarsuna éta éman issadassut ser éré nic ukhen behar béitut. - Baï, éné sémia, éran sian aïtac; nahi dukéïan bessala. Gaïchto bat hiz éta punituric hissate". Guéro tietabat sabalturic phartitu sian béré hountarsuna éta hartsaz éguin sian bi pharté bardin.

2. Egun aphuren landan, sémé gaïchtoua jouan sen héritic, fiéraen éguitez, éta ihouï éré adio éran gabé. Trébésatu sian landa, oïhan, uhaïts hanich, éta jin hiri handi batila, noun despendiatu beïtsian béré diharia oro. Soumbaït hilabeteren burian béhar ukhen sutian saldu béré trastiac émasté chaharbati éta jari michcandi mithil bessala: igori sien alhoretat astouen éta idien han beguiratsera.

3. Ordian issan sen hanich malérous. Etsian haboro ohéric lotséko gaïaz ez suic béré berotseco hotz senian. Soumbaït aldiz hain gossia handi sian jan béïtsukian ourdek jaten sutien assa osto éta fruta gastatu hourac bena ihourc éré etséïon déuzéré émaïten.

4. Arichti batez, sabéla hutsik, utsi sen érortéra cachetabaten gagna, léihotic so éguitez ahinki hegaltatsien sien choriac. Guero ikhoussi sian aguertsen celian arguissaguia éta issarac, éta éran bérartaric, nigar éguitez. "Han, éné aïtaren etchia béthéric da michcandiz sougnec béïtié nahi dian bessan besté ogui éta ardou, araoutsé éta gazna. Ber demboran, ni, gossez hiltzen niz heben.

5. Eta aren! jeïkico niz, jouanen niz ene aïtaren édiréïtera éta éranen déot: Eguin nian bekhatu bat utsi nahi ukhen suntudanian. Oguen handi ukhen nian, éta behar naïssu punitu, badakit ountsa. Ené sassula haboro déith souré sémia, trata nessassu soure asken magnata bessala. Oguendant nintsan, débéïatsen nintsan sutaric hurun".

6. Aïta béré baratsian sen urhentsen sian béré lilien arrozatsia; bizitatzen sutian sagartsiac éta mahatsac. Ikhoussi sianian biden gagnen jiten béré sémia isserdiz éta erhaoutsez gorderic, sankhoua hérezta, nekez hori sinhetsi sian. Berari galthatu sian béhar sianez houra punitu edo hari pharcatu... Enfin nigarac béguiétan, hédatu séitson bessouac, éta haren lephoula erorten selaric, eman séon pot handibat.

7. Guéro ttotto érassi sian béré sémia; déïthu sutian béré jentiac éta aïssouac: "Nahi dut haoü maïthatu lehen bessala, gacho haoura, éran séïen bildu siren bésaïngn sari. Issan da aski punituric: ihourc éré oraï esté sola éguin éréprochubat éré. Stiaousté horen ikhoustera; ekhar éssossié bertan paleto éïjerbart; essar essossie erharstunabat éhian éta oski béri élibat hougnetan. Hartsen ahal dukessié éré oillar, ahaté, éta ekharten chahal bat éhaïteco houn; édanen dugu, janen algareki éta éguinen besta handi bat.

8. Michcandiec obéditu sien béren burussaguia éta essari tahailla éder bat mahagnen gagnen. Ber mémentouan sémé guéhiéna utsultsen sen ihiztatsetic béré chacurékin. "Ser da aren hérotz hori? oïhuz éran sian, juamentu éguiten sialaric. Oustedut heben khantatsen ari siden; esta bertan égui ara jin nadin. Ertso sia éné aïta"?

9. Ez, éné sémia, énuc hala, arapostu éman sian saharac. Hori éguiten badut, bostaïoz betheric nissalakoz. Khantatsen dugu éta irous guira seren béïtugu ountsa ser gatic. Nahi baduc éta ez, behar dukec khantatu hic éré éta bostaïotan issan goureki; ceren éta hire anaïa souingn hilic béïtsen ara jin béïta bissiala. Sorthu issan balits bessala da: atso galduric sen, égun hora houra araédiénic".

Garby

1385

ESKUIZKRIBUA IKUSI

Commune d'Esquiule

Canton d'Oloron

Haur prodigua

1. Gisun batec etzütin bi seme baizic. Gaztenac erran zeron aitari: « Ordü dizü izan nadin ene bürüzagi eta ükhen dezadan diharü. Behar dit jun eta cartiel ikhusi. Pharti ezazü zure huntarzüna eta eman ezazüt ükhen behardüdana. – Bai, ene semia, erran zin aitac: nahi dükian bezala. Gachtobat hiz eta pünitüric hizate. » Gero tietabat zabal eta, phartitü zin bere huntarzüna eta egin zütin bi pharte bardin.

2. Hantic egün aphür baten bürin, seme gachtua jun zen herritic fierraren egitez eta adio erran gabe ihuri ere. Igaran zin landa hanitch, oihan, ühaitz, eta jin zen hiri handi batetara, nun despendiatü beitzin bere diharia oro. Hilabete zumbaiten bürin, behar ükhen zütin saldü bere arropac emazte zahar bati eta acordatü mithil izateco: egorri zien alhorretarat astuen eta idien begiratzeco.

3. Ordin, izigarri malerus izan zen. Etzin haboro oheric ükhen lotzeco gaiaz, ez süric berotzeko hotz eguiten zinin. Bazin zonbait aldiz hain gose handia nun jan beitzütükin aza osto hurac eta früta hurac zuin jaten beitütie urdec ; bena ihurkere etzeron deüsere emaiten.

4. Gai batez, sabela hütsic, ützi zin bere büria erortera escabela batetan gaña, sogiten zilaric leihotic chorier zuin hegaltatzen beitziren ahinki. Gero ikhusi zin agertzen zelin argizagia eta izarrac, eta erran zin berartan nigarrez: Zola hartan, ene aitaren etchia betheric da mithilez zuñec beitie ogi eta ardu, arrautze eta gazna, nahi dien bezainbeste. Ber denboran, ni, gosez hiltzen niz heben.

5. «Eta arren, jeikiren niz, junenniz ene aitaren edireitera eta erranen derot: Eguin nin bekhatü bat, kitatü nahi ükhen züntüdanin. Ogen handi ükhen nin, eta behar naïzü pünitü, badakit untsa. Enezazüla deit zure semia, trata nezazü zure mithiletaric azkena bezala. Ogendün izan nündüzün, bena hurtzen nundüzün zütaric hürrün.»

6. Aita bere baratzin zen, bere lilien hurta ürhentzen ari: bijitatzen zütin sagarzic eta mahatsac. Ikhusi zinin jiten biden gañen bere semia izerdiz eta erhautsez oro betheric, zankhoua therresta, doidoia sinhetsi hala ükhen zin. Galthatü zin berartan pünitü behar zinez hala pharcatü behar zeron... Gerococz, begitan nigarreki, hedatü zerotzan besuc eta haren lephula ithukitez, eman zeron pot handi bat.

7. Gero jar erazi zin bere semia: deithü zütin bere jentic eta aizuc: « Nahi dit maithatü lehen bezala, haur gachua, erran zeren bildü ziren bezain sarri. Askin pünitüric izan düzü: ihurkere orai egin eztezon mehatchüric. Ziauzte ikhustera: ekhar ezozie bertan jamüseta ejer bat, ezar ezozie ehaztün bat ehin eta oski berric huñetan. Hartzen ahal dükezie ere ollar, ahate, eta erakharten chahal bat ehaiteco hunic: janen eta edanen dizügü algarreki eta eginen besta handi bat.

8. Mithilec obeditü ziren beren bürüzagiri eta ezari ziren tahalla ederbat mahañen gañen: Ber denboran lehen semia ützültzen zen ihiztecatic bere horeki: «Zuin da arren herots hori? oihü egin zin jüratzez. Uste dit khantatzen ari zidiela heben; eztüzü sobera sarri jin nadin. Erho zireia, ene aita?»

9. Ez, ene semia, enüc (erho), arrapostü eman zin zaharrac. Hori egiten badüt, boztarioz betheric nizalacoz düc. Khantatzen ari gütüc eta irus gütüc, zeren untsa beitügü zertzaz. Hic nahi ükhenic ala ez, behardükec khantatü hic ere eta alageratü gureki, zeren eta hire anaia zuin hilic beitzen ützüli beita bizila. Sortzen baliz bezala düc: atzo galdüric zia, egün hori diala arra edirenic.

I. ***u*** se prononce *ou* en Basque, *ü* surmonté d'un tréma, conserve, en Soule, le son de la lettre *u* en français.
II . le ***g*** conserve toujours le son du *g* dans *gare*.
III. ***ll*** et ***ñ***, comme en espagnol, répondent au *ill* et au *gn* français.
IV. ***s*** a un son sifflant – *z* a le son doux de l'*s* française.
V. ***c*** et ***k*** conservent toujours la même prononciation. *Ch* rend le *ch* français comme dans *chant*. *Kh* et *th* ont le son du *k* et du *t* suivi d'une aspiration.
VI. On trouvera dans la traduction plusieurs mots empruntés au français ou au béarnais: c'est qu'ils sont plus fréquemment employés, dans la commune d'Esquiule, que les mots équivalents du vrai basque.

Urrutigoïty instituteur